A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1903/904. ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:

DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

XXV. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL
1904.

A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1903/904. ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:

DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

XXV. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL
1904.

I.

Felügyelő-gondnoki beiktatás.

1. Gál Jenő felügyelő-gondnok beiktatása alkalmával 1904. febr. 6-án mondott elnöki megnyitó beszéd.

Mélyen tisztelt Közönség !

Méltóságos felügyelő-gondnok Úr !

A múlt évben Vargyason tartott zsinati főtanácsunk Méltóságodat egyhangulag kolozsvári kollégiumunk felügyelő gondnokának választván meg, E. K. Tanácsunk megbizásából nekem jutott a szerencse, hogy e tisztébe ünnepélyesen beiktassam.

E célból gyűltünk ma egybe e helyen. Fogadja Méltóságod mindenek előtt legmelegebb üdvözletemet. S legyenek üdvözölve mindnyájan, kik ez iskolai ünnepélyünket megjelenésükkel megtisztelték. Bizonysága ez annak, hogy kollégiumunk s általában a nevelés és oktatás ügye iránt érdekkel viseltetnek. Alig is van ma ennél fontosabb s az egész társadalmat annyira foglalkoztató közügy. Mert igaz ugyan, hogy időszámitásunkat jóval megelőzőleg már bölcs Salamon megmondotta, hogy elvész a nép, mely tudomány nélkül való ; de ez az igazság csak korunkban vált ugyszólva, köztudattá. Az iskolának, mint a tudomány csarnokának, az ismeretek közvetítő műhelyeinek becse és jelentősége csak napjainkban lett érdeme szerint méltatva és felkarolva. Egy falusi tanítót — például — még nem régen alig tekintettek többre egy harangozónál s több helyt tényleg az is volt. A színművekben nem egyszer ő képviselte a komikumot. Ma a nemzet legelső napszámosának tartják és sorsát az egész nemzet szivén

viseli, elhivatását nagyra becsüli. A középiskolák tanárai, ha valamivel fennebb is állottak, de nem birtak a társadalomban azzal a súllyal és tekintéllyel, amelyet elhívatásuknál fogva méltán megérdemeltek volna és amelyet ma senki sem tagad meg tőlök, s ha csak magok nem teszik rá magokat méltatlanokká, mindenki szívesen elismer. Általában az újabb időben egy irányban sem mutathatunk fel nagyobb fejlődést, biztosabb haladást, mint a nevelés ügye s ezzel az iskolák körül. S tulajdonképpen minden más irányú haladás és fejlődés, ami az ipar és kereskedelem, a földmívelés és művészet, a közlekedés és a technika számtalan vívmányai, szóval az általános mívelődés terén ma hazánkban is felmutatható, az iskolákra vihető vissza. Ezekből és ezek által nyertek mindazok lendületet, terjedést és erőt, mint ahogy egy élőfának minden ága gyökereiből szívja táplálékát s növeli lombkoronáját. Mert ily gyökérszálai a haladásnak és fejlődésnek egy nemzet életében az iskolák. S ha a letűnt ezer év után a második évezredet is biztosítani akarjuk nemzetünk számára, legfőbb gondunkat a kulturára s ennek alapvető intézményeire, az iskolákra kell fordítanunk.

És a mikor nemzeti életünknek e mindenesetre egyik legszebb jelensége hazafiui örömmel tölti el keblemet, jól esik lelkemnek az a gondolat, hogy egyházunk megalapítása óta mindig eleven tudatával bírt az iskolák fontosságának, az oktatás és nevelés ügyét mindig kiváló figyelmébe részesítve, azoknak érdekében, mondhatni, erején túl is a legnagyobb áldozatokat meghozni mindenkor kész volt. Messze vezetne, ha ennek igazolására egyházunknak a nevelés és oktatás ügye körül negyedfélszáz éven keresztül kifejtett munkásságát avagy csak nagyjában is felmutatni akarnám. De különösen kolozsvári főiskolánkat, vagy jelen elnevezése szerint kollégiumunkat illetőleg nehány adatot jelen ünnepélyünkből kifolyólag sem hallgathatok el.

A mint hazánk történetéből tudva van, az erdélyi fejedelemség megalapításával az egyházi javak 1566-ban szekularizáltatván, Kolozsvárt is a Szt. Domokos szerzet zárdája az Óvárban tanintézeti helyűl a városnak adatott. Miután pedig ugyancsak ez időtájt az egész város lakossága az unitárius vallást fogadta el, e tanintézet is egyházunk tulajdona lett. Annak birtoklási

jogát az egymást követő fejedelmek közül is többen megerősítették.

Ezen főiskola berendezéséről, valamint a tanrendszerről biztos tudomásunk nincs. De hogy azon kor szükségleteinek és kívánalmainak teljesen megfelelt, ezt méltán következtethetjük egyfelől a főiskolához alkalmazott tanárokról, akiket akkor lektoroknak neveztek s akik között nem egynek a neve hazánk határain túl a külföldön is ismeretes volt; másfelől a tanulók számából, akik között koronként szintén külföldiek is nagy számmal voltak.

Több mint 100 évi birtoklás után azonban 1693-ban ez a helyiség az óvári templommal együtt elvétetvén egyházunktól, a főiskola az akkor még szintén birtokunkba levő plébánia mellett rendeztetett be. Sajnos, ezt még kevesebb ideig birhatta egyházunk háborítatlanúl. Csakhamar a piaci templom elvétele után, 1718-ban, ebből a főiskolából már nemcsak kitelepítették, mint az óváriból, hanem kiűzték tanulóinkat s általában egy oly korszak következett be egyházunkra nézve, amelynek emléke ma is könnyeket fakaszthat szemeinkben. Részemről szinte a csodával határos dolognak tartom, hogy egyházunk az akkori súlyos viszonyok között is fenn tudta magát tartani, s különösen, hogy főiskola fenntartásáról nem mondott le. Mert nem mondott le; sőt alig egy hóra a piacsori főiskolából történt kiűzetése után egy, az egyházközség által a belső magyar-utcában e célra ajándékozott kis házban — 9 tanulóval — ismét megnyította az iskolát. És ezzel kezdetét vette egy oly munka, amely a maga nemében páratlannak mondható, amely mindazoknak, akik abban résztvettek, örök dicsőségökre fog szolgálni. Az egyházközség által ajándékozott telekhez csakhamar megszereztek még egy pár szomszédos telket. Az iskolahelyiségül szolgáló házhoz előbb egyes szobákat csatoltak, melyeknek sövénykeritését magok a tanulók fonták, ők is vályogolták meg. Majd Horváth Ferencz nagy emlékű főgondnokunk, kinek egyik méltó utódát tisztelhetjük ma is a főgondnoki székben, a mult század végén az iskola kiépítése nagy munkájának élére állva, az ő páratlan tevékenységével, híveinkre gyakorolt befolyásával, lelkesítésével s főleg jóltevőink sorában kiváló helyen álló Zsuki Lászlónak végren-

deleti intézkedése következtében Isten segedelmével sikerült 1806-ra felépíteni azt a kollégiumot, amelyet csak harmadfél évvel ezelőtt, 1901-ben hagytunk oda, most az egyszer nem valamely ellenséges külső nyomás és erőszak miatt, mint az előbbieket, hanem önként és örömmel ezért a díszes s a kor követelményeinek megfelelőleg berendezett kollégiumunkért, amely egymagában elégséges bizonyítékául szolgálhat annak, hogy egyházunk míly fogékonysággal bír a nevelés és oktatás ügye iránt, s míly áldozatokra kész azért. Mert bár hálásan ismerem el, hogy e kollégiumunk felépítéséhez annyi században át csak vesztünkre törő állam is, most segédkezet nyújtott, tény az, hogy ennek felépítését főleg 1893-ban elhunyt, ez idő szerint legnagyobb jóltevőnk Berde Mózsa fejedelmi hagyományának köszönhetjük, amelyből, habár legnagyobb részben megtérítendőleg is, az építés költségeit fedezni tudtuk. Valóban, aki kolozsvári kollégiumunknak Benczédi Gergely, nyugalmazott tanár afia által csak vázlatosan megírt s az 1900—901. iskolai évi értesítőben kiadott történetét olvasta, tisztelettel kell hogy meghajoljon azon kitartás, buzgóság és áldozatkészség előtt, melyet annak érdekében hitelődeink kifejtettek, s ha e vázlatos történetet idébb-hátrább valaki még jobban kitölti, kiszínezi, azzal egyházunknak az oktatás és nevelés ügye terén mindenkor tanúsított fogékonyságáról, és áldozatkészségéről oly bizonyítványt fog kiállítani, amely kicsiny egyházunknak örök dicsőségére fog szolgálni.

Egyházunkban s közelebbről kolozsvári kollégiumunknál az oktatás és nevelés ügyének szolgálatára hívta el zsinati főtanácsunk Méltóságodat is felügyelő-gondnoki állásába, amelybe szerencsés vagyok ünnepélyesen beiktatni. Mivel is tisztelhetnők meg és mivel tüntethetnők ki a mi egyházunknak érdemekben kiváló tagjait egyébbel, minthogy újabb meg újabb tért nyitunk számukra, ahol tehetségeiket egyházunk érdekében is érvényesíthetik. Mert habár a tanítás és nevelés egy tanintézetnél szorosb értelemben a tanítók és tanárok kötelessége, ahoz egy vagy más úton mindnyájan hozzájárulhatunk, annak előmenetelére kisebb nagyobb mértékben mindnyájan közre is kell működnünk. S egyházunkban különösen a felügyelő gondnoki tiszt épen ezért lőn szervezve, még pedig annak legválságosabb korszakában, amelyre már

fennebb reá mutattam. Megelőzőleg általában a világi elemnek csekély része volt egyházunk közigazgatásában, ügyeinek intézésében. De mint a vihar egymásra hajtja ugyanazon fának ágait, hogy egymásba fonódva, inkább ellentállhassanak pusztító erejének: e válságos korszak hitelődeinket is tömörítette, sőt az erők aránya szerint a világi elem előtérbe is nyomúlt. Azon csekély számú főuraink, akiket unitárius hitökben, vallásos meggyőződésökben sem a csábító igéretek, sem az üldözés megingatni nem tudtak, állottak a küzdelem élére s vették kezökbe a vezérletet. E válságos korszakban született meg egész egyházunkra nézve a főgondnoki állás, valamint iskoláinkra nézve a felügyelő-gondnoki állások. Kolozsvári főiskolánk mellé is így választatott meg első felügyelő-gondnoknak 1778-ban a már említett nagy jóltevő Zsuki László, akit ez állásában azóta egyházunk legjobbjai követtek. S ez idő szerint is olyan tiszttársakat talál Méltóságod maga mellett, akikkel kezet fogva, a felügyelő gondnoki tiszt gyakorlása, annak terhei mellett is, meg vagyok győződve, lelki gyönyörűséget fog szerezni. Mert mindamellett, hogy a most már negyedik helyen álló, a tanügyi céloknak teljesen berendezett, szakképzett, hivatásuknak élő tanárokkal ellátott s az állam által is segélyezett díszes kollégiumunknál a felügyelő-gondnoki tiszt talán nem jár éppen olyan emésztő gondokkal, mint a múltban járt, amikor egy felügyelő-gondnoknak több alkalma volt elszomorodni azokon, amiket nem talált meg, mint örvendeni azokon, amiket megtalált az iskolában; de azzal még sem biztathatom Méltóságodat, hogy a felügyelő-gondnokság most már tisztán csak kitüntetés, csak megtiszteltetés lenne. Sőt amennyiben a tanügy és a nevelés jóval szélesebb alapokra van fektetve, mint ezelőtt, mivel egy tanintézeten ma többeknek megakad a szeme s minden kis hibát és fogyatkozást inkább észrevesz s élesebben elbírál a közönség, amelynek ahhoz a legfőbb érdekei fűződnek, bizony nem kis teherrel jár a felügyelő-gondnoki tiszt most is. S én valóban, köszönettel tartozom Méltóságodnak is, hogy azt hivatali állásával járó nagy elfoglaltatásai mellett, részben talán az én felkérésemre is, elelfogadni sziveskedett. Kézzel fogható bizonyitékát adta ezzel annak, hogy a hagyományos unitárius buzgóság, mely elődeit is ékesítette, a Méltóságod kebelében is elevenen él, hogy a neve-

lés és oktatás ügyét, mint hazafi is szivén viseli s annak kollégiumunknál ápolására, gondozására s előmozdítására nem vonakodik hasonló buzgóságtól és hazafiságtól lelkesült tiszttársai mellé sorakozni. Éppen ezért nem is látom szükségesnek felügyelő-gondnoki tisztével járó jogokra és kötelességekre kiterjeszkedni. Minden hivatali pragmatikánál jobban elvezetik ebben ismert buzgósága és hazafisága.

Fogadja ismételten legszívesebb üdvözletemet! Isten éltesse sokáig!

Ferencz József.

2. Méltóságos és főtisztelendő Püspök Úr!
Tisztelt Uraim és nemes Ifjuság!

Hálásan köszönöm főtisztelendőségednek, beiktató beszédében használt, melegségtől áthatott, jóakaratú bíztató szavait; mert ha az előbb elhangzott fenkőlt szavak hatása alatt nem állanék, megválasztatásomon kívül, minden más jogosúltságot nyújtó alap hiányában, elszigetelve érezném magamat ez ünnepélyes pillanatban, midőn kolozsvári kollégiumunk felügyelő gondnoki állásával összekötött tiszt gyakorlására való jogot főtisztelendőségednek kezéből átvenni szerencsés lehetek.

De bátorítólag hat reám a bennem élő erős unitárius érzés és az a tudat, hogy az élet annyi különböző viszonyai között, már meglehetős régen folytatott tevékenykedésem eredményeként, a tapasztalatok egy jókora mértékét hozom magammal. Leköteleztett felügyelő gondnok társaim és a tanári kar részéről tapasztalt figyelem és igazi jóindulat. Nem tagadhatom, jól eső örömmel tölti el lelkemet az is, hogy résztvehetek annak az intézetnek a vezetésében, amelynek egykor növendéke voltam és amelynek köszönhetem mindazt, ami vagyok és amivel birok.

Ez azt a kötelességet rója reám, hogy teljes erőmmel buzgólkodjam ennek az intézetnek érdekein, mely intézet vallás közönségünknek féltett kincse és minden unitáriusnak büszkesége, mely intézetet vallásközönségünk csak a közel múltban látott el új, fényes hajlékkal, — gazdagított szertárakkal és egyéb

szükséges eszközökkel. Mindezeknek az intézkedéseknek életrehívásával és az intézet rendjében nyilvánuló, a kultura által ez időszerint már alig nélkülözhető előkelőség fenntartásával járó költségeket tán erejét meghaladólag utalványozta — tanúságot akarván tenni arról, hogy a nemzeti kulturára nagy súlyt helyez és hogy annak igényei s vallásközönségünk törekvései között összhang volt mindíg, az van ma is.

A középiskolai oktatás és nevelés irányát, módját és határait annak az igénynek kell megszabnia, melyet az állam és különösen a társadalom formál a középiskolát végzett ifjúsággal szemben s viszont ezek támasztanak a társadalom irányában a tekintetben, hogy minő állásokat, illetve minő munkateret kivánnak a magok részére biztosítani.

Ez az igény különböző korokban különböző volt, mi természetesen az oktatás és nevelés rendjét és eredményét is szükségképpen befolyásolta. Abban a korban, midőn a középiskolákból kikerült ifjak legnagyobb részének a háta mögött ott volt a családi birtok, a kiváltságok védő korlátai és a vármegyék életében történelmi múlttal biró hatalmas családi összeköttetés, elég volt a középiskola, a humán szellem érdekeit szolgáló tantárgyaival. De a mindent nivellálni kivánó egyenlőségi elv, mind tágabb és tágabb körre terjedő uralma alatt, az ember egyénisége, önmagára hagyatva, tehetségeinek és erőinek hathatósabb kifejlesztését igényli.

A nevelés és tanítás célját tehát, a változott viszonyok között, az egyéniség erőinek és tehetségeinek oly irányú kifejlesztése kell, hogy képezze, mely lehetővé teszi, hogy a végzett középiskolai tanuló a maga lábán minél bíztosabban megállhasson és leküzdhesse azokat a nehézségeket, melyekre az életben, még az egyetemi éveket sem véve ki, nem egyszer bukkanni fog. E helyzetben, különösen hazánk sajátos viszonyai között az emberré képzés lehetősége szükségéssé tette, hogy a hazai történelem, nemzeti nyelv és irodalom intenzivebb tanítása által nemzeti jelleget nyerjen, — a természet-tudományoknak terjedtebb körben való mívelése pedig a kor jellegének megfelelő gyakorlatias irányt kivánja biztosítani. A torna és játékok nemcsak a fizikai erő, de a személyes bátorság s így a karakter képzésére is jótékonyan

ható eszközök, — egyúttal azonban a munka tiszteletének tágasbb körben való elismerését is hívatvák jelezni.

A feladatok nagysága és az elsajátításra váró tantárgyak tömege, nem hagyva figyelmen kivül még azt sem, hogy a mai kor a mívelt ember fogalmától, a zene és a terjedtebb használatnak örvendő élőnyelvek ismeretét nem tudja elválasztani, — az arra jogosúlt tényezők folytonos gondozását igényli abban az irányban, hogy csak azt és annyit kivánjon a tanulóktól, amennyi az elme és testi erők elcsigázása nélkül, sőt azok folytonos fejlődhetésére tekintettel — észszerüleg követelhető. Az átalánosan elismert túlterheltség forrása az emberi jóakaraton alapuló gyengeségre vezethető vissza, amennyiben a rendszer megállapítása, vagy részletekben való módosítása alkalmával, minden tényező a saját szakbeli tárgyának nagyobb tért kiván biztosítani s mindenik tanár a saját tárgyából mindíg többet és többet óhajt megismertetni, minek folytán megbomlik az egyensúly és az erőviszonyoknak, az eredeti beosztástól eltérő alakúlása többé már nem az erő, hanem a gyengeség forrása. Sokan hibáztatják a maximális tanterveket, mások az uniformitást s az egyetemről pedig az a panasz hallható, hogy az ifjak nem bírnak az egyetemi oktatáshoz szükséges alapismeretekkel. Engedtessék meg nekem, hogy egy ily előkelő szakférfiakkal rendelkező gyülekezet előtt, e szakkérdések részleges taglalását meg se kisértsem; mert tartok tőle, hogy hamar fölismernék bennem az előkelőség jellegével sem biró idegent.

Ha a jelzett nehézségek tényleg fennforognak s azok a középiskolai oktatás eredményét veszélyeztető hatással bírnak, az a hatalmas tanári kar, mely hazánkban a tanítással és neveléssel foglalkozik, meg kell hogy találja azokat a módokat és eszközöket, melyek az orvoslás magvát magukban rejtik s az intézkedésre hivatott hatóság bizonyára nem fog késni a baj orvoslásával.

Ennek dacára nem titkolhatom el, hogy minden aggodalmat leküzdeni nem tudok, mit úgy hiszem a dologhoz való nemértésnek kell tulajdonítanom. De méltóztassanak megengedni, én azt a régebb keletű és annyiszor hallott fontolgatást egy kissé lassúnak és hosszasnak tartom. — Az intézkedések útján történő, néha

alapos változások azt a gyanút keltik, hogy azok érvényre emelkedésekor a kellő gondosság hiányzott. Nem tehetek róla, de nekem anachronismusnak tetszik, hogy egy különben igen előkelő és működésében elismerésre érdemes tanári testület, csak most, a görög pótló tanításának 10-ik évében vett magának arra időt, hogy szakszerű vitatás tárgyává tegye azt, aminek tulajdonképpen az intézmény életbeléptetése alapfeltételét kellene képeznie, hogy t. i. mit és miként kell tanítani a görögpótló irodalomból.

De térjünk vissza a mi szeretett kollégiumunkhoz. Első sorban annak legjelentékenyebb tényezői, a mélyen tisztelt tanári kar fogadja szívélyes üdvözletemet és mélyen átérzett nagyrabecsülésemet.

Ami kollégiumunk az ő internátusával és konviktusával s tekintettel arra is, hogy a növendékek jelentékeny része 10 hónapon át, a szülői háztól elszakítva, az intézet gondjai alatt áll, a nevelő intézet jellegét nem nélkülözheti; de különben is a tudomány nem lévén öncél, az oktatás is csak mint a nevelés egyik, elismerem legfontosabb és legjelentékenyebb eszköze, fbglal helyet a középiskola megoldandó feladatai körében. Éppen ezért a növendékeknek nemcsak elméje kiképzése, hanem testi erejének, erkölcsi és kedélyvilágának hármonikus kifejlődése is gondoskodásunk tárgyát kell, hogy képezze. Sőt az sem hagyható figyelmen kivül, hogy az életben való elhelyezkedés mindinkább fokozódó nehézségei, a társadalom magasabb osztályaiban való helyigénylés vágya bizonyos mértékű „*savoir vivre*"-t, a műveltebb körök érintkezési szokásai ismeretét, a fellépés bátorságát és a nyilvánosság terén való otthonosság elsajátítását, vagy legalább ezen tulajdonságok bírhatása iránt való élénkebb érzék kifejlődését feltételezi.

És méltóztassanak meggondolni, ha mi növendékeink életéből 8 évet és pedig azt a 8 évet foglaljuk le teljesen és kizárólagosan, mely társadalmi szervezetünk beosztása szerint a képességek és erők kifejtésére van rendelve, nem válik-e kötelességünkké nekünk, kiknek ez érdekek első sorban való gondozása feladatunk, hogy ezeknek a tulajdonságoknak elsajátíthatására minden rendelkezésre álló eszközzel törekedjünk. Ez irányban intézetünk szervezetének hiányait lassanként, amint erőnk engedi, pótol-

nunk kell; mert a testi erő és ügyesség kifejlesztésének mind inkább előtérbe nyomuló igényei megfelelő gondozásban nem részesülhetnek, s ezt főként akadályozza intézetünk elhelyezése folytán oly játéktér hiánya, melyet az ifjak, a szabad levegő gyakoribb élvezete mellett, a tavaszi és őszi időben átlétikai gyakorlatok és játékok, téli időben pedig a korcsolyázás edző gyakorlása czéljából, könnyű szerrel, rövid időre is igénybe vehetnének, mi nem csak hasznos és férfias szórakozásúl, de egyúttal a kifáradt elme pihentetésének eszközéül is szolgálna.

A tanár urak tudományos készültsége, tetterőtől duzzadozó fiatal kara, kötelességérzettől megedzett akaratereje és tanári reputatiója, mely az intézet hirnevével szoros és elválhatlan kapcsolatban van, garantiát nyújt az iránt, hogy ifjaink a tudományos ismeretek szokásos és szükséges mértékét el fogják sajátítani.

Eddig is tapasztaltam, remélem a jövőben, a gyakoribb érintkezés folytán, mind inkább alkalmam lesz meggyőződni arról, hogy nem könyvet, hanem tudományt tanítanak s ennek a feladat által okszerűen igényelt egy részlete felett sem haladnak át oly módon, hogy az egyeseknél ez okból összefüggésnélküli hézagok maradjanak, vagy hogy egyes részleteknek a kellő, ismételt és az ifjak elmebeli fejlettsége által igényelt megvilágosítása homályos maradjon.

Hassanak oda, hogy a tudományok szeretetét felélesszék s azok elsajátíthatása legegyszerűbb módjával tanítványaikat megismertessék. Türelmet nem veszítve, a gondos atya szeretetével és a jó barát komoly intelmével igyekezzenek növendékeink lényét átható kötelességérzet ébresztésére. Ne mulasszanak el egy alkalmat sem a gondolkozás logikus fejlődésére hatni. A túlterheltségből származó nehézségeket pedig azáltal igyekezzenek enyhíteni, hogy lehetőleg mindent a tanórák alatt tanítsanak meg, hogy a többi, a fejlődés veszélyeztetése nélkül még munkára fordítható idő, a nyelvtanulásra és magángyakorlatokra maradjon fenn. A tudománynak a gyakorlati élettel való kapcsolatát ne hagyják megvilágosítás nélkül. Ha a memoriának van mihez támaszkodni, az elvont szabályok inkább megrögzíthetők. Hogy ezt a gondolatomat világosabbá tegyem, egy példával illusztrálom. Sokkal hatékonyabb munkát végez az a tanár, ki az eposz elmé-

letét Homér örök szép Iliászának olvastatása közben ismerteti meg tanítványaival, mint az, ki arról a tudomány igényeinek mindenben megfelelő elvont előadást tart. Ezt a gondolatot támogatja az a felfogás is, hogy a tanári kvalitás mértékét nem mindig a tanár tudományosságának, hanem főként átszolgáltatási, illetve átruházási képességének mérve szabja meg.

Nem szabad elfelednünk egy percre sem, hogy kollégiumunk unitárius érdekeket van hivatva szolgálni, sőt ez a jellege minden intézkedésünkben kidomborítva kell, hogy legyen. Vallásközönségünk áldozatkészsége e cél istápolásának gondolatára van alapítva és nekünk e cél megvalósítását biztosítanunk kell. Ezért hitfelekezetünkhöz tartozó növendékeink lelkében az egy isten igaz hitét és az egyházhoz való törhetlen hűség érzetét kitörölhetlenül be kell oltanunk.

Még hozzátok van egy pár szavam, nemes ifjuság!

Ennek az intézetnek célja és feladata a ti kiképzéstök. Falai között kell elsajátítanotok mindazt, mire az élet hosszú útján s nem egyszer nehéz küzdelmei között szükségetek leend. Elméteknek kimüvelése, szíveteknek nemes érzelmekkel való betőltése és testetek erejének és ügyességének kifejlesztése azok az eszközök, melyeknek minél nagyobb mérvben való megszerzése biztosítja céljaitok megvalósítását.

Nehéz feladat, hosszú és kitartó küzdelmet igényel, de a pályabér méltó a küzdelemre.

Midőn ez intézetbe léptetek, el kellett határozni magatokat arra, hogy főként tudományos ismeretek megszerzése által valósítjátok meg életcéljaitokat. Törekedjetek tehát az ismeretek minél nagyobb mértékét elsajátítani. Szorgalom, alaposság és kitartás legyen jelszavatok. Minél inkább gyarapítjátok tudástokat, annál könnyebbé és élvezetesebbé válik annak fokozása.

Szívetek a nemes érzelmeknek legyen kiapadhatatlan forrása. A történelem nagy alakjainak és az irodalom remekeinek beható tanulmányozása által, mint a méh a virágból leszűri a mézet, válasszátok ki ti is azokat a tulajdonságokat, melyek megadják lelketek zománcát.

Szeressétek a hazát s maradjatok magyarok az élet bármely körülményei között. Reátok vár a feladat hazánkat, melyet

dicső őseink hősiesen megszereztek, annyi küzdelem árán megtartottak, naggyá és hatalmassá tenni; de ez a jelen viszonyok között csak úgy lehetséges, ha nem feleditek soha a költő intelmét: „hogy e hazáért nem beszélni, tenni kell".

Ragaszkodjatok tántoríthatlanul vallástokhoz. A hit legszebb költészete a léleknek. Felemel, ha az élet küzdelmei reátok nehezednek, megedz a szenvedések elviselésére, reményt nyújt a jövőre és reászoktat a jó és rossz felismerésére s ez által erkölcsi érzéstek fejlesztésének, karakteretek kiképződésének leghatékonyabb eszköze. Megtanít uralkodni önmagatok fölött és arra hogy vágyaitoknak és igényeiteknek sorsotok körülményei szerint való mérséklése adja csak meg a megnyugvásnak azt a mértékét, mely nélkül boldogság nem képzelhető.

Tiszteljétek tanáraitokat, kik kiképeztetéstek nehéz munkájában annyi gonddal és kitartással segédkeznek. Ez az élet egyik legterhesebb feladata. Épen ezért s mert nem viszonozható, hálára kötelez.

A fizikai erő a munkabírás feltétele. Csak kitartó és folytonos munkával biztosíthattok magatoknak az életben megfelelő poziciót. Gondjaitokat kell tehát hogy képezze testi erőtök fokozása. A torna és játékok nemcsak fejlesztik erőtöket, de nevelik bátorságtokat, megedzik akaratotok erejét s a lovagiasság érzetét támasztják fel bennetek. Biztonságot adnak fellépéseteknek s az előkelőség jellegét kölcsönzik megjelelenéstöknek. Bármily mellékeseknek tetszenek e tulajdonságok, de jelentősége annak, mit e szavakkal szoktunk kifejezni „jó modor", az életben, különösen abban a míveltebb társadalomban, melynek tagjai óhajtotok lenni, elvitázhatatlan.

A tanulás hosszú évei alatt köztetek kifejlődött együttérzést ne engedjétek lankadni, még akkor sem, ha az intézettől megváltok. Az itt töltött idő emlékei úgy is kitörűlhetlenül fennmaradnak, tegyétek azt még szebbé az által, hogy egymást itt az intézetben és künn az életben támogatjátok. Tartsátok meg ez intézettel az összeköttetést még akkor is, ha falai közűl kikerültetek, hisz ennek köszönhetitek az életben netán elért sikereiteket. Míly szép és nemes gondolat s míly érdemes a megvalósításra, hogy azok, kik oly hosszú küzdelem után együtt tettek

érettségi vizsgát, az első 10 éves összejövetelök alkalmával, midőn már az életben elhelyezkedtek, nevöket és emléköket azzal csatolnák maradandólag az intézethez, hogy egy konviktusi alapítvány létesítését felvennék közös törekvésök céljául. Az osztálynak emléke örökre fennmaradna, de egyúttal a magyar kulturának tennének szolgálatot, amennyiben ez által az idők folyamán annyi szegény fiatal ember kiképeztetését biztosítanák.

Örömet fogok találni akkor, ha igénytelen és rapszodikus előadásom során fölvetett és helyeseknek bizonyúlható gondolatok megvalósítása körül való szorgoskodásom által egyházamnak szolgálatára, nagyérdemű gondnoktársaimnak és a mélyen tisztelt tanári testületnek pedig segitségére lehetek.

Magamat szíves jó indulatukba ajánlom.

Gál Jenő.

3. Méltóságos felügyelő-gondnok Úr!

Fogadja f.-gondnokká történt megválasztatása és épen lefolyt ünnepélyes beiktatása alkalmával a tanári kar tiszteletének kifejezése mellett szivélyes üdvözletünket. Nagy örömünkre szolgált, hogy Méltóságodra esett a Zs. Főt. bizalma, akiben oly gondnokot nyertünk, aki a szellemi érintkezést az egyház és iskola ügyeivel folyton tenntartotta s ennélfogva ismeri az iskola külső és belső életét, ismeri és méltányolni tudja a tanárok csöndes és zajtalan munkásságát; ismeri és méltányolni tudja azt a kiválóan fontos érdeket, amelyet kollégiumunk az egyház életében képvisel. Biztosíthatom Méltóságodat, hogy az egyház rendelkezésére egy törekvő, buzgó és munkás tanári kar áll. Addig is kérjük becses jóindulatát, míg erről a még sűrűbb érintkezés által személyesen meggyőződni méltóztatik.

Most pedig engedje meg Méltóságod, hogy a kedvező alkalmat felhasználjam és megemlítsek egy pár olyan nehézséget és akadályt, amely a mi törekvéseink útjában áll. Teszem ezt azért, mert az utóbbi időkben olyan megjegyzéseket és észrevételeket hallottunk, amelyek szerint az intézet működése egy s más tekintetben kifogás alá esik Az itt esetleg kockán forgó érdekek sokkal fontosabbak és közérdekűbbek, semhogy hallgatással mellőzhetnők azokat.

Iskolánk életében a nagy külső hatásokra számító alkotások kora lejárt. A két utolsó évtized küzdelmeinek célját elértük: a múzsák és erények díszes hajléka ime teljes fényében pompázik. Az utolsó f.-gondnoki beiktatáson elhangzott programm egyik nagyfontosságú pontja meg van valósítva: internátusunk a mai követelményeknek megfelelően berendezve, szabályai megalkotva. Régi és becses könyvtárunk már-már a rendezés végleges stadiumában, nemsokára átadható lesz a nagy nyilvánosságnak. Gyűjteményeink, szertáraink már rendelkeznek azokkal a nélkülözhetetlen felszerelésekkel, amelyek a mai értelemben vett sikeres, szemléltető oktatáshoz feltétlenül szükségesek és elengedhetetlenek.

S most, midőn sikeres működésünkhez már-már minden feltétel megvan, két nehézséggel kell küzdenünk.

Egyik nehézség tanulóink szegénysége. Természetes, hogy itt unitárius vallású tanulóinkat értem. Felépült ez az iskola 200 bennlakó tanuló részére olyan beosztással, hogy szükség esetén befogadhat 220—240 tanulót is. Igaz, hogy a tervezésnél is tisztában voltunk az iránt, hogy nemcsak a jelen, hanem a jövő számára is építünk, hogy tehát mindjárt az elején a létszám nem telik be. De ezért a körülményért a valódi végleges célt mégsem szabad szem elől tévesztenünk. Ez a cél pedig csak az lehet, hogy az egész unitáriusságot ide az „egy akol egy pásztor“ elve alapján összegyűjtsük. Ámde mit látunk? A régi kollégium a maga tisztes, de szegényes, egyszerű bennlakási intézményével ebbe a korba már semmiképen sem volt beilleszthető. Megcsináltuk hát a mait, amely megfelel ugyan a kor kívánalmainak, de nem felel meg tanulóink átlaga pénzügyi helyzetének, vagyoni állapotának. S ennek a körülménynek tulajdonítom én azt a tényt, hogy unitárius tanulóink száma nem gyarapodik olyan mértékben, amilyenben általánosan óhajtanók. Ennek tulajdonítom azt, hogy az erdélyrészi, főkép ref. középiskolákban fölös számmal vannak unit. tanulók, akiknek vagyoni helyzete parancsolólag követeli az iskolázás költségeinek mérlegelését.

Igaz, hogy tanulóink anyagi támogatása az utóbbi 3—4 év alatt majdnem hihetetlen mértékben megnövekedett. Hogy csak egy néhány adatot említsek: ösztöndíjúl kiadtunk 4 évvel ezelőtt

körűlbelől 3000 K.-t, most kiadunk 9000-et; jutalmúl kiadtunk 4 évvel ezelőtt 600 K.-t, most 1200-at, javadalmakban kiadtunk 4000 K-t, most közel 12—13000-et. Aztán, gondolom, nem lesz érdektelen, ha végűl felemlítem, hogy iskolai díjakban évenként beszedünk 30.000 K-t s különböző segélyezés címen kiadunk közel 28.000-et.

Hát ez adatok kétségtelenűl mutatják, hogy ha nagyobb a költség és a szükség, nagyobb a segélyezés és támogatás mértéke is.

Az az idő — fájdalom — elmult örökre, amidőn az atya egy kis apró pénzzel és elemózsiával iskolába küldte a fiát, hogy legyen belőle ember s vigyen haza még egy kis megtakarított pénzt is. De ha ez időt vissza nem kaphatjuk, arra minden körűlmények között törekednünk kell, hogy az iskolázást lehető olcsóvá tegyük, hogy a jóravaló, törekvő és tehetséges unitárius tanulók innen kizárva a drágaság miatt ne legyenek. Ez irányban tettünk is már egy lépést a konviktusi szabályzat merevségének némi enyhítésével s okunk van rá remélni, hogy ez meghozza a maga gyümölcsét.

Egy második eredményes lépés volna az iskolai díjak jelentékeny leszállítása. Ez azonban csak óhajtás marad jó ideig, mert tudom, hogy ezt az egyház pénzügyi helyzete egyelőre nem engedi meg. De olyan óhajtás, amelyet feladnunk nem lehet s amelynek megvalósításán minden igyekezettel törekednünk kell. Hogyan lesz ez megoldható, ma még nem tudjuk. De az idő meghozza magával a módokat is és Méltóságod hathatós támogatását egy ügyben is tisztelettel kérjük.

A másik akadály, amely ami működésünket mindegyre bénítja, a tanári munka hamis értékelése, az a társadalomban még mindíg kisértő felfogás, hogy az iskola improduktiv, meddő befektetés. Mikor a tanári működés hamis értékeléséről beszélek, akkor első sorban — bár nem kizárólag — a társadalom erkölcsi elismerésének és jóakaratú támogatásának hiányát értem. Nem a hirlapirodalom csipkedéseire és ellenszenves magatartására gondolok itt, hanem az ú. n. társadalmi közvélemény megnyilatkozására. A magyar oktatásügy legutolsó zászlóvivőjének e tekintetben maradandó érdemei vannak. Lázas hévvel, nemes odaadással és az ügy iránti önzetlen lelkesedéssel buzgólkodott azon,

hogy a középfokú közoktatás munkásainak megteremtse a társadalom értékelésében azt az erkölcsi elismerést, amelynek hiányában a tanárvilág a közéletben és közvéleményben ferde és feszélyezett helyzetet foglalt el. Buzgólkodása sok tekintetben eredményes volt. De még most is kisért néha a sajtó vállveregetése s a társadalmi kiskorúság iránt nyilatkozó szánalom. Azonban tagadhatatlan az is, hogy mind szélesebb körben terjed az elismerés szava, mind általánosabbá válik az a tudat, hogy a nemzeti míveltség legbecsesebb érdekei épen a középiskolai tanárok kezében vannak letéve. Azok a nemzedékek, amelyek a jövő tudományos, irodalmi, művészeti, közgazdasági és társadalmi életét irányítani, színvonalát emelni és sokszor sivár tartalmatlanságát eszményi javakkal telíteni vannak hívatva, mind a középiskolai tanárok vezetése alól kerülnek ki. A jövő társadalom tartalma, eszmei lényege, erkölcsi iránya és harmonikus, derült világnézete van veszélyeztetve, ha ez a nemzedék fanyar és sivár kedélyű, kedveszegett, kötelességét unottan teljesítő, meghasonlott világnézettel működő tanárok kezei alól kerül ki. Nem, Uraim, az iskola nem meddő befektetés; a társadalom busás erkölcsi kamatra adja ki elismerését, ha a középfokú iskolák és tanárok munkáját jó akarattal, kellő értékeléssel kiséri. Mert a jóakaratú figyelem, a csöndes és külső hatásokra nem számító munka elismerése buzdítólag hat és sarkal; annak hiánya olyan, mint a korai fagy a rügyfakadásra, a jégeső a zöld lombozatra.

Iskolánknak — munkánk erkölcsi támogatása mellett — nincs most sürgősebb reformra szüksége, mint hogy jó tanárokat neveljünk és adjunk neki. A régi kipróbált gárda sorai ritkulnak. Új erők, új emberek váltják fel őket. De hogy ez a felváltás nemcsak változás, hanem a dolgok természetes menete szerint haladás is legyen, arra szükséges, hogy e pályát versenyképessé, a tehetségek számára hozzáférhetővé tegyük. Ezt pedig elérjük, ha a tanárnak megadjuk a lehetőséget, hogy — anyagi gondoktól felszabadítva — egész erejével az iskolának élhessen, magát — ami e pályán még fontosabb, mint bármely tisztviselői pályán — folyton képezhesse, szellemi erejének teljességével és kedélyének egész harmoniájával folytathassa a nevelés és tanítás

magasztos munkáját. Hisszük, hogy e feltevésünket és reményünket a jobb jövő valóra fogja váltani.

Reméljük a haladást e tekintetben is. Mert ilyen irányú haladás nélkül tanügyi közállapotaink veszedelmesen megromolnának. A tanügyi közállapotoknak pedig lejtőre jutniok nem szabad. E tekintetben felelősséggel tartozunk saját magunk lelkiismerete, az egyház és a magyar nemzeti cultura foruma előtt is.

Ime jelen helyzetünkben ezt a két, nagyobb nehézséget és akadályt látom olyannak, amellyel a teljes siker érdekében megfeszített munkával kell küzdenünk.

Mi Méltóságod közéleti és egyházi szereplésében megismertük és megtanultuk becsülni azt a szigorú pártatlanságot és tárgyiasságot, amelyek az igazság kutatásában vezérlik, az itélet élességét, mellyel a különböző szempontok mérlegelése után mindig a valóra, a lényegre tapint, az általános és egyetemes elvek és érdekek kiemelését, mellyel az egyes eseteket mindig általános nézőpontból birálja. Ezek a kiváló tulajdonságok meggyőztek minket arról, hogy Méltóságod lelke mélyéig át van hatva a nemzeti cultura emelésére irányuló munka rendkívüli fontosságától s mint olyan ember, aki saját munkája árán jutott díszes állásaiba, kellően értékelni is tudja és akarja nevelő-oktató munkánkat. Így bizton reméljük, hogy tőlünk erkölcsi támogatását s ha arra rászolgálunk, elismerését sem fogja megvonni.

E reményben újból üdvözöljük a tisztelet és szeretet érzelmeivel s kérjük a jó Istent, hogy áldja meg hosszú és boldog élettel.

Dr. Gál Kelemen.

Jókai Mór.

Az idei tavasz gyászt hozott a nemzetre. Irodalmunk legnagyobb büszkesége, a magyar regényírás fejedelme, Jókai Mór, meghalt.

Az elsíratás konvencionális falhasogató hangja azonban nem illik sem az ő emlékéhez, sem a mi kegyeletünkhöz. Nem a halálával váltott jogot az örök életre: már életében halhatatlanná lett. Pályafutása kész regény, élete historia, neve fogalom. Hatvan éven keresztül dolgozott szakadatlanúl. Olyan termékenységgel, hogy a világirodalomban is csaknem páratlanúl áll s olyan időben, amikor olvasni is csendháboritás, irni meg egyenesen merénylet volt. Mégis ráért sok egyébre is. Mint gyermek, ifju, mint a Petőfi barátja, ott van a szabadság, egyenlőség és testvériség zászlóbontói közt s karddal és tollal segít a Kossuth katonáinak történelmet irni.

A gyász napjaiban, az elborulás nagy éjtszakájában az ő lelkében vetett legerősebb lobbot az égő csipkebokor. Hitet prédikált s föltámadást hirdetett.

Talán megfojtott volna a keserüség, ha nem ihatunk humorának édeskeserü cseppjeiből, talán összeszakadt volna fejünk fölött az ég, ha a Garamvölgyi Ádámok elő nem szedik a lomtárból a mi régi fegyverünket, a *passiv resistentia* „csak azért is“ virtusát. Ősi magyar fegyver s nem kell reá *„passus“* t. kérni. Milyen szere-

tettel csiszolgatta, hogy meg tudta aranyozni a komáromi ezermester! Ha egyéb érdeme nem volna, ez egymagára is elég jogcíme lenne a halhatatlanságra.

S akkor is a küzdők között volt, mikor virradni kezdett. A királyné szeretetének s a külföld becsülésének megszerzésében is kivette a maga részét. A magyar névnek aligha szerzett valaki a Zrinyi Miklósok óta több dicsőséget és elismerést a külföld előtt.

Műveit a világ minden valamirevaló nyelvére lefordították és megszerették. Csak itthon lett divattá újabb időben lekicsinyelni, serdülő leánykák és éretlen gyermekek olvasmányává lefokozni Jókait a kloáka illatú Zolák nagyobb dicsőségére. Külföldön inkább megbecsülik. A német Jókai alighanem kapósabb a magyarnál, pedig micsoda pőrére vetkőztetett hebegő legényke lehet a magyarhoz képest! Jókait nem lehet lefordítani: a kacagányból nem lehet plundrát csinálni. A gondolat még átültethető, de a kifejezés, a szó, a hang színe, ereje, zeneisége rendesen elkallódik a fordító kezén. Már pedig Jókainak is, mint minden igaz költőnek ebben rejlik a nagysága, a nyelvben. Az igazi költőnek ma is csak ez az egyetlen, az igazi hangszere, a szó, a hang, mint régen, amidőn költészet és zene egyet jelentettek. Beszélhet az aesthetika akármit, föléje állíthatja a nyelv művészeinek akármily magasra a gondolat, az érzés és conceptio művészeit, elébe teheti Gyöngyösinek Zrinyit, Jókainak Keményt: az igazság azért csak az, hogy igazi prófétát csak a nyelv, a szó művészeiben lát a nemzet. Nem valódi lantos az, aki nem tud a hangszerén játszani. A gondolat mélyebbé, az érzés nemesebbé, a tudás értékesebbé teszi a hangot, de együtt és összesen sem érnek semmit a nyelv megeleveníto hatalma nélkül. Ez, ami mindent pótol, s amit nem pótol semmi. Aki nincs beavatva a nyelv művészetének titkaiba, az lehet

nagy gondolkozó, nagy tudós, nagy emberbarát, de nem lehet költő, nem lehet író. Ezért áll Jókai minden lehető hibái mellett is egy sorban irodalmunk legnagyobbjaival, mert ha nem is oly öntudatos művésze a nyelvnek, mint Arany, s nem mindig olyan szerencsés, mint a lángész érthetetlen divinatiojával dolgozó Petőfi: egyedül és egymaga tölti be az elbeszélő próza újjáteremtésében azt a szerepet, amin Petőfi, Arany és Tompa hárman osztozkodnak.

Gazdaságban és bőségben egy írónk nyelve sem versenyezhet vele, még az Aranyé sem. A nép gazdag nyelvkincséből senki annyit át nem vitt az irodalomba, mint ő. A sok valódi gyöngyszem közt akad — igaz — nem egy értéktelen hamisítvány is, de ez úgy látszik, együtt jár nyelvünk kóros megbetegedésével s nem egészen a Jókai hibája. A tiszta búzába is beleesik a konkoly. Színmagyar világ azért a Jókai világa s még a mesék fantasztikus képzeletvilágában is jellegzetesen magyar.

Magyarságából folyik talán nagy mesemondó tehetsége is. De az már bizonyára túlzás, hogy mi volnánk Jókaival a világ legjobban mesélő nemzete. Erről a dicsőségről le kell mondanunk, anélkül hogy lenne okunk miatta az elszomorodásra. A francia elbeszélő próza elevenebb és ötletesebb, az orosz talán mélyebben szánt, az angol kimértség is értékesebb lehet a mi szabad röptü áradozásunknál, de egyik sem fordulatosabb, egyik sem színesebb, egyik sem jellegzetesebb a mi magyar beszédünknél. Nekünk legalább mindenesetre a legjobb, legszebb és legélvezhetőbb. Van benne és van bennünk valami, ami ízről-ízre magyar sajátság, magyar különlegesség. Talán a vérünk alkata hozza magával, talán a magyar föld lehellete. Ez a nemzeti vonás az, ami igazán értékes bennünk, nyelvünkben és irodalmunk-

ban. Ez, ami mindig előkelő helyet biztosít számunkra az egyetemes művelődéstörténet, a világirodalom asztalánál is. Ez az, amiben számra nagyobb, sikerekben szerencsésebb nemzetekkel is fölvehetjük a versenyt. Azért nagy író Jókai, mert ez a nemzeti vonás benne ragyog minden szavában, minden gondolatában. Nagyobb mindenik elődjénél, mert mindeniknél magyarabb.

A magyar elbeszélő próza stilusát ő teremti meg. Az ő gördülekenyen ömlő szavához képest csak dadogás az elődök beszédpróbája. Az első magyar regényíró, Jósika, ma már csaknem élvezhetetlen, a nemes Eötvös eszmékben és gondolatokban gazdag körmondatai idegenszerűek, a Kemény Zsigmond vesékig látó jellemrajzai fárasztók és szintelenek. Látni lát, de szava nincs rá elmondani. Belül csupa költészet, kivül csupa próza.

Mennyire más a Jókai prózája! Észrevétlenül fölfakadó üde forrásvíz, mely élénk csobogással törtetve előre, rakoncátlan patakká, majd szilaj folyammá dagad. Megy, fut, rohan s ellenállhatatlan erővel ragadja magával az olvasót. Észre sem veszed s már elragadt az ár. Hiában akarnál menekűlni, nem lehet. Talán mérgelődől magadban az akaratlan utazás miatt, kivált ha kelleténél jobban benőtt a fejed lágya s nem találsz már semmi gyönyörűséget az ártatlan lubickolásban, talán dűhre lobbansz, ha számba veszed s realista létedre józanúl mérlegelni kezded a futás dőreségét és céltalanságát, naivságát és képtelenségét: de olyan édesen ringatnak a habok, olyan szép a partvidék, olyan csodás fényben törik meg a napsugár az egymást kergető habokban, hogy elfelejted haragodat s mire véget ér az utazásod, azon veszed észre magad, hogy a gyönyörűségtől nem maradt időd a mérgelődésre. Lelkedre valami csodás megnyugvás száll, mintha templomból jönnél. Mosolyogva letörlöd a szemedre főltolakodó könnycseppet s úgy

érzed, hogy lelked jobbá, nemesebbé lett, úgy érzed, mintha egyszerre lepattant volna a szívedről valami, ami eddig úgy szorított.

Aki visszaemlékezik rá, mennyi hátborzongatást állott ki, micsoda lidércnyomást érzett s mekkora lehangoltság fogta el a divatos Nanák, sőt az igazán nagy Raszkolnikovok olvasásakor is, tudom, hogy érdeme szerint fogja megbecsülni Jókait.

Másfél évvel ezelőtt még köztünk járt, iskolánkat meglátogatta. Hogy zúgott, hogy tombolt, hogy viharzott a lelkesedés akkor a kis múzsaseregben. Nem is szerette senki úgy Jókait, mint az ifjúság. Nem faragott rá rossz vicceket, nem csóválgatta a fejét az „öreg ember nem vén ember“ poetán, hanem őszintén és igazán a szívébe zárta az emlékét annak a csodálatosan szép öreg embernek, akinél szebb, hármonikusabb életet ritka emberfia él ebben a mi élni szerető, de az élni tudás mesterségét nem ismerő korunkban. Az a tudós egyptomi pap, aki azt mondta egykor Solonnak: „Óh görögök, görögök, de nagy gyermekek vagytok!“, talán Jókain is sajnálkozott egyszer-másszor, hiszen olyan sokan vagyunk mi, tudós egyptomiak.

Óh szent nagyképüsködés és vaskalaposság! Mintha nem éppen *azért* lettek volna a görögök a világ legelső művészei, mintha Jóka nem éppen azért volna Jókai, mert a világot 70 éves korában is a 20 éves ifjú szeretetreméltó optimizmusával s epétlen vidámságával nézte!

Vajjon mikor szül a magyar föld még egy ilyen „gyermek“-et?!

Pálfi Márton.

I.

Adatok a kollégium 1903/4. iskolai év történetéhez.

1. ***Az iskolai év kezdete.*** A beíratkozások szept. hó 2—5. napjain d. e. 8—12 és d. u. 3—5-ig történtek. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 7-én d. e. 8—9-ig volt a díszteremben. Ez alkalommal imádkozott Raffaj Károly végzett papnövendék, internatusi felügyelő, alkalmi megnyitó beszédet mondott az igazgató, végül a főtiszt. püspök úr szólt az ifjúsághoz, lelkére kötve a tanulmányokban való szorgalmaskodást és a törvényeknek megfelelő, helyes magaviseletet. Az ifjúság az ünnepély kezdetén és végén egyházi énekeket énekelt. Az előadások 9 órakor kezdődtek meg. A tanítás az iskolai szünetelések kivételével jún. hó 14-ig, a vizsgálatok megkezdéséig, folyt. A szüreti szünet okt. 17—25-ig tartott, a karácsonyi dec. 16-tól 1904. jan. 3-ig, 3 nappal meg kellett hosszabbítanunk a szünetet, mert a polgármester a városban uralkodó vörheny-járvány miatt dec. 16-án elrendelte az ifjúság hazabocsátását; febr. 6-án Gál Jenő felügyelő-gondnok beiktatása alkalmával főhatósági szünet, febr. 15-én igazgatói, febr. 16—17-én igazgatósági, márc. 26-tól ápr. 10-ig húsvéti és május 18—25-ig pünkösti szünet.

A beírt tanulók száma:

a) a papnevelő intézetben 21;
b) a főgimnáziumban 322 nyilvános, 17 magántanuló;
c) az elemi iskolában 74.

Összehasonlítva a múlt tanévi létszámmal, a papnövendékek száma 1-gyel szaporodott, a főgimn. nyilvános tanulók száma szaporodott 3-mal, a magántanulóké apadott 2-vel, az elemi iskolai tanulóké növekedett 3-mal. A szaporodást és apadást összevetve mind a három intézetben, szaporodás 5.

Az unitárius vallású tanulókat tekintve: a papnövendékek mind unitáriusok; a gimnáziumban 169, ugyanannyi mint a tavaly; az elemi iskolában 42, 4-gyel több, mint a múlt évben. Az unitárius tanulók száma tehát szaporodott 5-tel.

2. ***Változások a tanári karban.***

a) *A papnevelő intézetben.* Néhai Mózes András lelkész-tanár helyére a Vargyason tartott zsinati főtanács *Csifó Salamon* egyházi és püspöki titkárt választotta meg. A papnevelő intézet tanári karában egyéb változás nem történt.

b) *A főgimnáziumban. Márkos Albert* h. tanárt a zsinati főtanács a magyar-latin tanszékre ideiglenes rendes tanárnak választotta. Az Ulár Pál tanár halálával megüresedett classica-philologiai tanszékre az E. K. Tanács *Péter Lajos* végzett tanárjelöltet nevezte ki h. tanárnak. A Demeter Dezső h. tanár távozásával megürült h. tanszékre dr. *Barabás Ábelt*, a mennyiségtan-természettani h. tanári székre pedig *Major Sándor* végzett tanárjelöltet. A vallástan tanításával az I. II. osztályban *Végh Benjámin* III. éves papnövendék, majd ennek eltávozása után nov. 1-től *Kovács Lajos* III. papnövendék, a III. IV. o-ban *Raffai Károly* internatusi felügyelő, az V. VI. o-ban *Csifó Salamon* lelkész-tanár, a VII. VIII. o.-ban *Péterfi Dénes* lelkész-tanár bizattak meg. Óraadókúl alkalmazta az E. K. Tanács *Pap Domokos* felügyelő-tanárt, *Régeni Áron* el. isk. tanítót a szépírás tanítására, dr. *Györffy István* egyetemi assistenst saját kérésére az I. o ban a földrajz tanítására a gyakorlati év megszerzése céljából. Itt kell megemlítenem azt is, hogy dr. *Barabás Abelt* hosszas betegsége miatt nov. hó kezepétől a IV. osztályban (magyar) *Márkos Albert* id. r. tanár, a III., V., VI., VII. o-ban (német) *Lersch Ernő* IV. éves tanárjelölt, majd utóbbinak akadályoztatása miatt jan. 1-től az V., VI., VII. o-ban *Pallós István* végzett tanár-jelölt helyettesítették. Dr. Nyiredy Géza r.-tanárt kezdetben saját betegsége (nov. 1-től dec 16-ig), majd jan. 1-től febr. 15-ig, a családjában kiütött járványos betegség miatt a IV. o-ban (növénytan) dr. *Győrffy István* önkéntes ajánlkozás alapján díjtalanúl, az I., II., III., V., VI. o-ban *Balogh Ernő* III. éves tanárjelölt helyettesítette.

Fizetési fokozatban előléptek: 1903. jul. 1-től Kanyaró Ferenc

(3000 K.), ifj. Nyiredy Géza (3200 K.), Gáll Lőrinc (2800 K.), Hidegh Mihály (2600 K.).

A Berde Mózsa-féle 1000 K. tanári jutalmat az 1902—3. iskolai évre az E. K. Tanács Mózes András nevén árváinak utalványozta ki.

c) *Az elemi iskola* tanítói személyzetében változás nem történt. Régeni Áron tanítónak az E. K. Tanács 150 K. segélyt szavazott meg.

3. ***Tanulmányi ügyek.*** A tanulmányokban tett előhaladásról az ifjúság hátrább közlendő érdemsorozata nyújt teljes felvilágosítást. A tanítás a revideált állami tanulmányi terv szerint folyt. Ez évben elkészítettük az utasítások alapján az *állandó tanmenetet.* Az iskolai év az eddigi évharmados felosztás helyett két részre osztatott, amint volt régebben protestáns középiskolákban s így nálunk is. Az első félév vége január hó 31-én volt. Ekkor kaptak tanulóink értesítőt. Az iskolai év új felosztása folytán megváltoztak *módszeres és ellenőrző tanácskozásaink* is. Módszeres tanácskozást eddig hármat tartottunk, az idén kettőt a két félév elején, az egyiket szept. 18-án, a másikat febr. 9-én. Ellenőrző tanácskozást eddig hármat tartottunk, az idén négyet: nov. 3-án, dec. 12-én, márc. 17-én és máj. 13-án. E tanácskozásokon számbavettük a tanulók előmenetelét, erkölcsi magaviseletét s a szülőket a constatált eredményről mindannyiszor értesítettük. Az első félév végén osztályozó tanácskozást tartottunk jan. 26-án.

A tanulmányi tervben kötelezőleg megszabott tárgyakon kívül oktatást nyertek tanulóink:

a) *Egészségtanban* a VII. o. tanulói heti 2 órában.

b) *Angol nyelvben* a VI—VIII. o.-ból önként ajánlkozók heti 2 órában. Tanulták 10-en.

c) *Szabadkézi rajzban* a III—VIII. o-ból önként ajánlkozók 22-en heti 2 órában havi 2 K. díj mellett.

d) *Egyházi énekben* I—V. o. unitárius vallású tanulók 2 csoportban heti 1—1 órában.

e) *Műénekben* mindazok az I—VIII. o. tanulók, akik alkalmas hanggal rendelkeznek, heti 3 órán. Ezek alkotják az ifjúsági daloskört. A tagok száma 101 volt.

f) *Zenében* az önként ajánlkozók heti 2 órában havi 2 K. díj mellett. Ezek alkotják az Apolló-kört. A tagok száma 16 volt.

g) *Orgonázásban* a III—V. o-ból önként ajánlkozók, heti 1—1 órában a kezdők és haladók csoportja. Tanulnak 6-an.

h) *Gyorsírásban* heti 2 órában a III—VIII. o-ból önként ajánlkozók havi 2 K. díj mellett. A tanévben tanultak 22-en.

i) *Vívásban* heti 3 órában az V—VIII. o-ból önként vállalkozók havi 2 K. díj mellett. Tanultak 12-en.

4. ***Tanulmányi kirándulások.***

Tanulmányi szempontból megtekintettük szeptember 28-án a *helybeli dohány- és gyújtógyárat*, ahol az alkalmazott hivatalnokok szolgáltak igen élvezetes és tanúlságos magyarázatokkal; szept. 29-én *az Erdélyrészi Szépművészeti Társaság képkiállítását*, ahol Nagy Gyula rajztanár, továbbá okt. 1-én a VII. VIII. o. tanulókkal a *szászfenesi vízműveket*, ahol Hubert Iván igazgató adtak szakszerű felvilágosításokat. Ezeken kívül a város környékén többször tettünk természetrajzi kirándulásokat. A VI. o. tanulók okt. 2-án megnézték az *Erdélyi Múzeum régiségtárát*; a IV. o. tanulók Kovács János tanár vezetése mellett ápr. 18-án *az 1848—49. történelmi ereklye múzeumot*. Dr. Nyiredi Géza a természetrajz tanára ápr. 30-án és máj. 1-én rendezett egy tanulmányi kirándulást. Ezúttal Torda városát és vidékét kereste föl az V—VI. osztály növendékeivel. A tanúlságos kirándulás két napra terjedt. Ápril. 30-án kora reggel indúltak gyalog s útba ejtve a Túri hasadékot, d. u. 1 órakor érkeztek Tordára, hol a polgári iskolában Varga Dénes igazgató, bár nem volt előre értesülve érkezésükről, a legszivesebben fogadta s készséggel gondoskodott a növendékek elszállásolásáról. A délután folyamán megtekintették növendékeink a város nevezetességeit, a cellulózgyárat, a Mendel-sörgyárat, melynek igazgatója a tanulmányozás után gazdag ozsonnával vendégelte meg ifjainkat. Este felé még a sóbányát nézték meg, azután kiki szállására tért a jól kihasznált nap után.

Másnap reggel 5 órakor volt újból gyülekezés és indulás a Tordahasadékba. Tíz óra tájt érkeztek meg s végig menve az egész hasadékon mintegy másfél órát fordítottak tanulmányozásra. Kis pihenő után délben indultak hazafelé, hová késő estve érkeztek a természet kebléről jó kedvvel, jó erőben, tapasztalatokkal megrakodva.

5. ***Vallás-erkölcsi állapot.*** Tanulóink vallás-erkölcsi nevelése érdekében minden lehetőt megtettünk. Tapasztalván azt, hogy szegény tanulóink közül többen nem tudnak énekes könyvet szerezni, felterjesztést tettünk az E. K. Tanácshoz, hogy ezek részére adjon énekes könyveket. Ez úton 20 tanulónak adtunk használatra énekes könyvet. Az I—V. o. unitárius vallású tanulók heti 1—1 órán 2 csoportban tanultak *egyházi éneket.* Itt említendő az is, hogy az önként ajánlkozók orgonázást is tanúltak. Unitárius vallású növendékeink közül a felső-osztályúak (VI—VIII. o.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap délelőtti templomi istentiszteleten. Az E. K. T. a gimn. ifjúságot a vasárnap d. u. istentiszteletre járás alól felterjesztésünkre felmentette. Ez más protestans intézeteknél seholsem volt kötelező. Tapasztaltuk azt is, hogy nem szolgált az ifjúságnak sem lelki, sem erkölcsi épülésére. Ezért kellett ajánlanunk az ifjúság felmentését. Hiszszük, hogy a d. e. istentisztelet által a kivánt érdekeket sokkal jobban és hatásosabban fogjuk szolgálni.

Az alsóosztályúak a téli időszakban (nov.—ápr.) az intézet tornatermében vasárnap délelőttönként tartott istentiszteleteken vettek részt, a nyári időszakban ők is a templomba jártak. A vasárnapi hitoktatást a papnevelő intézet dekánjának felügyelete mellett a papnövendékek végezték. Ezeken a kollégium igazgatója is több alkalommal résztvett.

A vasárnapi hitoktatás már 25 éve, hogy be van vezetve tanulmányi rendszerünkbe s e 25 év emlékét az utolsó alkalommal egy kis ünnepély keretében meg is ültük.

Különben részletesebb jelentés olvasható erről hátrább a papnevelő intézet értesítőjében.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészeitől nyertek hitoktatást s vezetésük és őrködésük mellett teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is

6. ***Fegyelmi állapot.*** Az ifjúság erkölcsi magaviselete általában véve igen jó volt. A felügyeletnek ritkán kellett erősebb fegyelmi büntetésekhez fordúlni. Mindazonáltal előfordúlt az internatusban, hogy egy tanulót (Stein László VII. o.) hosszabb időn át tanulótársai kárára űzött könyvlopásai miatt ki kellett zárnunk az intézetből, sőt a vallás- és közoktatásügyi miniszternél a helybeli

középiskolákból való kizárását is javaslatba hoztuk. Igazgatói megdorgálásban részesült 6, igazgatósági megdorgálásban 4 tanuló. Egy tanulót fegyelmezhetetlen magaviselete, egy másikat gyenge elmebeli tehetsége miatt el kellett tanácsolnunk.

Ezeket az eseteket nem számítva, az ifjúság magaviselete igen jó volt, amiben az internatusi felügyeletnek jelentékeny érdeme van. Kisebb hibákat a rendszabályokban előírt eljárás szerint büntetett a tanári kar s minden esetben a javulás útjára terelte az ifjakat.

7. ***Egészségi állapot.*** A tanári kar és az ifjúság egészségi állapota az iskolai év folyamán nem mondható kedvezőnek. Mindjárt az év elején, szeptember hóban, *Gálfi* tanárt a családjában beállott betegsége miatt több héten kellett helyettesítenünk. Dr. *Nyiredy Géza* tanárt nov., dec. hónapokban saját betegsége miatt helyettesítettük: januártól febr. hó közepéig a családjában kiütött ragályos betegség miatt szakszerű helyettesítéséről kellett gondoskodnunk. Dr. *Barabás Abel* h. tanár novembertől kezdve az egész év folyamán súlyos betegségben feküdvén, szakszerű helyettesítéséről gondoskodtunk. *Kovács János* tanár betegeskedett még ápr. hóban rövid ideig, mialatt óráit magunk között osztottuk fel.

Az ifjúság közül többen betegedtek meg vörhenyben nov., dec. és január hóban. A vörheny városszerte dühöngött s e miatt a karácsonyi szünetet 3 nappal hamarább kellett kiadnunk. A bennlakó tanulók közül 4-en betegedtek meg vörhenyben. A betegeket gondosan elkülönítve ápoltattuk az intézet kórházában. A betegség lefolyása minden esetben szelid és enyhe volt.

Az iskolai orvos a tanév elején általános orvosi vizsgálatot tartott, a bennlakó tanulókat újra oltotta s véleménye alapján történtek a testgyakorlás és a rajz alól való fölmentések. Dr. Scheitz Vilmos városi orvos az előírt szemvizsgálatot szept. 30-án tartotta meg. Három trachomás beteget talált, akiket az orvosi utasítás szerint a többi bennlakóktól elkülönítve kezeltünk. A könnyű betegek az internatus beteg-szobájában feküdtek, ahol az intézet orvosa és egészségtan tanára őket a szükséghez képest meglátogatta és gyógykezelte.

Máthé Albert, a főgimn. VII. osztályának előbb nyilvános, később magántanulója ápr. 15-én a szülői háznál Alsószentmihály-

falván hosszas betegség után elhalt. Osztálytársai közűl 12-en Raffaj Károly felügyelő-tanárral megjelentek temetésén. Az igazgató a tanári kar nevében szülőinek részvétiratot küldött. Szorgalmas és tehetséges, szelid és kedves modorú ifjú volt kinek halálával tanulótársai egy kedves barátot, tanárai egy minden szépre és jóra törekvő ifjút, édes szülői reményeik korai sirbadöltét siratják.

Legyen nyugalma csöndes, emlékezete áldott!

A testi nevelés és az egészség fenntartása és megóvása érdekében megtettük a szükségeseket. A bennlakó tanulók hetenként fürödtek az internatus fürdőjében, amely láb-, kád-, fölmelegíthető medence- és zuhany-fürdőkkel van ellátva. A játék délutánokat ez évben is megtartottuk. A tanulók négy csoportban heti 2—2 órában jártak ki a *Kismezőre* játszani a tornatanár vezetése és felügyelete mellett. A testi nevelés érdekében tartottunk febr. 27-én *tornaestélyt* nagyszámú közönség érdeklődése mellett s a kiválóbb tornászoknak jutalmakat osztottunk ki. A tornaestély a kirándulási alapot szép jövedelemmel gyarapította.

8. ***Iskolai ünnepek.*** *Okt. 6 án* az aradi vértanuk emlékére gyászünnepélyt tartott az ifjúság. Ez alkalommal imádkozott Veress György III. papnöv., szavalt Telkes Béla és Abrudbányay Ede VIII. o. t., beszédet mondott Perczel Gábor VIII. o. t. Közben énekelt és zenedarabokat adott elő a daloskör és Apolló-kör.

Deák Ferenc születésének 100 éves fordulójára *okt. 17 én* ünnepet rendeztünk. A tanári kar részéről beszédet mondott Kovács János tanár, az ifjúság részéről imádkozott Veress György III. papnöv., szavalt Kozma György VII., beszédet mondott Abrudbányay Ede VIII. o. t. Közben ének- és zenedarabok voltak.

Febr. 6-án felügyelő gondnoki beiktató ünnepélyt tartottunk szép és előkelő társaság jelenlétében. Megnyitó beszédet mondott a főtiszt. püspök úr, székfoglalót Gál Jenő f.-gondnok úr, üdvözlő beszédet dr. Gál Kelemen igazgató. E beszédek olvashatók ez Értesítő 3—19 lapjain. Az ünnepélyt a dalkör nyitotta meg és fejezte be. Ünnepély után a tornateremben társas-ebéd volt, melyen a f.-gondnok úr vendégeiként résztvettek minden osztálynak és a papnevelő intézet ifjúságának képviselői.

Febr. 27-én tornaestélyt tartottunk. Az estély műsora a követ-

kező volt: 1. Felvonulás. 2. Szabadgyakorlatok. 3. Csapattornázás a lovon, nyújtón, bakon Abrudbányay Ede VIII., Lőwi Emil VII., Szentkirállyi Andor VIII. o. t. vezetése mellett. 4. Minta-csapat magas korláton. 5. Versenyek: magas ugrás, nyújtó, súlyemelés, korlát, vívás. 6. Minta-csapat nyújtón. 7. Gúla. 8. A verseny eredményének kihirdetése és a díjak kiosztása. 9. Elvonulás. 10. Tánc.

A nyertesek neveit ez Értesítő lapjain *Jutalmak* cím alatt fogjuk közölni. Az estély védői voltak: Ferenc József, Kőváry László, Fekete Gábor, Kozma Ferenc, Gál Jenő f. gondnokok. Az estély szép jövedelmet hajtott a kirándulási alapnak.

A márc. 15. nemzeti ünnepet ez évben is megünnepeltük. Imádkozott Kovács István III. papnöv., az ünnepi beszédet mondotta Abrudbányay Ede VIII. o. t., szavaltak Osváth Árpád VI., Müller Gyula VI. és Taar Géza VIII. o. t., közreműködtek a daloskör és Apolló-kör.

A Kríza-önképzőkör jun. 5-én tartotta záró-ünnepélyét. Ez az ünnepély Jókai emlékezetének volt szentelve. Tárgysorozata a következő volt: elnöki megnyitót mondott Abrudbányay Ede VIII. o., emlékbeszédet Jókairól Borbély István VIII. o. t., szavalt Taar Géza VIII. o. t. és Müller Gyula VI. o. t., elnöki jelentést adott Abrudbányay Ede s e közben kiosztattak az önképző-köri pályadíjak, közben zene- és énekdarabok; hegedű-solót játszott K. Csoma Imre VII., zongorán kisérte Iszlai Géza VIII. o. t.

9. ***Látogatások.*** a) *Hivatalosak:*

A papnevelő intézetben több alkalommal látogatott a főtiszt püspök úr.

A főgimnáziumban az állami felügyeletet ez évben is Kuncz Elek tanker. kir. főigazgató, mint kormányképviselő gyakorolta, aki hivatalos látogatását febr. hó 10—12 napjain tette meg. A rendtartás értelmében az igazgató az év folyamán minden tanárnál hospitált, a tanulók előmeneteléről és fegyelmezéséről tapasztalatokat szerzett. Átnézte és ellenjegyezte az írásbeli dolgozatokat, rajzlapokat, szépírási füzeteket, térképvázlatokat és osztálykönyveket s tapasztalatait és észleleteit a módszeres tanácskozásokon közölte a tanári karral.

Az elemi iskolában több alkalommal látogatott az igazgató és dr. Boros György tanvezető tanár. Itt említem meg, hogy a vallás-

és közoktatásügyi miniszter a főigazgató útján jelentést kért a Shrubsole-féle Solfa-rendszerű énektanítás folytatólagos eredményéről. E szakszerű jelentést Régeni Áron tanító készítette el.

b) *Nem hivatalosak.* 1903. jún. 28-án Pátkay Imre, Kis Ödön kúnszentmiklósi tanárok; máj. 31-én és jún. 1-én Lejtényi Sándor aradi főgimn. tanár 16 tanulóval tanulmányi kirándulás alkalmával; jún. 3-án dr. Szolga Ferenc és Csiky István tanárok vezetése mellett a szkeresztúri gimnázium 23 tanulója tanulmányi kiránduláson; jún. 14-én Csink Ilona és Wolszky Emilia a szabadkai áll. tanítónőképző intézet tanítónői vezetése mellett az intézetnek 37 tanulója; jún. 23-án Popovics V. István kir. tanácsos, horvát és magyar országgyülési képviselő, a Tökölyanum igazgatója; Borbély Sándor, a siketnémák váci intézetének igazgatója; jún. 2-án Katona Mihály igazgató, Szalontai Sándor, Fazekas Ferenc, Hajdú József tanárok vezetése mellett a kecskeméti ev. ref. főgimn. 27 tanulója; jún. 28-án Buza János sárospataki főiskolai tanár és leánya, Csík Dániel, Kiss Lajos miskolci, Marton Sándor kecskeméti, Marton Lajos, Samú János, Halász Zsigmond budapesti főgimn. tanárok, Molnár Sándor budapesti ev. ref. főgimn. igazgató, Dóczi Imre ev. ref. gimn. felügyelő, Sinka Sándor ev. ref. főgimn. igazgató Debrecenből, Nagy Elek ev. ref. főgimn. igazgató, Vány József tanár Hajdunánásról, Borsos Károly tanár és neje Mezőtúrról; H. Nagy Elek, dr. Gulyás István debreceni ev. ref. főisk. tanárok; jul. 10-én Kosári István beregszászi főgimn. tanár; jul. 11-én Szentimrei István fogarasi áll. főgimn. igazgató; lovag Arlow Viktorné Sopronból, Gombos Rózsika; Darvas István sepsiszentgyörgyi ev. ref. főgimn. tanár, aug. 31-én Bartha István törvényszéki tkkönyvvezető Nagyszeben és leánya; szept. 11-én Hollaky Arthurné Gyárfás Gabrielle, Raffay Sándor pozsonyi theol. akad. tanár; október 5-én Hosszú Ferenc; október 8-án Csajthay Ferenc, a Budapesti Hirlap felelős szerkesztője; október 26-án Magyar Endre kolozsvári fa- és fémipari szakiskola igazgatója 8 tanulóval; október 29. W. A. Wetzel missionary, Salt Lake City, Utah, U. S. America; november 1-én Misz Olivér, Rimeg Ödön, Polgár József, Jánosi Gerő marosvásárhelyi róm. kath. főgimn. tanárok 27 tanulóval tanulmányi kiránduláson; november 7-én Koródy János állomásfőnök Desékéről; november 9-én Nagy Sándor, Orbán Lajos főgimnáziumi

tanárok Szászvárosról. 1904. ápr. 25-én Gömör Károly Budapestről; május 6-án Dr. Veress Gábor cs. és kir. ezredes.

10. ***Osztálytalálkozók.*** Az 1894-ben végzettek 10 éves találkozóra máj. 1-én gyültek össze 6-an. Elhatározták, hogy a konviktus céljaira alapítványt tesznek s az összeg összegyűjtésével dr. ifj. Sipos Gábort bizták meg. Az alapítványi összeget két év mulva fogják beszolgáltatni.

11. ***Vizsgálatok.*** A javító, pótló és felvételi osztály-vizsgálatok augusztus hó 30-án és szept. 1-én tartattak meg. A pótló és javító érettségi vizsgálat írásbeli része szept. 8—12, szóbeli része szept. 14-én, a másodszori javító érettségi vizsgálat dec. 15-én tartatott Fekete Gábor f gondnok elnöklése mellett Kunc Elek főigazgató, mint kormányképviselő jelenlétében.

Az évvégi vizsgálatok sorrendje a következő volt:

Május hó 2—3-án a VIII. o. minden tantárgyból.
„ „ 4-én a VIII. o. magántanulók írásbeli vizsgálata.
„ „ 5-én a VIII. o. magántanulók szóbeli vizsgálata.
„ „ 16—20-án érettségi írásbeli vizsgálat.
Junius 5-én d. u. 3 órakor a Kriza önképzőkör záróünnepélye.
„ 11-én d. e. 8 órakor 1., 2. el. oszt. minden tantárgyból.
„ „ d. u. 2 „ 3., 4. „ „ „ „
„ „ „ 3 „ előleges osztályozó tanácskozás.
„ 12-én d. e. 11 „ az elemi iskola záróünnepélye.
„ „ d. u. 3 „ torna és vívó verseny.
„ 13-án d. e. 7 „ magántanulók írásbeli vizsgálata.
„ „ „ 7 „ angolnyelvi pályázat írásbeli része.
„ „ d. u. 2 „ egyh. ének, műének, orgonázás.
„ 14-én d. e. 8 „ magántanulók szóbeli vizsgálata.
„ „ „ 8 „ angol pályázat szóbeli része, gyorsírás, angol nyelv.
„ „ d. u. 3 órakor latinnyelvi pályázat.
„ 15-én d. e. 7 „ I—VII. o. hittan.
„ „ d. u. 3 „ VII. o. természettan, mennyiségtan.
„ 16-án d. e. 7—10-ig I. o. magyar, latin.
„ „ d. e. 10—1-ig II. o. természetrajz, mennyiségtan.
„ „ d. u. 3 órakor III. o. magyar, latin.
„ 17-én d. e. 7—10-ig IV. o. magyar, latin.

Június 17-én d. e. 10—1-ig V. o. magyar, latin.
„ „ d. u. 3 órakor VI. o. történet, természetrajz.
„ 18-án d. e. 7—10-ig VII. o. magyar, latin.
„ „ „ 10—1-ig II. o. földrajz, rajz. geometria.
„ „ d. u. 3 órakor I. o. földrajz, természetrajz.
„ 20-án d. e. 7—10-ig III. o. német, történet, földrajz.
„ „ „ 10—1-ig IV. o. német, történet.
„ „ d. u. 3 órakor V. o. görög, pótló irodalom, német.
„ 21-én d. e. 7—10-ig VI. o. magyar, latin.
„ „ „ 10—1-ig I. o. mennyiségtan, rajz. geometria.
„ „ d. u. 3 órakor VII. o. görög, pótló irodalom, német
„ 22-én d. e. 7—10-ig VI. o. német, mennyiségtan.
„ „ „ 10—1-ig II. o. magyar, latin.
„ „ d. u. 3 órakor III. o. mennyiségtan, rajz. geometria.
„ 23-án d. e. 7—10-ig IV. o. természetrajz, mennyiségtan rajz. geometria.
„ „ „ 10—1-ig V. o. történet, természetrajz, mennyiségtan.
„ „ d. u. 3—½5-ig VI. o. görög, pótló irodalom.
„ „ „ 4 órakor VII. o. történet, egészségtan.
„ 24-én d. e. 7 „ osztályozó tanácskozás.
„ 26-án d. e. 11 „ záróünnep.
„ 27—30-án érettségi szóbeli vizsgálat.

12. ***Alapítványok.*** a) *Renner Márton és Rosenberg Rezső* szigorló gyógyszerészek *dr. Nyiredy Géza tanár nevére* annak emlékére, hogy 15 éve vezeti a kolozsvári gyógyszerészképző tanfolyamot, 1903. aug. 20-án 200 K. alapítványt tettek azzal a rendeltetéssel, hogy annak évi kamata, egy a természetrajz köréből vett pályamunka jutalmazására fordíttassék. Az E. K. T. 1002—1903. tan. sz. a. köszönetének kifejezése mellett elfogadta az alapítványt azzal az utasítással, hogy akkor léptetendő életbe, amikor egy évi kamat rendelkezésre fog állani.

b) *A régi osztálytársak konviktusi alapítványa.* Az új kollégium megnyitása alkalmával, 1900. évi szept. 22—24. napjain tartott főtanácson, illetőleg a megelőzőleg tartott Dávid Ferenc-Egylet közgyülése után a nagy számmal összegyült egyházi és világi tanácsosok, kollégiumunk volt tanítványai *általános osztálytársi talál-*

kozót tartottak a tornateremben, mely alkalommal id. Daniel Gábor főgondnok urat választották elnökké. E gyülésen kimondották, hogy a most létesített konviktus céljaira általános gyűjtést rendeznek. A gyűjtés meg is indult s ennek eredményeül az 1903. aug. hó-ban Vargyason tartott zsinati főtanács 20 jk. szám alatt az eddig gyűlt tőkeösszeg kamatai terhére *egy fél konviktusi kedvezmény céljaira 100*, azaz száz koronát kiadni határozott már az 1903—4. iskolai évre.

c) *Konviktusi házi alap.* Az igazgatóság 60/1903/4. ig. jk. sz. felterjesztésére az E. K. Tanács 1903. okt. 14-én 1133. tan. sz. a. a teríték-díjakból s a konviktus egyéb megtakarításaiból a fenti cím alatt egy alapítványt létesített, amely 4200 K. tőkével már a lefolyt iskolai évben életbe lépett s így a konviktus 3 évi működése után egy teljes kedvezményt nyujthatunk egy tanulónak. Az összeg be-adatott a közpénztárba s külön cím alatt kezeltetik.

d) *Mózes András könyvtári emlékalap.* Az igazgatóság Mózes András halála alkalmával koszorú megváltás címen gyűjtést indított. A 813 K. 66 f. begyűlt összeget felterjesztette javaslatával együtt az E. K. Tanácshoz, amely ezt elfogadva kimondotta, hogy az évi kamat $^4/_5$ része 1905. jan. 1-től kezdődőleg theologiai szakművek beszerzésére, $^1/_5$ része pedig az alap gyarapítására fordíttassék. Az így beszerzett könyvekre e célra készített bélyegzővel rábélyegzendő: *Mózes András-emlékalap.*

13. ***Internatus.*** Főfelügyelője az igazgató. A közvetlen fel-ügyeletet Pap Domokos végzett tanárjelölt, óraadó tanár és Raffaj Károly papjelölt gyakorolták, mint „felügyelő-tanárok". Bennlak-nak az intézetben, a tanulók dolgozó- és hálószobáinak közvet-len szomszédságában. A tanulókkal a konviktusban együtt étkeznek. A tanulásra és előkészülésre rendelt időben *(silentium)* folytonosan jelen vannak a dolgozó-szobákban s a tanulókat leckéik megtanu-lásában, feladataik elkészítésében segítik, útasítják. Ők ügyelnek fel az intézetben a rendre, csendre és a tisztaságra, a bútorzat épségben-tartására. Egyikök kezelte az iskolai díjakat s vezette az iskolai számadást (Pap), a másik segédkezett az adminisztrativ teendők el-végzésénél.

Az internatus butorzata közűl a dolgozó-szobai székek, amelyek a legnagyobb használatnak vannak kitéve, két évi használat után

meggyengültek. Ezért az év folyamán az ülő-lapokat vaskapcsokkal kellett a háttámaszhoz erősíttetnünk.

Itt említem fel azt a szolgálatot, amelyet az internatus és a konviktus a hazai tanulmányi kirándulások s általában a diák-turistaság ujabban fellendült ügyének tesz. Így az év folyamán az aradi áll. főgimnázium, a dévai tanítóképző intézet egy-egy kiránduló csapatának adtunk szállást s napi 1 K. díj mellett élelmet. Elláttuk továbbá a székely-keresztúri testvérintézet 25 kiránduló tanulóját egy nap szállással és élelemmel díjmentesen.

A bennlakó tanulók száma:

a) *A papnevelő intézetbe* év elején felvétetett 20, vallásra nézve mind unitáriusok; évközben eltávozott 1.

b) *A gimnáziumba* felvétetett 161. Vallásra nézve: 129 unitárius, 9 ev. ref., 6 r. kath., 6 ág. ev., 1 gör. kel. 10 izr. Évközben kilépett 9, betegség miatt eltávolíttatott 2, kizáratott 1.

c) *Az elemi iskolába* felvétetett 4, vallásra nézve mind unitáriusok.

d) Egyetemi hallgató felvétetett 14, mind unitáriusok, évközben eltanácsoltatott 1.

Az év végén a bennlakó tanulók *összes száma: 185*, nyolccal több, mint a mult évben.

14. ***Konviktus.*** Gondnoka Gálfi Lőrinc tanár. Bérlője Szilágyi Béla. Az étkezésnél a közvetlen felügyeletet a felügyelő-tanárok és az asztaltársaságok fejei gyakorolják, akik vagy papnövendékek, vagy VIII. o. tanulók.

Az ösztöndíj-alapítványok jövedelme ez évben sem érte el a kezdetben 8000 kban megállapított összeget. 1903. szept. 1-én lépett életbe a Téglás Mihály és Konc Judit konviktusi alapítványa, előbbi *egy*, utóbbi *két egész* kedvezményes hellyel. Ugyancsak ez évben használtuk fel először a régi osztálytársak által a konviktus céljaira kezdeményezett gyűjtés eredményét, melynek kamataiból *egy fél* kedvezményt adtunk ki. Ez évben létesítettük a *konviktusi házi alapot* 4200 K. tőkével, melynek kamatja *egy egész* konviktusi kedvezményt biztosít. Ez összeget részben megtakarítások által, részben a teríték-díjakból gyűjtöttük két év alatt s így elértük kezdetben kitüzött célunkat, amely oda irányult, hogy a talán kissé magasnak tetsző teríték-díjak megtakarítása által új konviktusi ala-

pítványokat létesíthessünk. Ez a körülmény mutatja azt is, hogy konviktus élete biztos számításon s így biztos pénzügyi alapo épül fel.

A konviktus ez évi történetében nevezetes mozzanat az határozat is, amelyet a főhatóság az 1902. évi főtanács által vég leg elfogadott szabályzat érintetlenül hagyásával az igazgatóság fe terjesztésére hozott. Eddig t. i. úgy volt, hogy a teljesen szegény sorsú tanulónak is rá kellett fizetnie egy negyed, fél vagy három negyed kedvezményére a megfelelő összeget, hogy teljes élelme kaphasson. Ezen most módosítottunk, mert tapasztaltuk, hogy so kan vannak olyanok, akik részkedvezményükre ráfizetni semmit sem képesek. A konviktus adni fog jövőben reggeli és vacsora nélkü csak ebédet is. Az olyan tanulókat t. i., akik félkedvezményt nyer nek és *ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek*, írásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konvik tusba olyformán, hogy a kedvezményükért csak ebédet kapnak ; ha az ílyenek reggelire és ebédre egy-egy cipót kivánnának, ezt havi részletekben is fizethető évi 20 Kért megkaphatják. Hasonlóan az egy negyed kedvezményben részesülők is évi 50, illetve 70 K. ráfizetéssel a fennebbi feltételek mellett részesülhetnek a kedvez ményben. Az ílyen szegénysorsú tanulóknak biztosítva van naponként rendes ebéd s reggelire és vacsorára egy-egy cipó, amelyhez kiki tetszése és zsebe szerint vehet még valamit. Ezt a módosítást abban a hitben és meggyőződésben tettük, hogy ezzel szegényebb sorsú tanulóinkon segítünk s többeknek könnyítünk a taníttatás költséges voltával járó terheken.

A konviktusi kedvezményekről szóló jelentést hátrább adjuk az ösztöndíjak címe alatt.

Felvétetett a konviktusba az év elején és folyamán 20 papnövendék, 146 gimnáziumi, 4 el. iskolai tanuló és 7 egyetemi hallgató, *összesen 177 tag*. Ezek közül unitárius 147, más vallású 30. Évközben kilépett 4 papnövendék, 14 gimn. tanuló és 2 egyetemi hallgató, összesen 20. *Év végén az összes tagok száma 157*, 19-cel több, mint a mult évben.

II.

Fontosabb rendeletek és átiratok.

Az 1902/3. iskolai évben a mult évi Értesítő lezárása után.

E. K. T. 559. eln. sz. a. Bulyovszkyné 200 K. adományát a közpénztárba beutalványozza.

E. K. T. 573. eln. sz. a. özv. Ferencz Albertné alapítványának kamatát Farczádi Gerő IV. o. t. részére kiutalványozza.

E. K. T. 603. tan. sz. a. az 1894. évi XXVII. t. c. 3. §. b. pontja értelmében a tanári törzsfizetések és szaporulatok után a 2 %-ot az orsz. tanári nyugdíjintézetbe fizetés végett 1900-ra visszamenőleg kirójja.

E. K. T. 606. tan. sz. a. az iskolai díjak kezelését az igazgató hatáskörébe utalja és javaslatot kér a számadás egyszerűsítésére.

E. K. T. 612. tan. sz. a. Konc Judith-féle alapból két konviktusi kedvezményt léptet életbe.

E. K. T. 566. tan. sz. a. az Ulár Pál halála folytán megüresedett tanári fizetési fokozatokat jul. 1-jével betölti.

E. K. T. 607. tan. sz. a. felhívja a tanárokat az egyházi levéltár rendezésében a levéltárosnak való segédkezésre.

V. K. M. 36221. sz. rendelete a banjalukai főreáliskola érettségi bizonyítványának Magyarországon is érvényesítése ügyében.

E. K. T. 635. eln. sz. a. értesítése, hogy dr. Nyiredy Géza korpótléka emelkedése után 68 K. 45 f. nyugdíjilleték kirovatott.

E. K. T. 643. eln. sz. határozata a főgimn. tanárok által az egyház pénztárába befizetendő nyugdíjilletékről 1900-ig visszamenőleg.

E. K. T. 621. tan. sz. a. az igazgatóság határozatát Márko Béla és Marközi Béla VIII. o. t.-nak az internatusból való kizár sára vonatkozólag tudomásúl veszi.

E. K. T. 674. tan. sz. a. a konviktus 1903—4. évi költség vetését megállapítja.

E. K. T. 675. tan. sz. a. a 606. tan. sz. határozatát az iskola díjak kezelésére vonatkozólag hatályon kivűl helyezi s a számadás az egyik felügyelő-tanár hatáskörébe utalja.

E. K. T. 751. eln. sz. a. könyvtár rendezési munkákra 50 Kt. Szentmártoni Kálmán nevére folyóvá tesz.

E. K. T. 666. eln. sz. a. értesítése, hogy a V. K. M. 4338 sz. a. a revideált tanítási tervhez az utasításokat kibocsátotta.

V. K. M. 45119. sz. a. (804. eln.) Éber Ernőnek magánvizsgálati engedélyt adott.

E. K. T. 796. eln. sz. a. Elekes Mózes papi árva nevelése vonatkozólag véleményes javaslatot kér; 935. sz. a. egész konviktusi kedvezményre felveszi; 1153. sz. a. részére a díjat utalványozza.

E. K. T. 856. eln. sz. a. engedélye arra, hogy Rédiger Béla I. o. t. elégtelen tanjegyét a marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumban javíthassa ki.

V. K. M. 84827. sz. a. (885. eln.) Renner Mártonnak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 762. tan. sz. a. az igazgatóság kezelése alatt álló alapok megvizsgálásáról és rendbenlétéről felterjesztett jelentést tudomásúl veszi.

E. K. T. 794. tan. sz. a. az igazgató 1902/3. évi számadását az iskolai nyomtatványokról elfogadja s a felmentvényt megadja.

E. K. T. 795. tan. sz. a. az igazgató 1902/3. évi számszerű jelentését a kórházi és gyógyszertári költségekről jóváhagyja.

E. K. T. 838. tan. sz. a. a konviktusi gondnok 1902/3. évi számadását elfogadja.

E. K. T. 894. tan. sz. a. a konviktusi kedvezményeket 1903/4. évre kiosztja.

E. K. T. 895. tan. sz. a. a pótló- és javító érettségi vizsgák idejét kitűzi s elnöknek Fekete Gábor f. gondnokot kéri fel.

E. K. T. 896. tan. sz. a. Pap Domokos felügyelő-tanárnak júl. hóra 50 Kt utalványoz.

E. K. T. 898. tan. sz. a. a két tárgyból bukott tanulóknak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 932. tan. sz. a. a vizsgáló-bizottság jelentését véleményes jelentésre megküldi.

E. K. T. 892. tan. sz. a. Pap Domokost és Raffaj Károlyt az 1903/4-ik isk. évre felügyelőknek kinevezi.

E. K. T. 923. tan. sz. a. a kollégium jókarban tartására vonatkozó szabályzatot megküldi.

E. K. T. 952. tan. sz. a. az 1000 K. Berde-tanári jutalmat Mózes András árváinak utalta ki.

E. K. T. 897. tan. sz. a. Márkos Albertet ideigl. r., dr. Barabás Ábel, Major Sándor és Péter Lajos végzett tanárjelölteket h. tanároknak kinevezi.

V. K. M. 57834. sz. a. (981. eln.) a szeptemberi érettségi vizsgálatokra Kuncz Elek tanker. kir. főigazgatót küldi ki kormánykép-viselőül.

V. K. M. 43381. sz. a. megküldi a revidiált tantervre vonatkozó Útasításokat.

Az 1903/4. iskolai évben.

E. K. T. 985. eln. sz. a. értesítése Kanyaró, dr. Nyiredy, Gálfi, Hidegh tanárok fizetésemelkedése után kirótt nyugdíj-illetékről.

E. K. T. 1007. eln. sz. a. elrendeli, hogy okt. 17-én Deák Ferenc emlékünnepély tartassék.

E. K. T. 992. tan. sz. a. az 1903/4-ik isk. évre felterjesztett tantárgyfelosztást jóváhagyja.

E. K. T. 1002. tan. sz. a. Rosenberg Rezső és Renner Márton alapítványát elfogadja.

E. K. T. 1003. tan. sz. a. az előléptetett szolgák fizetését utalványozza.

E. K. T. 1004. tan. sz. a. Raffaj Károly felügyelő részére augusztus hóra 50 Kt. utalványoz.

E. K. T. 1021. tan. sz. a. Iszlai: Egyházi énekek gyűjteménye c. műből 20 példányt ad szegény tanulóknak kiosztás végett.

E. K. T. 1022. tan. sz. a. a főgimn. ifjúságot a vasár d. u. istentiszteletre járás alól fölmenti.

E. K. T. 1045. tan. sz. a. értesít, hogy a zsinati főt. C Salamont tanárrá, Márkos Albertet pedig ideiglenes r. tanár választotta.

V. K. M. 44123. sz. a. (1086. eln.) rendelete a szabadk rajz eredményesebb tanítására nézve: az órák úgy helyezendők hogy azokon a görögöt tanulók is résztvehessenek.

E. K. T. 1102. sz. a. jelentést kér Vári Tibor görög ny. ér ségi vizsgálatáról és mennyiségtani javító vizsgálatáról.

V. K. M. 68716. sz. a. (1103. eln.) Lukács Béla honvédl nagynak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

Zsinati Főt. 110. sz. a. értesítése, hogy Gál Jenő isk. gyelő gondnokká választatott.

V. K. M. 69942. sz. a. (1109. eln.) Pap Géza posta- és t tisztnek összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 69938. sz. a. (1110. eln.) Molnár Gyula honvédl nagynak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 69940. sz. a. (1111. eln.) Neuberg Gizellának ö vont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 69939. sz. a (1115. eln.) Székely Mór magán gálat iránti kérését visszaküldi az igazgatóságnak saját hatás ben való eljárásra.

E. K. T. 1066. tan. sz. a. Berde családi ösztöndíjra Berd jos I. és Berde Ferenc VIII. o. t. veszi fel.

E. K. T. 1067. tan. sz. a. a megüresedett konviktusi ke ményes helyeket betölti.

E. K. T. 1132. tan. sz. a. a régi osztálytársak gyűjtése matjából egy fél konviktusi ösztöndíjat életbe léptet.

E. K. T. 1133. tan. sz. a. a konviktusi pénztár készle *Konviktusi házialap* címen egy egész ösztöndíjat léptet életbe.

V. K. M. 69941. sz. a. (1165. eln.) a két megürült er kincstári ösztöndíjra Bedő Ferenc VI. és Boros László II. veszi fel.

Zsin. Főt. 89. sz. a. a főgimn. 1904. évi költségvetését meg

Zsin. Főt. 95. sz. a. a konviktus 1903/4. évi költségv megküldi.

V. K. M. 78469. sz. a. (1188. eln.) Szigethy Zoltánnak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 1153. tan. sz. a. engedélyt ad régi fizikai műszerek átengedésére az orsz. meteorologiai intézet részére.

E. K. T. 1155. tan. sz. a. K. Csoma Imrének a VII., Ptacsnik Györgynek a VIII. o-ra magántanulásra engedélyt ad.

E. K. T. 1156. tan. sz. a. Gál Jenő f. gondnoki beiktató ünnepélyének sorrendjét és idejét meghatározza s képviselőül kiküldi Br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnokot és Nagy Lajos egyh. főjegyzőt.

E. K. T. 1180. tan. sz a. Végh Béni hitoktató helyébe Kovács Lajos papnövendéket kinevezi s fizetését utalványozza.

E. K. T. 1186. tan. sz. a. a régi osztálytársak félkonviktusi alapítványára Fazekas Dávid I. o. tanulót veszi fel.

E. K. T. 1187. tan. sz. a. a Mózes András emlékalap rendeltetését meghatározza oly módon, hogy 1905. jan. 1-től a kamat $^4/_5$-e könyvszerzésre, $^1/_5$-e tőkésítésre fordítandó.

V. K. M. 43542. sz. a. rendelete (1193. tan.) az isk. év kétfelé osztásáról.

E. K. T. 1209. tan. sz. a. a dec. másodszori javító érettségi vizsgálat idejét meghatározza s elnöknek Fekete Gábor f.-gondnokot küldi ki.

E. K. T. 1231. tan. sz. a. a kazán falazatának jókarbantartására felhívja a figyelmet.

V. K. M. 83815. sz. a. (1237. eln.) Nadányi Emilnek korábban adott összevont magánvizsg. engedélyét a jelen tanév végéig kiterjesztette.

V. K. M. 86845. sz. a. (1266. eln.) Goldschläger Adolfnak összevont magánvizsgálatra engedélyt adott.

V. K. M. 82607. sz. a. (1272. eln.) az áll. felügyelet gyakorlásával az 1903/4. isk. évre Kunc Elek főigazgatót bizta meg.

E. K. T. 1274. eln. sz. a. Lászlócky Istvánnak javító és ennek sikere esetén felvételi vizsgálatra engedélyt adott.

V. K. M. 90239. sz. a. a dec. javító éretts. vizsgálathoz kormányképviselőül Kunc Elek főigazgatót küldötte ki.

E. K. T. 1297. tan. sz. a. a régi épületekből kikerült feliratos köveket átengedi az E. M. E. régiségtárának.

E. K. T. 1298. tan. sz. a. megengedi, hogy félkedvezmény tanulók igazolt szegénység esetén csak ebédet kapjanak s 20 ráfizetéssel naponta két Berde-cipót.

E. K. T. 1299. tan. sz. a. engedélyt ad arra, hogy a Mu és Könyvtárak Orsz. Tanácsa útján a kollég. könyvtár részére álla segélyt kérhessünk.

E. K. T. 1300. és 1353. tan. sz. a. dr. Barabás Ábel hely tesítésével Lersch Ernőt, Márkos Albertet és Pallós Istvánt bízza m

E. K. T. 1303. tan. sz. a. 141 tanulónak 3685 K. 85 enged el isk. díjakban.

E. K. T. 4—1904. eln. sz. a. dr. Nyiredy Géza tanár hely tesítésével Balogh Ernő és dr. Győrffy István tánárjelölteket bízza m

V. K. M. 95111. sz. a. Nagy József tanító nyugdíjigén 1000 K.-ban állapította meg.

V. K. M. 95112. sz. a. Régeni Áron tanító nyugdíjigén 1100 K.-ban állapította meg.

E. K. T. 1340. tan. sz. a. tudomásul veszi az igazgatóság a vizsgáló bizottság jelentésére adott felvilágosításait.

E. K. T. 1352, tan. sz. a. a konviktusi hátralékok felhajt iránt felhatalmazást ad.

E. K. T. 33—1904. tan. sz. a. Régeni Áron tanítónak sa kérésére a Baldácsy-alapból 150 K. segélyt utal ki.

V. K. M. 96746. sz. a. megküldi Nagy-Britannia térképét.

E. K. T. 78—1904. eln. sz. a. Friedmann Hersch kérvén összevont magánvizsgálati engedély iránt véleményes javaslatra m küldi, 16707. sz. V. K. M. kérésével elútasítja.

E. K. T. 49. tan. sz. a. Pap Béla VII. o. tanulónak mag tanulásra engedélyt ad.

E. K. T. 50. tan. sz. a. a könyvtár rendezés ügyében felterjesztésünket örvendetes tudomásúl veszi.

E. K. T. 71. tan. sz. a. Babocsay Attila VI. o. tanulónak gántanulásra engedélyt ad.

E. K. T. 112. tan. sz. a. a felügyelő tanárok részére a ny szünet idejére étkezési költségeik megtérítéséül 40—40 K.-t kiu

E. K. T. 118. tan. sz. a. az I. félév végén elégtelen osztá zat miatt megürült konviktusi kedvezményeket kiosztja.

V. K. M. 12162. sz. a. (147. eln.) Wéber Idának összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 96. tan. sz. a. az 1902/3. isk. évi számadást elfogadja s Pap Domokosnak a felmentvényt megadja.

E. K. T. 120. tan. sz. a. Máthé Albert VII. o. t.-nak magántanulásra engedélyt ad.

E. K. T. 149. tan. sz. a. a kormányképviselő látogatása alkalmával felvett jegyzőkönyvben foglaltakat tudomásúl veszi.

E. K. T. 180. tan. sz. a. a VIII. o. és az érettségi vizsgálat idejét kitűzi, amarra Kozma Ferenc elnöklete alatt Nagy Lajos és Gyöngyössy Béla egyh. tanácsosokat, erre elnöknek Fekete Gábor f. gondnokot kéri fel.

E. K. T. 181. tan. sz. a. engedélyt ad arra, hogy 2 rendes és 2 h. tanári állásra pályázatot hirdessünk.

V. K. M. 18253. sz. rendelete (225. eln.), mely szerint oly tanulók, kik év közben kénytelenek iskolát változtatni, tanári nyugdíjat csak egy iskolánál fizetnek.

V. K. M. 1386. eln. sz. a. (Kolozsv. tanker. főig. 228. sz.) jelentést kér a Shrubsole-féle Sol-fa rendszerű énektanítás ez évi eredményéről.

V. K. M. 28032. sz. a. (248. eln.) Ferenc Áron okl. gyógyszerésznek összevont magánvizsgálatra (VII—VIII. o.) engedélyt ad.

E. K. T. 1303—1903. tan. sz. a. 12 tanulónak 289 K. 40 f. hátralékot enged el.

E. K. T. 221. tan. sz. a. Borbély Árpád V. és Issekutz Oszkár II. o. tanulóknak magánvizsgálati engedélyt ad.

V. K. M. 16351. sz. a. (258. tan.) 1800 K. rendkivüli tanszerátalányt útalványoz.

E. K. T. 235. tan sz. a. Stein László VII. o. t.-t több rendbeli lopás vétsége miatt kizárja az intézetből s V. K. M. 35253. sz. a. a helybeli középiskolákból.

V. K. M. 20518. sz. a. (288. eln.) Fekete Sámuel VIII. o. t. kérését ösztöndíj iránt azzal küidi vissza, hogy az ösztöndíj másnak adatott.

E. K. T. 299. eln. sz. a. leküldi az internatus 1903/4. évi költségvetését.

E. K. T. 301 eln. sz. a. megküldi a Tiszti Névtár (1904.) 3 példányát.

V. K. M. 35210. sz. a. (318. eln.) a tanári karra von táblázatos kimutatást kér.

V. K. M. 32950. (368. eln.) sz. a. Buday Gyula gaz segédtanárnak összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 296. tan. sz. a. az időközben megürült ked nyes konviktusi helyeket betölti.

E. K. T. 326. tan. sz. a. meghatározza a vizsgáló működési körét.

E. K. T. 335. tan. sz. a. megállapitja az évvégi viz sorrendjét s biztosokúl kiküldi Gál Jenő f. gondnok elnökl lett Nagy Lajos, Molnár Sándor, Mikó Imre, Zsakó István, László, Gyulay Árpád, Orbók Ferenc, Gyöngyössy Bél Mihály, Orbók Mór, Boér Gergely, Keresztély Lajos eg csosokat.

E. K. T. 365. tan. sz. a. az elemi isk. tanitóknak t lésen való megjelenés költségeit útalványozza.

V. K. M. 40894. sz. rendelete (383. eln.) a rajztaná rendezendő szünidei tanfolyam tárgyában.

III.

Felügyelet.

1. Egyházi főhatóság.

A kollégium felett a felügyeletet az egyházi főtanács és ennek megbízásából a Kolozsvárt székelő egyházi képviselő tanács gyakorolja.

2. Kollégiumi igazgatóság.

Az igazgatóság elnökei: Fekete Gábor, kir. táblai elnök; Kozma Ferencz, kir. tanácsos, tanfelügyelő, a M. Tud.-Akadémia levelező tagja; Kőváry László. a M. Tud. Akadémia lev. tagja; Pál Jenő kir. táblai tanácselnök, felügyelő-gondnokok.

Előadó: dr. Gál Kelemen igazgató.

Jegyző: dr. Kiss Ernő tanár.

Tagjai: a papnevelő intézeti és gimn. rendes és h. tanárok.

a) *A papnevelő intézet igazgatását* egy bizottság végzi, melynek tagjai: a kollégiumi felügyelő gondnokok, teológiai tanárok és a kollégiumi igazgató. Elnöke az idősebb f.-gondnok, előadója a tanár, jegyzője egy évre választott egyik teol. tanár. A vizsgálatok megvételére esetről-esetre egy *vizsgáló bizottság* alakúl, melynek elnöke a püspök, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző, tagjai a kollégiumi f.-gondnokok, az egyh. főjegyző, a teol. tanárok, a kollégium igazgatója és az E. K. Tanács által ez évre kiküldött 3 bizottsági tag: Molnár Sándor, Csifó Salamon és Gyulay László főh. tanácsosok.

b) *Az elemi iskola igazgatója:* dr. Gál Kelemen, kollégiumi igazgató; tanvezető tanár dr. Boros György teol. tanár.

c) *Az internátus* felügyelői: dr. Gál Kelemen igazgató, Pap Domokos végzett tanárjelölt es Raffaj Károly papjelölt.

d) *A konviktus* gondnoka Gálfi Lőrincz tanár, felügyelői az internátusi „felügy.-tanárok".

Az igazgatóság a múlt isk. évi Értesitő lezárása óta 20 ülést tartott. Az üléseken az elnöki tisztet Fekete Gábor és Gál Jenő felügyelő-gondnok urak töltötték be, tanulmányi ügyek tárgyalása alkalmával az igazgató elnökölt.

Az igazgatóság által tárgyalt s elintézett ügyek közül kiemelendők a következők:

A tandij kezelést — a mint már a múlt évi Ertesítőben jeleztük — az évenként változó felügyelő-tanár hatásköréből ki akartuk venni s rendes tanárra bízni; a főhatóság azonban a régi rendszer mellett döntött.

Az országos meteorologiai intézet igazgatósága régi, csak tudomány-történelmi beccsel biró, de ma már szemléltetésre nem alkalmas fizikai műszerek átengedését kérte. A főhatóság engedelmet adott, hogy ilyen műszereinket átadhassuk.

Mózes András tanár halála alkalmával koszorú-megváltás címen gyűjtést inditottunk a néhai jó barátai, volt tanítványai, tisztelői és kartársai körében. A 800 K.-t meghaladó összeg rendeltetését megállapítottuk. A jövő évtől kezdve az évi kamat egy részén teologiai szakmunkákat fogunk vásárolni, másik része a tőkéhez csatoltatik.

Boros Sándor néhai igazgató sírja a Fekete-család sírkertjében még jeltelenül áll. Ez indította az igazgatóságot arra, hogy a maga körében gyüjtést indítson egy felállítandó emlékkő költségeire. A gyűjtés eredménye a 400 K.-t meghaladja s igy a jövő év elején az emlékkövet felállíthatjuk.

Az Apolló kör számára egy 700 K. értékű zongorát vásároltunk s igy a jövő évtől kezdve egy móddal több áll rendelkezésünkre, hogy az ifjúság aesthetikai nevelését hathatósan támogathassuk.

A Jóltevők emlékalapja Kriza- és Remény alapok jövedelme már évtizedek óta nem volt felhasználva. Az igazgató előterjesztésére elhatároztuk, hogy a jövedelmet rendeltetésüknek megfelelően felhasználjuk. Igy az első alap terhére körülbelől 200 K. költséggel

megfestettük Téglás Mihály jóltevőnk arczképét, kinek konviktusi alapítánya éppen most lépett életbe. Ürmösi Sándor homoród-karácsonyfalvi hitrokon festőművész kiválóan sikerült műve a tanári szoba falát díszíti. A *Kriza*-alap jövedelmére pályázatot hirdettünk székely népköltési termékek gyűjtésére. A *Remény-alapnak* régebben meghatározott rendeltetése az volt, hogy a Remény c. ifjusági hetilapban megjelent dolgozatokból egy új Zsebkönyv kiadásának költségei fedeztessenek. Az igazgatóság azonban ezt a célt a mai irodalmi viszonyok között nem látta munkálandónak s azért az alapból is pályadíjat tűzött ki.

Szertáraink, de különösen a fizikai és természetrajzi szertárak gyarapítására rendkívüli átalányt kértünk s kaptunk is 1800 K.-t a közoktatási kormánytól. Ez annál szükségesebb volt, mert a főhatóságtól három évre utalványozott rendkivüli átalányt már felhasználtuk, de fizikai szertárunk némely tekintetben még hiányos, valamint a természetrajzi is, minthogy az új tanulmányi terv jelentékeny módosítást hozott be a VI. osztály természetrajzi anyagánál.

Az igazgatóság a múlt évi Értesítő lezárása óta a következő ügyeket tárgyalta és intézte el:

Az 1902—3. iskolai évben.

504.[1]) A beérkezett pályamunkákat megbíráltatja s a jutalmakat kiosztja.

505. A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla látogatásáról és adományáról jelentés.

507. Javaslat aziránt, hogy a nagy könyvtár rendezése költségeire a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsától segélyt kérjünk.

520. A kollégium udvarán egy nyújtó és két korlát felállítása ügyében határozat.

521. 522. Homonnai Manó, Sugár Ferenc és Klára magánvizsgálati engedélye.

527. Márkos Béla, Marközi Béla és Kis Károly fegyelmi ügye.

530. 56 tanulónak 650.52 K., szünidei konviktusi díj elengedése.

531. Jún. 8. hivatalos szünet.

[1]) A jegyzőkönyv száma.

532. 20 tanulónak 74.15 K. kórházi és élelmezési költség elengedése.

534. A majális tiszta jövedelme megosztatik a kirándulási, segélyző, kismező és teológiai önképző köri-alapok között.

535. A Kriza-önképzőkör évi számadásának megvizsgálása.

555. A Bulyovszkyné-alapból legjobb költeményeért jutalmat nyer Abrudbányay Ede VII. o. t.

561. Jelentés a magántanulók vizsgálatáról.

564. A latin pályázati vizsgálaton a díjat Beck A. VIII. és Varga Béla VII. o. t. nyerik.

565. 566, 568, 569, 570, 571, 572. Az évvégi jutalmak kiosztása.

573. Veress Lajos II. o. t. fegyelmi ügye.

574. Osztályozás.

575. Lassel F. Gyula tornatanár névmagyarosítása.

575 a. Dalkör, kirándulási alap, segítő-alap és a tanári kar alapjának számadásai.

577, 578. Jutalmak kiosztása.

581. Jelentés az érettségi vizsgálat eredményéről.

582. Jutalmak kiosztása.

585. A konviktus költségvetése 1903-4. isk. évre.

586. Javaslat a megüresedett tanári székek betöltése ügyében.

587. A felső és alsó osztályúak olvasó egyletének, az Apollókörnek számadásai.

588. Javaslat a Berde tanári jutalom kiadása ügyében.

589. Az Értesitő nyomdaköltségei utalványoztatnak.

593. Győrffy István és Strypszky Hiador gyakorló tanárok folyamodása.

598. A nyári szünetre itt maradó tanulók kérvénye a bennlakás ügyében.

601. Javaslat Elekes Mózes papi árva neveltetése ügyében.

602. Pap Domokos tandíjkezelő beterjeszti az iskolai számadást.

609. Demeter Dezső pályázati kérvényének visszavonása folytán újabb felterjesztés a tanári székek betöltése ügyében.

610. Javaslat a felügyelő-tanári állás betőltése iránt.

611. Javító, pótló, felvételi vizsgálatok ügyeben beérkezett folyamodványok.

612. Javaslat a konviktusi kedvezmények kiosztása ügyében.

614. Tantárgyfelosztás az 1903—4-ik évre.

615. A nyári javítások költségei utalványoztatnak.

618. Andrási József kapus elbocsátása s intézkedés az állás betöltése ügyében.

633. Rosenberg Rezső és Renner Márton 200 K. alapítványa.

642. Bennlakásra jelentkezett egyetemi hallgatók felvétele.

Az 1903—4. iskolai évben.

4—7. 10. Jelentés a javító, pótló, felvételi és magánvizsgálatokról.

8. Az új Utasítások folytán új állandó tanmenet készítése.

14. Néhai Iszlai József hagyománya a fizikai szertárnak.

15. Tűzifa szállítására a jószágigazgató ajánlata.

20. Előterjesztés az ifjúságnak a vasárnap d. u. istentiszteletre járás alól való felmentés iránt.

21. Szegény tanulók részére énekes könyveket kérünk az Ekt.-tól.

25. Jelentés a beírt tanulók létszámáról.

26. Berde-családi ösztöndíjra Berde Lajos I., és Berde Ferenc VIII. o. t. felterjesztetnek.

27. A gépház kazánjának téglaburkolatát tűzálló téglával cseréltetjük ki.

28. A megüresedett két Erdélyi Kincstári ösztöndíjra Bedő Ferenc VI., Boros László II. o. tanulót terjesztjük fel.

29. Gál Jenő f. gondnok úr egy tanuló fél konviktusi díját megajánlja.

30. Újabb felrerjesztés a konviktusi kedvezmények kiosztása ügyében.

32. 91. Testgyakorlás és rajz alól fölmentett tanulók.

33. 25 tanuló újraoltása.

36. Jelentés a javító érettségi vizsgálatról.

38. 43—46. Weress Irén és Rácz Sámuel, Molnár Béla, Neuberg Gizella, Papp Géza és Székely Mór felvétele magántanulóknak.

52. 92. Az Orsz. Meteorológiai Intézet részére régi fizikai műszerek átengedése.

55. Konviktusi hátralékosok szülőit fizetésre szólítjuk fel.

60. Javaslat egy *konviktusi házi alap* létesítésére.

61. A Deák Ferenc-emlékünnepély műsorát megállapítjuk.

63. Szüreti szünet meghatározása.

64. 205. Gál Jenő f. gondnok úr beiktató ünnepélye.

82. Okt. 6. nemzeti gyászünnep műsora.

83. Tanulmányi kirándulás a dohány- és gyufagyár, továbbá a városi vízmüvek megtekintésére.

84. A városi orvosi hatóság szemvizsgálata.

86. 12 évesnél idősebb 6 tanuló felvétele az I. osztályba.

87. A tört.—philologiai múzeum átalányának felhasználása.

88. Tanulók átengedése a görög pótló tanfolyamra.

94. Tanulók kilépése az intézetből.

95. 96. Tanulók felvétele évközben.

100. A bennlakó elemi iskolai és 3 alsó gimn. o. tanulók este 9 órakor lefekhetnek.

103. Gál Jenő f. gondnok úr üdvözlése az ülésen való első megjelenése alkalmával.

105. Végh Béni papnövendék, hitoktató helyettesítése Kovács Lajossal.

106. Részvétirat Fadrusz J. özvegyéhez.

107. A tekepálya alatti mennyezeten a vakolat lehullása és intézkedés iránt előterjesztés.

118. Deák Ferenc birtokos adományát a természetrajzi szertár részére köszönettel fogadjuk.

120. Kopp József m. á. v. ellenőr adományát a könyvtár részére köszönettel fogadjuk.

121. Balázs József V. o. t. átlépése a görög pótló tanfolyamra.

122. A Mózes András-emlékalap rendeltetésének meghatározása.

123. A Kriza-, Jóltevők emlékalapja és a Remény-alap felhasználatlan kamataiból pályadíj kitűzése és Téglás M. arcképének megfestése.

125. Az Apolló-kör vagyona terhére egy zongora vásárlása.

129. Ellenőrző tanácskozás.

140. A 2. és 23. dolgozó szobákba gázlángok beállítása.

141. Határozat aziránt, hgy néhai Boros Sándor igazgatónak közadakozás útján siremléket állítunk.

143. Bulyovszkyné igérete, hogy az intézetnek megküldi aquarell képét.

145. A dec. javító érettségi vizsgálat idejének meghatározása.

152. Fadrusz Jánosné köszönő levele részvétünk kifejezésére.
153. Az 1904. évi tanszerátalány kiosztása a szertárak között.
155. A Zsinati Főtanács jegyzőkönyvének az iskolára vonatkozó pontjait tudomásúl vesszük.
156. Intézkedés dr. Barabás Ábel h. tanár helyettesítése ügyében.
174. A papnövendékek kérése a majális rendezése ügyében.
177. A kazánhoz egy csőszorító prés rendelése.
181. A pályatételek kihirdetése.
183. Paget János IV. o. t. fegyelmi ügye.
186. Tandíj elengedése iránt előterjesztés az E .K. Tanácshoz.
188. Ellenőrző tanácskozás.
189. Dietrichstein Lajos I. o. t. fegyelmi ügye.
197. Borbély Árpád felvétele az V. osztályba.
199. Bulyovszkyné adománya a szegény tanulók részére.
201. Az igazgatóság véleményes javaslata a vizsgáló bizottság jelentésére.
214. Pap Béla VII. o. tanulónak engedély magántanulásra.
219. Jelentés a könyvtárrendezési munkálatokról.
220. A könyvtár- és szertárőrök javaslatai az évi átalány felhasználására.
224. 232. Tűzifa beszerzése iránt intézkedés.
226. A szertárak részére rendkivüli segély kérése a V. K. M.-től.
227. 233. A konviktusi szabályzat enyhítése folytán tanulók jelentkezése ebédre és naponként 3 cipóra.
229. Osztályozó tanácskozás.
239. Az első félév végén elégtelen osztályzat miatt megürült konviktusi kedvezményes helyek betöltése.
242. Gál Jenő f. gondnok 150 K. adománya a konviktus céljaira.
245. Farsangi szünetelés.
247. Téglás József, Lőrinci Géza és Szabadkai József bennlakó egyetemi hallgatók megintése.
255. A Kolozsvármegyei Tak. pénztár 70 K. adománya szegény tanulók felruházására.
258. Igazgató megjegyzései az írásbeli dolgozatokra, rajzlapokra, szépírási füzetekre és osztálykönyvekre.
259. Téglás Mihály jóltevőnk arczképének megfestése.
269. A VIII. o. és az érettségi vizsgálatok idejének meghatározása.

272. A tornacsarnok átengedése az Egyetemi Athletikai Club által rendezett ünnepély czéljaira.

277. A húsvéti szünet meghatározása.

288. Péterfi Zsigmond ny. vasútigazgató adománya régebben tett alapítványa gyarapítására.

289. A tornaestély rendező-bizottságának számadását megvizsgáljuk és a felmentvényt megadjuk. Tiszta jövedelem 371 K. 56. f.

295. Stein László, Strachal János és Kanyaró Gyula VII. o. t. fegyelmi ügye.

309. A legjobb orációért a jutalmat Taar Géza VIII. o. t. nyeri.

310. Máthé Albert VII. o. t. temetésén 12 osztálytársa résztvesz.

311. Binder Jenő I. o. t. vezeték nevét Bedére változtatta.

312. Barabás Dezsőnek latinból kiegészítő vizsgálatra engedély adatik.

312 a. A tornaestély jövedelme (371 K. 56 f.) a kirándulási alapnak adatik.

313. Abaffy Jenő és Győző a IV. o.-ba felvétetnek.

314. 325. A Kismező kerítésének javíttatása.

316. Sugár Klára felvétetik a II. o.-ba m. tanulónak.

319. Jókai Mór emlékezete jegyzőkönyvbe iktattatik.

323. Jelentés a konviktusi pénztár megvizsgálásáról.

328. Az évvégi vizsgálatok rendje megállapíttatik.

329. Makray László II. o. magántanulónak felvétetik.

335. Farkas Vilmos 50 K., Feldmann Zsigmond 20 K. adománya a segélyző egyletnek.

338. A pünkösdi szünet meghatározása.

341. Negyedik ellenőrző tanácskozás.

IV.

Papnevelő intézet.

Az ifjú lelkipásztor eszménye.

1903—4. tanév megnyítása alkalmával tartott beszéde *dr. Boros György* dékánnak.

Pályaválasztott ifjú emberekhez szólok, önökhez, akik közűl némelyek vállukra veszik a palástot, még mielőtt a föld egyet fordúlna a nap körül. Önökhöz, akik részint gyermekkori vágyukat követve jöttek ide, s önökhez is, akiket a szülői tanács vagy talán az életösztön hozott ide. Ha többen volnának, akik csak azt nézték, hogy a Papnevelő Intézetben nyujtott előnyökkel megkönnyíthetik szülőik gondját, vagy olyanok, akiknek figyelme csak arra terjedt ki, hogy 3—4 év mulva tisztességes lakást, élhető jövedelmet és aránylag elég könnyű hivatalt, de rendkívűl független állást fognak kapni, azokat is szivélyesen üdvözlöm Papnevelő Intézetünk küszöbén. A mi vallásunk elvei semmi tekintetben nem kivánnak asketai életet a paptól. Mi nem kivánjuk elszakítni önöket az élettől, sem most, sem a gyakorlati lelkészet megkezdésekor, hanem azt akarjuk, hogy *a hitet vigyék be az életbe,* s saját életükkel mindenben szolgáljanak mintául egy tisztességes magyar családnak.

De midőn e helyről ilyen engedményeket teszek és igérek vallásunk elvei és egyházunk alkotmánya szellemében, ne gondolják, hogy nincsenek ez intézetnek és az unitárius egyháznak határozott követelései önökkel szemben. Vannak és nem is jelentéktelenek.

Megköveteljük először is a *szeretetet és tiszteletet a papi pályához.* Megköveteljük, hogy a legnagyobb *odaadással,* sőt *önmegtagadással fogjanak a papi hivatalra készüléshez.* Bármilyen

belső vagy külső ösztön vezette önöket e falak közé, itt már az első perctől kezdve új embernek tekintsék magukat s minden lépésükkel, minden szavukkal s teljes gondolkozásukkal arra igyekezzenek, hogy *a papi eszmény ellen ne vétsenek.*

Midőn papi eszményt említek, nem gondolok sem többet, sem kevesebbet egy magas miveltségű, tiszta jellemű, nemes érzésű vallásos embernél. De ezeket megkövetelem már azon tisztúlt moral nevében is, amelyre az unitárius vallás építtetett. Megkövetelem, hogy az, aki unitárius pap akar lenni, érlelje meggyőződéssé azt a főelvet, hogy *nem morális ember jó unitárius nem lehet.* Az unitárius vallás nemcsak a *gondolat szabadságát* követeli, hanem az *érzés szabadságát* is, ami azt jelenti, hogy unitárius papnak reservatákra építni, vagy azokra támaszkodni semmi körülmények között nem szabad.

Ebből, ifjú barátaim, az következik, hogy az intézet küszöbén alkotott gondolatokat, melyek az élettől jövén az életre céloztak, ki kell bővítniök olyanokkal, amelyeknek alapján, rövid idő alatt azt fogják mondani, hogy nem azért jöttek a papi pályára, mert ez kényelmes megélhetést igér, hanem azért, mert a papi pálya, a nélkül, hogy az élettől elvonná, olyan szellemi és erkölcsi eszmekörbe juttatja, a mely önmagában véve megérdemli, hogy az ember teljes erejét, szivének minden érzelmét, lényének minden tehetségét rá irányítsa s ha szükség, érette föl is áldozza.

Hogy még világosabban megértessem mit, kivánunk önöktől ebben az intézetben, azt mondom: tegyenek úgy, a hogy Jézus tett, mielőtt tanítói hivatalához fogott volna: vonúljanak félre a pusztába, ami a mostani fogalmak szerint csak azt jelenti, hogy az intézet falai között és *egész tanulói pályájukon foglalkozzanak azzal a tudománnyal, a melyet hirdetniök kell.* Mennyivel könnyebb lesz az önök föladata a Jézusénál! Önöket a tanítók és tanítványok serege fogadja. Tanítóik nemcsak mi leszünk, hanem az előttünk élt és munkálkodott mestereknek egész nagy serege. Habár nem is nagyon gazdag, de sok becses könyvvel ellátott könyvtárunk olyan segédeszköz, a melyet csak egy nap sem nélkülözhetnek. Ne is nélkülözzék. *A tanítványok serege*, vagyis az önök derék gárdája, mint együtt élő, egy célra törekvő, *hitben és szeretetben egységes társaság*, a papi pályára készülésre oly rendkivüli előny, amit én kiváló nagyra becsülök.

Lám önök itt az intézetben, habár kicsinyben is, megkapják a pályán várható életet minden részletében. Meglesznek elöljáróik, felsőbbek és alsóbbak, akik előtt tisztelettel és engedelmességgel meg kell hajolniok. Ha bármelyikök arra gondol, hogy egyéni szabadságának korlátozását nem fogja megengedni, én nem arra figyelmeztetem, hogy egy intézet szabályait minden tag tisztelni tartozik, hanem arra, hogy aki közöttetek első akar lenni, legyen utolsó, mert az utolsók lesznek elsőkké.

Még azt is figyelmébe ajánlom, hogy *az a teljes szabadság, amelyben erőimet fölhasználhatom saját vágyaim és hajlamaim legyőzésére és iskolázására.*

Egyenlők lesznek itt a jogok élvezésében, de különbözők az egyéni tulajdonokban. Egyiknek a talentumok jóval bővebb mértékben adatnak, mint a másiknak, egyiknek az ismeretei sokkal könnyebben gyarapodnak, mint a másiknak. Éppen, mint az életben. Ismét a Jézusra hivatkozom és a gazdagabbnak azt mondom: add el a te vagyonodat és oszd ki a szegények között. Ez a mi viszonyainkra alkalmazva azt jelenti, *éljenek testvéries közösségben,* mint a Jézus tanítványai éltek. Ehhez bizony némi *önmegtagadás szükséges,* de hiszen ez a pályára készülésnek egyik leglényegesebb kelléke.

Nem szeretném, ha a fönnebbiekből valaki azt vonná le, hogy én a nemes versenynek nem vagyok híve. Alapszabályaink éppen erre vannak alapítva, mert azt mondjuk, hogy a jeleseket a jók fölött, a jókat az elégségesek fölött előnyben részesítjük. Elégtelenről ebben az intézetben, remélem, nem kell beszélnünk, hiszen semmi sem sötétítné el oly nagyon ez intézet arculatját, mint egy olyan ifjú, akit restsége és tétlensége miatt meg kellene buktatni, s mint egy olyan, akit erkölcstelen vagy könnyelmű viselkedése miatt megkellene büntetni. Az én meggyőződésem szerint mindkét eshetőség lehetetlen, ha csak egy-két céltudatos ifjú is van önök között, mert ezek meg kell, hogy javítsák a többit és el kell hogy távolítsák azt a súlyos csapást, amely ezek után az intézet szelleme fölött törne pálcát. Isten mentsen attól a papi kartól, a melyet olyan ifjak alkotnának, akik nem tudnak biráik lenni önmaguknak.

Mi nemcsak önbirálatot, hanem *tárgybírálatot is várunk tanítványainktól.* Azt kivánjuk, hogy mindeneket vizsgáljanak meg és

ami jó, azt tartsák meg. Azt kívánjuk, hogy találják meg az összhangot egyéni fölfogásuk és a katedráról hallott nézetek között, de sohase feledjék el tanulói szerepüket. A tudomány magva nagyon mély talajba van elvetve, csirája nagyon kemény héjjal van körül véve. A türelmetlen tanuló hamar belefárad a vizsgálásba s abba hagyja, vagy a felületen átsiklik, s elhíteti magával, hogy mindent jól tud, amit még tanulni is alig kezdett.

Még egy lényeges körülményt figyelmökbe ajánlok. Korunk rendkivül gyorsan halad. Az eszmék tisztúlnak, tágúlnak. Önök állásuknál fogva a *világosság fáklyavivői lesznek.* Irtózzanak a sötétségtől. Ne feledjék, hogy rövid idő alatt nemcsak világítniok kell, hanem teremteni is. A modern tudományos kutatások vívmányait méltányolják és tanulmányozzák, s legyenek elkészűlve arra is, hogy aránylag rövid idő alatt szószólói lesznek hitbeli meggyőződéseiknek.

A papi pálya teendői a szószék és a család között oszlanak meg, ámbár a gyülekezet vezetésével és a vagyon kezelésével járó gondok sem kicsinylendők. A szószéket a mai viszonyok között elég könnyű ellátni, mivel a magyar nyelven irt egyházi dolgozatokkal meglehet tölteni egy egész szekrényt. A pap, ha különben meg tudja nyugtatni tudásvágyát, megelégedhetik egy-két kötet beszéddel is, mert a szószéki szolgálat nálunk nagyon csekély, vagy éppen semmi ellenőrízés alatt nincsen. Nálunk nem követelik meg, hogy a pap, midőn alapigéjét fölveszi, kihirdesse azt is, ki irta a beszédet, vagy kinek a beszédjéből dolgozta át. Így valóban könnyű elkészűlni a rendes beszédekre, sőt még a rendkivűliekre is kapható kisegitő forrás. Azt kérdezem önöktől ifjú barátaim, kielégítőnek találják-e az ilyen szószéki munkát? Várnak-e ettől valami sikert? Képzelnek-e nagyobb szolgaiságot azénál a papénál, aki mindig a más asztaláról lehullott morzsát kénytelen szedegetni?

Mennyivel szebb és gyönyörűségesebb foglalkozás azé, aki az ő tárházából hoz elé újakat, s aki lelkét és életét adja a nyájért, aki önmagát prédikálja. *De ne higyjék, hogy a bőbeszédűség eredetiséget és önállóságot jelent.* Jó és szép beszédet csak annak lehet irni, aki állandóan tanulmányozza az eszméket és a gondolatokat, s aki szünetlenül foglalkozik a bibliával. A jó orvos órákig és hetekig tanulmányozza betegét, hogy megállapíthassa, milyen orvosság használ neki legbiztosabban. A jó orvos folytonosan tanulmányozza a

tudomány vívmányait. Sok pénzt és gondot fordít az új találmányokra. *A lelki pásztor, mint lelki orvos*, semmivel sem tehet kevesebbet. A pap, főleg az unitárius pap nem mondhatja azt, hogy a bibliát megtanulni elég. A bibliát megtanulni sohasem lehet. A biblia a pap előtt éppen olyan, mint az orvos előtt a növény és ásványvilág. Mindig kell kutatnia benne, mindig kell folytatnia az összehasonlítást, a vegyítést, de különösen az elemzést, mert csak így győződik meg tárgya jellegéről és hatásáról. Láthatjuk, hogy a szószéki szolgálat nem könnyű, sőt nem lehet jó sem, előzetes sok tanulás s azután folytatandó állandó tanulmányozás nélkül.

A pap másik munkaköre a család vagy a hívek látogatása. Ennek a föladatnak a kifejtésére egészen külön tanulmányt kellene írnom. Itt csak azt hangsúlyozom, hogy a papnövendék erre is készülhet, *ha az emberszeretet* érzelem világába bemerülni igyekszik, s ha a társadalomtan mélységes kérdései iránt érdeklődik.

Még egy lépéssel tovább megyek, mert nem elég, hogy föltétlenül és teljes lélekkel rá szánják magukat e pályára, nem elég, hogy beleéljék magukat a különböző tudományokba, mert így még nem lesznek olyan önálló emberekké, amilyeneknek mi növelni akarnók. Ezek mellett és mindenek fölött azt ajánlom, *válasszanak magoknak eszményképet.* Hogy céljukat könnyebben elérhessék, *megjelölöm eszményöket: a Jézus Krisztust.*

Önöknek, mint ifjú embereknek s mint unitáriusoknak is leginkább megfelel a názáreti Jézus. Önök szegény, munkás szülők gyermekei, Jézus is az volt. Önök nélkülözésre voltak útalva már gyermek-ifjú korukban is, nemkülönben Jézus. Önök kevés barátra és sok ellenségre számíthatnak majd az életben, épen mint Jézus. Önök egy magára, testvér nélkül álló nemzet gyermekei, még a hazában is gyakran fogják idegennek érezni magukat, mint ő, kinek nem volt hova fejét lehajtani. Önök erős lelki harcot, nehéz munkát kell, hogy kiálljanak, ha célt akarnak érni. Az ember fia azt mondotta: a jó pásztor életét adja a nyájért. Önök gyakran fogják tapasztalni, hogy legjobb igyekezetüknek sincsen megfelelő eredménye. Jézus csak egyszer kivánt szólni otthonában Názáretben s már készek voltak őt a hegynek tetejéről ledobni. Önök tudományt, ismeretet, nemes elszántságot fognak magokkal vinni a nép közé, s bizonnyal hallani fogják: avagy nem a názáreti ács fia-e ez?

Az önök vallása hitök szerint nagyon egyszerű, tiszta, érthető, szép vallás, olyan, amilyen a Jézusé lehetett, s mégis úton-útfélen azt hallják, hogy az unitáriusok nem keresztények. Önök azt tanulják az evangeliumból, azt fogják hallani e helyről, azt tanulják az unitárius vallás nagy apostolaitól, hogy a szeretet legyen vallásuk főismertetője, s midőn bizalommal akarnak hasonló foglalkozású szolgatársakhoz fordulni, azt a kérdést hallják: te is ama názáreti tanítványai közül való vagy-e?

Önök azzal a tudattal mennek a szószékre, hogy valameddig az igazságot szólják, akár lelkiismeretük, akár tudásuk szerint, mindig jogot tarthatnak a tűrelmes meghallgatásra s elszomorítóan fogják tapasztalni, hogy kenyér helyett kővel dobolják meg.

Ennyiféle váratlan és lesújtó eredmény hatása alatt hová fognak fordulni, ha nem ahhoz a tökéletes eszményhez, Jézushoz, a ki mindezeket és még annyisszor többet is szenvedett ártatlanul. Mint unitárius pappá leendő ifjaknak biztatólag mondom, korántse rettenjenek vissza a pálya egy s más nehézségétől, mert határtalan öröm fogja jutalmazni minden küzdelmüket. Önök szerencsés korban lépnek a papi pályára, mert ez már túltette magát mindenféle dogmai kérdésen, amely a multban oly nagyon elválasztotta egymástól a keresztény egyházakat. Most már nemcsak az nem elsőrendü kérdés, három-e az Isten, vagy egy, hanem az sem: imádandó-e a Jézus, vagy nem? Ma nagyon kevés ember akadna, vagy talán egy sem, a ki Dávid Ferenczet elitélné, mivel azt hirdette, hogy a Jézust nem illeti meg imádás, vagy istentisztelet.

Újabb időben, a régen egyedüli fontosságú dogmák csöndesen pihennek. Sem mellettük, sem ellenük nem vitatkozik senki. A hajdani nagy vitatkozó kálvinista Melius, Geleji Katona, Melotai ma csak történelmi alakok, műveik történelmi emlékek. Most élő utódaik az egykor oly nagyon dícsőített vezérek hatalmas érveit egyszerűen elhallgatják.

Mióta Renan rámutatott, mennyire tudta szeretni Jézus a természetet, az embert, a népet, a költőit; mióta Strauss kiemelte mily szeretetreméltó természete volt Jézusnak; azóta a gondolkozó hivők rájöttek, hogy ebben állott elragadó hatása, vonzó ereje, azért lett oly határtalan naggyá, rájöttek, hogy a görög pantheismus levegőjéből táplálkozó lélek nem tudta elképzelni emberben ezen isteni tulajdonságokat.

Nagyon találó elnevezése a Jézus tanításának εὐαγγλιον, mert öröm, jó kedély, megelégedés volt a czélja. Ebben a tekintetben is kiváló eszménykép. Mily feledhetlen hatása van egy derült, bízó szónak, vagy mosolynak, ha a bánat sötét fátyola alá kellő időben süt be. De tartsuk szemünk előtt, hogy az az erő, mely a szenvedések elviselésére segítette, a gyöngédség és jó kedély, amely az életet jó szinben mutatta föl, mind csak egy-egy uj akkordja volt az ő nagy lelke összhangjának. Ide, ebbe a lélekbe igyekezzünk bele merülni, vagy, miután ez tán igen merész kivánság, ebből igyekezzünk meríteni egy-egy cseppet, s akkor tanítványai, követői és hozzá hasonlók fognak lenni. Nem lehetetlen főltétel ez ifju barátaim, csak egy kissé nehéz. Megvalósították ezt már sokan. Ismerik a nagy amérikai apostolt Channinget. Olvassák beszédeit, hallgassák szívverését, éljék át tanuló és papi éveit. Igyekezzenek megérteni, hogy érhet el oly rendkivüli hatást egy pap, a kinek minden szava egyszerű, minden beszéde oly közönségesnek tetszik, mintha csak ugy teremne ajakán, mint az alma a fán. Ismerik-e a másik nagy ámérikait, Parkert, a XIX-ik száz Pál apostolát, a mélyen járó bölcsészt, s a tűzben égő reformátort. Egyik is, másik is, s számos követőik mind a mai napig ki tudták találni, a lélekben elmerülés, a lélekszerint élés nagy titkát. Meg tudták érteni, hogy rájok is talál Jézusnak ez a mondása: az én országom nem e világból való. Valóban nem, hiszen az nem is lehet, hogy valaki Istennek is, a Mammonnak is szolgáljon egyszerre.

A psychologiai és psycho-physikai vizsgálódások kiderítették, hogy az ember foglalkozása szerint annyira átalakúl, egyoldalúvá lesz, hogy bizonyos fokig emelkedő betegség, vagy gyöngeség jelei is vehetők észre rajta, abban a mértékben, amelyben a specialis foglalkozás rendellenesen igénybe veszi és kifejti egy-egy tehetségét. A zeneművészt, a kitűnő katonát, a jó mesterembert azonnal föl lehet ismerni külső ismertető jelei nélkül is. Az embernek bele kell élnie magát az eszmekörbe és foglalkozásba. Ha valaki erős elhatározással és teljes odaadással végzi dolgát, nem marad hatása nélkül.

Ha önök eszményül választják Jézust és elhatározták, hogy minden igyekezettel hozzá hasonlók fognak lenni, az az átalakító szellem megkezdi hatását Önökön is, s mi és mások örömmel fogjuk észrevenni arcukon, beszédükön, cselekedeteikből, hogy önöknek mesterük a Jézus Krisztus.

Ennyi eredményre nem is gondoltak talán. Nem is merik reményleni, hiszen Önök is így szólhatnak: nem vagyok én méltó az ő sarúja kötőjének megoldására. Ne legyenek kicsiny hitűek! A Pál apostol példája legyen segítségükre. Ő ugyan nem élt Jézus szerinti életet, de midőn meghallotta a szózatot, megkezdette az átalakítás nagy reformmunkáját, először magán, azután a népen.

Önök is hasonlót tegyenek. Minthogy a népnek vezérei kell hogy legyenek az intézeti évek eltelése után, ezeknek a szellemi vezéreknek legyenek tanítványai, mig az előkészületi idő tart. Ezt mi jogosan megvárhatjuk Önöktől nemcsak azért, mivel gondozásuk, vezetésük és tanításuk ránk bízatott, hanem azért is, mivel Önök a jövő unitárizmusának, a kor szellemének megfelelő tovább nevelésére lesznek elhíva. Úgy van, uraim, Önök lesznek a jövő unitárizmusának apostolai. Új hitéletet, új theologiát, új Jézust kell teremteniök az új időknek, és új embereknek megfelelőt.

Fogjanak a munkához most és azonnal. Dolgozzanak kitartással és jó reménységgel, s élvezni fogják a siker örömét. Kívánom, úgy legyen.

látjuk a tanulói életben, a közszellemben, és a munkakedv fokozásában, indokolt az az óhajtásunk, hogy minél előbb uj szaktanárokat nyerjen intézetünk, kik erejüket, buzgalmukat, és tanulmányaikat az Intézet előtt lebegő magasztos cél érdekében használják fál.

Némi reménységünk van, hogy a helyzet ebben a tekintetben is javulni fog rövid idő alatt.

Az 1903/4 tanévre megelégedéssel tekintünk vissza, mert általában minden tekintetben sikeres volt. Később említendő főhatósági intézkedés következtében ebben az évben már kibocsátottuk az utolsó osztályát azoknak a hallgatóknak, a kik a régi kollégiumból jöttek át, s az elsejét azoknak, akik egyenesen ide léptek be.

I. Az 1903/4 tanév nevezetesebb mozzanatai.

Uj tanár. A Mózes András tanár halálával megüresedett tanszéket az egyházi főhatóság a kolozsvári unitárius egyházközséggel egyetértően úgy töltötte be, hogy ha a lelkész külföldi akadémiát végzett egyén lesz, teologiai tanárnak is alkalmaztatni fog. A választás *Csifó* Salamon egyházi és püspöki titkárra, korábban árkosi lelkészre esett, kit a Vargyason tartott Zsinati Fő Tanács 36—1903 sz. határozatával rendes teologiai tanárnak megválasztott. Csifó Salamon a tanári működést 1903. évi okt. 1-én kezdette meg. Mint ifjú és buzgó ember munkássága elébe szép reményekkel tekint az intézet.

A tanév megnyitása. Ünnepélyesen nyitottuk meg a tanévet szept. 12-én. Ferencz József püspök úr, Fekete Gábor és Gál Jenő isk. felügyelő gondnokok, a teol. tanári kar teljes számban, a gimn. tanárok számosan megjelentek. Imát mondott Kelemen Sándor IV. éves, megnyitó üdvözletet Ferencz József püspök úr, értekezletet tartott *az ifju lelki pásztor eszményéről* dr. Boros György dékán, énekelt Iszlai Márton énektanár vezetése alatt az ifjúság.

Az előadások megkezdődtek szept. 12-én és egész éven át folytak megszakítás nélkül. Tekintettel arra, hogy a III. éveseknek tetszésére bízatott, hogy év végével szakvizsgálatra jelentkezzenek, dr. Boros György és Csifó Salamon tanárok felkérettek, hogy a IV. évi tárgyakból tartsanak néhány előadást a jelentkező III. éveseknek.

A hallgatók között volt 18 rendes 4 rendkivüli. Csak az első félévre iratkozott be egyik rendkivüli, a második félévben kilépett egy rendes hallgató. A beiratkozott hallgatók közül régi 13, uj 9.

Az utóbbi 3 évben a létszám hullámzása a következő volt:

	I. év.	II. év.	III. év.	IV. év.	Összesen
1901/2. tanévben	3 r. 1 rk.	4 r.	6 r.	1 r.	= 15
1902/3. „	7 r.	3 r.	4 r.	6 r.	= 20
1903/4. „	6 r. 3 rk.	6 r.	2 r. 2 rk.	3 r.	= 22

A papi pálya iránti érdeklődés az ifjak között föltűnően növekedik. Ezt igazoják az egész év folyamán tartó tudakozódások is.

Az egyetemre az egyház segélyével beiratkoztak a bölcsészeti karhoz 6 r., 1 rk. I. éves, 6 r. II. éves hallgató. A befizetett tandíjak összege I. félévben 456 K, II. félévben 403 K, együtt 859 korona. Minthogy egyik hallgató évközben a P. Intézetből más pályára lépett, az érette fizetett dijat visszatérítette.

Az egyetemen hallgatott paedagogiai és filozofiai tárgyakból mindenik hallgató colloquált az intézeti szabályok értelmében. Egyetemi leckekönyveik tanusítása szerint az előadásokat szorgalmasan hallgatták és főleg a paedagogiai tárgyból nagyobbára mind jelesen colloquáltak. A III. és IV. évesek az egyetemre nem iratkoztak be, mivel szakvizsgálatra készűléssel voltak elfoglalva.

Külföldön az oxfordi Manchester Collegeban (Anglia) tanult a tanév folyamán dr. György János III. éves rk. h.

Felügyelő tanári tisztet teljesített a tanévben Raffaj Károly papjelőlt, aki a papnövendékekkel is az érintkezést állandóan fönntartotta s önképzőköri működésükben részt vett.

Papi szolgálatra püspökileg kirendeltetett Árkosra (Háromszék m.) Végh Benjámin IV. éves. Tanulmányát, mint magántanuló folytatja.

Templomi szolgálatot a helybeli templomban teljesítettek az összes hallgatók rendre a délutáni istentiszteleten. *A legatió* régi, üdvös intézménye állandó gyakorlatban volt. A három nagy ünnepen a dékán, ajánló levéllel ellátva, legatióba küldötte az összes hallgatókat, s kisegítőnek felsőbb osztálybeli gymnasiumi vagy képezdei tanulókat. Legatusi tisztet teljesítettek: *Kelemen Sándor* Sz.-Keresztur, Dicső-Szt.-Márton; *Kökössy Mihály* Dicső-Szt.-Márton, Abrudbánya, Polgárdi*; *Kovács István* H.-Almás, Torda, Dicső-Szt.-Márton; *Kovács Lajos* Árkos, Sz.-Keresztur, Kolozsvár; *Veres*

György Polgárdi*, Nagy-Ajta, Székely-Keresztur; *Gálfi András* Kolozsvár, Ürmös, Torda; *Halmágyi János* Ürmös, Felső-Rákos Verespatak; *Kiss Sándor* Bölön, Kolozsvár, Nagy-Ajta; *Nagy Dénes* Torda, Bölön, Abrudbánya; *Pap Gyula* Nagy-Ajta, Vargyas, Felsőrákos; *Szén Mihály* Felsőrákos, Verespatak, Felsőszováth; *Bedő Gábor* Kövend, Árkos, Ürmös; *Benczédi Pál* Kolozs, Ádámos, Árkos; *Bodoczy Sándor* Felsőszováth, Kövend, Alsójára; *Kádár Kálmán* Ádámos, Felsőszováth, Kövend; *Kiss Károly* Alsójára, Dombó, Bölön; *Pap Zsigmond* Dombó, Karácsonyfalva*, Vargyas; *Pethő Kálmán* Vargyas, Alsójára, Dombó; *Árkosi Tamás* VIII. o. Kolozs (husvéti); *Győrfi Géza* képezdei növendék H.-Almás* (husvéti); *Győrfi István* VII. o. H.-Almás (pünkösti); *Telkes Béla* Ádámos (pünkösti); *Kisgyörgy Imre* Kolozs. A *-gal jelzett egyházközségek nem rendes legatiók, hanem esetről-esetre intézkednek.

A legatió előnye sok irányban mutatkozik. A mellett, hogy a leendő papok megismerkednek az egyházközségek életével s a gyakorlati lelkészség sok irányú föladataival, társadalmi jártasságot is szereznek, a népéletet tanulmányozzák, s a lelkészek irányítását, hatását érezik és fölhasználják. Ebben a tekintetben a lelkészeket a Papnevelő Intézeti tanárok segítő társainak tekintjük.

A legatiókból befolyó jövedelem egy részét a hallgatók kötelesek könyvtáruk gyarapítására, az önképzőkör pénztárába beadni. A legatiókból befolyó összes jövedelem 2178 korona. Ebből saját céljaikra fölhasználható tiszta jövedelem volt mintegy 385 kor. 98 fill.

A hallgatók ismételt folyamodására a P. I. Bizottsága a legatiók után fizetendő díjakat (patrocinium) a tisztajövedelem 7 százalékában állította meg.

A colloquiumokra a hittani intézetben mindenik hallgató jelentkezett. Leckekönyveik és a tanárok igazolása szerint a tulnyomó többség *dicséretes* szorgalmat tanúsított és *jól* vagy *jelesen* colloquált.

Évközben a kijelölt speciális tárgyakról: *Saul megtérése. Péter apostol jellemzése s Pálhoz való viszonya,* bibliai tanulmányokat írtak és koronkint kijelölt bibliai tárgyakról előadást és birálatot tartottak. Az írásbeli bibliai tanulmányokat a szaktanár megbizása alapján egy-egy hallgató megvizsgálta és észrevételeivel ellátta.

Alapvizsgálatot tettek 1903. junius 24-én Kovács István és Kovács Lajos.

Alapvizsgálatra jelentkeztek a II. évesek. A vizsgálat junius végén, az Értesítő bezárása után fog megtartatni.

Szakvizsgálat tartatott 1904. évi március 26-án. Vizsgáztak Kelemen Sándor és Kökössy Mihály ; március 29-án Raffaj Károly. Az E. K. Tanács 260—1904. sz. alatt mindeniket fölvette a papjelőltek közé. Szakvizsgálat fog tartatni junius végén.

Külföldi egyetemre bocsátás érdekében vizsgálat tartatott dr. György Jánossal 1903. szept. 8-án.

A vizsgálatokon az E. K. Tanács képviselői voltak (228/904. eln. sz.) Mikó Imre, Molnár Sándor és Végh Mihály egyháztanácsosok.

Vasárnapi iskola. A gyakorlati lelkészségre készülésnek ezen fontos intézményéről ezuttal külön értesítést kell adnunk, mert a jelen tanévben éppen *25 éve*, hogy gyakorlatban van és szolgál a gimnáziumi tanulók vallás-erkölcsi érzése fejlesztésére, a hittanhallgatók és a gimn. tanulók közötti bizalmas és jótékony érintkezés fönntartására, s a hittanhallgatóknak a lelkészi pályára előkészítésére.

Az 1903/4. tanévi vasárnapi iskolát, vagyis vasárnapi istentiszteletet, előre megállított terv szerint *erkölcsi tárgyakról* tartották a hallgatók. Minthogy a bezáró tanítás összeesett az ezelőtt 25 évvel tartott első tanítással, ünnepélyessé tettük. Az intézet gondnoki és tanári karát, s a 25 év alatt közreműködő egykori hittanhallgatókat, s most gyakorló lelkészeket az ünnepélyre meghívtuk. Az ünnepélyen imát mondott Kovács Lajos III. éves, beszédet dr. Boros György dékán, mint az intézmény indítványozója s kezdet óta vezetője. A tanulókat és hittanhallgatókat vallásosságra és hitbuzgóságra intő beszéd után fölolvasta értesítését a 25 év munkásság nevezetesebb mozzanatairól.

A vasárnapi iskolai tanítás 25 éve.

Kedves ifjuság, mt. gondnoki és tanári kar, engedjék meg, hogy röviden vázoljam a vasárnapi tanítás 25 éves munkásságát.

1879/80 tanévben május 6-án tartatott az első próba-tanítás. Imát mondott Boros György, tanítást Németh István II. éves papnöv 1880|81. tanévben dec. 12. tartatott a 2-ik próbatanítás. Tartotta Németh István.

1880 dec. 16-án Boros György javaslatot tett az igazgatóságnak a rendszerré tétel érdekében. Az Igazgatóság 93. az E. K. Tanács 229. sz. alatt

jóváhagyta, minek alapján januárban megkezdette a tanítást Boros György tanár, s folytatták a papjelöltek és papnövendékek.

Azóta mostanig, minden évi munkának (az 1891/92 kivéve) hű képét mutatja 3 kötet napló, melyekben a papnövendékek, vagy teljes egészében, vagy vázlatban bejegyezték tanításukat.

Akár a tárgyakat, akár a kidolgozást tekintjük, megelégedéssel, s gyakran nagy örömmel látjuk, hogy a papságra készülő ifjak szivesen teljesítették föladatukat.

A tárgyak legtöbbször tervszerint voltak egész évre összeállítva, de néha a papnövendékek erejére és tetszésére bizatott, hogy a tárgyat válaszszák meg s dolgozzák ki.

Nem érdektelen gyűjtemény. Az első rendes tanításon Boros György tanár a III—V. gymn. csoportnak: az eltévedt juhról, következő alkalommal a kisebbeknek: *egy darab jégről* tanított. Ezután a felnőtteknek a bibliai példázatokról, a kisebbeknek: *az alvásról*, (Bakó Lajos), a *krétáról* (Kanyaró Ferenc, most irodalom tanár). *a visszhangról*, (Mátyás János, most muzsnai pap, *a hangszerről*, (Adorján Domokos tordai tanító). Ugyanakkor Adorján Domokos bemutatta az összhangzatos éneklést (Jelen volt Ferencz József püspök ur, Kővári László gondnok, Péterfi Dénes lelkésztanár).

A következő két évben a felsőbbeknek: *bibliai tárgyakról*, az alsóbbaknak természetiekről tanítottak: Gábor Albert, Kanyaró Ferencz, Fazakas Lajos, Pap László, Végh Mihály, Molnos Kálmán, Pál Ferencz, Csegezi Lajos, Deák Lajos, Mózes Mihály, Ajtai János stb. 1883/4-ben és a következő két évben erkölcsi tárgyakról folyt a tanítás. 1886/7-ben s a következő években a gyakorlati hitélet és az erkölcsösség lebegett szem előtt, tekintettel az iskolai foglalkozásra és a tanulói jellemre.

1893/94-ben az összes osztályok egybe vonattak és az egyház alapítói és jóltevői iránti kegyelet és hála ébresztése, a tudás bővítése tüzetett czélúl.

Dávid Ferenc emlékét ujítottuk föl a halál évtordulója alkalmából, és folytattuk a következő három vasárnapon.

Ezután már a hazafias érzés ápolására is tért nyítottunk. A millenium ünnepén, a nemzeti ünnepnapokon ünnepelünk mi is. Az egyháztörténelemből, az erkölcsi élet köréből s számos más szép és hasznos tárgyról folyt a tanítás.

1899/900-ban egész időre előre megjelöltük a tárgyat, és pedig ezuttal az unitárius egyház jeleseit. Szépen kidolgozott beszédekből ismerte meg az ifjuság azokat, a kiknek emlékét e díszes terem is őrizi. A következő évben *Jézus életével* foglalkoztunk, azután a próféták nagyszerű munkásságát és tanítását elevenítettük föl. A mult évben az egyháztörténelem szép eseményiben gyönyörködött szívünk. A most záruló évben az élet követelményeit vizsgálgattuk, s számba vettük a jó és rosz hajlamokat s igyekeztünk erősíteni azokat és irtani ezeket.

Ti érzitek kedves ifjak, vajjon fogant-e meg szivetekben vagy egy nemes csira, és vajjon tépetett-e ki onnan vagy egy gyom. Mi reméljük,

hogy lelkes munkásságunk nem veszett egészen kárba, hiszen a jelen és a múlt évben egyik ifju barátunk Raffaj Károly indítványára, ott a helyszínén kedves, kis barátságos csoportokra oszolva, megbeszélgettük veletek, mit hallottatok és mit tanultatok meg a tanításból. Legtöbbször örömmel tapasztultuk, ügyes, okos feleleteitekből, hogy ti jól oda figyeltetek, s megértették beszédeinket. Hisszük, hogy hasznát fogjátok venni az életben.

A vasárnapi iskolai tanításban részt vett egykori papnövendékeink, s most már papjaink közül többen szivesek voltak elküldeni üdvözletüket és észrevételeiket erre az alkalomra, minthogy ezek nemcsak a papnövendékeket, hanem, azt hiszem titeket is kedves tanítványaink, érdekelnek, hallgassatok meg egy pár szót:

Németh István torockói lelkész: szivesen veszek részt abban az ünnepélyben, mely a vasárnapi iskolázás 25 éves multjára óhajt visszatekinteni. Ha jól emlékszem a Magvető példázatát vettem volt első oktatásom alapjául. Reám nézve az akkor elhintett mag örvendetesebb és több gyümölcsöt hozott, mint akkor hittem. Óhajtom, hogy ez intézmény ötven, hatvan, és száz annyi gyümölcsesel gazdagítsa valláserkölcsi életünket.

Pál Ferenc oklándi lelkész: a kezdetkor mint gymnasista, voltam jelen s az első két év folyamán, bár az alsóbb osztályok hívattak össze, többször vettem részt a tanításokon, és emlékemben újul meg, hogy milyen élvezetet nyújtott nekem a tanítás, valamint az előadott egyházi énekek, mely utóbbival kapcsolatban most is tisztelettel emlékezem Adorján Domokos segédkántor ez irányú működésére.

Deák Miklós szentmihályi lelkész: Lelkem nagy gyönyörüségével emlékszem vissza a vasárnapi iskolára. E szép terebélyes fának gyökereit én is öntöztem egykoron, s ma mikor már 25 éves az unitárius magyar földben, vallom, hogy az intézmény erkölcsi haszna kiszámíthatlan. Ez a papságra készülő ifjak gyakorló iskolája. Az én lelkem itt ment át a megpróbáltatások keresztkérdésein . . .

Én lelkemből üdvözlöm a vasárnapi iskolát, mint a papságra készülő ifjak gyakorló iskoláját, mint azon szent intézményt, melyben az ifju lélek először kezd beszélgetni Istenével,

Demeter Dénes h.-karácsonfalvi lelkész: megelevenedik lelki szemeim előtt az a jól eső jelenet, a mikor a vasárnapi tanításról lakszobáikba visszatérő ifju hallgatóság fogékonyabb része, mint tárgyalta maga között az elmondott beszédet, s megválasztotta kiki a maga kedvelt szónokát. Már e tárgyalgatás azt mutatja, hogy érdeklődés mutatkozott a jobbak részéről, mert viszont volt olyan tanuló is, a ki azt a félórát jobban szerette volna játékkal tölteni.

Bölöni Vilmos s. köröspataki lelkész: a vasárnapi iskola a vallás erkölcsi intenzív nevelés szempontjából a modern kor életre való és áldásos eszméje.

Ürmösi Károly jánosfalvi lelkész: a vasárnapi iskola az a hely, hol a tanuló ifjuság jelentékenyebb nevelésben részesülhet, mert a tantermekben tanórákon alig jut erre idő a tanítás miatt Fontos tényezőnek tartom ugyis,

mint a templom előcsarnokát, hol, mint azoknak a nagy gonddal épült művészi szépségekkel díszített épületeknek előcsarnokaiban önkéntelenül is fölébredjen a vágy, a bennebb lépésre.

Hasonló szellemben írt Fazakas Lajos ny.-szt.-mártoni lelkész, nyilatkozott az ünnepélyen Végh Mihály egyh. és püsp. titkár.

Ezekből a nyilatkozatokból vonjuk le kedves papnövendékek, hogy áldás van munkánk után, ti pedig kedves ifjuk, hogy jó nektek itt lenni ebben a hajlékban, s megjelenni ami iskolánkban, hogy együtt dicsőítsük Istenünket, kitől jő minden jó adomány és tökéletes ajándék.

Gyümölcsészeti tanfolyamra a tanévben nem járhattak ifjaink, mivel a IV. évesek abban az időben tették le vizsgájukat, a III. évesek készültek írásbeli s illetőleg szóbeli vizsgáikra.

A gyümölcstenyésztés elsajátítása érdekében a folyó évben egy kezdeményező lépést tettünk. Dékán indítványára tanulmányozás alá vettük egy ***faiskola*** beállítását. A Kismező nevű kert egyik része erre elég alkalmas helynek kinálkozik. A Papn. Int. Bizottsága rokonszenvvel fogadta az indítványt, melynek lényege az, hogy a hallgatók a fatenyésztés minden fogását gyakorlatilag tanulják négy éven keresztül s megszokják a fák oltását, gondozását, növelését. Ha ez a terv megvalósúl a b. e. Berde Mózes intentiója megvalósításához egy nagy lépéssel fogunk közeledni.

Segélyek. Az összes hallgatók ingyen élvezték a bennlakással járó összes kedvezményeket. Az egyházi főhatóság ezen a címen 900—1000 korona segélyről kellett gondoskodjék az épület terhei, a fűtés, világítás, takarítás és a beruházások költségei hordozására. Egy tanulóra 50 korona teher van számítva, de a mit élvez nemcsak a kétszeresével, hanem többszörösével ér föl.

Konviktusi vagyis élelmezési kedvezményt élveztek: Kelemen Sándor IV. 100 K. Kökössy Mihály IV. 210 K. Végh Benjámin IV. 100 K. (Minthogy Végh B. október közepén eltávozott, ezután a segélyt gimnáziumi tanuló élvezte.) Kovács István III. 150 K. Kovács Lajos III. 100 K. Gálfi András II. 100 K. Halmágyi János II. 50 K. V. Nagy Dénes II. 100 K. Kiss Sándor II. 200 K. Pap Gyula II. 100 K. Szén Mihály II. 100 K. Bodoczy Sándor I. 100 K. Bedő Gábor I. 100 K. Kiss Lajos I. 100 K. Pap Zsigmond I. 100 K. Benczédi Pál május és junius hónapokban 100 K. megfelelő részét. Az így élvezett segély összege 1695 korona.

Jó részt anyagi segítés érdekében magántanítást (correpetitor)

végeztek Kelemen Sándor, Kiss Sándor, Kiss Károly, Pap Zsigmond, Gálfi András, Kökössy Mihály, Bodóczy Sándor, Kovács István, Kovács Lajos, Szén Mihály. A tanítványok szülőitől kapott jutalom vagy tanításdíj mintegy 950 korona.

Murányi Farkas Sándor és neje Bányay Ágnes alapítvány 1903. évi 100 kor. kamatjára a pályázat most van kihirdetve. Pályázásra jogosultak a jelen és a megelőző évben végzettek.

Könyvadományt kaptak a hallgatók, I. évesek Channing műveit és Bencédi—Berde Mózsa életét az E. K. Tanácstól. *A földmivelési minister úr* ingyen küldötte meg a végzetteknek *Molnár: a fatenyésztés*. Az összes hallgatóknak: *az Országos Közegészségi Egyesület* kolozsvári osztályától dr. *Pécsi* Dani *a védőhimlőoltás hasznáról.*

A házi rend megtartása általában kielégítő volt. A hallgatók egymásközött baráti jó viszonyban élnek s egymás iránt és az intézeti szabályok iránt kellő tisztelettel viseltetnek.

A dolgozó teremben egymás csöndjét kimélni igyekeznek, s mindnyájan szorgalmasan dolgoznak.

Fegyelmezés tekintetében felsőbb intézkedésre nem volt szükség. A hallgatók magaviselete kifogástalan.

Főhatósági intézkedések. *A szakvizsgálati bizonyítvány* szövegét a P. I. biz. javaslatára az E. K. Tanács fölterjesztése alapján a vargyasi Zsinati Fő Tanács *61—1903.* sz. alatt megállította. A bizonyítvány szövege közölve van a Zs. Fő Tanács jegyzőkönyvében.

575—903 E. K. T. sz. alatt vizsgáló biztosok küldetnek ki.

415—903., a Ferencz József tud.-Egyetem bölcs. kari dékánja értesít, hogy ezután a hallgatók csak személyre szóló külön igazolvány alapján vétetnek föl a miniszterileg biztosított kedvezménynyel.

49—1903. P. I. B. sz. alatt engedély adatott, hogy a IV. évesek a tanév vége előtt szakvizsgálatra jelentkezhessenek.

703—903. E. K. T. közli a „Hadházy“ atapítványra vonatkozó 18—1903. sz. Zs. Fő T. határozatot.

923—903. sz. a kollegium jó karban tartására vonatkozó szabályrendelet.

875—903. E. K. T. a Murányi Farkas Sándor és neje díj Ürmösi Józsefnek adatik.

943—903. E. K. T. dr. György Jánosnak oxfordi utjára 200 kor. utaltatik.

900—903. E. K. T. Bedő Dénes 50 kor. jutalma fölhasználására népiskolai erkölcsi könyv kiadására véleményt kér.

888—903. E. K. T. a patrocinumról elszámolásra utasítást ad.

462—903. Főt. püspök ur Végh Benjámint Árkosra ideigl. h. lelkésznek rendeli.

1056—903. E. K. T. Kovács István és Kovács Lajos III.-nek szakvizsgálatot engedélyez.

228—904. E. K. T. eln. vizsgáló biztosok küldetnek ki 903/4. tanévre.

239 904. E. K. T. Raffaj Károly, Kelemen Sandor, Kökössy Mihály, a papjelöltek közé fölvétetnek.

327—904. E. K. T. a képezdei növendékek legatióba járása ügyében tett indítványra véleményt kér.

332—904. E. K. T. 300 kor. segélyt utal ki taneszközök beszerzésére.

II. Vizsgáló-bizottság.

Elnöke Mélt. és Főt. Ferencz József püspök ur, elnökhelyettes Nagy Lajos egyh. főjegyző.

Tagjai a kollegiumi felügyelő gonnokodk: Fekete Gábor kir. táblai elnök, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő, dr. Kőváry László, Gáj Jenő kir. tábl. tanácselnök a papnevelő intézetben működő tanárok, a kollégium igazgatója, dr. Gál Kelemen; a E. K. Tanácsból kiküldött bizottsági tagok: Mikó Imre, kir. tábl. biró, Molnár Sándor, az unitárius egyház jogtanácsosa, Végh Mihály egyházi és püspöki titkár.

III. A papnevelő intézet bizottsága.

Elnök: Mélt. Fekete Gábor, koll, felügy.-gondnok úr; előadó dr. Boros György dékán; jegyző Csifó Salamon lelkész-tanár. Tagok a koll. f.-gondnokok, a kolleg. igazgató és a papnevelő intézet tanárai.

IV. Tanári kar.

Ferencz József, unitárius püspök, kir. tanácsos, a II-od oszt. vaskorona-rend tulajdonosa, az unitárius vallásközönség összes

tanintézeteinek főfelügyelője; az Egyházi Képviselő- és Főtanácsok társelnöke, Kolozsvár szab. kir. város törvényhatósági bizottságának és iskolaszékének tagja, a Britt és külföldi un tárius Társulat lev. tagja st. Tanított szónoklattant és szónoklati gyakorlatokat. Tanár 1857. óta.

Péterfi Dénes, kolozsvári lelkész, papn. int. rendes tanár, az unitárius főgimnáziumban, a kolozsvári tanítónőképzőben és áll. felsőbbleányiskolában vallástanár, a Kolozsvár városi iskolaszék tagja, az unitárius egyházi iskolaszék elnöke, a Keresztény Magvető társszerkesztője stb. Tanított vallásbölcsészetet heti 3 órán. Vailástanítás módszerét heti 1 órán. Tanár 1876 óta.

Dr. Boros György, papn. int. r. tanár, az északamerikai Cambridgei Harvard-egyetem tiszt. hittudora, a papn. intézet dekánja, Kolozsvár szab. kir. város törvhat. bizottságának és iskolaszékének tagja, az International Council of Unitarians etc. intéző bizottságának tagja, a londoni Inquirer levelezője, a Britt és külföldi unitárius társulat lev. tagja, az „Unitárius Közlöny" szerkesztője, a theologiai önképzőkör védnöke, a vasárnapi vallásoktatás és az Elemi iskola felügyelője, a Dávid Ferenc-Egylet titkára stb. Tanított: Erkölcstant, biblia theologiát, bibliai bevezetést, ó- és uj-test. exegezist, héber nyelvtant. Tanár 1879 óta.

Csifó Salamon kolozsvári lelkész, papnev. int. r. tanár; a papnev. int. biz. jegyzője, gimnáziumi vallástanár, a kolozsvári tanítóképzőben vallástanár, az egyház pénzügyi és számvevő bizottságának előadója és számvevő, a Kolozsvár városi iskolaszék és az unitárius iskolaszék tagja, stb. Tanított: Egyetemes és unitárius egyháztörténelmet, egyetemes és unitárius egyházjogot, papigondot és liturgikát. Tanár 1903. óta.

Kovács János, főgimn. r. tanár (1. ott). Tanított: Angol nyelvtant. Tanár 1872 óta.

Gálfi Lőrinc, tanított: dogmatörténelmet, l. a gimn. tanárok között.

Dr. Veress Lajos, tanított: egézségtant, l. a gimn. tanárok között.

Iszlai Márton, tanított: éneket és orgonát, l. a gimn. tanárok között.

V. A papnevelő intézet hallgatói.

A tanuló neve	Születésének	
	éve	helye
I. évfolyam.		
Bedő Gábor	1884	Kálnok
Benczédi Pál	1883	Bencéd
Kiss Károly	1883	Mezőszopor
Bodóczy Sándor	1882	Bágyon
*Kiss Lajos rk.	1880	S.-Köröspatak
Kádár Kálmán rk.	1882	Korond
Pethő Kálmán	1883	Szentgerice
Pap Zsigmond	1884	Bencéd
Schuster Mihály rk.	1884	Nagyszeben
II. évfolyam.		
Gálfi András	1883	Sinfalva
Halmágyi János	1884	Torda-Tur
Kiss Sándor	1882	H.-Jánosfalva
V. Nagy Dénes	1883	Várfalva
Pap Gyula	1881	Nagy-Kadács
Szén Mihály	1881	Datk
III. évfolyam.		
Dr. György János rk.	1879	Ikland
Kovács István	1881	Sinfalva
Kovács Lajos	1882	Fiátfalva
Veress György rk.	1883	Brassó
IV. évfolyam.		
Kelemen Sándor	1881	M.-Szt.-Király
Kökösi Mihály	1879	Harangláb
Végh Benjámin mt.	1881	Tordátfalva

* Évközben kilépett.

VI. A papnevelő intézetben előadott tárgyak.

I. évfolyamon.

Bibliai theologia, heti 3 órán II. félévben. Tárgy: Izrael vallásos eszméinek fejlődése, az irodalomba bevitele. A törvényirodalom és hatása.

Bibliai bevezetés, heti 3 órán. Tárgy: Az új-test. iratok kritikai vizsgálata kronologiai rendben. Tanár: *dr. Boros György.*

Hébernyelv, heti 3 órán. A nyelvtan elemei Goldzieher-Ballagi tankönyve alapján. Tanár: Ugyanaz.

A szónoklattan elmélete, heti 1 órán. Tanár: *Ferencz József* unitárius püspök.

Egyetemes egyháztörténelem, Heti 3 órán. A keresztény egyház keletkezése és fejlődése a reformatióig, Warga Lajos egyháztörténelme alapján. Tanár: *Csifó Salamon.*

Szónoklati gyakorlatok, heti 1 órán. 2—3 hetenkint egy egyházi dolgozat és rendre szónoklás, kisérve bírálattal. Tanár: *Ferencz József* unitárius püspök.

Egyházi ének és orgona, heti 2 órán. Tanár: *Iszlai Márton.*

Angol nyelv. Heti 2 órán. A nyelvtan elemei Dallos angol nyelvtana alapján. Tanár: *Kovács János.*

Egyetemen heti 10 órán (lásd alább).

II. évfolyam.

Bibliai theologia, mint az I. éven.

Bibliai bevezetés, mint az I. éven.

Egyetemes egyháztörténelem, mint az I. éven.

Hébernyelvtan, heti 2 órán. Tárgy: Mondattan; rendhagyó igék, gyakorlatok. Deut. V—VII. Gen. I—XI. fordítása és magyarázata és a D. P. és J. írók összehasonlítása. Tanár: *dr. Boros György.*

Szónoklati gyakorlatok, mint az I. éven.

Egyházi ének és orgona, mint az I. éven.

Angol nyelvtan, heti 2 órán. Tanár: *Kovács János.*

Egyetemen 10 óra (lásd alább).

III. évfolyam.

Erkölcstan. Heti 2 órán, elsőfélév: A ker. erkölcstudomány körébe eső főbb elvek és dr. Martineau etikai rendszerének tárgyalása. Tanár: *dr. Boros György.*

Dogmatörténet. Heti 2 óra. Tárgy: Bevezetés a dogmatörténetbe. Az egyetemes hitvallások. Történeti áttekintés a dogmák főtárgyairól: Isten, Jézus, emberi természet, megváltás, jövőélet, egyház. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Symbolica theologia. A magyarországi keresztény egyházak tanainak összehasonlító áttekintése elfogadott vallástételeik alapján. Tanár: *Gálfi Lőrincz.*

Vallásbölcsészet, heti 3 órán. Az újkori bölcsészet viszonya a valláshoz. Kapcsolatban Bousset olvastatása. Tanár: *Péterfi Dénes.*

A vallástanítás módszere. Heti 1 órán. A vallástanítás módszerének történelme. A vallástanítás jelen módszere. Tanár: Ugyanaz.

Unitárius egyháztörténelem. Az unitárius vallás és egyház történelme. Heti 2 órán. Tanár: *Csifó Salamon.*

Egyetemes egyházjog. A különböző egyházak szervezete, alkotmánya, közigazgatása, igazságszolgáltatása, az államhoz és egymáshoz való viszonya. Heti 2 órán. Tanár: Ugyanaz.

Unitárius egyházjog. Heti 1 órán. Az unitárius egyház szervezete, alkotmánya, közigazgatása, igazságszolgáltatása, az államhoz és más egyházakhoz való viszonya. Tanár: Ugyanaz.

Liturgika. Heti 1 órán. Az unitárius egyház, szertartása és azok kifejlődése. Tanár: Ugyanaz.

Papi gond. Heti 1 órán. A lelkész és hivek közti viszonyról. Irányelvek a papi gondnak egyes esetekben leendő gyakorlására. Tanár: Ugyanaz.

Új test. exegesis. Heti 3 órán. A synoptikus evangeliumok Máté I—VII. és XXVI. részei s Márk és Luk. evangeliumából a parallel helyek olvasása, magyarázása és kritikai bírálata. Tanár: *dr. Boros György.*

Gyakorlati bibliamagyarázat. II. félév, heti 1 órán. Tárgy: a Jézus példázataínak feldolgozása népszerű tanitások alapjául, magyarázatokkal. Tanár: Ugyanaz.

Angolnyelv, mint a II. éven.

Szónoklati gyakorlatok, mint az I. éven.
Egyházi ének és orgona, mint az I. éven.
Egyetemen 10 óra (lásd alább).

IV. évfolyam.

Erkölcstan, mint a III. éven.
Dogmatörténet, mint a III. éven.
Symbolica theologia, mint a III éven.
Vallásbölcsészet, mint a III. éven.
A vallástanítás módszere, mint a III. éven.
Unitárius egyháztörténelem, mint a III. éven.
Egyetemes egyházjog, mint a III. éven.
Liturgika, mint a III. éven.
Papi gond, mint a III. éven.
Új-test. exegesis és gyak. bibl. magy., mint a III. éven.
Szónoklati gyakorlatok, mint az I. éven.
Egyházi ének és orgona, mint az I. éven.

A Ferenc József Tud.-Egyetemen.

Az I II. éves hittanhallgatók, mint a F. J. tud.-egyetem bölcsészet-, nyelv-, és történettudományi karának rendes hallgatói hallgattak:

I. félévben.

A philosophiai erkölcstan történelme, heti 4 órán. Tanár: dr. Böhm Károly egyet. ny. r. tanár.

Az értékelés eredete és fajai heti 1 órán. Tanár ugyanaz.

Nevelés történet, heti 3 órán. Tanár: dr. Schneller István egyet. ny. r. tanár.

Az 1849. Organisations Entwurf keletkezése és jelentősége, heti 2 órán. Tanár ugyanaz.

II. félévben.

A philosophiai tudományok encyclopediája, heti 3 órán. Tanár: dr. Böhm Károly egyet. ny. r. tanár.

A philosophiai erkölcstan alapvető kérdései, heti 2 órán. Tanár: Ugyanaz.

Kant Immanuel, heti 1 órán. Tanár ugyanaz.

Neveléstörténet, heti 3 órán. Tanár: dr. Schneller István egyet. ny. r. tanár.

Az 1849. Organisations Entwurf keletkezése és jelentősége, heti 2 órán. Tanár ugyanaz.

VII. A papnövendékek önképzőkörének 1903—904 évi működése.

Kovács Lajos elnök jelentése.

A kör védnöki tisztjét ez évben is dr. Boros György dékán úr teljesítette.

A kör tagjai tehetségük szerint mindnyájan igyekeztek munkásságot fejteni ki az önképzés minden ágában.

Alakuló gyűlését szeptember 12-én tartotta, védnök dr. Boros György dékán úr elnöklete alatt. Megválasztatott: elnöknek Végh Benjámin IV.; alelnöknek Kökössy Mihály IV.; jegyzőnek Bedő Gábor I.; lapszerkesztőnek Kelemen Sándor IV.; segédszerkesztőnek Veress György III.; pénztárnoknak Kiss Sándor II.; könyvtárnoknak Nagy Dénes II.; laptárnoknak Benczédi Pál I. éves papnövendékek. Időközben Végh Benjámin kineveztetett helyettes lelkésznek s igy elnök lett Kökössy Mihály IV.; alelnök Kovács Lajos III. éves papnövendék. Az első félév végén elnök, jegyző, lapszerkesztő, pénztárnok és laptárnok hivatalukról lemondván, helyettük megválasztattok elnöknek Kovács Lajos III.; alelnöknek Kovács István III.; jegyzőnek Pap Zsigmond I.; lapszerkesztőnek Veress György III.; segédszerkesztőnek Benczédi Pál I.; pénztárnoknak Gálfi András II.; laptárnoknak Kiss Károly I.; majd pedig később könyvtárnoknak Nagy Dénes lemondása következtében Benczédi Pál I. éves papnövendék.

Tartatott 29 rendes, egy alkalmi és egy díszgyülés. A rendes gyűlések tárgya: szavalás, felolvasás, vitatkozás, bibliai tanulmány. A szavalásban részt vettek: Bedő Gábor I.; Bencédi Pál I.; Bodoczi Sándor I., Kádár Kálmán I., Gálfi András II., Halmágyi János II., Kiss Károly I., Kiss Sándor II., Kovács István III., Pap Zsigmond I., Pap Gyula II., Pethő Kálmán I., Nagy Dénes II., Szén Mihály II., Veress György III. éves papnövendékek.

Felolvasást tartottak általános tárgyról: Benczédi Pál I. „Ember tragédiája“ és a „Faust monda“. Bodoczi Sándor I. A „magyar népdalok tárgyköréről és a dal külső szerkesztéséről“. Bedő Gábor I. „A szombatosok“. Pethő Kálmán I. „Isten eszméi Büchner nézetei alapján“.

Bibliai tanulmányt tartottak: Kiss Sándor II. „Pál apostolnak a Galatabeliekhez írott leveléről“. Kiss Károly I. „A körülmetélkedés Pál ap. római és galatai levelei alapján“. Kovács István III. „A cherubok Ezekielnél“. Kiss Sándor II. „Az üdvözülés Pál ap. rómabeliekhez irott levele alapján“.

Tartottunk ez évben 4 nagy vitatkozást. Mindenik vitatkozásban részt vettek az összes tagok. A vitatkozások tételei következők voltak: 1. *„A pap a szószéken, vagy azon kívül nyerheti e meg inkább hiveinek tetszését?“* A gyűlés általános véleménye az, hogy a pap a szószéken kivül nyerheti meg inkább híveinek tetszését. 2. *„Mellőzhető-e az alapíge az egyházi beszédnél, vehető-e föl a biblián kívül más könyvből alapige?“* A gyűlés kimondja, hogy az alapíge az egyházi beszédnél nem nélkülözhető s nem is vehető fö más könyvből. 3. *„A Jézus eszméi tisztábban állanak-e a mai, mint az első századbeli keresztények előtt?“* A gyűlés többségének véleménye az, hogy a mai keresztények közelebb állanak a Jézus eszméihez, mint az első századbeli keresztények. 4. *Helyes-e, ha a pap békítő szerepet vállal, midőn hívei közt két család ellenségeskedésben él?* A gyűlés egyhangulag kimondja, hogy a papnak kötelessége békítő szerepet vállalni.

Szabad előadást tartott egy alkalommal Schuszter Mihály tanárjelölt, rendkivüli tag németországi tanulmányairól és megfigyeléseiről.

Díszgyűlést tartott a kör nov. 14-én Dávid Ferenc halála évfordulójának emlékére. Felolvasott: Kelemen Sándor IV. éves Dávid Ferencről. Szavaltak: Bedő Gábor I., Halmágyi János II. és Nagy Dénes II. éves papnövendékek.

Alkalmi gyűlést tartottunk március 14-én „Március 15“ emlékére. Felolvasást tartott: Kelemen Sándor IV. Szavaltak: Bedő Gábor I., Bodoczi Sándor I., Gálfi András II., Veress György III. éves papnöv.

Tartatott mindkét félévben 1—1 szavalati nemes verseny és 1—1 díjas verseny. A nemes versenyen jegyzőkönyvi dícséretet

nyertek az I. félévben Veress György III., a II. félévben Bedő Gábor és Bodoczi Sándor I. Az I. félévi díjas versenyre ki volt tüzve: Arany János „Honvéd özvegye“ cimű költeménye. A díjat Kovács István III. és Veress György III. megosztva nyerték. A II. félévi versenyre ki volt tüzve Józan Miklós zsinati beszédének bevezető része. A díjat egyenlően megosztva Kiss Sándor II. és Veress György III. nyerték. Jegyzőkönyvi dícséretet és jutalomkönyvet kaptak: Kovács István III. és Bodoczi Sándor I. A díjak értékes könyvekben adattak ki.

Önképzőkörünk ez évben 4 pályatételt tűzött ki, tehát kétszer annyit, mint az előbbi években. Ez örvendetes eseményt *Ürmösi József* polgárdi-i és *Balázs András* hódmezővásárhelyi lelkész uraknak köszönhetjük, akik a múlt évben mindketten lelkes és munkás tagjai voltak körünknek. Mindketten 20—20 koronát tüztek ki egy-egy általuk megjelölt pályatételre. A távolból ez által igyekeztek minket is nemes és kitartó munkára serkenteni. Hála és köszönet ifjúi lelkes áldozatkészségükért!

A pályadíj-alap V-ik pályatételéül kitűzetett: „Lázár István kor- és jellemrajz“. Pályadíj 30 kor. Beérkezett két pályamunka. Az 1. sz. jeligéje: „Fessetek olyannak, mint a milyen vagyok“ . . ., a 2. számúé: „Az egyetlen egy Isten tiszteletére“. A díjat Csifó Salamon tanár úr bírálata alapján nyerte: Benczédi Pál I., dicséretet Kiss Károly I.

A bibliai pályatételre a közalap terhére kitűzetett: „A negyedik evangelium Krisztusa“. Díj 20 kor. Beérkezett két pályamunka. Az 1. sz. jelígéje:“. . . Isten vala az ige“. A 2. számúé: „Én vagyok a feltámadás és az élet, a ki én bennem hiszen, ha meghal is, él“. A díjat dr. Boros György tanár úr bírálata alapján nyerte: a második mű írója Bodoczi Sándor I.

Ürmösi József polgárdi-i lelkész által kitűzött tétel: „Ballagi Mór munkássága a Prot. Egyh. és Isk. Lap. alapján“. Díj 20 kor. Beérkezett egy pályamunka. Jeligéje: „Csináljunk rendet, mert más csinál különben“. (Széchenyi). A díjat dr. Boros György tanár úr bírálata alapján nyerte: Benczédi Pál I. éves.

Balázs András hódmezővásárhelyi lelkész által kitűzött tétel: „A husvéti ünnep jelentősége az unitáriusok szerint“. Díj 20 kor. Beérkezett 1 pályamunka. Jeligéje: „Az igazak fénylenek, mint a nap“. A dolgozatot a tételt kitűzö lelkész úr fogja bírálni.

A kör lapja: az „Egyházi Lap“ 10 számban jelent meg, Kelemen Sándor IV., majd pedig Veress György III. éves szerkesztésében. Egyházi dolgozatokat és vallásos tartalmú cikkeket írtak: Bedő Gábor I., Benczédi Pál I., Bodoczi Sándor I., Kiss Károly I., Gálfi András II, Halmágyi János II., Pap Gyula II., Nagy Dénes II., Szén Mihály II., Kovács István III., Veress György III., Kelemen Sándor IV. éves papnöv. Költeményeket írtak: Bedő Gábor I., Kovács István III., Veress György III. év. papnöv. Kovács Lajos III. angolból fordított. Különfélék többektől. A lap mindig több ív terjedelmű volt.

Az önképzőkörnek ez évben a következő lapok jártak: Keresztény Magvető. (Szerk. ajándéka). Unitárius Közlöny. (Szerk. ajándéka.) Erdélyi protestáns Lap. Protestáns Szemle. Sárospataki Lapok. Család és Iskola. Theologiai Szaklap. Uj idők. Ellenzék. Kakas Márton. Közművelődés. Pesti Napló.

Önképzőkörünk könyvtárában egy régóta érzett hiányt pótoltunk ki. Megszereztük a Pallas Nagy Lexicont teljes egészében. E mellett a könyvtári gyarapodás a következő: a) *Vásárlás utján*: Delitzsch Fr.: Babylonia és a biblia. Hamar István: Hosiás próféta könyve. Kenessey Béla: Ó-testamentumi paedagogia. Rác: Máté evangeliuma. Raffay Sándor: Logos eredete. Dr. Bartók J.: Jézus gondolatai. Berde: Jézus vallása a 3 első evangelium szerint. Geschwandter: A teremtés gondolata. Robetka J.: Erasmus és a reformatió Luther előtt. Tóth Kálmán: Halotti imák. Dávidházy: Lelki pásztor. Gerock K.: Ünnepi egyházi beszédek. Ábrányi E.: költemények. Kriza János: Költemények. Wellhausen: Izrael népének története. *Tazer*; Ókori földrajz. Büchner: Istenfogalom. Darwin: Az ember származása stb. Konek: Egyházjog. Kovács Albert: Liturgia.

b) *Ajándékozás utján*: 1. *Nt. Dr. Boros György ajándékai*: Fejes István: Egyházpolitika protestáns szempontból. Mikó Imre gróf: Irányeszmék, Ziha K.: Kertészet és faiskola kezelés. Ürmösi Kálmán: Téves nézetek az unitárismus felől. Gidófalvi István dr.: Az önképzőkörökről. Street—Boros dr.: Józan felfogás a bibliáról. Carpenter—Józan: Jézus az evangeliumban és történelemben. Dr. Barabás Ábel: Renaissance a dalköltészetben.

2. *Tornyos Ödön ajándéka*: Vasárnapi Ujság 1864. évf. Bolond Istók 1880. évi naptára.

Pénztári kimútatás.

Az önképzőkörnek 1903. szept. 1-től május 27-ig összes bevétele 270 kor. 82 fillér és összes kiadása 261 kor. 51 fillér. Bevételei részletesebben:

Tagsági díjakból	38 kor.	—	fillér.
Patrocinium és ajánlólevelekből . .	173 „	70	„
Pályadíj-alapba papnövendékektől és „az önk.-kör története“ c. füzetért . .	36 „	50	„
Kamatokban	6 „	08	„
Hátrálékokban	9 „	76	„
Sakkból	6 „	78	„
Összesen:	270 kor.	82	fillér.

Kiadások:

Könyvekre	150 kor.	45	fillér.
Lapokra	48 „	48	„
Könyvköttetés	10 „	—	„
Díjas versenyek jutalma	15 „	—	„
Vegyes kiadások	37 „	58	„
Összesen:	261 kor.	51	fillér.

A Pályadíj-alap vagyona	1150 kor.	55	fillér.
A Köz-alap vagyona máj. 3-án . .	805 kor.	53	fillér.

VIII. Pályázat.

A Murányi Farkas Sándor és neje ***Bányay Ágnes*** alapítványára pályázat hirdettetik:

Az alapítványnak 1903. évi kamatjából egy jutalom 100 kor. pályadíjúl kitűzetik.

Föltételek. 1. Pályázhatnak oly unitárius lelkészek és lelkészjelöltek, akik az 1903. és 1904. évben léptek a lelkészi pályára, vagy akik lelkészi állásukat még nem foglalták el ugyan, de a püspöki kinevezést már megkapták.

2. Ezen pályázat hetedik, tehát szabad pályázat lesz. Az alapító levél 5. pontja értelmében a kiválóbb komoly irányú s kitűnő

szónoki szavaló tehetségű ifjak is tekintetbe vétetnek azok mellett kik valláserkölcsi és hazafias költemények írásában már kitűntek.

3. Pályázó köteles írásban folyamodni a jutalomért. A folyamodást föl kell szerelni szigorlati bizonyítvánnyal, kinevezési okmánnyal és nyomtatásban vagy írásban levő dolgozatokkal és a theológiai önképzőkörben végzett munkálkodás hiteles kimutatásával. A dolgozatok tisztán leírva és összefűzve melléklendők.

Az összes folyamodók között előnyben részesűlnek, ha a föltételeknek különben is megfelelnek, a *kolozsi Farkas Mihály egyenes leszármazói.*

4. Arra az esetre, ha a 2-ik pont alatt körűlírt föltételeknek megfelelő pályázó a lelkészi szolgálatban levő, vagy kinevezett lelkészjelöltek között nem találtatnék, pályázhatnak azok is, akik még nincsenek kinevezve, ha számíthatnak arra, hogy legalább egy év alatt ki fognak neveztetni. Az ilyeneknek a jutalom csak akkor fog kiadatni, mikor a püspöki kinevezést benyújtják.

5. A nyílt pályázatok az Unitárius Papnevelő Intézet dékánjához f. évi jun. 30-ig nyújtandók be.

6. A pályázatok a Papn. Int. bizottsága elébe fognak terjesztetni, ennek lévén tiszte a megvizsgálásról és javaslattételről gondoskodni. A pályadijak kiadása, vagy ki nem adása fölött az E. K. Tanács határoz.

7. A pályadíj, amennyire lehetséges, a nyertesnek ünnepélyesen fog átadatni. A pályázat eredménye és a pályadíj nyertesének neve az Alapítványi Emlékkönyvbe fog bevezettetni.

Az Unitárius Papnevelő Intézet Bizottsága határozatából.

Dr. Boros György,
dékán.

IX. Értesítés.

A Papnevelő intézetbe fölvétel ügyében.

1. A Papnevelő Intézetbe gimnáziumi érettségi vizsgálatot tett ifjak saját írásbeli folyamodásuk alapján vétetnek föl A folyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyítvány, szülői nyilatkozat,* melyben a szülő (vagy gyám) kijelenti, hogy fia az ő tudtával és beleegyezésével lép a papi pályára; s egyszersmind kötelezi

magát abban az esetben, ha fia a papi pályára készülést félbeszakítaná, az egyetemre helyette befizetendő díjaknak az egyház közpénztárába visszafizetésére. Ezen nyilatkozatot a szülő illetékes lelkészével köteles aláíratni és pecsétjével hitelesíttetni. (Ezen nyilatkozathoz minta a dékáni hivatalban kapható.)

Olyan folyamodók, akiknek érettségi bizonyítványuk görögpótló tárgyakra szól, csak rendkivüli hallgatóknak vétetnek föl egy évre, mi alatt görögből kötelesek érettségi vizsgát tenni.

Minden folyamodó köteles fölsorolni, hol végezte a gimn. osztályokat. A kik az érettségi bizonyítványt nem a megelőző évben szerezték, kötelesek okmánnyal igazolni, hol és mivel foglalkoztak.

2. A folyamodás és a már korábban fölvett hallgatók jelentkezése julius 15-ig a dékáni hivatalhoz benyújtandó.

3. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 5—6. napjaiban délelőtt. A dékán fölvételi igazolványa nélkül senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó-, sem a háló-termekben s nem étkezhetik a konviktusban.

4. Az intézet a hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó és olvasótermet, fürdőszobát. Mindenik hallgató köteles beiratkozáskor 2 korona könyvtári-, 4 korona fürdésdíjat a dékánnál befizetni. Minden hittanhallgató tandijmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

5. A hittanhallgatók a kollégium konviktusában, mint asztalfők a többi tanulókkal együtt étkeznek. A konviktusi díj 210 korona egész évre, melyből 10 kor. terítékdíj és 40 kor. két havi konviktusi díj a belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó. A konviktusi többi díjak nov., jan., márc., május hónapok 5-ig 40—40 koronánként fizetendők.

Konviktusi egész vagy fél kedvezményért a jelentkezéssel egyidejűleg lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesülnek azok, akik kifogástalan magaviseleten és szegénységen kivül igazolják, hogy az alapvizsgát már letették, akik *jelesen colloquáltak* és az első fölvételkor azok, *akiknek érettségi bizonyítványuk jeles vagy jó.* A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, akik családjuknál, vagy tanítványaik szülőinél ellátásban részesülnek. Erről a dékán a beiratkozáskor értesítendő.

6. Magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K. Tanács ad a P. I. Bizottság meghallgatása után.

7. Az I—III. évi hallgatók kötelesek a Ferenc József tudomány-egyetemnek tagja lenni s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tíz órát hallgatni. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyújtandók be augusztus 31-ig.

8. Végzettek jogosítva vannak az internátusban lakni, de ez iránt julius 15-ig írásban kell folyamodni.

Dr. Boros György,
dékán.

V.

Főgimnáziumi tanári testület.

1. ***Dr. Gál Kelemen,*** bölcseletdoktor, a kollégium igazgató-tanára, az internatus felügyelője, a Magyar Filozofiai Társaság, az Egyetemes filológiai Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület, az Erdélyi Múzeum-egylet, az E. K. Tanács tagja. Tanított német nyelvet a IV., VIII. osztályokban, vezette az óráció-gyakorlatokat heti 8 órában. Tanít 1891 óta.

2. ***Balogh Ernő,*** tanárjelölt, óraadó. Tanított természetrajzot az I. II. V. VI., földrajzot a III. o.-ban heti 12 órában, jan. 1-től febr. 15-ig (dr. Nyíredy tanár betegsége alatt).

3. ***Dr. Barabás Ábel,*** végzett tanárjelölt, helyettes tanár. Tanított nov. 20-ig magyart a IV., németet a III., V—VII. o.-ban heti 17 órában. Nov. 1-ig a IV. o. főnöke, az alsóosztályúak olvasó-egyletének vezetője.

4. ***Csifó Salamon,*** theologiai r. tanár. Tanított vallástant az V—VI. o.-ban heti 4 órában. Tanít 1903. szept. 1 óta.

5. ***Gálfi Lőrinc,*** rendes tanár, a kolozsvári tanári kör tagja. Tanított görögöt a VI. - VIII. osztályokban, görög pótló irodalmat az V. osztályban, heti 17 órában. Tanít 1892 óta.

6. ***Dr. Győrffy István***, végzett tanárjelölt, az egyet. általános növénytani intézetnél h. assistens, gyakorló-tanár. Tanított földrajzot az I. o.-ban heti 3 órában.

7. ***Hidegh Mihály,*** rendes tanár, a VII. o. főnöke, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant a VI., VII., VIII. és természettant a VII—VIII. osztályokban, heti 17 órában, gyorsirást az önkéntes tanulóknak heti 2 órában. Tanít 1899 óta.

8. ***Isszlai Márton,*** az unitárius elemi leányiskola igazgató-tanítója, a felső kereskedelmi iskolai énekkar és a vasúti dalkör

karnagya. Tanított műéneket az I—VIII. osztályokban, egyházi éneket az I—V. o.-ban és az orgonázást III—V. o.-ban, heti 9 órában. Tanít 1888 óta.

9. ***Kanyaró Ferenc***, rendes tanár, a kolozsvári tanári kör, a Magyar Néprajzi Társaság, az Erdélyi Múzeum-egylet, az Egyetemes Filológiai Társaság tagja. Tanított magyar nyelvet az V., VI., VIII. o.-ban, bölcselettant a VIII., görög pótló irodalmat a VII., történetet a III. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1886 óta.

10. ***Kiss Ernő dr.,*** rendes tanár, a III. o. főnöke, a tört.-filol. szertár őre, a felső osztályúak olvasó-egyletének vezetője, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított magyart III., VII., latint III., VII. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1901 óta.

11. ***Kovács János,*** rendes tanár, a Brit és külföldi Unitárius Társulat levelező, az Erdélyi Múzeum-egylet tört.-, nyelv. és bölcs.-szakosztályának, a kolozsvári tanári körnek tagja, a kolozsvári angol társalgó körnek elnöke, a Ferenc József tud.-egyetemen az angol nyelv előadója, a Keresztény Magvető társszerkesztője. Tanított történetet a IV—VIII. o.-ban, heti 15 órában, angol nyelvet az önkéntes tanulóknak három csoportban heti 4 órában. Tanít 1872 óta.

12. ***Kovács Lajos,*** III. éves papnövendék, tanított Végh Benjámin IV. éves papnövendék eltávozása után, nov. 1-től vallástant az I—II. o. ban heti 4 órában.

13. ***László Gyula,*** okl torna-tanár, a kolozsvári tanári kör és az országos-tornaszövetség tagja. Tanított testgyakorlatot a I—VIII. o.ban heti 16 órában, olaszvívást az önkéntes tanulóknak heti 3 órában, vezette a játék-délutánokat négy csoportban. Tanít 1899 óta.

14. ***Dr. Lersch Ernő,*** tanárjelölt, óraadó. Tanított nov. 20-tól németet a III., V—VII. o.-ban heti 13 órában jan. 1-ig, innen kezdve németet a III. o.-ban heti 4 órában. (Dr. Barabást helyettesítette betegsége miatt.)

15. ***Major Sándor,*** végzett tanárjelölt, helyettes tanár, az V. o. főnöke, nov. 1-től az alsó oszt. olvasó egyletének vezetője. Tanított mennyiségtant az I—V. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1900 óta.

16. ***Márkos Albert,*** ideiglenes r. tanár, a II. o. főnöke. Tanított magyart a II., latint a II., V. o.-ban heti 17 órában.

17. ***Nagy Gyula,*** rendes tanár, a rajzszertár őre. Tanított rajzoló geometriát I—IV. o.-ban, görög pótló rajzot V—VIII. o.-ban,

szabadkézi rajzot az önként ajánlkozóknak, heti 18 órában. Tanít 1880 óta, főgimnáziumunknál 1891 óta.

18. ***Nyiredi Géza***, bölcselet-doktor, rendes tanár, a VI. o. főnöke, a természetrajzi szertár őre, az Ifjúsági dalkör és Apollókör vezetője, a kolozsvári gyógyszerész-gyakornoki tanfolyam vezető-tanára. Tanított földrajzot a III. o.-ban, természetrajzot I., II., IV., V., VI. o.-ban heti 15 órában. Tanít 1889 óta.

19. ***Pallós István,*** végzett tanárjelölt, óraadó, jan. 1-től tanított németet az V—VII. o.-ban heti 9 órában.

20. ***Pap Domokos,*** végzett tanárjelölt, óraadó tanár. Tanított földrajzot a II. o.-ban heti 3 órában. Tanít 1902 óta.

21. ***Pálfi Márton,*** rendes tanár, a VIII. o. főnöke, a Kriza-önképzőkör vezetője, a kollégiumi nagy könyvtár őre. Tanított latin nyelvet a IV., VI., VIII. o.-ban, görög pótló irodalmat a VIII. o-ban heti 17 órában. Tanít 1897 óta.

22. ***Péter Lajos,*** végzett tanárjelölt, h. tanár, az I. o. főnöke. Tanított magyart és latint az I., görögöt az V., pótló irodalmat a VI. o.-ban heti 19 órában. Tanít 1903. szept. 1 óta.

23. ***Péterfi Dénes,*** teológiai rendes tanár és lelkész. Tanított vallástant a VII., VIII. o.-ban heti 4 órában, Tanít 1873 óta.

24. ***Raffaj Károly,*** végzett papnövendék, internátusi felügyelő. Tanított vallástant a III., IV. o.-ban heti 4 órában.

25. ***Régeni Áron,*** okl. néptanító. Tanított szépírást az I. II. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1901. óta.

26. ***Strachal Ferenc,*** szaktanító. Tanított zenét az Apollókör tagjainak. Tanít 1895 óta.

27. ***Veress Lajos,*** orvos-doktor, óraadó tanár, iskolai orvos. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1889 óta.

Felekezeti hitoktatók.

1. ***Tárkányi György,*** az ev. ref. főgimnázium hittanára. Tanította az ev. ref. vallású tanulókat.

2. ***Turcsányi Gyula,*** ág. ev. hitv. lelkész,

3. ***Hantos Gyula***, hitoktató. Tanították az ág. ev. vallású tanulókat.

4. ***Komáromy Dezső,*** róm. kath. hittanár,

5. ***Sinkovits Ferenc***, róm. kath. hittanár. Tanították a r. kath. vallású tanulókat.

6. ***Rosián István,*** gör. kath. hitoktató. Tanította a gör. kath. vallású tanulókat.

7. ***Jantea Márk.*** Tanította a gör. keleti vallású tanulókat.

8. ***Eisler Mátyás dr.,*** a neológus izr. hitközség főrabbija, és Zádor Benő hitoktató,

9. ***Löffler Vilmos,*** az orthodoxus izr. hitközség hitoktatója. Tanították az izr. vallású tanulókat.

Intézeti szolgák.

Veress József 1901. szept. 1. óta.
Istvánffy Sándor 1901. okt. 1. óta, kapus 1903. szept. 1. óta.
Raffaj Zsigmond 1902. ápr. 1 óta.
Szász Dénes 1902. szept. 1. óta.
Fazakas Péter 1903. szept. 1. óta.

VI.

Tanárok irodalmi munkássága.

Dr. Barabás Ábel. *Vas Gereben.* 8° 219. l. Budapest, Franklin Társulat magyar irod. intézet kiadása 1903. *Goethes Wirkung in der Weltlitteratur.* Goethe, Byron und Madách. 8° 70. l. Leipzig, Magazin Verlag kiadása 1903. *Renaissance a dalköltészetben.* I—XIV. és 134. l. Budapest, Athenaeum irod. részv.-társulat kiadása 1904. *Műfordítások: Búcsúdal* (Hebbel), *Elhagyatva* (Gustav Michell), *Bárhol vagyok* (Heine), *Árnyélet* (Martin Greif), *Memento mori* (Georg Scherer), *Holdfény ragyog a tengeren* (Heine), *Nézd a tengert* (Geibel), *Oh vége már* (T. Storm), *A két gránátos* (Heine), *A szív tavaszát megünnepelni* (Hermannsthal), Budapest és Lipcse, Rózsavölgyi és Társa cs. és kir. udvari zeneműkereskedése kiadása (Collezione delle Canzoni di Ladislao Makray 5., 6., 9., 11., 25., 26., 27., 28., 29. és 33. füzet. *Újságcikk: Vélemény az ev. ref. egyház próbaénekeskönyvéről.* (Erdélyi Protestáns Lap 1904. jun. 15.)

Dr. Boros György. *Dávid Ferenc,* mint reformator. Felolvasás a Budapesti D. F. Egyletben. *Zsinat* (vezércikk Unitárius Közlöny XVI. 146.). *Dávid Ferenc szelleme,* (U. K. XVI. 213.). *Raffaj Irma* (életr. Nők Világa 73.). *Derzsi* József, *Kovács* Albert (nekrolog U. K. XVII.) *Halál és Vigasztalódás.* Karácsoni üdvözlet, pünkösti elmélkedés (U. K. XVII. 1., 4., 6. sz.). Tarlózás a régi Erdély mezején (Dr. Brassai, mint gazdasági iró, Erd. Gazda 1904. 8., 9. sz.). A zsidók és unitáriusok Északamerikában (felolv. az izraelita irodalmi körben. Külön füzet.). *Miss Sullivan.* Egy siket-néma-vak leány tanítója. (Szemle. A vakok intézetének havi közlönye. Nők V.). *Keller Helén* egy siket-néma-vak leány önéletrajza átdolgozva. (Vasárnapi Újság regény mell. 1904. első félév.) *Szívemet hozzád emelem* női imádságos könyv. (2-ik kiadás.) *A szolfa énekrendszer*

ismertetése (Felolv. a Kolozsm. tanítók körében. Család és Isk. 1904. 9. 10. sz.). *Angol cikkek*: *Mátyás Király*, *Berde Mózsa* (Christian Register). *Levelek* Magyarországból (Inquirer). *Helyzetünk.*

Csifó Salamon. Mit szóljon, vagy hirdessen egy keresztény lelkész? (Füzet 1889.) Több világosságot. (egyh. beszéd. Ker. Magv. 1889.) Mikép haladhatunk örök célunk: a tökéletesség felé? (egyh. beszéd. Ker. Magv. 1900.) A biblia. (angolból. Ker. Magv. 1891.) Ez a mit tehetett, azt mívelte. (egyh. beszéd u. o.) Hogy tanultam meg imádkozni? (Unitár. Közlöny 1888.) Mik a Dávid Ferenc fiókegyletek teendői. (Unitár. Közl. 1890.) Boldogok, akik sírnak. (Unit. Közlöny 1891.) János evangeliumának a synoptikusokhoz való viszonya. (Ker. Magv. 1892.) Az idvesség tana. (angolból. Ker. Magv. 1893.) Látogatás angolországi hitrokonainknál. (u. o.) Beszélgetés Rutkaynéval és Kossuth Lajossal. (Unitár. Közl. 1893.) Turinban Rutkayné- és Kossuthnál. (Ellenzék 1893.) Meghalt . . . föltámadott. (Unitár. Közl. 1893.) Az unitárius nők missiója. (Unitár. Közl. 1894.) *A nőnevelés.* (Füzet 1894.) A kik nem tudnak feledni. (Szék. Nemz. 1895.) Kezdet és vég. (U. o.) Igaz-e, hogy az Isten lakozzék a földön. (Templomszentelési egyh. beszéd Ker. Magv. 1895.) A vallás története Háromszékmegyében. (U. o. 1896.) *Háromszékvármegye története.* Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállása emlékére (1899.) A külföldi unitáriusok gyűlései. (Ker Magv. 1900.) Isten küldöttei. (Papszentelési egyh. beszéd füzetben 1899.) A mi érzelemvilágunk. (Szék. Nemz. 1900.) A székelyek és székely kivándorlás. (Felolv. az iparosoknak 1900.) Az unitárius egyh. főtanácsi gyűlései. (Ker. Magv. 1901.) Az angol unitáriusok gyűlései. (U. o.) Az élet arányos teljessége. (angolból u. o.) Társadalmunk némely hibái. (Felolv. az iparoskörben 1901.) Hazafiság a munkában. (U. o. 1902.) A manchester College és dr. Drummond. (Angolból. Ker. Magv. 1903.) *Bibliai történetek I. II. rész.* (Tankönyv 1902.) *Imák mindkét nembeli hivek számára.* (Szentábrahámi M. püspök imái átdolg. és bővítve 1902.) Az igazság kapuján belül és kivül. (Beköszöntő egyh. beszéd. Ker. Magv. 1903.) Ékesítsétek fel a templomot. Templomszent. egyh. beszéd füzetben 1904.)

Dr. Gál Kelemen. Az általános osztályozásról. Ker. Magvető 1904. I. füzet. Felügyelő-gondnoki beiktató ünnepélyen mondott beszéd ez Értesítő 15—19 lapjain.

Dr. Győrffy István. *Florisztikai adatok különösen »Erdély« florájának ismeretéhez.* „Magyar bot. Lapok“ 1904. $^1/_2$. sz. *A Rhododendron myrtifolium és Rh. ferrugineum physiologiai—anatomiai viszonyairól, rendszertani helyzetükre való tekintettel.* I—II. táblával. Doctori értekezés. *A Herbarium Baumgartenianum index alphabeticusa történeti bevezetéssel.* Előszóval ellátta: *Dr. Richter Aladár,* egyet. ny. r. professzor. Felolv. a Magyar Orvosok és Term.-vizsg. Kolozsvárt tartott XXXII.-ik vándorgyűlésén. Sajtó alatt. *Bryologiai adatok az Erdélyi flora terület ismeretéhez.* „Magy. bot. Lapok“ sajtó alatt levő $^3/_5$. számában. *Növényeink és iparunk.* Kolozsvári Értesítő 3. sz. *A köznép növényi gyógyszerei.* Gyógyszerészi hetilap 43. évf. 20 (2213) sz. *Nehány adat a növényteratologiából.* Megj. az EME. orv. term. tud. szak. Ért. nyomt. alatt levő füzetében. *Magyar népies növénynevek.* A Term. tud. Társulat 1904. IV. 17.-i növénytani szakosztályán előterjesztette: *Fialowski* L. *Pteridographiai jegyzetek.* Beküld. a Magy. bot. Lapok-nak. *A magyar földi flora egy új Gymnadenia-járól.* 12 ábrával. Beküldetett az Annales historico — naturales musei nationalis hungarici szerkesztőségének.

Kanyaró Ferenc. Tréfás versek és gúnyénekek a régi magyar népies költészetből. *Erdélyi Múzeum.* 1903. 9. füz. Kolozsvári székesegyház. *Kolozsvári Képes Naptár.* 2. évf. 4—7. l. Bogáthi zsoltára a jezsuiták ellen. *Keresztény Magvető.* 1903. 4—5 füz. Egyháztörténeti adatok. *U. o.* 3. 4. füz. Vas Gereben, Irta: Barabás Ábel. *U. o.* 5. füz. Tóth Béla és Székely Sándor Hadúrja. *U. o.* 6. füz. Tordai diákok színi előadása 1713-ban. *U. o.* 1904. 2. 3. füzet. Bírálatok és apró ismertetések.

Dr. Kiss Ernő. A NYUSZ-hoz és egyéb közlemények (M. Nyelvőr). Vörösmarty és krónikásaink (Erd. Múzeum). Árusok regulája (Gazdaságtörténeti Szemle). Jókai, mint nyelvművész (Unit. Közlöny). *A szó.* Felolvasás a Dávid Ferenc-egyletben. Bevezető előadást tartott az ifjúsági előadások során *Csepreghy* Piros bugyellárisához; előadást tartott az iparosoknak a magyar nyelvről; felolvasott az Orsz. Tanáregyesület kolozsvári körében a *stilisztika tanításáról.* Dolgozó társa a M. T. Akadémia készülő Nagy Szótárának.

Kovács János. Spears Róbert élete és működése. (Keresztény Magvető 1903.) Úrvacsorai beszéd. (Keresztény Magvető 1903.)

Deák Ferenc születése 100 éves évfordulója alkalmával az igazgatóság által rendezett ünnepélyen tartott emlékbeszéd 1903. „Az újraébredés kora“ 1790—1825-ig. Ismeretterjesztő előadás az iparosoknak 1903. Ferencz József unitárius püspök életrajza. (A reformatió emlékünnepe alkalmából a „Magyar Szó“ melléklete.) Tárca: Arany János születése helyéről. (Ellenzék 1903. julius 26.) The natural treasures of Transylvania. (Erdély természeti kincsei „Hungary“ c. lap 1903. dec. 15. sz.) The spread of the English language as a means of international intercourse and culture. (Az angol nyelv a nemzetközi érintkezésekben. „Hungary“ 1904-ik évfolyamában.) Tárca: Japánról. (Christian Register után. Ellenzék 1904. április 17. sz.-ban.)

Dr. Nyiredy Géza. Jelentés a gyógyszerész gyakornoki tanfolyamról és vizsgákról. (Gyógyszerészeti Hetilap.) Szakértői vélemény a Fuhrmann Károly kereskedésében történt robbanás okáról. Kir. Törvényszéki szakértői minőségben. Több közlemény a gyógyszerészeti szaklapokban. A gázok robbanásáról és a robbanási termékekről. Gyógyszerészeti Hetilap.

Pálfi Márton. *A bor.* (Bevezető értekezés a Kolozsvári Nemzeti Színház ifjúsági előadásán. Ellenzék 1903. évf. 252. sz.) *Dobó Katica.* (Ellenzék 1904. márc. 16. és 17. szám.) *Irodalmi divatok.* (Fölolvasás a Dávid Ferenc Egyletben. Ellenzék 1904. február 10. és 11. sz.) *A »Nyelvtudományi Társaság« nevéről.* (Magyar Nyelvőr 1903. évf.) *Jókai Mór.* (Az idei Értesítőben.) Apró cikkek, ismertetések a Keresztény Magvetőben *(Ismeretlen unitárius író a XVII. évszázban)*, Unitárius Közlönyben *(Jókai Mór)* és az Erdélyi Képes Naptárban. Dolgozótársa az Akadémia készülő Nagy Szótárának.

VII.

Végzett tananyag az 1903—1904. iskolai évben.

I. osztály.

Osztályfő: *Péter Lajos.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Csifó Salamon: Bibliai történetek. Ó-szövetségi rész. A bibliából megfelelő részek olvasása.

Tanító: *Kovács Lajos.*

Magyarnyelv. Heti 5 órán. Kk. Halász Ignácz: Magyar nyelvtan mondattani alapon II. kiadás és dr. Badics Ferenc: Magyar olvasókönyv, I. k., IV. kiadás. A mondatok. Az egyszerű mondat fajai, fő- és mellékrészei. Beszédrészek. A szók alkata, szótagok, hangok. A mondatrészek: alany és állítmány. Igeragozás. A tárgy, határozó, jelző. Olvasmányok elbeszélése és értelmezése. Versek szavalása. Nyelvtani elemzés olvasmányok alapján. Helyesírási gyakorlatok. Két hetenként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Péter Lajos.*

Latin. K. k. Dr. Csengeri János: Latin olvasókönyv és nyelvtan. Amulius elűzi testvérét. Romulus és Remus születése. A szolgák kiteszik az ikreket Isten megmenti az ikreket. Az ikrek a pásztorok között nevelkednek. Remus fogságba jut. Remus Numitor előtt. Amulius bűnhődése. A testvérek viszálya. Remus halála. Más hír Remus haláláról. Romulus államot alkot. A leánykérés kudarca. A nőrablás. A caeninaiak legyőzése. A sabinus háború. Tarpeia. Jupiter Stator. Frigykötés a sabinusokkal. Romulus halála. Numa trónralépte. Intézkedései. A főnevek és melléknevek declinatiója. Comparatió. Melléknévi határozó. Számnevek. Névmások. Est ige ragozása. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Péter Lajos.*

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Simonyi Jenő dr.: Földrajz I.

r. Harmadik javított kiadás. Földrajzi előismeretek. Magyarország részei, hegy és vízrajza, politikai felosztása, mezőgazdasága, állattenyésztése, bányászata, ipara, kereskedelme. Magyarország lakósága faj és vallási tekintetben. Magyarország hegy-, vízrajzának és vármegyéinek a táblára, térképre való rajzolása.

Tanár: *Dr. Győrffy István.*

Természetrajz. Heti 2 órán. K. k. Paszlavszky József: Kis Természetrajz I. rész.

Bevezetés: A természet. A természet három országa. A négy évszak. Az *Ősz.* A különböző gyümölcsök ismertetése: szilva, őszi barack, mandula, dió, alma, körte, citrom, narancs, szőlő, ugorka, paszuly, repce, vadgesztenye, mérges maszlag, kerti mák, mogyoró, tölgyfa, makk, fenyő toboz. A termés szerepe a növény életében. Házi állatok: kutya, macska, ló, szarvasmarha, szamár, házi sertés, júh, kecske.

Tél. Lucfenyő és fenyvesek. A ház környékén előforduló állatok. A házi egér, vándor patkány, denevér, vakondok, tüskés disznó, görény, menyétke. A mezőn előforduló állatok: nyúl, hörcsög, ürge. Az erdőn előforduló állatok: farkas, róka, vadmacska, hiúz, mókus, szarvas, vidra.

Tavasz. Mogyoróbokor, kikelet, hóvirág, somfa, odvas keltike, nagy kökörcsin, sárga tyúktaréj, piros holt csalány, adonisz virág, saláta boglárka, mocsári gólyahír, ibolya, fürtös gyöngyike, ernyő madártej, kankalin, gyöngyvirág, Salamon pecsétje, orgona, aranycső, akác, gyermek láncfű.

Házi szárnyasok: Tyúk, galamb, kacsa, lúd ismertetése.

Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. Gerevich-Orbók Számtan. A számok írása. Alapműveletek egész számokkal. Méterrendszer és hazai pénzrendszer ismertetése. Tizedes törtek. Alapműveletek tizedes törtekkel. A számok szerkezete. Közönséges törtek. Alapműveletek közönséges törtekkel. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 3 órán. K. k. Horti Henrik: Rajzoló geometria. Pont, vonal és szög, ezek mérési viszonyai. Síkidomok, háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek. Symmetrikus idomok. A kör, az ellypsis. Az idomok kerületének és terűletének

mérése. Az idomok hasonlósága, egyenlősége és egybevágósága. Sík diszítmények készítése eszközökkel. Tanár: *Nagy Gyula.*

Szépirás. Heti 1 órán. Vajda Pál Szépírási mintái nyomán magyar kis és nagybetűk, szavak és mondatok írása.

Tanító: *Régeni Áron.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán Fegyelemhez és rendhez való szoktatás. Rendgyakorlatok: Állások, igazodás, fedezés, fordulatok, arcsor, oldalsor, szakasz alakitás, járás, rendek és kettős rendek helyből. Szabadgyakorlatok: 2—4 ütemes taggyakorlatok fabottal és anélkül. Szergyakorlatok: Alapgyakorlatok az összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: ugrások különféle nemei és futás. Játékok: Kör- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

II. osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Gsifó Salamon: Bibliai történetek. Új-szövetségi rész. Az apostolok cselekedetei. Megfelelő bibliai részek olvasása. Tanító: *Kovács Lajos*

Magyar nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Halász Ignácz: Magyar nyelvtan II. Dr. Badics Ferencz: Magyar olvasókönyv II. Beszédrészek a mondatban. Határozók. Hely-, idő-, mód- és állapot-, ok- és célhatározók. Szórend. Összetett mondatok. Mellérendelt mondatok. Többtagú mondatrészek. Alárendelt mondatok. Alanyi, tárgyi, jelzői és határozói mellékmondatok. A magyar helyesírás főbb szabályai. *Olvasmányok:* Népmesék és történeti mondák. Tanitói mesék és példázatok. Magyar közmondások és szólásmódok. Történelmi korrajzok. Nagy Lajos és a Hunyadiak kora. A görög szabadságharcz korából. Képek a római nép történetéből. A magyar föld és népe. Elemezés és költemények szavalása. Kéthetenként egy irásbeli dolgozat.

Tanár: *Márkos Albert.*

Latin. Heti 6 órán. K. k Dr. Csengeri János: Latin olvasó és nyelvtan. Olvasmányok. Livius nyomán Tullus Hostilius, Ancus Martius és Tarquinius Priscus királyok története. Hartvik püspök krónikája nyomán Szt.-István élete, megkeresztelkedése. A lázadók legyőzése. Az egyház rendezése. István megkoronázása, intelmei

fiához, halála. Az olvasmányoknak megfelelő convertendák. Mesék. A miatyánk. Az a, e, ĭ, ĭ és mássalhangzós tövű igék ragozása. Deponentia. Különös rendhagyó és hiányos igék. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Márkos Albert.*

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Dr. Simonyi Jenő: Földrajz II. r. 2. kiad. Európa, Ázsia, Afrika hegy- és vízrajza, éghajlati viszonya, állat- és növényvilága, politikai felosztása. Az egyes országok részletes ismertetése, térképvázlatok készítése.

Tanár: *Pap Domokos.*

Természetrajz. Heti 2 órán. K. k. Paszlávszky József, Kis Természetrajz II. r. Az őszi flóra. Majmok. Tengeri emlősök. Erszényes emlősök. Madarak a ház környékén. Vízi, tói és mocsári madarak. Réti és mezei madarak. Erdei madarak. Csúszó-mászók. Kétéltűek. Halak. Csigák. Kagylók. Bogarak. Szöcskék. Szitakötők. Méhek. Lepkék. Legyek. Poloskák. Pókok. Százlábúak. Rákok. Férgek. A tavaszi flóra. Lágyszárú növények. Gyümölcsfáink. Erdei fáink. Erdei bokraink. A növények összefoglalása. A növényország áttekintése. Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. Gerevich-Orbók, Számtan. Az I. osztály tananyagának ismétlése. Számadási rövidítések. Rövidített számolási műveletek. Egyszerű következtetések. Százalék számítás és alkalmazása. Arányosság. Aránylatok s azok alkalmazása. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 3 órán. K. k. Horti Henrik: Rajzoló geometria. A szögletes testek: kocka, hasábok és gulák. Szabályos testek. Gömbölyű testek: a henger, körkúp és a gömb részei, hálója és ábrázolása, felszín és köbtartalom számítás. Sík és egyenes. Két és több sík kölcsönös helyzete. A testek symmetriája, alakzatok 45°-ú axonometrikus ábrázolása táblarajzok után. Testminták készítése. Tanár: *Nagy Gyula.*

Szépírás. Heti 1 órán. Magyar és német kis- és nagybetűk, szavak és mondatok gyakorlása Vajda Pál szépírási mintái alapján.

Tanító: *Régeni Áron.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint az első osztályban.

Tanár: *László Gyula.*

III. osztály.

Osztályfő: *Dr. Kiss Ernő.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Dr. Bartók György: *I ismertetés.* Általános tájékoztató. Palesztina földrajza, természet Ó- és új-szövetségi történetek színtere Palesztinán kivül. A nemzeti irodalom. A biblia részei, összeállításának története. F fordítások. Mózes és a próféták. A történelem folytán kifej törvények, ünnepek, szokások. Átmenet az új-szövetségre. Jé az apostolok. A keresztény irodalom. Új-szövetségi könyvek tetése. Az első keresztények. Ezzel kapcsolatosan Delitzsch: u. Bibel-jének ismertetése, a legújabb ásatások eredménye a irodalomra vonatkozólag. Street Kristóf J.: „Józan fölfogás a bib magyarázása. Bibliaolvasás. Tanította: *Raffai Ká*

Magyar nyelv. Heti 4 órán. K. k. Halász I.: Rend magyar nyelvtan és dr. Badics F.: Olvasókönyv III. rész. A tani ismeretek rendszeres összefoglalása. Olvasmányok feldolg Szavalás. Kéthetenként irásbeli dolgozat. Tanár: *Kiss Ernő*

Latin nyelv. Heti 6 órán. K. k. Dr. Csengeri János: nyelvtan és Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Olvastuk az 1., 8. számú olvasmányokat, továbbá a Fabiusok veszte, De Mi De Aristide cimüeket; Cato gnomáiból és Phaedrus meséiből nyat. A nyelvtanból az egyszerű mondat; állítmány, alany, tárgy, határozók; az ige idei és módjai. Kéthetenként irásbel gozat magyarból latinra. Tanár: *Kiss Ernő*

Német nyelv. Heti 4 órán. Kézikönyv: Hirn-Paulay, Mód német nyelvtan, olvasó- és gyakorlókönyv. Olvasás és irás. gozás a cselekvő és szenvedő alak indicativusában. Névra Melléknevek ragozása és fokozása. Névmások ragozása. Szám praepositiók. A főbb szórendi szabályok. *Prózai olvasmányo* első kör összes olvasmányai s azok tartalmi feldolgozása (f magyarról németre). Beszédgyakorlatok. *Költői olvasmányok* nélkül is. Am Abend. Mein Vaterland. Waldlied. Des Knaben Be Die Kapelle. Havonként két irásbeli iskolai dolgozat.

Tanár: Előbb *dr. Barabás Ábel,* később *dr. Lersch E*

Történelem. Heti 3 óra. K. k. Szádecky Lajos dr., M

ország története I. rész. A legrégibb időtől a mohácsi vészig, kapcsolatban a fontosabb világtörténeti események.

Tanár: *Kanyaró Ferencz.*

Földrajz. Heti 2 órán. K. k. Dr. Schmidt Ágoston: Természettani földrajz és dr. Simonyi Jenő, A fizika főbb törvényei. A föld mint világtest. A föld szárazulata. A földgömb vizei és légköre. Éjszak- és Dél-Amerika általános ismertetése, hegyei, vizei, éghajlata, növényzete, állatai, lakosai, országai. Ausztrália szárazföldje és szigetei. Tanár: *Dr. Nyiredy Géza.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Gerevich-Orbók, Számtan. A II. osztály tananyagának ismétlése. Összetett következtetések. Kamatszámítások. Váltó-leszámítolás. Kamatos-kamatszámítás. Határidő számítás. Egyszerű és összetett arányos osztás. Vegyítés-szabály. Arany- és ezüstszámítás. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Major Sándor.*

Rajzoló mértan. Heti 2 órán. K. k. Horti Henrik. Rajzoló geometria. Alapműveletek távolságokkal és szögekkel. Merőlegesek és párhuzamosak szerkesztése. Az egyenes vonalú idomok és szabályos sokszögek alkotó részeinek összefüggése; ezek szerkesztése. Idomok átalakítása és osztása. Az arányosság. Síkdiszítmények rajzolása és egyszerű színezése fali és kézi lapminták után.

Tanár: *Nagy Gyula.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: fejlődés, kanyarodás, rendek és kettősrendek képzése, menetelési gyakorlatok. Szabadgyakorlatok: 4—8 ütemes egyenoldalú taggyakorlatok súlyzóval és vasbottal. Szertornázás: gyakorlatok az összes szereken hajlított és nyújtott támaszban. Gyakorlatok a szabadban: magas- és távolugrás a puszta földről, kitartó futás. Játékok: kör- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

IV. osztály.

Osztályfő: *Nagy Gyula.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Ferenc József: *Unitárius káté.* Hitről, vallásról. Történelmi tájékoztató. Buddha és Jézus. A biblia, A kereszténység. Az egyházak. Az unitárizmus. Isten és a világ. Isten és az ember. Jézus és evangeliuma. Az ember lelki élete

Istenhez való viszonyában. Kötelességeink. Az erény és bűn. A örökélet hite. Az egyházak, mint a keresztény elvnek történelm közegei. Az egyházakban gyakorlatba vett vallásos szertartások Keresztség, konfirmáció, úrvacsora. Ünnepek, azoknak történelm jelentősége. Az „Unitárius kiskönyvtár"-nak az unitárizmusra vonat kozó füzeteiből olvasás. Bibliaolvasás Street Kristóf J.; „Józan föl fogás a bibliáról" magyarázásával. Tanította: *Raffaj Károly.*

Magyar nyelv. Heti 4 órán. K. k. Négyesy, Stilisztika. Arany Toldi, magy. Lehr. Bevezetés. Nyelv és stilus. A stilus tanulás rendje Mesék, példák, anekdoták. Elbeszélések. Leírások. Erkölcsrajzok jellemzések. Mátyás deák. Az olvasmányok alapján a stilisztika elméleti része: A szókincs, szólamkincs, közmondások, mondatszer kezet, a nyelv hangtani sajátságai. A stílus nemei. A stílus tulaj donságai, hangulatosság, szemléletesség, fordulatosság, a nyel ereje és a stílus különös tulajdonságai. Verstan. A rythmus. Magya versformák. Klasszikus versformák. Nyugateurópai versformák. Ügy íratminták: Szerződés, elismervény, nyugtatvány stb. Toldi kele kezése, sikere, forrása, meséje, szerkezete, személyének jelleme előadásbeli formája. A XII. ének részletei és beható tárgyalása Könyv nélkül az I. II. és X. ének. Kéthetenként egy irásbeli dol gozat. Tanár *Dr. Barabás Ábel*, később *Márkos Albert.*

Latin nyelv. Heti 6 órán. K. k. Szentimrei—Székely: Lati olvasókönyv Caesar, Curtius és Ovidius műveiből. Olvasták Bellum Gallicum I. 1—13. 34—54, II. 29—35. III. 1—7, 20—29 fejezeteit, s Ovidius Metamorphoseonjából Phaëtont, Daedalus e Icarus-t, Quattuor aetates mundi-t. Az olvasmányok alapján a mon dattani jelenségek és functiok szemléltető megértetése és rendszere összefoglalása. Könyvnélkül is 100 hexameter. Kéthetenként egy irásbeli dolgozat. Tanár: *Pálfi Márton.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn—Paulay, Módszere német nyelvtan, olvasó- és gyakorlókönyv. A II. kör 13—28 30—45, 53. 54. 55. olvasmányainak fordítása és feldolgozása *Könyv nélkül:* Schlittenlied. Ballspiel. Mäuschen. Das Häslein, Wan derschaft der Gewässer. Das Gewitter. Der blinde Geiger. Az o vasmányok és költemények alapján a III. o. nyelvtani anyagának ismétlése és kiegészítése. Beszédgyakorlatok. Kéthetenként egy irás beli dolgozat. Tanár: *Dr. Gál Kelemen.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Szádecky, Magyarország története II. r. A magyar nemzet története 1526-tól 1867-ig. Magyarország politikai földrajza; Ausztria, az Osztrák-Magyar-Monarchia.

Tanár: *Kovács János.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. k. Paszlavszky József, A növénytan kézikönyve. Egyes növények leírása. A növények belső szerkezete, életműködése és rendszertana.

Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Suták József, Algebra. Alapműveletek az absolut és rationalis tört- és egész számokkal. Hatványozás. Első fokú egy ismeretlenű egyenletek megoldása, kapcsolatosan a fontosabb számtani szabályok algebrai formulázása. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Major Sándor,*

Rajzoló mértan. Heti 2 órán. K. k. Horti Henrik, Rajzoló geometria. A körre vonatkozó egyszerű szerkesztések. Az ellipsis, parabola, hyperbola rajzolása. Stereometriai elemek: pont, vonal, sík kölcsönös helyzetei; lapszög, testszöglet. Stilszerű ornamentalis rajzok készítése és színezése Várdai Szilárd fali mintái után.

Tanár: *Nagy Gyula.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint a III. osztályban.

Tanár: *László Gyula.*

V. osztály.

Osztályfő: *Major Sándor.*

Hittan. Heti 2 órán. K. k. Berecky Sándor: A keresztény egyház történelme. A keresztény egyház megalapítása. A keresztények üldöztetése és a kereszténység diadalra jutása. Az egyház megrontása. A hitújítás története külföldön és hazánkban.

Tanár: *Csifó Salamon.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. *Négyesy László:* Rhetorika. A szerkesztés három művelete és a prózai műfajok elmélete megelő olvasmányok alapján. Magánolvasmányok. Szép prózai művek könyvnélkül való megtanulása. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Latin nyelv. Heti 6 órán. K. k. Dávid, Orationes selectae Cicheronis. Csengeri: Anthologia Latina. Horváth: Római régiségek.

„De imperio Cnaei Pompeii“ című beszéd fordítása. Vele kapcsolatban a beszéd szerkezete. Exordium, narratió, affirmatio, refutatio. Catullus, Tibullus, Propertius és Ovidius lírai költeményeiből szemelvények. Kapcsolatban ezzel a római versformák és a római lírikusok életrajzai. Ciceronak „Pro M. Marcello“ tartott beszéde. Bevezetésképen a polgárháború rövid története, a köztársaság állapotának ismertetése Caesar alatt, s Cicero szerepe Pharsalos után. Magán régiségek. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Márkos Albert.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. dr. Maywald, Görög nyelvtan és olvasókönyv. Hangtan, névragozás, névmások, fokozás, számnevek, igehatározók és az ω végű igék ragozása, az erős aoristos és a folyékony tövek időképzésének kivételével. Az olvasókönyvből az 1—38. és 41—46. gyakorlatok fordítása. Kéthetenként írásbeli dolgozat magyarból görögre. Tanár: *Péter Lajos.*

Görögöt pótló tárgyak. a) *Irodalmi rész:* Heti 3 órán. K. k. Dr. Gyomlai Gyula, Homeros Odysseiája. Dr. Csengeri János, Homeros Iliása. Dr. Badics Ferenc, Magyar irodalmi olvasókönyv I. k. Dr. Geréb József, Szemelvények Herodotos történeti műveiből. Tárgyaltatott Homeros Odysseiája és Iliása egészen a reájuk vonatkozó irodalomtörténeti, földrajzi és régiségtani magyarázatokkal. A magyar költői olvasmányokból Tinódi Sebestyén, Gyöngyössi István és Arany János a tankönyv alapján. Herodotos műveiből szemelvények a tankönyv alapján. A magyar történetírókból Heltai Gáspár és Kemény János szintén a kézikönyv alapján. Félévenként egy-egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

b) *Rajz.* Heti 2 órán. K. k. Boros, Stilisme. Görög, arabs, középkori és renaissance stílű síkdiszítmények rajzolása, megfelelő színezéssel. Árnyékolt rajzok készítése lap- és gipszminták után. Ó-kori népek műalkotásainak rövid ismertetése és bemutatása 5 órában. Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn-Paulay: Német olvasókönyv gimn. V—VI. oszt. számára. Hirn-Paulay: Német nyelvtan mondattani alapon gimn. V—VIII. oszt. számára. Endrei: Német stilusgyakorlatok. Olvasmányok: olvasókönyv 1—25. olvasmányai. Könyv nélkül: Die Lorelei. Die Grenadiere. Frühlingslied (Heine). Erlkönig. Wanderspruch (Goethe). Der Alpenjäger. An mein Vater-

nd. (Lenau és Schiller) c. költemények. A nyelvtanból az összes
relvtani főbb szabályok különös tekintettel az összetett mondatokra
a szórendre. Minden második héten egy iskolai írásbeli dolgozat.
Tanár: előbb *dr. Barabás Abel,* később *Pallós István.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Dr. Márki Sándor: Egyetemes
rténelem I. r. Az ó-kor a nyugat-római birodalom bukásáig a
ldrajzi ismeretek ébrentartásával. Tanár: *Kovács János.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. k. Paszlavszky József. Az
lattan kéziköuyve. Az állati test alkotásáról és működéséről. Az
ati szervekről. Az állatok rendszertana.
Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 3 órán. K. k. Suták József, Algebra és
ocnik-Schmidt, Geometria. Két és több ismeretlenű egyenletek
egoldása. Gyökvonás. Műveletek gyökmennyiségekkel. Négyzet-
rök és köbgyökvonás. Irrationalis mennyiségek. Egy ismeretlenű
gyzetes egyenletek megoldása. A síkmértan főbb tételei a kör-
érésig. Négyhetenként egy iskolai írásbeli dolgozat.
Tanár: *Major Sándor.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: Kettős rendek
rendekre szakadozás menet közben. Szabadgyakorlatok: 4—8
emes ellenoldalú taggyakorlatok súlyzóval, vasbottal és buzogánnyal.
ársas gyakorlatok. Kötélhúzás. Szergyakorlatok: csapattornázás
összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: Futás és rúdugrás.
ékok: kör- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

VI. osztály.

Osztályfő: *Nyiredy Géza dr.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Ferencz József: Unitárius ki^{s}
ikör, vagyis az unitárius egyház történelme, hitelvei, egyház-alkot-
ánya és szertartásai. Bevezetés az unitárius egyház történelmébe.
egyház megalapitása. Az unitarizmus gyors elterjedése. A
következett visszahatás. Az egyház szomorú korszaka. Az egy-
z újabb kora. Tanár: *Csifó Salamon.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. Riedl Frigyes: Poetikája
olvasókönyve alapján verstan, a lyrai, epikai és drámai műfajok
nélete és történeti fejlődése. Havonként egy írásbeli dolgozat.
Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Latin nyelv. Heti 5 órán. K. k. *Cserép József*: Szemelvénye P. Vergilius Maro Aeneiséből. *Kalmár Elek:* Szemelvények Titu Livius Római történetéből. *Molnár Samu:* Latin stílusgyakorlatok Olvasták Livius XXI. és XXII. könyvét s az Aeneis I—III. éneke szemelvényesen. Egyes részeket könyvnélkül is megtanultak. Rég ségtant és irodalomtörténetet az olvasmányokkal kapcsolatosa Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Pálfi Mártou.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Maywald József, Görö gyakorló- és olvasókönyv és dr. Maywald József, Görög nyelvtan Fordíttatott az 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 23 26., 27. és 46. gyakorlatok, a Memorabiliákból Herakles a váló uton. Részletek a fordított gyakorlatokból könyv nélkül. Havonké kétszer iskolai írásbeli dolgozat, fordítás magyarból görögre.

Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Görög pótló tárgyak. *a) Irodalmi rész.* K. k. dr. Badics Magyar irodalmi olvasókönyv II. kötet. Sophocles: Elektra. Ford Csiky Gergely, magyarázta dr. Losonczy Lajos. A görög elegia epigramma, iambos, az aiol dalköltészet, dór karének-költészet é főbb képviselői és a classicus versmértékű magyar lírai költészet Sophokles életrajza, „Elektra" tárgya, forrásai; mások feldolgozásai jellemei, tragikuma, cselekvénye, szerkezete, verselése, nyelve és zenéje. Félévenként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Péter Lajos.*

b) ***Görögpótló rajz.*** Heti 2 órán. Egyszerű mértani testek, épületrészek, talapzatok, párkányok, oszlopfők és vázák látszattani szerkesztése és árnyékolása. Gípsz ékítmények természet után rajzolása. A középkori művészet és műalkotások rövid ismertetése, megfelelő metszetek bemutatása. Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Hirn-Paulay: Német olvasó könyv gimn. V—VI. oszt. számára. Hirn—Paulay: Német nyelvtan mondattani alapoa gimn. V—VIII. oszt. számára. Endrei: Néme stílusgyakorlatok. Olvasmányok: Olvasókönyv 29—54. olvasmányai Könyv nélkül magyarázatokkal kisérve: Schilflieder (I—II). Fichten baum u. Palme. (Heine.) Der Sänger (Goethe). Der Fischer (Goethe) Der Ring des Polykrates. (Schiller.) Des Sängers Fluch (Uhland) A verstanból: A verstan elemei. Verslábak. Verssorok. A rím. A versszakok. Nyelvtanból a tavalyi anyag ismétlése és kibővítése Minden két hétben egy iskolai írásbeli dolgozat.

Tanár: Előbb *dr. Barabás Ábel,* később *Pailós István.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Márki, Egyetemes történelem II. rész. A Közép-kor és az Új-kor 1648-ig. Megfelelő térképekkel.

Tanár: *Kovács János.*

Természetrajz. Heti 3 órán. K. k. Reichenhaller, Chémia és Mineralogia. Chémiai és fizikai jelenségek. Bevezetés az ásványtanba. Az ásványok fizikai tulajdonságai. Alaktan. Kristályosodás. A kristályok csoportosítása. Néhány fontosabb testről szerzett ismeretek összefoglalása. Víz, oxygén, hydrogén, levegő, chlor. Chémiai alaptörvények. Atom-elmélet. Stichiometria. Chémiai írás, vegyjel, képlet, egyenlet és azok értelmezése. A fontosabb nem fémes és fémes elemek ismertetése. Fémoxidok, bázisok, savak, sók, sulfidok tárgyalása. Fontosabb szerves vegyületek ismertetése. Chémiai analysis különböző eljárásáról egy-egy példában. Tanár: *Nyiredy Géza dr.*

Mennyiségtan. Heti 4 órán. K. k. dr. Suták József: Algebra és Mocnik-Schmidt: Geometria. A hatvány általánosítása. Számrendszerek. Logaritmusok. Számtani és mértani haladvány. — A Kör kerülete és területe. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények általános értelmezése. Szögek összegének és különbségének függvényei. A sínus-, cosinus- és tangens-tétel s alkalmazásuk a háromszög megoldására. Néhány egyszerűbb magasságmérési és földmérési feladat megoldása. Havonként egy iskolai irásbeli dolgozat.

Tanár: *Hidegh Mihály.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint az V. o.-ban.

Tanár: *László Gyula.*

VII. osztály.

Osztályfő: *Hidegh Mihály.*

Vallástan. Heti 2 órán K. k. Marion-Péterfi. Az ember kötelességei és jogai. Állalános erkölcsi elvek. Gyakorlati erkölcstan. Család. Haza. A nemzetek kötelességei egymással szemben. A felebaráti kötelességek. Egyéni erkölcs: Önmagunk iránti kötelességek. Az ember viszonya a természethez. Az ember viszonya egy fensőbb lényhez, Istenhez. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. Váczi János: A magyar

irodalom története I. Beható olvasmányok alapján irodalmunk fejlődésének ismertetése Kisfaludy Károlyig. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanár: *Kiss Ernő dr.*

Latin nyelv. Heti 5 órán. K. k. Hittrich Ödön dr.: C. Sallusti Crispi Bellum Jugurthinum, Cserép I. dr.: Szemelvények P. Vergilius Maro Aeneiséből,; Dávid: Ciceronis Orationes selectae XIII.; Csengeri-Dávid: Latin stílusgyakorlatok III.; Cserép I. dr.: Római régiségek. Olvastattak: C. Sallusti Cr. Bellum Jugurtinumából I. 1—16, IV. 20—26, V. 73. 92—101, VII. 108—114.; az Aeneisből: VII. 37—106, IX. 176—449, X. 1—118, XI. 139—180, XII. 887—952.; Cic. pro Sulla 1—14, 20—33. A régiségtan és irodalomtörténet megfelelő részei. Kéthetenként írásbeli dolgozat felváltva latinból magyarra és viszont. Tanár: *Kiss Ernő dr.*

Görög nyelv. Heti 5 órán. K. k. Dr. Csengeri János, Homeros Odysseiája, Dávid István, Szemelvények Herodotos művéből és dr. Csengeri János, Homerosi világ. Fordíttatott Homeros Odysseiájából az I. ének 1—131 sora, az II. ének 1—175 sora és az V. ének 1—312 sora; Herodotos művéből Kroisos és Solon találkozása, Kroisos bukása és Polykrates története. A fordított anyagból részletek könyv nélkül is. Havonként egy írásbeli dolgozat felváltva görögből magyarra és magyarból görögre.

Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Görögpótló tárgyak. a) *Irodalmi rész.* Heti 4 órán. Thukydides és Demosthenes, kapcsolatos olvasmányokkal magyar történetírókból és szónokokból. A görög irodalom története. Segédkönyvek: Schill Salamon, Görög irodalomtörténet; Badics Ferenc, Magyar irodalmi olvasmányok. III. kt. Félévenként írásbeli házi dolgozat.

Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

b) *Görögpótló rajz.* Heti 2 órán. Az előző osztály tananyagának kibővítése; építészeti részletek gipsz után; edények, műszerek, továbbá csendéletszerű csoportok, milyenek: üvegpohár, kulacs, kés, kanál, fa- és cserépedények, kifli, narancs, alma, dió, vöröshagyma, répa és a természetrajzi szertárból: kitömött madarak stb. festése. Az ujabbkori műalkotások ismertetése. Az olasz renaissance, barokk és rokokó stilus 6 órában. Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Lessing: Minna v. Barnhelm. Magyarázta Heinrich Gusztáv. Endrei-Lenkei: Német nyelvkönyv

IV. kötet. Minna v. Barnhelm egészen olvastatott és a prózai olvasmányok a tavalyiak. Könyv nélkül: Die Wallfahrt nach Kevlaar (Heine). Mignon. Wanderers Nachtlied. (Goethe.) Einige Epigramme. Kassandra (Schiller). Der Postillon (Lenau). A tárgyalt irodalmi anyag összefoglalása. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat.

Tanár: Előbb *dr. Barabás Ábel,* később *Pallós István.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Márki, Egyetemes történelem III. r. Egyetemes történet a magyar nemzet történetével kapcsolatosan 1648-tól 1871-ig. Európa és Amerika nevezetesebb államainak földrajza. Tanár: *Kovács János.*

Mennyiségtan, Heti 3 órán. K. k. Dr. Suták József: Algebra és Mocnik-Schmidt: Geometria. Kamatos kamat- és járadékszámítás. A végtelen mértani haladvány. A másodfokú egyenlet elmélete. A másodfokú függvény szélső értékei. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Egyszerűbb algebrai kifejezések grafikus ábrázolása. A sztereometria legfontosabb tételei. A hasáb, gúla, henger, kúp és gömb felszíne és köbtartalma. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár; *Hidegh Mihály.*

Természetttan. Heti 4 órán. K. k. Fehér Ipoly, Kísérleti fizika, átdolgozta Szekeres Kálmán dr. Mozgás- és erőtan. A szilárd, cseppfolyós és légnemű testek mechanikája. Hangtan.

Tanár: *Hidegh Mihály,* .

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok: fejlődések, kanyarodások és kettős rendek menet közben. Szabadgyakorlatok: 4—8 ütemes egyenlő és ellenoldalú összetett taggyakorlatok súlyzóval, vasbottal, buzogánnyal. Szergyakorlatok: csapattornázás az összes szereken. Gyakorlatok a szabadban: futás, rúdugrás, súlydobás magasba és távolba, súlyemelés. Játékok: futó- és labdajátékok. Tanár: *László Gyula.*

VIII. osztály.

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Ferenc József: Hittan unitárius középiskolák számára. A vallásról általában. A kijelentésről. A Szentírásról. Isten országának uráról: az Istenről. Isten országának

polgáráról: az emberről. Isten országának alapítójáról: a Krisztusról. Isten országának megvalósulásáról: az egyházról.

Tanár: *Péterfi Dénes.*

Magyar nyelv. Heti 3 órán. K. k. Horváth Cyrill: A magyar nemzeti irodalom története. A magyar nemzeti irodalom rendszeres ismertetése. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Pálfi Márton.*

Latin nyelv. Heti 4 órán. K. k. Gyomlai: Szemelvények Tacitus műveiből. Horatii opera omnia ed. Pozder. *Költői olvasmányok:* Hor. Sat. I. 1., 4., 9. Epist. II. 3. (kihagyásokkal). Carm. I. 1., 3., 9., 10., 11., 12., 14., 20., 22., 24., 34., 37. II. 2., 3., 10., 14., 15., 16., 17. III. 1., 2., 3., 6., 9., 30. IV. 3. *Prózai olvasmányok:* Tac. Ann. I. 1—15., 24—28. VI. 50., 51. XII. 66—69. XIII. 1., 2. XIV. 3—5., 8., 9. XV. 9. 38 41. Egyes ódák könyvnélkül is. Régiségtan és irodalomtörténet az olvasmányokkal kapcsolatosan. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Pálfi Márton.*

Görög nyelv. Héti 4 órán. K. k. Dr. Csengeri János: Homeros Odysseiája, Platon Apológiája és dr. Csengeri János, Homerosi világ. Fordíttatott Homeros Odysseiájából az I. ének 1—131. sora, a II. ének 1—175. sora és az V. ének 1—312. sora. Platon Apologiájából az I—VII. fejezet. A fordított anyagból részletek könyvnélkül is. Havonként egy írásbeli dolgozat felváltva görögből magyarra és magyarból görögre. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Görögpótló tárgyak. a) *Irodalmi rész.* Heti 2 órán. Szemelvények Platon dialogusaiból (Apologia, Kriton, Phaidon). A klasszikus képzőművészet remekeinek ismertetése, szemlélet (gipszöntvény, falikép, sztreoszkop, fénynyomat) alapján. Segédkönyv: Gyomlai: Szemelvények Platonból. Egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Pálfi Márton.*

b) *Görögpótló rajz.* Heti 2 órán. A természet köréből vett egyszerűbb tárgyak rajzolása naturalistikusan. Jeles mesterek kézrajzainak másolása. Antik gipsz-szobrok szín és kréta kivitelben. Az újabbkori műalkotások ismertetése. A magyar stilus és díszítő stil rövid ismertetése 6 órában. Tanár: *Nagy Gyula.*

Német nyelv. Heti 3 órán. K. k. Goethe: Hermann und Dorothea, magy. Harrach J. Endrei-Lenkei, Német nyelvkönyv. *Prózai olvasmányok:* Gustav Adolf und der dreissigjährige Krieg. Schiller

és Goethe. *Költői olvasmányok:* Hermann und Dorothea egészen, az I. énekből 150 sor könyvnélkül is. *Könyv nélkül:* Das Mädchen aus der Fremde. Die Theilung der Erde. Dithyrambe. Epigramme I—XII. Gefunden. Neue Liebe, neues Leben. Wandrers Nachtlied. Ein Gleiches. Grenzen der Menschheit. Im October 1849. Die drei Zigeuner. Das Lied von der Glocke-ból 35 sor. *Magánolvasmányok* csak jelesek és jók számára: Aus Goethes Wahrheit und Dichtung. I. Kinderjahre. II. Die ersten Studien. Das Lied von der Glocke. Nyelvtan ismétlése. Havonként egy írásbeli dolgozat.

Tanár: *Dr. Gál Kelemen.*

Történet. Heti 3 órán. K. k. Csuday-Létmányi: Magyarország oknyomozó története a legújabb tanterv alapján. A magyar nemzet története az 1867. kiegyezésig. Magyarország politikai, gazdasági és míveltségi állapotának ismertetése. Tanár: *Kovács János.*

Mennyiségtan. Heti 2 órán. K. k. Dr. Suták József: Algebra és Mocnik-Schmidt: Geometria. Kombinációk. Két tagúak pozitiv egész hatványai és a Pascal-féle háromszög. Az algebra összefoglaló áttekintése. A gömbháromszögtan cosinus-tétele és alkalmazása földrajzi helyek távolságának meghatározására. A geometria összefoglaló áttekintése. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat.

Tanár: *Hidegh Mihály.*

Természettan. Heti 4 órán. K. k. Fehér Ipoly, Kisérleti fizika, átdolgozta Szekeres Kálmán dr. Fénytan, hőtan, elektromosság és mágnesség. A kozmografia elemei. Tanár: *Hidegh Mihály.*

Filozófiai propaedeutika. Heti 3 órán. K. k. Szitnyai Elek, Lélektan és logika. 2-ik kiadás. A filozófia feladata. A lélektan elemei. Az idegrendszer szerepe a lelki élet alakulásában. A lelki jelenségek főcsoportjainak megismerése. A logika elemei. A gondolkodás rendszeres formáinak és a kutatás módszereinek áttekintése.

Tanár: *Kanyaró Ferenc.*

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Mint a VII. osztályban.

Tanár: *László Gyula.*

VIII.

Magyar nyelvtani dolgozatok.

V. osztály.

Drégelyvár ostroma. Kirándulás a Törökvágás felé. Zrínyi halála. Példák a syllogismusra és dilemmára. Zrínyi jelleme. Szondi beszéde bajtársaihoz. A hegy és a tenger. Honnan meríti a történetíró művének anyagát. Magánolvasmány vázlata.

VI. osztály.

Az Erdélyi Múzeum látnivalói. Az Alföld Petőfi költészetében. A költő éneke örök; érc és márvány mulandók. Kisfaludy „Kérők" c. vigjátékának főbb jellemei. A Zrínyiász szerkezete. Sophokles egyik drámájának ismertetése. A klasszikus magyar verselés története. Shakespeare Julius Caesárja. Verstani gyakorlat.

VII. osztály.

Házi dolgozatok: 1. a) A hun-magyar monda költőisége, b) *A Falu rossza* alakjai; 2. Mátyás király hatása művelődésünkre; 3. a) A világi líra a 16. században, b) Nisus és Euryalus meg Juranics és Radivoj epizódja, 4. a) A 30 éves háboru befolyása hazánk történetére, b) A természeti viszonyok hatása az országok fejlődésére; 5. Irodalmi iskolák a 18. sz. végén. Iskolai dolgozatok: 1. Mit olvastunk a szünet idején?; 2. Mikes Kelemen.

VIII. osztály,

Deák Ferenc. Balassi és Petőfi. Kölcsey „Parainesise". Nemzeti eposzirodalmunk. Buda és Etele jelleme. Egy népszínmű ismertetése a főbb alakok jellemzésével. a) A m. t. akadémia megalapítása és működése a jelen korig. b) A keresztény vallás elterjedése Magyarországon. c) A természet befolyása az állat- és növényvilágra.

IX.

Görög-pótló irodalmi dolgozatok.

V. osztály.

Nők az Odysseiában. Achilles pajzsa.

VI. osztály.

A görög lírai költészet fejlődése.
A classikus versmértékű magyar lírai költészet fejlődése.

VII. osztály.

Achilles és Odysseus jelleme. Demosthenes egyik philippikájának behatóbb ismertetése.

VIII. osztály.

Hogyan tanított Sokrates?

X.

Rendkivüli tantárgyak.

1. ***Egészségtan.*** VII. o. Heti 2 órán. K. k. dr. Fodor József Közegészségtan. Táplálkozás, lakás, foglalkozás, a test ápolása, fertőző betegségek, véletlen veszedelem. Kötelező mindenkire.

Tanár: *Veress Lajos dr.*

2. ***Angol nyelvtan.*** VI—VIII. o. önkéntes tanulók heti 2 órá[ban] 2 csoportban Dallos Angol nyelvtana és Ransbourgh Olvasókönyv[e] alapján. Tanultak 10-en. Tanár: *Kovács János.*

3. ***Egyházi ének.*** I—V. o. unitárius vallású tanulóknak két csoportban (I., II.) és (III., IV., V.) heti 1—1 órán. T. k. Iszlai M. Énekgyűjtemény. A vasárnapi énekek mind és nehány kiválóbb Zsoltár.

4. ***Műének.*** I—V. o. tanulók közül a megfelelő hanganyaggal bírók heti 2 órában. Tanultak hangjegyismeretet, zeneelméletet, hangsorokat kemény és lágy hangnemben, a hangközök eltalálását, ütemezést stb. E tanulók egyszersmind tagjai voltak az iskolai daloskör vegyes karának. A daloskörnek az I—VIII. o. tanulók közül 101 tagja volt. A lefolyt évben összesen a következő 11 darabot tanulta a daloskör négy szólamban. 1. *Hymnusz,* Erkel Ferenctől. 2. *Szózat,* Egressytől. 3. *Óh jöjj az Urnak házába . . .* Iszlaitól. 4. *Szent az érzet . . .* Töröktől. 5. *Ébresztő,* Iszlaitól. 6. *Gyászdal,* Méder Mihálytól. 7. *Gyászdal,* Haeser Nándortól. 8. *Fohász,* Oláh Károlytól 9. *Népdalok,* Kun Lászlótól. 10. *Királyhimnusz,* Tinódi Sebestyéntől. 11. *Dalár-induló,* Szűgyi Józseftől. Működött az iskolai ünnepélyeken, egy gondnoki beiktató ünnepélyen, a püspök úrnak rendezett szerenádon, s többször a templomban, nevezetesen a főtanácsi gyülés alkalmával, papi beiktatón és áldozó csütörtökön a konfirmáció alkalmából. Tanítja: *Iszlai Márton.*

5. ***Orgonázás.*** Heti 2 órában a III—V. o.-ból önként ajánlkozók két csoportban. Tanultak 6-an. Tanítja: *Iszlai Márton.*

6. ***Zene.*** Heti 2 órán. A főgimn. tanulók közül az önként ajánlkozók. Ezek alkotják az Appolló-kört. A tagok száma 16 volt. Közreműködtek az összes iskolai ünnepélyeken. Tanulták és előadták a következő darabokat:

1. „Noble Passionen" Ouverture . . Giesertől.
2. „Rákóczi nóta és kuruc dalok"
3. „Pique Dame. Nyitány" . . . Suppétől.
4. „Magyar egyveleg" . . . . Strobltól.
5. „Szentiványéji álom" . . . . . Mendelsohntól.
6. „Alföldi búcsúhangok" . . . . . Kélertől.
7. „Abendlied" . . . . . } Schumanntól.
   „Träumerei" . . . . . }
8. „Baccarole" . . . . . Offenbachtól.
9. „Magyar Egyveleg" . . . . . Čapectől.
10. „Espana", keringő . . . . . Waldteufeltől.
11. Keringő . . . . . Vernertől.
12. „Ifjú álmok" . . . . . Dognellitől.
13. „Szép fekete szem" . . . . . Badicstól.
14. „Szív és lélekért" . . . . . Reixnertől.
15. Rákóczi induló.

Karnagy: *Strachal János.*

7. ***Szabadkézi rajz.*** Heti 1 órában a III—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 22-en. Tanítja: *Nagy Gyula,*

8. ***Gyorsírás.*** Heti 2 órában a III—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 22-en. Tanítja: *Hidegh Mihály.*

9. ***Vívás.*** Heti 3 órában az V—VIII. o.-ból önként ajánlkozók. Tanultak 12-en. Tanítja: *László Gyula.*

A rendkivüli tantárgyakat, a tanulók névsorát és érdemjegyeit *a tanulók érdemsorozata* c. fejezetben közöljük.

XI.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Osztályonként heti óraszám									Jegyzet
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	együtt	
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Magyar nyelv	5	5	4	4	3	3	3	3	30	
Latin nyelv	6	6	6	6	6	5	5	4	44	
Görög nyelv	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Görög helyett választható tárgyak	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Német nyelv	—	—	4	3	3	3	3	3	19	
Történet	—	—	3	3	3	3	3	3	18	
Földrajz	3	3	2	—	—	—	—	—	8	
Természetrajz	2	2	—	3	3	3	—	—	13	
Természettan	—	—	—	—	—	—	4	4	8	
Mennyiségtan	4	4	3	3	3	4	3	2	26	
Rajzoló geometria	3	3	2	2	—	—	—	—	10	
Filoz. propaedeutika	—	—	—	—	—	—	—	3	3	
Szépírás	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Egészségtan	—	—	—	—	—	—	2	—	2	
Egyházi ének	1	1	1	1	1	—	—	—	5	
Műének	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Összesen	31	31	31	31	33	32	34	32	255	

* fakultativ.

XII.

Tanszerek és gyűjtemények.

A kollégiumi nagy könyvtár és a szertárak rendes évi átalánya 00 K. volt, mely összegből az előbbire 1000 K.-t, utóbbiakra 00 K.-t fordítottunk. A három évvel ezelőtt három évre megszazott 3252 K. rendkivüli átalány utolsó részletét megkaptuk és jó szben a természetrajzi és természettani szertárak gyarapítására rdítottuk. Ez évben a vallás- és közoktatási kormánytól is kaptunk 00 K. rendkivüli szertári segélyt, amelyet szintén e két gyűjteényünk gyarapítására fordítottunk. Ezeken az átalányokon kivül ár a tavalyi Értesítőnkben jelzett könyvtárrendezési munkálatokra egyházi főhatóságtól megkaptuk a szükséges költségeket. Tavaly eztük, hogy a rendezés előhaladásáról és elveiről az Értesítőben világositást nyujtunk. 1. Véglegesen rendezve, cédulázva (felvéve) számozással ellátva van a Brassai-, Kovács-, Gedő-, Simén-, rkas-, Bartók-könyvtártest és a vegyes könyvtár nagy része. 2. dulázva van, de számozva és véglegesen elrendezve még nincs észen az Angol könyvtár. 3. Cédulázva is csak fele részben van régi könyvtár. 4. Csaknem érintetlen még az a sok halomszámra szegyült, de jókora könyvtártestet kitevő folyóirat, hirlap, apró omtatvány, duplum stb., ami eddig a szekrények tetején volt rendelenül feltéve. A könyvtár eddigi rendjét és beosztását igyekeztünk ietőleg megőrizni és fenntartani. Ok nélkül seholsem bontottuk g az egyes könyvtártestek különállását. Ezért az ú. n. *tanári nyvtárt*, mely körülbelől 10 évvel ezelőtt szakittatott ki a nagy nyvtárból, ujra beolvasztottuk. Azonban különválasztottuk az *unabulumokat* s az ú. n. *régi magyar könyvtárt*. Ezek, valamint szintén különválasztott kéziratok, mint könyvtárunknak amúgy is becsesebb részei, másfajta, gondosabb külön lajstromozást, ren-

dezést és kezelést igényelnek. *A duplumok* teljes kiválogatása csak a végleges rendezés után lesz lehetséges. A könyvek jelölésénél (számozásánál) nem tartottuk meg a régi elavult polcrendszert. Az egyes könyvtártesteken belől folyószámok jelölik a könyvet egytől végig. Egy betü s egy szám, pl. G. 206 = Gedő-könyvtár 206. könyve. B. 4445 = Brassai-könyvtár 4445. könyve. A legnagyobb szám egyszersmind az illető könyvtártest könyveinek, illetőleg műveinek mennyiségét is jelöli; könnyen áttekinthető, nem köti polchoz a könyveket, akármilyen szekrényben bárhol ujra is felállítható s a mi fő, őrzi és óvja a könyvet az eltévedéstől és elveszéstől. Célszerűségét és praktikus voltát kivált az eddigelé szinte lehetetlen feladatra vállalkozó könyvtárvizsgáló és könyvtárátadó-átvevő bizottságok fogják megérezni. Katalogusunk a könyvtár végleges elrendezése után háromféle lesz, ú.. m. 1. *egyetemes betűsoros*, 2. *helyrajzi*, 3. *szak-katalogus*. Ezek közül az első magától elkészül a fölvételi lapok elkészültével, csak betü szerint kell rendezni és skatulyázni a lapokat. A helyrajzi, mely a régi polclajstromnak fog megfelelni, lesz a könyvtár állandó lelettára. A harmadikat, a szakszerűt, a cédulák szakszerinti rendezése alapján lehet majd összeállítani s ha költséget kapunk rá, kinyomtatni,

A természetrajzi szertári asványtári részének szakleltározása a tanár betegsége miatt nem végződött be.

Az egyes szertárakra vonatkozó részletes jelentéseink itt következnek:

I. Kollégiumi nagy könyvtár.

A kollégiumi nagy könyvtárt az 1903—4. tanévben 78 olvasó használta, kivettek összesen 560 művet. A forgalom valamivel mögötte marad a megelőző évinek. *Vétel útján* gyarapodott a könyvtár a következő művekkel:

a) *Folyóiratok*: Irodalomtörténeti Közlemények, Athenaeum, Magyar Nyelvőr, Századok, O. K. Tanáregyesületi Közlöny, Magyar Paedagogia, Nemzeti Iskola, Erdélyi Múzeum, Orvostermészettudományi Értesítő, Egyetemes Philologiai Közlöny (Kanyaró Ferenc tanár ajándéka). Ethnographia, Magyar Könyvszemle. Budapesti Szemle, Euphorion, Naturwissenschaftliche Rundschau, Prot. Egyh.

s Isk. Lap, Akadémiai Értesítő, Nyelvtudományi Közlemények, Budapesti Napló, Keresztény Magvető (Szerkesztőség ajándéka) olyó évfolyamai.

b) *Könyvek.* Szinnyei: Magyar irók élete és műveinek folytalagos füzetei. Dr. Almásy György: Vándorutam Ázsia szivébe. Bpest 1903. 737 l. 1 drb. Darwin G. H.: A tengerjárás és rokonűnemények naprendszerünkben. Ford. Kövesligethy Radó, Bpest, 904. 308. l. 1 drb. Weber Heinrich: Encyklopädie der elementaren Algebra und Analysis. Leipzig, 1903. 447 l. 1 drb. Bardey E.: Algebraische Gleichungen nebst den Resultaten. 5. Aufl. Bearb. von Fr. Pietzker. Leipzig 1902. 420 l. 1 drb. Dr. Imbre Sándor: Gr. Széchenyi István nézetei a nevelésről, Bpest, 1904. 269 l. 1 drb. Debreczeni Márton: Költői művei. Közrebocsátja: dr. Széchy Károly —II. kt. Bpest, 1903. CCIX. 166; VIII. 373. 2 drb. Shakespeare: Összes szinművei. Ford. Arany J. stb. Javított kiadás. Sajtó alá endezte Voinovich Géza I—VI. kt. XXXV. 609; 558; XV. 451; 471; XV. 605; 555. = 6 drb. Vörösmarty Mihály: Munkái IV. kt. Bpest 1903. 362 l. 1 drb. Tompa Mihály: Munkái II. kt. Bpest. 1903. 275 l. 1 drb. Berzeviczy Al ert: Gr. Széchenyi István munáiból I. kt. Bpest, 1903 389 l. 1 drb. Kisfaludy Sándor: Munkáj . kt. Bpest 1903. 331 l. 1 drb. Kuruc költészet. Sajtó alá rendezte Erdélyi Pál Bpest, 1903. 286 l. 1 drb. Középkori krónikások I—II, t. Paulus Diaconus: A longobardok története, Dino Compagni: Krónika. Ford. Rácz Miklós. Brassó 1901—2. 296, 199 l. 2 drb. Brehm: Az állatok világa I—IV. kt Bpest, 1902—4. = 4 drb. Kőnig Gyula: Az algebrai mennyiségek általános elméletének alapvonalai, Bpest, 1903. XII. 598 l. 1 drb. Császár Elemér: Verseghy Ferenc élete s művei, Bpest, 1903. 384 l. 1 drb. Dr. Márki Sándor: Történetanitás, Bpest, 1902. 158 l. 1 drb. Friedjung Henrik: Harc a német egemomiáért. Ford. Junius II. kt. Bpest, 1903. 462 l. 1 drb. Le lay: A munkásviszonyok reformja Ford. Geőcze Sarolta. Bpest. 1903. 540. l. 1 drb. Bryce J.: A római szent birodalom. Ford. Balogh Ármin. Bpest, 1903. XXXI. 491. l. 1 drb. Aischylos tragédiái. Ford Csengeri János. Bpest, 1903. XXIII. 397 l 1 drb. Történelmi Életrajzok és Magyar Oklevél Szótár folytatólagos füzetei. Akadémiai Emlékbeszédek és Értekezések. 1903. évf. Akadémiai Almanach 1903. A Magyar Filologiai Társaság Közleményei 1903. évf.

Ajándékozás utján a következő művekkel gyarapodott könyvtárunk:

a) *Könyvek, folyóiratok. Kádár József,* leányisk. igazgató: Szolnok-Doboka vármegye monographiája IV—V. kt. Deés, 1901—2, 4 r. 564. 588 l. 2 drb *Isk. igazgatóság.* Monumenta Romana episcopatus Veszprimiensis. A veszprémi püspökség római oklevéltára. I—III. kt. Bpest. 1896—1902. 4 r. CLVIII. 410; CII. 467; CXXIII. 394 l. = 3 drb. *Nagy György:* Énekeskönyv. Klvár. 1776 16 r. címlap nélkül, csonka. *Varga Dénes* igazgató: A tordai állpolgári fiu és leányiskolának 16 évi története. 1 drb. *Kelemen Lajos.* Kolozsvári Kalauz 3. kiad. Klvár, 1903. 54 l. 1 drb. Nemes Kolozsmegye földabrosza, melyet készittetett s a magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1844. szept. 2-án Kolozsvárt tartandó Gyülekezetének ajánl a . . . megye, 1 lap. *Dr. Eszterházy Sándor:* A jus szó jelentései a római jogban. Kassa, 1903. 84 l. 1 drb. Dr. Eszterházy Sándor: Erzsébet királyné. Kassa, 1903. 16 r. 1 füz. *Mocsán Aurél:* Crusius Christián: Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer IV. Th. 1—4. Bd. és Alphabetisches Hauptregister aller in dem topographischen Post-Lexikon enthaltenen Ortschaffen der kais.-königl. Erbländer. II—IV. Bd. = 9 kt. *Pálfi János* III. o. t.: Beaumont Mária: Kisdedek tudománynyal tellyes Tárháza I—II. drb. (Cím. nélk. Csonka.). *Jakab Molnár István:* Novy Zakon pana a spasitele naseho Ježiše Krista. V. Praze. 1873. 16 r. 400. 111 l kt. *Bölöny László:* A nagybölöni Bölöny-család történcte. Klvár, 1903. 332. 116 l. 1 kt. *Rosenberger Sándor* VIII. o. t.: Hűbner János: Mostani és régi lexikon I. drb. Újra kiadta Fejér György 1 kt. *Péterfi Dénes* lelkész: Prot. Egyh. és Isk. Lap, 1903. évf. 30 füz. Dunántuli Prot. Lap 1903. 14 füz. Sárospataki Lapok 1903. 17 füz. Erdélyi Prot. Lap 1903. 28 füz. *Ferenc József* unitár. püspök: The Cristian Life és The Inquirer 1903. évfolyamai. *V. K. Miniszter*: Geőcze Sarolta: Ruskin élete és tanitása. Bpest, 1903. 8 r. 442 l. *Beregi Ernő* VIII. o. t.: Egy oklevél (A kolozsvári Stadthauptmannschaft 1852. aug. 12-én értesitést küld a K. k. Militär-Districts-Commandónak gr. Kemény Sámuel eddigi politikai érzületéről és magatartásáról). *Földmivelésügyi Miniszterium*: Rudinai Molnár István: A nemes f ű termelése. Bpest, 1903. 80 l. Magyarország földmivelésügye 1897—1903. 2. kiad. Bpest, 1903.

236 l. 1 kt. Dr. Tuzson János: A bikkfa korhadása és konzerválása. Bpest. 1904. 1 kt. *György Zsigmond* V. o. tanuló: Corpus iuris publici academicum in sich haltend die vornehmsten Grund-Gesetze des Heil. Röm. Reichs. Jena. 8 r. 928 l. Hozzákötve: Bartholomaei Christ. Richardi Compendium iuris publici oder Deutsches Staatsrecht. Jena 1721. 8 r. 473 l. 1. kt. *Somkereki Gusztáv* V. o. t.: Magyar Hírmondó 1786. (Csonka) 1 kt. *Éber Ernő:* Éber László: Donatello. Bpest, 1903. 142 l. 1 kt. *Dr. Kiss Ernő:* Vörösmarty és krónikásaink. Klvár, 1904. 18 l. 1 füz. *Szentmártoni Kálmán:* II. Rákóczi Ferenc politikájának vezéreszméi. Klvár, 1904. 8 r. 8 l. 1 füz. *Hangay Oktáv:* Harc a magyarságért. Az Alldeutsch Szövetség. Kolozsvár, 1903. 157 l. 1 füz.

Kopp József: L. Grabner: Tafeln zur Bestimmung des kubischen Inhaltes walzen- und kegelförmiger Nutz- und Bauholzstücke. 3 Aufl. Wien 1855. XI. 220. l. 1 köt. L. Grabner: Die Forstwirtschaftslehre. Bd. I—II. 2. Aufl. Wien, 1854. XII. 398. VIII. 282. 1. kt. Bratassevic Eduard: Reductions-Tabellen zur Vergleichung der österreichischen und metrischen Masse. II. Aufl. Wien und Pest 64. l. 1 kt. Mühlböch Rudolph: Elemente der technischen Mathematik. Gratz, 1856. 164 l. 1 kt. Winkler Georg: Lehrbuch der Geometrie. Bearbeitet v. Franz Baur. 5. Aufl. Wien, 1857. XVI. 288 l. 1 kt. J. John: Allgemeine Grössenlehre. 2. Aufl. Prag, 1856. 421 l. 1 kt. Selger Louis: System der Reitkunst. Berlin, 1844. XXIV. 446 l. 1 kt. Schmidt A.: Das Kaiserthum Oesterreich, Fortgesetzt v. Prof. Warhanek. Wien, 1857. XXXVIII. 641 l. 1 kt. Deutsche Classiker: 1—2., 5—6., 9—10., 13—14., 19—20., 23—24., 27—28., 31—33., 39., 43., 47., 50—55., 57., 59., 61., 63., 65., 67., 69., 76., 76—78—98., 100., 102., 104., 112., 114., 116—121., 123., 125., 127., 130., 132., 134., 136., 138., 140., 142., 144., 146., 148—150. köt. Leipzig-Stuttgart, 1856 -58. (Goethe's und Wieland's Werke.) 87. fűz. Philippi P. A.: Praktischer Lehrgang zur schnellen Erlernung der italienischen Sprache. Wien, 1846. 8° VI. 198 l. Hartig G. L. dr.: Kurze Belehrung über die Behandlung und Kultur des Waldes. Berlin, 1859. 8° XIII. 231 l. 1 kt. Grimm Johann: Praktische Anleitung zur Bergbaukunde. Wien, 1839. 8° X. 265 l. 1 kt. Beiwinkler Karl: Anleitung zur Waldwerthberechnung. Pest, 1855. 8° 56 l. XXXVII. l. Wessely Joseph: Dienstunterricht für die öffent-

lichen Forst- und Jagdwachen des österreichischen Kaiserstaates. Wien, 1855. 8° 100. 48 l. 1 kt. Liebich Christof: Die Forstwissenschaft nach der Prager Lehre. Wien, 1859. 8° VIII. 112 l. 1 kt. Weber Heinrich: Leitfaden für den Unterricht und die Prüfung des Forstschutz-Hilfpersonales. II. Aufl. Wien, 1859. 8° 308 l. 1 kt. Fischer Ph. dr.: Lehrbuch der algebraischen Geometrie, ebenen und sphärischen Trigonometrie. Darmstadt, 1856. 8° 183 l.

Csifó Salamon lelkész: Fornyai Ferenc: Száműzetésem ideje vagy miért hagytam ott Oláhországot. (Székely lapok külön lenyomata.) (H. évszám u.) 8 r. 32 l. 1 fűz. Benke István: Comoenius Amos János, a klasszikus paedagogus és iskolai reformator. Emlékbeszéd az ev. ref. Székely-Mikó kollegium által 1892. márc. 28-án tartott 300-os évforduló ünnep alkalmából. Sepsiszentgyörgy, 1892. 8 r. 37 l. 1 f. Cicero M. T.: De natura deorum. Libri tres. Recognovit: Reinholdus Klotz Lipsiae, 1870. 8 r. 126 l. 1 kt. Unitárius egyházi törvény a házassági jogról. Kolozsvár, 1889. 8 r. 79 l. 1 f. Boros György: Orbán Balázs emléke. Kolozsvár, 1890. 8 r. 32 l. 1 f. Csifó Salamon: A nőnevelés. Brassó, 1894. 8 r. 36 l. 2 fűz. Csáki Albin gr.: Jeles beszéde az elkeresztelés tárgyában a képviselőházban nov. 27-én 1890. Utópia, 1891. 8 r. 36 l. 1 köt. Várkonyi Endre: Homeros kedélyvilága. Szeged, 1888. 8 r. 54 l. 1 k. Jakab Elek: Emlékirat a budapesti unitárius templom felszentelési ünnepélyére, 1890. okt. 26. Budapest, 1890. 8 r. 40 l. 1 f. Berec Gyula: Comenius Ámos János élete és működése. 1592—1671. Budapest, 1892. 8 r. 55. l. 1 f. Rihász Sándor: A repülőgép problemája a XX. században. Kolozsvár, 1901. 8. r. 14 l. 1 k. Ürmösi Kálmán: Téves nézetek az unitárizmus felől és vádak az unitáriusok ellen. Marosvásárhely, 1890. 8 r. 15 l. 1 f. Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán: A vallástanítás reformja a nép- és vasárnapi iskolákban. (2. értekezés) Kolozsvár, 1887. 8 r. 24 l. 1 f. Mika Ottokár: A székelykérdés megoldásának módja. Kolozsvár, 1902. 8 r. 20 l. 1 f. Rubinyi Mózes: Csángóország. Kolozsvár, 1902. 8 r. 29 l. 1 f. Gidófalvi István dr.: A hitelszövetkezeti érdekhálózat kiépítésének kérdése a Székelyföldön. Kolozsvár, 1902. 8 r. 29 l. 1 f. Szentiványi Miklós: Háromszékvármegye szabályrendeletei. I. köt. Sepsi-Szent-György, 1889. 8 r. 220 l. 1 f. Vajna Károly: A Háromszékvármegyei tanítótestület története. 1872—97-ig. Kézdi-Vásárhely, 1897.

8 r. 150 l. 1 f. Török István dr.: Mátyás király életrajza. Kolozsvár, 1889. 8 r. 40 l. 1 f. Nagy Lajos: Jelentés a Kolozsvárt felállítandó Mátyás király-szobor ügyében. Kolozsvár, 1892. 8 r. 73 l. 1 f. Ferenc József: Párhuzam hazánk és egyházunk története között. (Angolul és magyarul.) Kolozsvár, 1896. 8 r. 18 l. 1 f. Codulu manierelor elegante, politeta, conveniente, civilitate Bucuresci, 1870. 8 r. 313 l. 1 kt. Unitárius egyházi törvény a vallásközönség belső embereinek nyugdíjazásáról. Kolozsvár, 1883. 8 r. 9 l. 1 f. Emlékezés dr. Brassai Sámuelről. Marosvásárhely, 1898. 8 r. 23 l. 1 f. Hankó Vilmos dr.: A székely ásványvíz-ipar fellendülésének a feltételei. Kolozsvár, 1902. 8 r. 41 l. Boros György: Értesítő a Dávid Ferenc egylet 1885. aug. 29-én Kolozsvárt tartott alakuló közgyűléséről. Kolozsvár, 1885. 8 r. 44 l. 1 f. Gáspár József: Háromszékmegyében tartott gazdasági előadások 1898—99-ben. Sepsi-Szent-György, 1898—99. 8 r. 2 f. Keszi Pál ifj.: Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról. Kolozsvár, 1891. 8 r. 56 l. 1 f. Unitarien World, a Monthly Magazine of liberal religious thought and work. 1902. Vol. I. szept.—dec. 1903. Vol. II. jan.—jul. London, 1902—903. 8 r. 12 fűz.

Daniel Gábor főgondnok: Az 1901. évi okt hó 24-ére hirdetett országgyűlés főrendiházának irományai I—XI. kt. Bpest, 1902. 11 drb. Az 1896. évi nov. hó 23-ára hirdetett országgyűlés főrendiházának irományai VI—XIX. kt. Budapest, 1898. 14 drb. A közösügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött s Ő Felsége által 1901. évi május hó 20-ára Bécsbe összehívott bizottság irományai I—VI. kt. Budapest, 1901. 6 drb. A közösügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött s Ő Felsége által 1898. évi máj. hó 9-ére Budapestre összehívott bizottság jegyzőkönyvei. I—III. kt. Bpest, 1898. 3 drb. A közösügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött s Ő Felsége által 1900. évi máj. 12-ére Budapesre összehívott bizottság irományai. I. kt. Budapest, 1900. 1 drb. Az 1896. évi nov. hó 23-ára hirdetett országgyűlés főrendiházának naplója II—IV. kt. Budapest, 1898. 3 drb. Az 1896. évi november hó 23-ára hirdetett országgyűlés főrendiházának jegyzőkönyvei. II—IV. fűz. Budapest, 1898. 3 drb. A közösügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött s Ő Felsége által 1900. évi máj. hó 12-ére Budapestre összehívott bizottság jegyző-

könyvei. Budapest, 1900. 1 drb. A közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási aránynak újból megállapítására 1899-ben kiküldött magy. orsz. bizottság irományai. Budapest. 1899. 1 drb. Az 1901. évi okt. hó 24-ére hirdetett országgyűlés főrendiházának jegyzőkönyvei. 1 füz. Budapest, 1902 1 drb. A közösügyek tárgyalására a magyar országgyűlés által kiküldött s Ő Felsége által 1900. évi máj. hó 12-ére Budapestre összehivott bizottság naplója. Budapest, 1900. 1 drb. A közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási aránynak újból való megállapítására 1901-ben kiküldött magyar országos bizottság irományai. Budapest, 1901. 1 drb. Az 1901. évi okt. hó 24-ére hirdetett országgyűlés főrendiházának naplója. I. kt. Budapest, 1902. 1 drb. A közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási aránynak újból megállapítására 1898-ban kiküldött magyar országos bizottság irományai. Budapest, 1899. 1 drb. A közösügyi kiadásokhoz való hozzájárulási aránynak újból megállapítására 1902-ben kiküldött magy. orsz. bizottság irományai. Budapest, 1902. 1 drb. A közösügyi kiadások hozzájárulási arányának újból megállapítására 1896-ban kiküldött magyar orsz. bizottság irományai. Budapest, 1896. 1 drb. A magy. orsz. bizottság határozatai 1901. évre. Budapest, 1900. 1 drb. A magy. orsz. bizottság határozatai 1902. évre. Budapest, 1901. 1 drb. A közösügyek tárgyalására kiküldött és 1900. évi május hó 12-ére Budapestre összehívott magy. orsz. bizottság határozatai. Budapest, 1900. 1 drb. A Horváth-Szlavonországokkal újból kötendő pénzügyi egyezmény dolgában 1901-ben kiküldött magy. orsz. bizottság irományai. Budapest, 1902. 1 drb. Báró Dániel Ernő kereskedelemügyi m. kir. miniszternek a m. kir. központi statisztikai hivatal 1898. évi munkaterve tárgyában az országgyűlés elé terjesztett jelentése. Budapest, 1897. 1 drb. A magy. kir. földtani intézet évi jelentése 1900-ról. Budapest, 1902. 1 drb. Válaszok a hadsereg 1902. évi szükségletének tárgyalása alkalmával a közös ügyek tárgyalására kiküldött magy. orsz. bizottság által hozott határozatokra. Bécs, 1902. 1 drb. A m kir. kormány 1898. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest, 1899. 1 drb. A kereskedelemügyi miniszternek 1896. és 97. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentése. 1897., 1898. 2 drb. Indokolás a magy. kir. belügyminiszterium 1901. évi költségvetéséhez. (Az állami költségvetés II., IV., VI. füzethez.) Budapest, 1900.

3 drb. Az osztrák-magyar vámterület külkereskedelmi forgalma az 1891—1901. években. I—VI. kt. Budapest, 1903 6 drb. A magy. korona országainak külkereskedelmi forgalma az 1891—1901. években. I—VI. köt Budapest, 1903. 6 drb. Állami költségvetés a magy. korona országai részére az 1901. évre. Részletezés. Budapest, 1900. 6 drb. Adatok az egyenesadók reformjához. III—IV. kt. Budapest, 1898. 3 drb. Az osztr.-magy. monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1896. évi zárszámadása. Bécs, 1898. 1 drb. A közös pénzügyminiszterium előterjesztései a magyar országgyűlés tisztelt bizottságához. Bécs, 1902. 11 drb. Az osztr.-magy. monarchia közös kiadásai és bevételeinek 1897. évi kezelési számadása. Bécs. 1898. 1 drb. Mellékletek az osztr.-magy. monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1903. évi előirányzatához 2—5 füz. Bécs, 1902, 6 drb. Állami költségvetés az 1900. évre. Részletezés. VI. füzet. Budapest, 1899. 1 drb. Kisérletügyi közlemények V. kt. 2 füz. Budapest, 1902. 1 drb. A közös ügyek tárgyalására kiküldött és 1901. évi máj. 20-ára Bécsbe összehívott magy. orsz. bizottság határozatai. Budapest, 1901. 1 drb. Az osztr.-magy. monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1898—1900. évi zárszámadása. Bécs, 1900—2. 2 drb. A fővárosi közmunkák tanácsának hivatalos jelentése 1899., 1900., 1902. évi működéséről. Budapest, 1900., 1901., 1903. 3 drb. Az osztr.-magy. bank közgyűlésének XXIII. rendes évi ulése 1901. évi febr. hó 4-én. Bécs, 1901. 1 drb. A világ 1902. évi gabonatermése. Budapest, 1902. 1 drb. A gabona elővételek. Bpest. 1 drb. Részletes kimutatás a rendkivüli bevételek V. fej. 9. címéhez. „Az eladásra szánt állami javakról“ 1901. évre. Budapest, 1900. 1 drb. Indokolás a m. kir. pénzügyminiszterium 1901. évi költségvetéséhez. (Az áll. költségvetés III., V., VII—VIII. füz.-hez.) Budapest, 1900. 4 drb. A közösügyek tárgyalására kiküldött és 1898. évi máj. hó 9-ére Budapestre összehívott magy. orsz. bizottság határozatai. Budapest, 1898. 1 drb. Lukács László m. kir. pénzügyminiszter által a képviselőház elé terjesztett jelentés az állami jószágok eladásáról az 1899. évre. Budapest, 1900. 1 drb. Állami költségvetés az 1901. évre. Részletezés. Kereskedelemügyi miniszterium. IV., VII—VIII. füz. Budapest, 1900. 3 drb. Az osztr.-magy. monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1901. évi kezelési számadása. Bécs, 1902. 1 drb. Adatok a magy. kir. kincstári bányászat és azzal rokon ága-

zatok 1900. évi állapotáról. Budapest, 1901. 1 drb. A m. kir. kormány 1899—1901. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest, 1900., 1902. 2 drb. Magyar mezőgazdasági közigazgatás, Összeállították Lestyánszky Sándor és Lekky István. Budapest, 1902. 1 drb.

b) *A köv. intézetek 1902—903. évi Értesítői. Gimnáziumok:* Aradi királyi, aszódi ág. hitv. evang., a ciszterci rend. bajai kath., balassagyarmati áll., bártfai áll., brassói róm. kath., balázsfalvi gör. kath., békéscsabai ág. hitv. ev., belényesi gör. kath., besztercebányai ág. hitv. ev., besztercebányai kir. kath., brassói gör. kel., békési ev. ref., brádi gör. kel., budapesti VI. ker. áll., beregszászi áll., besztercei ág. ev., szászrégeni ág. ev., budapesti VII. ker. külső áll., budapesti VII. ker. áll., budapesti I. ker. áll., budapesti kegyes-tanítórendiek, budapesti V. ker. áll., budapesti VIII. ker. áll., budapesti ev. ref., országos nőképzőegyesület leánygimnáziuma, m. kir. tanárképzőintézeti gyakorló, ceglédi áll., csíksomlyói róm. kath., csurgói ev. ref., debreceni ev. ref., debreceni kegyes-tanítórendi róm. kath., cisterci rend egri kath., eperjesi kir kath., erzsébetvárosi benlakással összekötött m kir. áll., fehértemplomi áll., felsőlövői ág. ev. nyilv. tanintézetek, fiumei áll., fogarasi áll., gyöngyössi áll., gyönki ev. ref., gyulafehérvári róm. kath., hajdú-böszörményi ev. ref., hajdúnánási ev. ref., hódmezővásárhelyi áll. seg. ev. ref., iglói ág. ev., jászberényi áll., jászóvári premontrei kanonokrend nagyváradi, Jézustársasági kalocsai érseki, kaposvári áll., karcagi ev. ref., jászóvári premontrei kanonok rend kassai, kecskeméti ev. ref., kegyes-tanítórend kecskeméti, késmárki ág. ev. kerületi lyceum, keszthelyi kath., kézdivásárhely-kantai róm. kath., kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló kisszebeni algimnázium, kisújszállási áll. seg. ev. ref., kiskunhalasi helv. hitv. liceum, kiskunfélegyházi városi kath., kunszentmiklósi ev. ref., lévai kegyes-tanítórendi, lőcsei kir. kath., losonci áll., lugosi áll., marosvásárhelyi ev. ref. koll. áll. seg. főgimn., a kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló magyaróvári gimn., makói áll., máramarosszigeti ev. ref. lyceum, máramarosszigeti kegyes-tanítórendi, marosvásárhelyi róm. kath., mezőturi ev. ref., miskolci kir. kath., miskolci ev. ref., munkácsi áll., nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollégium, a kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló nagykárolyi róm. kath., nagykikindai áll., nagyszebeni ág. ev., nagyszebeni áll., nagykőrösi ev.

ref., nagyszombati érseki, naszódi alapítványi (2 drb.), nagykállói áll., nagyszalontai községi, nyiregyházai ág. hitv., lévai kegyes-tanítórendi, lőcsei kir. kath., losonci áll., lugosi áll., páncsovai áll., soproni róm. kath, komáromi négy osztályú r. kath., kőszegi r. kath., győri szent-benedek-rendi róm. kath., pápai ev. ref. főiskola., pápai r. kath., pécsi ciszterci róm. kath., petrozsényi községi, podolini róm. kath., pozsonyi ág. ev. lyceum, pozsonyi kir. kath., privigyei róm. kath., rákospalotai nyilv. jogú főgimn., polgári és elemi iskola, rimaszombati egyesült protest., rozsnyói ág. ev. kerületi, rozsnyói róm. kath., sárospataki ev. ref. iskola, akadémia és főgimnázium, sátoralja-újhelyi róm. kath, selmecbányai ág. ev. lyceum, selmecbányai kir. kath., sepsiszentgyörgyi ev. ref. Mikó-kollegium, dunántuli ág. hitv. evang. egyházkerület soproni lyceuma, soproni Laehne-féle, szabadkai községi, szatmárnémeti ev ref., szatmárnémeti kir. kath., szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, szegedi áll., szegedi városi, szegszárdi áll., székelykereszturi unitárius, székelyudvarhelyi ev. ref., székelyudvarhelyi róm. kath., cisztercei rend székesfehérvári r. kath., szentesi áll., szentgothárdi áll., szolnoki áll., szombathelyi kir. kath., szentgyörgyi róm. kath., szilágysomlyói róm. kath. püspöki, szászrégeni ág. ev. algimn., zalaegerszegi áll., zenta-városi községi (2 drb.), zombori áll., zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégium, tatai al-, temesvári áll., tolna-baranya-somogyi ág. hitv. egyházmegye, bonyhádi al-, trsztenai kir. kath., temesvári róm. kath., trencséni kir. kath., ungvári kir. kath., újvidéki kir. kath., váci kegyes-tanítórendi kath., veszprémi róm. kath. (2 drb.).

Reáliskolák: Aradi áll., budapesti áll., budapesti VIII. ker. községi, budapesti II., V., VI. ker. áll., debreceni áll., dévai áll., egri áll., esztergomi községi, győri áll., kassai áll., kecskeméti áll., lőcsei áll., nagyváradi áll., pécsi áll., pozsonyi áll., soproni áll., sümegi áll., szegedi áll., székelyudvarhelyi áll., székesfehérvári áll., zsolnai áll., temesvári áll., verseci áll.. vágújhelyi izr.

Más intézetek: bánffy-hunyadi áll. polg. fiú-, felsőleány- és elemi iskola, budapesti áll. felsőipariskola, budapesti kereskedelmi akadémia, budapesti II. ker. községi polg. leányisk. és női kereskedelmi tanfolyam, budapesti áll. felsőleányiskola és a kapcsolatos felső továbbképző tanfolyam, budapesti keleti kereskedelmi akadémia, budapesti áll. felső építő-ipariskola, budapesti VIII. ker. polg. fiúis-

kola, fiumei kir. tengerészeti akadémia, hosszúfalusi áll polg. fiú- és leányiskola, karcagi községi polg. leányiskola; *kolozsváriak:* áll. tanítónőképző intézet, kereskedelmi akadémia, Ferencz-József tud.-egyetem I—II. félév, ev. ref. egyház népiskolái és óvódái, áll. fa- és fémipari szakiskola és a kapcsolatos építő-ipari szaktanfolyamok, Mária-Valéria leányárvaház, városi polg. fiúiskola, siket-némák országos intézete, erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. facultása; pápai áll. tanítóképző intézet, pozsonyi felső kereskedelmi iskola, pozsonyi kir. akadémia (2 drb.), sepsiszentgyörgyi áll. tanítóképző intézet, tordai áll. polg. fiu- és leányiskola, tordai unitárius elemi iskola, siket-némák váci országos nevelő-intézete és tanítóképző intézet.

2. Történelmi-filológiai és földrajzi szertár.

Az ez évi gyarapodásról ezekben adunk számot. *A Tört.-fil. szertár.* I. *Vétel útján:* 1) *Bútor:* Egy falhoz támaszkodó állvány. 2) *Képek*: Vende, Szemléltető képek a magy irodalomtörténet tanításához I—II., Augusztus császár (Franklin), Mózes szobra Michel-Angelótól (Franklin), A kölni dóm belseje (Franklin), Az utolsó Vacsora Lionardo da Vincitól (Franklin), Menelaos és Patroclos (Franklin), A budavári Mátyás-templom (Franklin). 3) *Könyvek:* Szana Tamás, Száz év a magyar művészet történetéből; Divald, Budapest müvészete; Meller, Michel-Angelo; Éber, Donatello; Ráth, A magyar iparművészet könyve; Pauly-Wissova, Realencyclopädie, Suppl. I., V. 1.; Pecz, Ó-kori Lexikon (folytatás); Réthy L.: Corpus Nummorum Hungariae I.; Chronologisches Verzeichniss der röm. Kaiser, A szertár tagja az *Orsz. Képzőművészeti Társulatnak.* II. *Ajándékozás utján:* 1. *Képek*: az E. K. Tanácstól: Ferenc József püspök relief képe. Heiman Ernő 3. o. t.-tól: II. Rákóci Ferenc, R. F. emlékezete. 2. *Pénzek, érmek*: *Gangl Andor* 7. o. t.-tól: 5 cent, 10 bani, 5 bani, 5 para, $^1/_2$ kr. 1806-ból, 3 garas 1840-ből. 1 argentiniai pénz, 2 pfenning, 3 kr. 1851-ből, 2 kr. 1851-ből, 10 cent 1856-ból. 1 penni, Máriás 1765-ből, 2 pfennig 1875-ből, 1 db. török, 1 dr. lengyel pénz, réz Máriás 1763-ból, 2 pfennig, 1866-ból, 1 kr. lombardiai, $^1/_4$ kr. 1851-ből, 10 kr. 1790-ből, 20 kr. 1767-ből, 6 kr. 1671-ből, 20 kr. 1830-ból, 10 kr. 1815-ből, lengyel pénz 1510-ből, 1529-ből, 1534-ből, 1538-ból, 1545-ből, 1547-ből,

1584-ből és 1673-ból, orosz pénz 1831-ből, hesseni pénz 1838-ból, ezüst Máriás 1848-ból, német birodalmi pénz 1661-ből, dán pénz 1557-ből, porosz pénz 1865 és 1867-ből, ezüst török pénz, 7 kr. 1802-ből, würtembergi pénz 1747-ből és 1801-ből, bambergi 1763-ból. porosz 1849, szászországi 1865-ből, magyar máriás 1670-ből, 1697-ből, belga 1862-ből, bajor 1835-ből, török réz pénz, 3 kr. 1820-ból, kis magyar ezüstök 1542-ből, 1551-ből, 1569-ből, 1571-ből, 1594-ből, 1651-ből (2 db), 6 kr. 1849-ből, 2 db. török, 1724-ből német birodalmi, svájci 1812-ből, orosz 1861-ből, 6 kr. (magyar) 1849-ből, 10 kr. 1865-ből, német birodalmi 1875-ből, 6 kr. 1839-ből (Würtenberg), 1 frtos Kossuth-bankó, 2 frtos kincstári utalvány; császár-jubileumi érem, VII. Pius-érem, török érem, 1894-iki bányászati-érem. *Tyroler Ernő* 7. o. t.-tól: Magyar ezüst pénzek 1532, 1549, 1550, 1553, 1556, 564, 1567, 1568, 1577, 1583. 1587, 1590, 1592, 1594, 1709, 1790-ből; 1 dr. római réz pénz, 1759-ből máriás, porosz pénzek 1531, 1540, 1542, 1544, 1545-ből, lengyel pénzek 5 drb., ismeretlenek 4 db., 7 kr. 1802-ből, réz máriás 1767-ből, 10 cent (Canada), 4 db. török pénz: *Mikó Lajos* 7. o. t.-tól: magyar ezüst pénzek 1524, 1526, 1535, 1548, 1554, 1571 (2 db) 1575, 1578, 1583-ból, 2 db. lengyel pénz, 3 db. porosz 1539-ből és 1541-ből, 6 kr. 1849-ből, 20 kr. 1780-ból, 20 kr. 1834-ből, 1856-ból, 1868-ból, 1869-ből, 10 kr. 1872-ből, 10 pfennig 1874-ből, 10 cent, 1862-ből (belga) angol pénz 1854-ből, svájci 1850-ből, szerb para 1875-ből, 1879-ből, 1884 ből, 1888-ból, magyar 1776-ból, 1 db. török, 2 kr. 1848-ból, 4 kr. 1868-ból, 1 kr. 1868-ból, 1 kr. 1891-ből, $^5/_{10}$ kr. 1860-ból, réz Máriás, $^5/_{10}$ kr. 1864-ből, 5 cent, 1861-ből (olasz); Heimann Ernő 3. o. t. $^1/_4$ dollár, 10 kr. 1832-ből, 1 kr. 1759-ből; Sárosi József 3. o. t.-tól: Szent György-érem, Veres Imre 2. o. t.-tól: 6 kr. 1849-ből, Tóth János 3. o. t.: 1 lombardiai kr. 1861-ből, Végh Zsigm. 3. o. t: $^1/_2$ kr. 1761-ből, Hutter Kálmán 3. o. t.: I. Mátyás kis ezüstje (török), ifj. Brunner H. 3. o. t.: 10 cent (Luxemburg), indiai angol pénz 1 db., Veres Imre 2. o. t.: 10 cent. 1862-ből (olasz), 6 kr. 1849-ből. 3. *Régiségek*: dr. Nyiredy Géza tanár urtól: római téglák és mozaik darabok; Fehér János urtól: 2 római tégla; Árkosy Zoltán 7. o. t.: egy török pecsétlenyomat, Dengyel László 3. o. t.-tól: vas pecsétnyomó.

b) *Földrajzi szertár*: I. Vétel utján: Kogutovitz: Teljes föld-

rajzi atlasz, Hedin Sven: Ázsia sivatagján keresztül, Lócy L.: A mennyei birodalom története, Chun: Mély tengerek világa. II. A V. K. Minisztérium ajándékából: Kogutovitz: Nagy-Britannia és Irország.

3. Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár gyarapodása az 1903—1904. iskolai évben. 1. ***Állattanhoz.*** a) *Vétel utján:* 8 drb. Pfurtscheller-féle falitábla 64 kor. b) *Ajándék utján: dr. Nyiredy Géza* ajándéka: Turdus torquatus, Lanius minor. Pyrrhula vulgaris ♂ és ♀ Metacilla Alba. Loxia curvirostra ♂ ♀ Fringilla corduelis. Turdus viscivorus yunx torquatta. Sylvia rubicula. Fringilla domestica. Passer montanus. Parvus candatis. Sylvia ruta. Fringilla montifringilla. Parvus major. Fringilla coelebs. Turdus musicus. Saxicola rubicola. Embriza citronella. Muscicapa luctuosa. Fringilla chloris. Accontor modularis összesen 24 drb., értéke 80 korona, 1 drb. emberi szív. Több növény izeltlábú stb. *Dr. Austerlitz* több anatomiai készítményt, *Deák József* szováthi körjegyző vaddisznó-fejet, *Gelei József* tanárjelölt mókus-hullát, *Gál Jenő* táblai tanácselnök, felügyelő-gondnok bubus-vöcsök hullát, a tanulók több izeltlábút ajándékoztak. 2. ***Növénytanhoz.*** 4 drb. falitábla. Müller Gyula VI. o. t. rajza. 3. ***Ásványtanhoz és vegytanhoz.*** a) *Vétel utján.* 1 drb. demonstráló mérleg 140 korona, 1 drb. analytikai finom mérleg és hozzá súly doboz, 200 kor., 1 drb. spektroskop (universal) 150 kor., összesen 490 kor. b) *Ajándék utján. Dr. Nyiredy Géza* több darab ásvány. *Holländer Henrik* sorozatos gyűjtemény különböző cerezin és parafinekből. *Hatvani Deutsch Sándor* cukorgyári termények.

4. Természettani szertár.

A jelen tanévben a szertár gyarapodott: a) *vétel utján*: Körülbelől 500 K. értékű eszközt rendeltünk meg, melyekről, minthogy eddig még nem érkeztek meg, részletes kimutatást nem közölhetünk. b) *Ajándékozás utján*: Ajándékoztak a szertárnak: Földes János vállalkozó egy cementlapot 20 K., Fodor Jenő VIII. o. tanuló egy hidrogén fejlesztőt 1 K. 80 fill., Gyulay Tibor VII. o. tanuló, egy

vésőt 50 fill., Deutsch Lipót VII. o. tanuló egy bormérőt 40 fill. értékben. Kellékek a napállító tükör felállíthatásához 25 K. és kísérleti anyagok 6 K. 6 fill.-be kerültek.

5. Rajzszertár.

A rajzszertár gyarapodása az 1903—1904-lk isk. évben: 1. *Vétel utján*: a) *szabadkézi rajzhoz való mintákban*: Modern festők, eredeti színekben és magyarázó szöveggel. Szerk. dr. Térey G. 1904-ik évfolyam, 12 füzetben, gyűjtőmappával együtt 40 K. The Manipulation of the Brusch. By Stanley Thorogovod, kemény kötésben 8 K. 40 fill. Színes rajzminták: arczképek, virágok és tájképek, 16 drb. nagy és 18 drb. kisméretű festőminta 33 K. 40 fill. b) *Szabadk. rajzhoz való természetes mintákban*: (gipsz, fa stb.) Harminc drb. ipari v. használati tárgy 24 K. 50 fill. Hat darab nagyméretű építészeti részlet fából 29 K. Tíz drb. görög váza, égetett anyag 14 K. 50 fill., összesen 149 K. 80 fill. Ezek mellett még 100 K. értékben művészeti tárgyak vannak megrendelve. 2. *Ajándékozás utján természetes mintákban*: Pollák István, simító-vas 4 K. Feigenbaum Hermann, 4 drb. kis faedény 1 K.

6. Tornaszertár.

A jelen tanévben állítottunk az udvarra egy nyújtót és két korlátot. Értéke 120 K.

XIII.

Ifjúsági egyletek és alapok.

1. *A Kriza-önképzőkör 1903—1904. évi működése.* Az önképzőkört ez évben is Pálfi Márton tanár vezette. A kör tagjainak száma 114 volt, kik közül szavalati szakra íratkozott 70, irodalmi szakra 25, mindkettőre 19. Alakuló gyűlés Pálfi Márton védnök elnöklete alatt szept. 16-án tartatott, midőn elnökké: Abrudbányay Ede VIII., titkárrá: Borbély István VIII., jegyzővé: Török Sándor VII., pénztárossá: Herszényi Andor VII., kiadóvá: Bedő Ferenc VI. oszt. tanulók választattak.

A kör működése szavalatok, felolvasások, zenedarabok, bírálatok és folyó ügyek körében mozgott.

Szavalat ez évben 31 volt, melyek közül tudomásúl vétetett és dicséretben részesült 24, jegyzőkönyvi dicséretet kapott: Abrudbányay Ede, Fekete Samu, Müller Gyula, Vári Domokos, Ütő Lajos egy és Taar Géza két izben.

Felolvasást tartott Schneller Vilmos Fadruszról, Percel Gábor Ossiánról, Gyulai Zoltán Endrődi „Kuruc dalai"-ról, Szilasi Vilmos Revicky Gyuláról, Gyulai Tibor először a „Szilágyi és Hajmási" ballada változatairól, másodszor az Aeneisből Nisus és Eurialus episodjának önálló verses fordítását olvasta föl. Ezek közül Gyulai Zoltán felolvasása dicséretben, Schneller Vilmos, Percel Gábor, Szilasi Vilmos és Gyulai Tibor első felolvasása jegyzőkönyvi dicséretben részesült.

Gyulai Tibor második felolvasása jegyzőkönyvileg megdicsértetett és beiratott az ifjúsági „Arany könyv"-be.

Hegedű játékáért két izben jegyzőkönyvi dicséretben részesült Strachál János.

Tevékenység fokozására két díjas szavalati versenyt hirdettünk. A komoly irányú versenyre dec. 12-én ötön jelentkeztek, kik

közűl győztes lett Abrudbányay Ede, jegyzőkönyvi dicséretben részesűlt Taar Géza.

A víg irányú versenyre nem volt jelentkező.

Tartatott egy vitatkozás is a következő tételről: A reformatió vagy az ellenreformatió gyakorolt-e nagyobb hatást a magyar irodalom fejlődésére?

A gimnáziumi ifjúság által rendezett ünnepélyeken a kör tagjai szónokoltak és szavaltak, nevezetesen az okt. 6-iki, a márc. 15-iki és a főtisztelendő püspök úr tiszteletére rendezett ünnepen.

Az önképzőkör tagjai látták el dolgozatokkal a „Remény“ című ifjúsági lapot. Megjelent összesen 20 szám.

Verseket írtak: Abrudbányay Ede, Fekete Samu, Gelei Vilmos, Szilasi Vilmos, Fodor Jenő, Hirsch Dezső, Telkes Béla, Kovács Lajos és Taar Géza.

Daniel Lajos közölt székely népdalokat.

Az önálló prózai munkák száma az idén emelkedett. Önálló prózai munkát írtak: Borbély István titkár (18), Berde Ferenc (4), Schneller Vilmos (2), Beregi Ernő (5), Bock Ármin (3), Varga Béla (4), Percel Gábor (1), Daniel Lajos (1), Hirsch Dezső (1), Bedő Ferenc (1), Szilasi Vilmos (1), Gyulai Zoltán (1), Telkes Béla (1).

Az ifjúság ez évi életének nevezetesebb mozzanataihoz mindig hozzászólott a „Remény“, miáltal vezércikk-féle rovat létesűlt.

Vezércikket írtak: a titkár 13-at, Abrudbányay Ede, Varga Béla, Fekete Samu 1—1-et.

A „Remény“-ben ez évben mennyiségtani dolgozatok is jelentek meg.

A „Remény“ újításaihoz tartozik az is, hogy az érdemesebb dolgozatok mellett illustratiók, továbbá önálló rajzok és festmények jelentek meg, melyeket Müller Gyula VI. o. t. készített.

Az irodalmi munkásság fokozására az idén is 10—10 koronás pályadíjak tűzettek ki a következő tételekkel:

1. Irodalmi tétel: János vitéz és Toldi. Beérkezett egy pályamű. A díjat Borbély István VIII. o. t. nyerte.

2. Filozófiai tétel: I. Mi a különbség az indulat és szenvedély közt? vagy II. Erős szellem-e az öngyilkos? Beérkezett két pályamű. A díjat Borbély István VIII. o. t. nyerte.

3. Mennyiségtani tétel:

I. Ha m és n egész számok, bebizonyítandó, hogy

$$\frac{n\,(n+1)\,(3\,m-2\,n+2)}{6}$$

is egész szám.

II. Tényezőkre bontandó a következő kifejezés:

$$20x^2-13xy+2y^2+17x-5y+3$$

III. Bebizonyítandó, hogyha $a > b > o$ és p pozitivus egész szám, akkor:

$$(p+1)a^p > \frac{a^{p+1}-b^{p+1}}{a-b} \quad \text{és} \quad (p+1)b^p < \frac{a^{p+1}-b^{p+1}}{a-b}$$

IV. A háromszögben adva van a három középvonal, kiszámítandó a háromszög területe.

V. Négyszög szerkeztendő, ha adva van egy átló és az a négy szög, melyeket a másik átló az oldalokkal képez.

Beérkezett egy pályamű, mely a díjra nem érdemes.

4. Természettani tétel: A különböző időjárási viszonyok okai. Beérkezett két pályamű. A díjat megosztva nyerték: Berde Ferenc és Beregi Ernő.

5. Történelmi tétel: II. Rákóci Ferenc jelleme. Egy pályamunka sem érkezett.

Pálfi Márton tanár adományából Livius XXI-ik könyvének két fejezete és Horatius két ódája lefordítására 1—1 10 koronás pályadíj volt kitűzve. A prózai fordításra is s a verses fordításra is 3—3 pályamű érkezett be. Tekintettel, hogy a prózai fordítás nem sikerült, s hogy a verses fordítás nagyon jó volt, mind a 20 koronát a verses fordítások nyerték, még pedig Szilasi Vilmos fordítása 12 koronát, Telkes Béla fordítása 8 koronát.

Dr. Barabás Ábel tanár adományából kitűzetett egy tétel: Van-e valami rokonság Petőfi és Heine között? Beérkezett egy pályamunka. A díjat Bedő Ferenc VI. o. t. nyerte.

László Gyula tanár úr adományából szintén egy tétel tűzetett ki. A tornázás esztétikai jelentősége. Beérkezett egy pályamű. A díjat Borbély István VIII. o. t. nyerte.

A „Remény“ szerkesztősége 10 koronás pályadíjat tűzött ki „diákéletből vett elbeszélés“-re. Beérkezett két pályamunka. Azonban a díjra egyik sem volt érdemes.

A kör vagyona jún. 15-én:

a mult iskolai évről átjött	631.57 K.
bevétel és kamat a jelen isk. évben .	214.85 K.
összesen: .	846.42 K.
kiadás volt	58.— K.
A kör jelenlegi vagyona	788.42 K.

2. ***Felső osztályúak olvasó-egyesülete.*** Az olvasó-egyesület ez évi ügyeit dr. Kiss Ernő tanár vezette. Tagjai voltak a VI—VIII. osztályú tanulók, kik könyvtárossá Csécs Árpád 8., alkönyvtárossá Vas Pál 7. o. tanulókat választották, az olvasóterem felügyelőivé pedig Telkes Béla és Ütő Lajos 8. o. tanulókat. Az olvasóterem az internatus házi rendjéhez alkalmazkodva, mindenkor nyitva volt, mikor a tanulóknak szabad idejük volt. Itt olvasták a lapokat és folyóiratokat; s az idén egy kis kézi könyvtárt is rendeztünk be számukra. A könyvtárból két hetenként kaptak könyveket. Könyvtárnyitás volt 12-szer. Kivettek 600 művet 855 kötetben.

A könyvtár számára a következő műveket szereztük: James Bryce: A római szent birodalom (1 k.). Aeschylos összes tragédiái (1 k.), Le Play: A család és a munka szervezete (1 k.), Friedjung: Harc a német hegemoniáért (1 k.); Magyar remekírók IV. és V. sorozata: Tompa M. költeményei II., Vörösmarty költeményei IV., V., Széchenyi István művei I., Kisfaludy K. művei I., Kuruc költészet, Arany J. művei III., Szigligeti színművei II., Bajza József költeményei, Pázmány P. munkáiból. Ferenci: B. Eötvös József, Berec: A képzőművészetek története, Barabás: Vas Gereben (5 példány), Simonyi: Helyes magyarság, Geőce: Ruskin élete és tanítása, Bulwer-Wirtzfeld: Pompéji utolsó napjai, Craick-Wirtzfeld: Két árva története, Benedek: Szülőföldem, Goethe-Csengeri: Iphigenia Taurisban, Verne: A két Kip-testvér, Kenedi: Lőporfüst, Gaal: A kegyelemkenyér, Péterfi: Góbéságok, Smiles: Önsegély, Radó: Idegen szavak szótára, Bartha J. dr.: A magy. mivelődés története, Bartha J. dr.: Aesthetika, dr. Schmidt: Görög régiségek, Márton: A görög irod. története, Heinrich: Poncianus históriája, Haller: Gesta Romanorum, Baráth F.: Irodalmi dolgozatok, Macaulay tanúlmányai, Jakab: Pihenő, Karazin-Ambrozovics: A nádasban, Bevezető fejtegetések (5 példány), Kisfaludy-Társaság évlapjai, Herceg F.: Bizánc, Platon Állama, Gobineau: A renaissance (2 k.), Sebestény dr.: A honfog-

lalás mondái, Rudnyánszky: Uj költeményei, Gyalui F.: Legkedvesebb könyvem, Nógrády: Homokba írt mesék.

Az olvasóterem részére a következő folyóiratok és hírlapok jártak: Ker. Magvető, Unitár. Közlöny, M. Nyelvőr, Természettud. Közlöny. Akadémiai Értesítő. Középiskolai Mat. Lapok, Erdélyi Múzeum, Vasárnapi Ujság, Új Idők, Budapesti Hirlap. Ellenzék, Budapesti Gyorsíró, Kakas Márton.

A könyvtárhoz tartozik, de külön könyvtártest, az *Ince Mihály-könyvtár*. A nagylelkű alapítvány kamataiból a következő műveket szereztük be: Acsády: A magy. birodalom története (2. k.), Jászi: Művészet és erkölcs, Schwegler: A bölcselet története.

Az olvasó-egyesület vagyona volt a mult isk. év végén 621 K. 18 fill., az idén befolyt 210 K; kiadtunk 380 K.-t, maradvány 651 K. 18 fill., mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztárban kamatozik.

3. ***Alsóosztályúak olvasó-egylete***. Az egylet ügyeit dr. Barabás Ábel s az ő betegsége következtében később Major Sándor h. tanár vezette. Könyvtárosai Bedő Ferenc és Kiss Ernő VI. o. tanulók, tagjai az I—V. osztály tanulói. A könyvtárt ez évben használta 233 tanuló, köztük nehány felsőbb osztályu is, kivettek összesen 1404 müvet. A könyvtár állománya gyarapodott ajándék és vétel útján 264 művel. Ajándékoztak: dr. Boross György: Józan felfogás a bibliáról, Balázs József: Poste restante, Özv. dr. Nagy Károlyné: Történelmi arcképcsarnok. Vásároltattak: Benedek E.: Otthon és idegenben. Színművek és Elbeszélések, Népdalok, Történeti elbeszélések, Pogány magyarok, Hol volt, hol nem volt, Cox: Görög regék, Cooper: Bőrharisnya, Defoe: Robinson, Egri: Mátyás király, Igaz is, nem is, Gaál: Falusi történetek, Hún és magyar mondák, Magyar királymondák, Garády: Kerek erdő, Mi van a teknőben, Hol a vitéz, Magduska meséi, Mi van a tengerben, Gausz: Néger királyok kincse, Gárdonyi: Nagyapó tréfái, Aranyszivű Bandi, Győri: Gyermekmesék, Hevesi: Jelki András, Jókai: Magyar nemzet története, Kövér: Kavics kisasszony, Lámpérth: Kurucok csillaga, Három pápai diák, Lux: Mesék, Krúdy: Pogány magyarok, Letünt századok, Király palástja, Komáromi fiu, Mikszáth: Tűndérvilág, Móka bácsi meséi, Péterfi: Székely mesék, Pósa: Nagyapó mesés könyve, Sas: Hol fészkel a gólya, Sebők:

Kossuth élete, Stein: 52 vasárnap, Szász: Kicsinyeknek nagy dolgokról, Szerelemhegyi: Regék, Regék az északi tenger mellől, Rákosi: Egy tutaj története, Tábori: Földvári szittyák, Álomvilág, Oceania, Teveli: A zászló, Mosolygó arczok, Verne: Cascabel Caesar, Két évi vakáció, Kipling: Gyermekmesék, Beniczky: Mokandah, Don Quichote kalandjai, Gaál: Magyar hősök és királyok, Verne: Antifer mester, Hódító Robur, Tizenötéves kapitány, Péterfi: Székely mesék. — Arany, Toldi (10 péld.), Lehr: Arany Toldija, Akantisz: Klasszikus ókor mondái, Ambrozovics: Washington, Barang: Szabadságharc, Becher: Tamás bátya kunyhója, Cooper: Útmutató, Church: Elbeszélések görög költőkből, Donászy: Miklós vitéz, Eckstein-Gaal: Claudiusok, Faludi: Téli éjszakák, Földes: Búrok magyar vitéze, Gaál: Három kenyeres pajtás. Pompéji pusztulása, Hűséges mind a sírig, Két diák, Kegyelemkenyér, Hankó: Universum, Heltai: Aesopusi mesék. Hentaller: Elbeszélések, Jókai: Magyar nép élce, Szegény gazdagok, Krúdy: Útazás Szepességben, Laurie: Varázsló titka, Macê: Egy falat kenyér, Mikes K. levelei, Mikszáth: Lovagvárak, Mikor a mécses pislog, Akli Miklós, Sas: Toldi költője, Scot: Durward Quentin, Smiles: Boldogulás útja, Takarékosság, Jellem, Tábori: Künn a Nagyvilágban, Tisza: Nagy és dícső emberek, Walló: Habsburgi Rudolf, Brankovics: A magyar szabadságharcz, Jókai: Magyar előidőkből, Boros: Boldogháza, Gaál: Komédiás Palkó, Jókai: Kis dekameron, Gaál: Csontos Szigfrid és Berni Detre, Arany: Toldi estéje (10 péld.), Arany: Toldi trilogia, Bársony: Rabkirály, Gárdonyi: Egri csillagok, Gáspár: Hét év a tengeren, Gyulai: Emlékbeszéd Arany J. felett (10 péld.), Jókai: Új földesúr (2 péld.), Király: Dácia története, Kölcsei: Parainesis, Lócy: Menyei birodalom, Kisfaludi: Mátyás diák és Hűség próbája (10 péld.), Salamon: Magyarország a Törökhódoltság korában, Swen: Ázsia sivatagjain, Tinódi válogatott énekei (10 péld.), Tinódi: Budai Ali Basa (10 péld), Zrinyi: Szigeti veszedelem (5 péld.) Vas Gereben: Nagy idők, Régi jó idők, Verne: Várkastély a Kárpátokban, Sándor Mátyás, Gaál: Kenyér és becsület, Gyulai: Emlékbeszédek, Jósika: II. Rákóczi Ferenc, Jókai: Kőszivű ember fiai, Berzsenyi versei (10 péld.), Cato maior: Az öregségről, Széchenyi: Hitel (10 péld.), Kölcsey válogatott versei (10 péld.), Kisfaludy vál. költeményei (10 péld.), Deák Ferenc felírati beszéde (10 péld.) Kossuth

beszéde a megajánlásról (10 péld.) Bevezető fejtegetések (5 péld). Összesen 262 mű 407.40 K. értékben.

Az egyesület vagyona a múlt iskolai év végén volt:

	1232	K. 62	fill.
Bevétele	253	„ 19	„
Kiadása	455	„ —	„
Maradék	1030	„ —	„

mely összeg a Kolozsvármegyei takarékpénztár r. t. 4946 sz. betéti könyvében van elhelyezve.

4. ***Jóltevők emlékalapja.*** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. A lefolyt tanévben Téglás Mihály jóltevőnk arcképét festettük meg Ürmösi Sándor homoródkarácsonyfalvi hitrokon festőművésszel ez alap terhére 174 K. 80 fill. költséggel. Az alap jelenlegi vagyona (1903. dec. 31. kamattal) 1007 K. 51 fill.

5. ***Kriza János-alap.*** Az alap vagyona az 1862. évi júl. hó 30-án tartott Kriza-ünnep alkalmával begyűlt adakozásokból maradt meg. Az évi kamatjövedelem terhére pályadíjat tűztünk ki népköltési termékek gyűjtésére. Beérkezett három pályamunka, melyek szerzőinek kiadtunk 43 koronát. Az alap jelenlegi vagyona 869 K. 21 fill.

6. ***Remény-alap.*** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett *Remény* c. lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új Zsebkönyv adassék ki. Az idén e célból átvizsgáltuk a Remény évfolyamait s úgy találtuk, hogy a mostani irodalmi viszonyok között azt a célt el kell ejtenünk s ezért az alap jövedelmét pályamunkák jutalmazására fordítottuk. E címen kiadtunk 72 K.-t. Az alap jelenlegi vagyona 1427 K. 77 fill.

7. ***Dalkör-alap.*** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 384 K. 65 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak. pénztár r.-t. 5320 sz. betéti könyvében van elhelyezve.

8. ***Apolló-kör alapja.*** Célja az, hogy az Apolló-kör nevű zeneegylet szükségleteit fedezze. A lefolyt tanévben ez alap terhére egy 900 K.-ás zongorát vettünk, melyet az Apolló-kör tagjai meghatározott időben használhatnak. Az alap jelenlegi vagyona 1061 K. 95 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár, részv.-társ. 5551. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

9. ***Kirándulási-alap.*** Célja az, hogy tanúlmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Jövedelme volt a febr. hóban tartott tornaestély tiszta jövedelme: 371 K. 56 fill., kiadása a jún. 1. jegenye-fürdői kirándulás költsége: 36 K. Az alap jelenlegi vagyona 906 K. 31 fill., mely összeg a Kolozsvárm tak. pénztár r.-t. 4565. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

10. ***Segélyző-alap.*** Célja az, hogy szegény tanúlóinkat a szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. A lefolyt évben adományaikkal gyarapították Bulyovszkyné Szilágyi Lilla (100 K.), Kolozsvármegyei tak.-pénztár r.-t. (70 K.), Farkas Vilmos (50 K.), Feldmann Zsigmond (20 K.). Kiadása volt ruhákra 270 K. Jelenlegi vagyona 281 K. 02 fill., mely összeg a Kolozsvármegyei tak. pénztár r.-t. 5393. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

11. ***Kismező-alap.*** Az alap célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. A lefolyt évben a kerítés megcsináltatására 135 K. 40 f.-t költöttünk. Az alap jelenlegi vagyona 117 K. 13 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak. pénztár r. t. 5012. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

12. ***Tanári kar alapja.*** Bevétel csak az évi kamat, kiadás a városi szegények ujévi köszöntése megváltása és a siketnémák kolozsvári országos intézete részére 18 K. Jelenlegi vagyona 43 K. 37 fill.. mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 4490. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

XIV.

A kollégium kórháza.

Az egészségügyi állapot a múlt évhez viszonyítva kedvezőtlen, amennyiben a fertőző betegségek közűl a vörheny és fültőmirigylob több esetben előfordúlt.

A betegszobában a bentlakók közűl gyógykezeltetett 160 tanuló, halállal egy sem végződött. Kór okok szerint a következőleg oszlott meg: emésztő szervek lob és hurutja 53, légzőszervek lob és hurutja 18, csúzos bántalmak 45, sérűlések 17, érzékszervek lob és hurutja 2, fültőmirigylob 12, influenza 5, más bántalmak 8. A beteg napok száma 689.

Az iskolai külön kórházban gyógykezeltetett 5 tanuló, mindenik vörhenyben szenvedett. Itt az összes beteg napok száma 171 volt.

Osztály szerint megbetegedett: az elemi 3. osztályból 2, a 4-ikből 3, a gimn. I. osztályból 25, a II-ikból 7, a III-ikból 10, a IV-ikből 20, az V-ikből 14, a VI-ból 21; a VII-ből 40, VIII-ból 23.

Vallás szerint gyógykezeltetett 122 unitárius, 12 róm. kath., 8 ág. ev., 9 ev. ref., 1 gör. keleti és 13 izraelita.

Az összes beteg tanulók részére feliratott 127 vény, melynek értéke (35% levonása után) 65 korona és 78 fillért tett ki. Egy vény átlagos értéke 49 fillér.

XV.

A tanulók érdemsorozata.

Az érdemjegyek magyarázata.

Előmenetelnél: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen.

Magaviseletnél: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbbé szabályszerű, 4 = rossz.

A használt rövidítések.

a) *Vallásra nézve:* unitárius nincs jelezve; r. kath. = római katholikus; ev. ref. = evangelikus református; ág. ev. = ágostai evangelikus; g. kath. = görög katholikus; g. kel. = görög keleti; izr. = izraelita.

b) *Egyéb rövidítések:* ism. = ismétlő; fm. = felmentve; f. o. l. = felsőbb osztályba léphet; j. v. ú. = javító vizsgálatra útasíttatik; o. i. ú. = osztályismétlésre útasíttatik; v. c. ú. = végleg elútasíttatik.

Első osztály.

Osztályfő: *Péter Lajos.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyaar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Adler Jenő izr.	1	2	2	2	3	2	3	2	2	—	—	1	f. o. l.
	Antoni Gyula	2	3	3	3	2	3	4	3	3	3	4	2	j. v. u.
	Árkosi József	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	2	f. o. l.
	Balázs Gyula	1	2	2	2	3	3	3	2	2	3	2	1	„
5	Barabás Sándor	1	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	„
	Bányai Lajos	2	4	4	4	3	4	4	3	1	2	—	1	o. i. u.
	Berde Lajos	3	4	4	4	4	4	3	3	2	3	—	3	„
	Bede (Binder) Jenő	1	2	2	1	2	2	2	2	3	2	—	1	f. o. l.
	Brunner Dezső izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	2	„
10	Brunner Sándor izr.	1	3	3	2	2	2	3	3	3	—	—	2	„
	Danzinger Ferenc izr.	nem állott vizsgálatra												
	Darkó Lajos	2	3	3	3	3	3	2	2	1	3	—	1	f. o. l.
	Deutsch Gyula izr.	2	3	2	3	3	2	3	3	2	—	—	1	„
	Dénes Árpád ev. ref. ism.	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	2	1	„
15	Eichner Ernő izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1	„
	Elekes Mózes	1	2	2	2	2	2	3	2	1	2	—	1	„
	Fazakas Dávid	2	3	3	2	3	3	2	3	1	3	—	1	„
	Feigenbaum Dávid izr.	3	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—	2	j. v. u.
	Ferenci Árpád	1	3	3	3	3	2	3	3	2	—	—	1	f. o. l.
20	Gálfalvi Ferenc	1	3	3	1	3	3	3	3	3	2	2	1	„
	Gvidó Béla	1	2	2	3	2	2	3	3	2	3	—	1	„
	Harmath Lajos izr.	2	3	2	3	2	2	2	2	2	—	—	2	„
	Hirsch Lajos izr. ism.	1	4	4	4	3	3	3	2	2	—	-	2	v. e. u.
	Kisgyörgy Jenő	1	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	f. o. l.
25	Kovácsevics Iván g. kel.	2	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—	2	j. v. u.
	László (Lőwi) Vilmos izr.	2	3	3	3	3	3	3	1	1	—	—	2	f. o. l.
	Léber Bernát izr.	1	3	4	4	3	3	1	3	2	—	—	1	o. i. u.
	Lőb József izr.	3	4	4	4	3	4	4	3	2	—	—	1	„
	Máthé Árpád	2	3	3	3	2	3	2	2	1	1	1	1	f. o. l.
30	Máthé Viktor	1	2	2	1	2	3	3	2	2	3	2	1	„
	Nagy Ákos	1	2	2	1	1	2	2	1	2	—	—	1	„
	Üregdi Nagy László ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Néma Elemér ev. ref.	3	2	3	2	3	2	3	1	2	—	—	2	f. o. l.
35	Noszin Móric izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1	„
	Oláh Ernő	1	3	3	3	1	2	3	3	1	1	3	1	„
	Papp László ev. ref.	3	3	3	3	3	3	2	3	1	—	—	1	„
	Papszt László	1	3	3	1	2	3	2	2	2	2	2	1	„
	Pál Sándor	1	2	2	2	2	2	2	2	1	3	—	1	„
40	Pálffy Béla	2	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	1	„
	Pálffy Endre ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	„
	Pálfi Lajos	2	3	3	2	2	3	3	2	1	3	—	1	„
	Perédi Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	—	1	„
	Petrovics János g. kel.	1	3	3	3	3	3	2	2	1	—	—	2	„
45	Péter Pál	1	2	3	1	1	2	1	3	2	3	—	1	„
	Rotaridesz Mihály ág. ev.	3	2	2	3	3	3	3	1	3	—	4	2	„
	Rothbart Sándor izr.	2	1	1	3	3	1	1	2	3	—	—	1	„
	Rőmer Ernő r. kat.	3	2	3	3	3	3	3	1	1	—	—	1	„
	Salamon Lajos izr.	2	3	3	4	4	4	4	3	3	—	—	2	o. i. u.
50	Schéfer László ev. ref.	3	3	3	3	3	4	3	2	1	—	—	1	j. v. u.
	Schuller Endre ág. ev.	2	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	1	o. i. u.
	Szabó Jenő	1	2	2	1	1	2	2	2	1	3	4	1	f. o. l.
	Szentpáli Ernő	2	3	4	3	3	3	2	2	3	4	—	2	j. v. u.
	Theil Ede János ág. ev.	2	3	4	3	4	4	3	2	2	—	—	1	o. i. u.
55	Tokay György ev. ref.	3	3	4	1	3	2	2	2	1	—	—	1	j. v. u.
	Vajda Béla	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	—	1	f. o. l.
	Veres (Roth) Márton izr.	2	1	1	1	2	2	2	2	2	—	2	2	„
	Weisz Bertalan izr.	3	4	3	4	4	4	4	3	3	—	—	2	o. i. u.
	Eltanácsoltattak:													
	Dietrichstein Lajos izr.													
60	Krizbai Géza ev. ref.													
	Kilépett:													
	Merza Gyula r. kath.													
	Grünwald Géza izr.													

Második osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Szépírás	Műének	Egyh. ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Balogh Gábor	1	1	1	1	1	2	2	fm.	2	—	4	1	f. o. l.
	Bence József	1	3	3	2	2	3	3	1	2	1	1	1	„
	Beregi Mór izr.	1	3	2	3	2	3	4	1	2	—	—	1	j. v. u.
	Boros László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
5	Ditrichstein Béla izr.	3	3	4	3	2	3	2	3	2	—	—	1	j. v. u.
	Farkas Sándor r. kath.	3	3	3	3	3	3	3	1	3	—	—	1	f. o. l.
	Fenichl Mór izr.	1	1	1	2	2	1	2	3	2	—	—	1	„
	Filep Jenő	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	1	j. v. u.
	Fisch Farkas izr.	2	3	3	4	4	3	4	3	3	—	—	2	o. i. u.
10	Földes Lajos izr.	3	3	4	3	2	3	4	1	3	—	—	2	„
	Fraenkel Béla izr.	2	4	4	4	3	3	4	3	3	—	—	2	„
	Gansler László izr.	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	—	1	f. o. l.
	Gelei Kálmán	1	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	„
	Gidrai Valér g. kel.	2	3	3	2	3	3	3	1	2	3	—	1	„
15	Gondos Jenő	2	3	3	2	3	3	3	1	3	2	2	1	„
	Homonnai Zoltán ev. ref.	2	1	2	2	2	1	1	2	3	—	—	1	„
	Kábdebó Tibor r. kath. ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	„
	Kertész György ev. ref. ism.	3	3	4	3	3	4	4	3	2	—	—	1	v. e. u.
	Kohn Gyula izr.	betegség miatt nem állott vizsgálatra.												
20	László Gyula ev. ref.	2	3	3	2	2	3	2	1	2	—	—	1	f. o. l.
	Lichtenstein Manó izr.	1	3	3	3	2	3	2	fm.	3	—	—	1	„
	Löbli Miksa izr.	2	4	3	3	3	4	4	3	3	—	—	2	o. i. u.
	Lőwi Jenő izr.	1	2	2	2	1	2	2	1	3	2	—	1	f. o. l.
	Máté Jenő ev. ref.	3	2	3	1	1	3	2	2	3	—	—	1	„
25	Nagy Sándor	2	2	3	2	2	2	1	1	1	2	2	1	„
	Nagy Pál	2	3	3	2	3	3	1	1	1	2	2	2	„
	Pap Livius g. kel.	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	—	1	„
	Papszt Kálmán	2	3	3	3	2	3	4	2	2	—	3	1	j. v. u.
	Pákei Lajos	1	3	3	2	2	2	2	1	3	—	3	1	f. o. l.
30	Simon Miklós izr.	2	3	4	3	3	4	3	2	2	—	—	2	o. i. u.
	Szenkovics Bogdán r. k. ism.	1	3	3	2	2	3	4	fm.	2	3	—	1	v. e. u.
	Tóth István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	f. o. l.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mennyiségtan	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Szépírás	Műének	Egyh. ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Tóth József	2	3	3	2	3	3	2	1	2	—	3	1	f. o. l.
Vass Béla	1	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	„
35 Veres (Róth) Imre izr.	2	2	3	3	2	3	3	2	1	1	—	2	„
Weichherz Gusztáv izr.	3	3	3	3	3	3	3	fm.	2	2	—	1	„
Zádor Béla izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	„
Zsakó Zoltán	1	1	1	1	1	1	1	2	3	—	3	1	„
Magántanulók:													
Issekutz Oszkár r. kath.	nem állott vizsgálatra.												
40 Makray László r. kath.	1	3	3	2	2	3	3	—	—	—	—	—	f. o. l.
Sugár Klára izr.	1	2	3	1	1	3	3	—	—	—	—	—	„

Harmadik osztály.

Osztályfő: *Dr. Kiss Ernő.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Agh István	3	3	3	3	2	3	4	4	3	3	3	2	o. i. u.
	Beregi Henrik izr	1	2	3	2	1	3	2	2	2	2	—	1	f. o. l.
	Brunner Henrik id. izr.	1	3	3	1	2	2	2	1	3	—	—	1	„
	Brunner Henrik ifj. izr.	1	3	3	3	1	2	3	3	3	—	—	1	„
5	Dengyel Lajos ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1	„
	Ehrlich István izr.	3	3	3	3	3	3	3	4	2	3	—	1	j. v. u.
	Gidray Kornél g. kel.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Goldsmid Kálmán r. kath.	1	1	1	1	1	2	2	2	1	—	—	1	„
	Göcs Endre ág. ev.	1	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	1	„
10	Heimann Ernő izr. ism.	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	—	2	„
	Hoffmann Sándor izr.	1	3	3	3	2	2	2	1	1	1	—	1	„
	Hutter Sándor ág. ev.	2	2	3	3	2	3	3	4	2	—	—	1	j. v. u.
	Kisfaludy Lajos ev. ref.	3	3	3	3	4	3	4	4	2	1	—	1	o. i. u.
	Kovács Béla	3	3	4	4	3	3	3	3	2	2	2	1	„
15	Krausz Miksa izr.	1	2	3	2	2	3	2	3	2	—	—	1	f. o. l.
	Ligeti Ernő izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	fm.	—	—	1	„
	Módi Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	2	1	„
	Nagy Géza ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	1	„
	Nemes Nagy Lajos	1	1	1	2	1	2	2	1	1	2	2	1	„
20	Pálfi János	2	3	2	3	3	3	4	4	2	—	3	1	o. i. u.
	Perédi József	1	1	1	1	1	1	2	1	2	—	3	1	f. o. l.
	Pongrác Ádám	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2	„
	Sárosi József	2	2	3	3	2	2	3	2	1	—	3	1	„
	Schéfer Ernő ev. ref.	2	3	3	4	3	2	3	4	2	3	—	2	o. i. u.
25	Sikó Andor	2	2	3	2	2	2	3	3	1	3	3	1	f. o. l.
	Simon Ernő izr.	2	3	3	2	3	3	3	3	1	—	—	1	„
	Stern Vlimos izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	1	„
	Szász Ferenc	3	4	3	3	4	3	3	1	1	1	1	1	o. i. u.
	Takács Andor	2	3	4	4	2	2	3	3	1	—	3	1	„
30	Tallér Ernő r. kath.	1	2	3	3	3	3	3	3	1	3	—	2	f. o. l.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Tóth György	2	3	4	4	3	3	4	4	1	—	3	1	o. i. u.
	Tóth János	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	3	1	f. o. l.
	Veress Gyula	1	3	3	3	2	3	3	2	1	1	1	1	„
	Magántanuló:													
	Végh Zsigmond	betegség miatt nem állott vizsgálatra												
35	Rác Gy. Samil r. kath.	—	3	3	4	2	3	4	4	—	—	—	—	o. i. u.
	Kimaradt:													
	Kubszki János r. kath.													

Negyedik osztály.

Osztályfő: *Nagy Gyula.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Abaffy Győző ág. ev.	3	3	4	4	2	3	3	3	2	—	—	1	o. i. u.
	Abaffy Jenő ág. ev.	2	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—	1	f. o. l.
	Balló Ákos ág. ev.	2	2	2	3	1	2	2	1	1	2	—	2	„
	Bedő Zoltán	1	3	4	4	2	2	3	2	1	—	2	1	o. i. u.
5	Bencédi László	1	1	2	2	1	1	2	2	1	—	2	1	f. o. l.
	Benkő Gyula	1	2	3	3	1	1	3	2	1	—	2	2	„
	Boskovics Henrík izr.	1	2	2	2	1	2	2	1	3	3	—	2	„
	Ditrichstein Rezső izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	„
	Hirsch Zoltán izr.	1	3	4	4	2	3	3	3	2	—	—	1	o. i. u.
10	Ince János	2	3	4	3	2	2	3	2	1	—	3	2	j. v. u.
	Keller Ernő izr.	2	2	2	3	2	2	3	3	3	—	—	1	f. o. l.
	Keresztesi Dénes	1	2	2	2	1	1	2	1	2	—	1	1	„
	Kiss Elek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	3	1	„
	Kohn Hillel izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	—	—	2	„
15	Kopp Elemér	1	1	2	1	1	1	1	1	1	3	2	1	„
	Kovács Mózes	1	3	3	3	3	3	3	3	1	—	3	1	„
	Krausz Andor izr. ism.	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1	v. e. u.
	Lőrinci Zoltán	1	2	2	2	1	2	2	1	fm	—	2	1	f. o. l.
	Lőwy Emil izr.	1	2	2	2	1	2	2	2	1	—	—	1	„
20	Márkos Mózes	1	1	2	2	1	2	2	2	1	—	3	1	„
	Mátyás Lázár	1	3	3	3	1	3	3	3	2	2	2	1	„
	Nemes Sándor g. kath.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	2	„
	Paget János	3	3	4	3	3	4	3	3	fm	—	3	2	o. i. u.
	Pollák Endre izr.	2	2	2	3	1	1	2	2	2	—	—	2	f. o. l.
25	Sebesi Béla ág. ev.	1	3	4	3	2	2	3	3	1	—	—	2	j. v. u.
	Sebestyén Rezső izr.	1	2	2	2	1	2	2	1	1	—	—	1	f. o. l.
	Szakács Zsigmond	1	3	3	3	2	2	3	2	2	—	3	1	„
	Szentiványi Zoltán	2	3	3	3	2	3	3	3	3	—	3	1	„
	Zsakó Gyula	1	2	1	1	1	1	2	1	2	—	3	1	„

Ötödik osztály.

Osztályfő: *Major Sándor.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Balázs József	3	2	3	—	3	1	2	2	2	3	2	2	—	1	f. o. l.
Bartha Lajos	1	1	2	2			2	1	1	2	1	2	—	1	„
Bereczky Vilmos	1	1	2	—	2	3	3	2	1	2	2	1	—	1	„
Borbély Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	2	—	1	„
5 Derzsi Dénes	1	1	2	1	—	—	2	1	2	2	2	3	—	1	„
Derzsi Jenő	3	3	4	—	3	4	4	2	4	4	1	3	—	2	o. i. u.
Farczádi Gerő	1	1	2	1	—	—	2	1	2	2	2	1	—	1	f. o. l.
Farkas László	1	1	2	2	—	—	3	2	2	2	1	3	—	1	„
Feigenbaum Hermann izr.	2	2	2	—	2	3	2	2	2	2	1	—	—	1	„
0 Fraenkel Jenő izr.	1	2	2	—	2	2	1	3	2	1	3	—	—	1	„
Fodor Ferenc	1	2	2	2	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	„
Gálffy Zsigmond	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1	„
Gansler Lothár izr.	2	3	3	—	3	4	2	3	3	3	2	—	—	2	j. v. u.
Goldstein Manó izr.	1	2	2	2	—	—	1	3	3	3	3	—	—	1	f. o. l.
5 György Zsigmond	2	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	2	—	2	„
Haas Ferenc ág. ev.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	fm	—	—	1	„
Hedrich János ág. ev.	2	1	2	3	—	—	1	2	1	3	2	—	—	1	„
Hirsch Lajos izr.	1	3	3	—	3	4	3	3	3	3	fm	—	—	1	j. v. u
Hirsch Vilmos izr.	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	—	—	1	f. o. l.
0 Hutter Kálmán ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	fm	—	—	1	„
Kocs András	2	1	3	2	—	—	3	3	3	2	2	3	—	1	„
Kovács Imre	3	2	3	3	—	—	3	3	3	4	2	3	—	1	j. v. u.
Lászlóczky István	2	3	3	—	2	3	3	2	2	3	2	2	—	2	f. o. l.
Lázár Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	3	—	1	„
Lusztig Jenő izr.	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	—	—	1	„
Maksay Zsigmond ev. ref.	3	3	3	—	3	3	4	3	3	4	2	—	—	2	o. i. u.
Molnár Gergely	1	2	3	2	—	—	2	1	1	2	3	3	—	1	f. o. l.
Orbók Attila	2	2	3	3	—	—	3	1	2	3	2	3	—	1	„
Orbók Gyula ism.	2	2	3	—	1	2	3	2	3	3	2	2	—	1	„
Pálfi István	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	1	—	1	„
Pálfi László	1	1	1	1	—	—	2	1	2	2	1	2	—	1	„
Somkereki Gusztáv ág. ev.	2	2	3	—	3	3	1	2	1	3	2	—	—	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület
Sugár Ferenc izr.	2	2	3	—	2	3	2	2	1	3	fm	—	—	1	f. c
Szász Károly	3	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	—	1	
35 Tischler Elemér izr.	1	2	3	3	—	—	2	2	2	3	2	—	—	1	
Tób Zsigmond	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	2	—	1	
Tóth Vilmos	1	2	3	2	—	—	3	1	2	3	3	3	—	1	
Zsigmond Mihály	1	2	3	2	—	—	2	2	2	3	2	2	—	1	
Magántanulók:															
Borbély Árpád ev. ref.	nem állottak vizsgálatra														
40 Weress Irén ev. ref.															
Kilépett:															
Pálfi Tamás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Hatodik osztály.

Osztályfő: *Nyiredy Géza dr.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Alexi Kristóf g. kel.	betegség miatt nem állott vizsgára													
Balogh István	2	2	3	—	1	3	2	2	1	3	2	1	1	f. o. l.
Barabás Tibor	1	2	3	2	—	—	1	1	1	3	2	—	1	„
Barabás Zoltán	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	2	—	1	„
Bartók Endre	2	1	2	3	—	—	2	2	3	3	1	2	1	„
Bálint Domokos	2	2	2	1	—	—	1	1	1	2	1	3	1	„
Bedő Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	3	1	„
Csipkés Lajos	1	2	3	—	1	2	3	1	2	3	fm	2	1	„
Dombi Mózes	1	3	4	3	—	—	3	3	3	4	1	—	1	o. i. u.
Egyed József	2	1	2	2	—	—	2	2	1	2	2	1	1	f. o. l.
Fekete Kálmán	3	3	3	—	3	3	2	3	3	3	fm	—	1	„
Fekete Sándor	2	2	3	3	—	—	2	1	2	2	1	—	1	„
Fried József izr.	1	2	2	3	—	—	1	2	3	3	2	—	1	„
Gál Miklós	1	1	2	—	1	2	2	1	1	2	1	—	1	„
Gelei Vilmos	2	2	3	—	2	3	3	2	3	3	1	3	1	„
Goldschläger Izidor izr.	2	3	4	3	—	—	3	3	3	4	3	4	2	o. i. u.
Gyulai Zoltán	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	f. o. l.
Holländer Henrik izr.	2	3	3	—	2	3	1	2	1	2	1	—	1	„
Kiss Ernő	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	„
Kovács Lajos	2	3	3	—	3	3	3	2	3	3	2	3	1	„
Létai Balázs	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	—	1	„
Lukácsi Sándor	1	2	3	1	—	—	3	1	2	2	2	—	1	„
Marosi Dénes ism.	1	2	3	3	—	—	3	2	3	3	2	3	3	„
Mátyás Sámuel	1	2	3	—	2	1	3	2	2	3	1	2	1	„
Mikó Gyula	3	2	3	3	—	—	2	3	3	3	2	—	2	„
Müller Gyula	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	1	„
Osváth Árpád	1	1	2	2	—	—	2	1	3	3	1	1	1	„
Pollák István izr.	2	3	3	—	3	1	2	2	2	3	2	—	2	„
Polnai György Dezső ág. ev.	1	2	2	—	1	3	1	2	2	2	1	3	1	„
Rédiger Géza	1	2	3	3	—	—	3	3	2	3	1	3	1	„
Szász Dénes	1	3	3	3	—	—	3	2	2	3	1	3	1	„
Szász Domokos	1	2	3	2	—	—	3	1	2	3	1	3	1	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti
	Székely Ferenc	2	2	3	—	3	3	4	2	2	3	1	—	1	j. v.
	Székely Tihamér	1	2	3	2	—	—	3	2	3	2	1	3	2	f. o.
35	Szilasi Vilmos izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	—	1	„
	Tana Albert	3	3	4	3	-	—	1	3	3	4	1	1	1	o. i.
	Vári Ákos izr.	1	1	2	2	—	-	1	1	1	1	fm	1	1	f. o.
	Vári Domokos	3	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	—	1	„
	Kimaradtak:														
	Binder János ág. ev.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
40	Zentál Jenő r. kath.	—	—	—	-	—	—	-	-	-	—	-	—	—	
	Magántanuló:														
	Babocsay Attila r. kath.	—	3	4	—	3	3	3	4	4	4	—	—	—	o. i.

Hetedik osztály.

Osztályfő: *Hidegh Mihály.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Árkosy Zoltán	1	3	3	—	1	3	2	2	2	3	fm.	3	—	1	f. o. l.
Daniel Ferenc	1	3	3	—	1	2	3	3	3	3	2	3	—	1	„
Deutsch Lipót izr.	1	2	2	—	1	2	1	2	3	3	2	2	—	1	„
Fazakas Miklós	2	3	3	3	—	—	3	3	2	3	1	2	—	1	„
Fenichel Henrik izr.	1	3	3	3	—	—	2	3	3	3	3	2	—	2	„
Fosztó Sándor ev. ref.	3	3	3	—	2	2	3	2	2	3	1	3	—	1	„
Gangl Andor r. kath.	1	3	3	3	—	—	1	3	4	4	1	2	2	2	o. i. u.
Gál Zsigmond	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1	f. o. l.
Goldner Mihály izr.	2	2	3	2	—	—	2	2	3	3	2	2	—	2	„
Gyulay Tibor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	„
Herszényi Andor r. kath.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1	2	4	2	„
Hirschfeld József r. kath.	1	4	3	—	2	3	3	3	2	3	fm.	2	—	1	j. v. u.
Horváth Lajos ev. ref.	3	3	3	—	2	4	3	2	3	4	1	1	—	1	o. u. i.
Hutter Sámuel ág. ev.	1	2	2	—	1	3	2	1	3	2	1	1	2	1	f. o. l.
Kanyaró Gyula	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	2	2	3	„
Kelemen Géza ev. ref. ism.	3	3	3	3	—	—	1	3	3	3	2	3	—	1	„
Kiss Béla	1	1	1	1	—	—	1	2	2	2	1	1	—	1	„
Kohn Adolf izr.	1	3	2	2	—	—	1	3	3	3	1	1	—	1	„
Kozma György	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	—	1	„
Lipscher Lajos izr.	1	3	3	—	2	3	2	2	3	3	3	3	3	1	„
Lőwy Emil izr.	2	4	3	3	—	—	3	3	3	4	1	3	—	1	o. i. u.
Mátyás Sámuel izr.	1	3	3	—	3	4	2	2	3	4	2	2	3	1	„
Mikó Lajos	1	1	2	2	—	—	3	1	1	2	2	1	—	1	f. o. l.
Nagy Miklós	1	3	3	—	1	2	1	2	1	3	1	2	1	1	„
Pálfi József	2	3	3	—	3	4	3	3	3	4	1	3	1	2	o. i. u.
Perédi Ernő	2	3	3	4	—	—	3	3	3	4	2	3	—	2	„
Petrovics Kornél g. kel.	1	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2	2	—	2	f. o. l.
Strachal János r. kath.	2	4	4	—	3	3	2	3	3	4	1	3	—	3	o. i. u.
Taglicht Sámuel izr.	3	3	3	—	1	2	3	3	3	3	2	1	—	2	f. o. l.
Török Sándor ág. ev.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magaviselet	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti
Tyroler Ernő izr.	1	2	3	1	—	—	1	2	3	3	2	1	1	1	f. o.
Vass Pál	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	1	2	2	1	»
Wachsmann Álvin ág. ev.	2	3	3	3	—	—	1	2	3	3	1	3	—	1	»
Magántanuló:															
K. Csoma Imre ev. ref.*	4	3	4	—	3	4	4	2	3	4	—	3	—	—	o. i. u
35 Pap Béla	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	—	3	—	—	f. o.
Meghalt:															
Máthé Albert															
Kizáratott:															
Stein László izr.															

* Természetrajz: (kül. tárgy) 3.

Nyolcadik osztály.

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
	Abrudbányay Ede	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
	Adorján Jenő	1	2	2	1	—	—	2	2	2	2	2	2	—	1
	Árkosi Tamás	1	2	3	2	—	—	3	1	1	1	2	1	—	1
	Barabási József	1	2	2	1	—	—	2	2	1	2	1	1	—	1
5	Bartók Géza	2	2	3	3	—	—	3	3	3	3	2	2	—	1
	Berde Ferenc	2	2	3	3	—	—	3	3	1	2	2	2	—	1
	Beregi Ernő izr.	1	1	2	—	1	3	2	2	1	1	1	2	—	1
	Bock Ármin izr.	1	1	2	1	—	—	1	2	1	2	1	fm	—	1
	Bocskor László r. kath.	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	2	1	—	1
10	Borbély István	1	1	2	3	—	—	3	2	3	3	1	1	—	1
	Csécs Árpád	1	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	2	1	1
	Daniel Lajos	1	2	3	—	3	3	3	2	3	3	2	fm	—	2
	Derzsi Sándor	1	2	3	—	2	1	3	2	2	3	1	2	—	1
	Br. Feilitzsch Rezső ág. ev.	2	3	3	—	3	3	3	2	3	3	3	1	—	1
15	Fekete Sámuel izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	fm	—	1
	Fodor Jenő izr.	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	fm	1	2
	Földes János izr.	1	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	1	1	2
	Gálfty Mihály	1	2	2	2	—	—	3	2	2	3	2	2	1	1
	Hirsch Dezső izr.	1	2	2	—	1	2	2	2	2	3	2	2	—	1
20	Hutter Lajos ág. ev.	1	3	3	—	3	3	3	2	3	3	2	1	—	1
	Incefi Péter	3	3	3	—	3	3	3	2	3	3	3	1	—	1
	Iszlai Géza	1	1	1	—	1	3	2	1	2	2	1	1	—	1
	Kisgyörgy Imre	2	2	3	2	—	—	3	3	2	3	2	2	—	1
	Koncz Rudolf ev. ref.	1	2	1	2	—	—	3	2	2	3	2	1	—	1
25	Kovács István ev. ref.	2	3	3	—	3	1	3	3	2	3	3	1	—	1
	László Balázs	3	2	3	3	—	—	3	3	2	3	2	1	1	1
	Lőwi Lajos izr.	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	2	1	—	1
	Molnár Kálmán	1	1	1	1	—	—	3	2	2	2	2	2	—	1
	Nagy Imre	2	3	3	3	—	—	3	3	2	3	2	2	—	2
30	Percel Gábor r. kath.	1	1	2	—	1	3	1	1	2	3	1	1	—	2
	Piger Sándor ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	2	1	—	1
	Rázmán Sámuel	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	—	2

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
	Rédiger Zoltán	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	1	1
	Reikovits Árthur izr.	1	2	2	2	—	—	2	2	3	3	2	2	—	1
35	Rosenberger Sándor izr.	1	2	2	—	1	2	2	2	2	3	1	2	—	1
	Schneller Vilmos ág. ev.	1	1	2	—	1	3	2	1	2	3	1	2	—	1
	Sebestyén Lajos izr.	1	2	2	2	—	—	3	2	2	2	2	1	—	1
	Szabó József	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	1	1	1
	Szathmári Balázs	1	3	3	2	—	—	3	2	3	3	2	1	—	1
40	Szentkirályi Andor	1	2	2	—	1	2	3	1	1	3	2	1	—	1
	Taar Géza	1	2	1	2	—	—	3	1	3	3	2	2	1	1
	Telkes Béla	1	2	2	—	1	1	3	1	3	3	2	1	—	1
	Thierfeld Mór izr.	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	3	2	—	1
	Ütő Lajos	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	2	1	1
45	Varga Béla	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
	Magántanulók:														
	Lukács Béla r. kath.	1	3	3	—	3	2	2	1	1	2	3	—	—	—
	Nadányi Emil izr.	—	3	4	—	2	3	3	3	2	3	3	—	—	—
	Papp Géza r. kath.	1	2	3	—	3	2	3	3	2	3	3	—	—	—
	Perédi György	3	3	3	—	3	3	3	3	3	4	4	—	—	—
50	Mezei Dezső	2	3	3	—	3	3	3	3	3	4	3	—	—	—
	Molnár Gyula ev. ref.*	—	3	3	—	3	2	4	2	3	3	3	—	—	—
	Szabó (Schneider) Ferenc izr.**	1	1	2	—	2	3	2	2	1	2	2	—	—	—
	Nem állottak vizsgálatra:														
	Braun Ede izr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ferenc Áron	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Goldschläger Adolf izr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Szigethy Zoltán	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Természetrajzból 2, egészségtanból 3 (kül. tárgyak).

** Természetrajzból 1, egészségtanból 3 (kül tárgyak).

XVI.

Kimutatás az érettségi vizsgálatokról.

Az 1902—3. iskolai évben tartott érettségi vizsgálatok eredménye.

I. ***Az évvégi rendes érettségi vizsgálatok*** irásbeli része máj. 18—22., szóbeli része jún. 27—30. napjain tartatott Fekete Gábor f. gondnok elnöklése mellett dr. Gotthárd Zsigmond vallás- és közokt. min. titkár, mint kormányképviselő jelenlétében. Az irásbeli vizsgálatra következő tételek tűzettek ki:

1. *A magyar nyelvből és irodalomból: a)* Tinódi, Zrinyi és Gyöngyösi epikai alkotásainak egybevető jellemzése. *b)* Mátyás király egyénisége s érdemei. *c)* A villamosság gyakorlati alkalmazása.

2. *A latin nyelvből és irodalomból:* Cic. pro Ligario cap. II. E két kifejezés: dii penates és veste mutata megmagyarázandó.

3. *A görög nyelvből és irodalomból:* Xenophon Anabasisa III. 4. 24—31.

4. *A német nyelvből és irodalomból:* Richelieu.

5. *A mennyiségtanból: a)* Valamely utólagos évi járadék, melynek értéke az első évben 800 K, 10 éven keresztül minden évben 100 K-val növekszik, mi a járadék mostani értéke $4^1/_2\%$ mellett? *b)* Valamely erdőnek szélén B és C pontokból útak vágandók az erdőbe oly módon, hogy azoknak egyike $c = 904$ m., másika $b = 1022$ m. legyen; ha B és C pontoknak távolsága egymástól $a = 1108$ m., míly szögeket kell képezniök b és c útaknak BC egyenessel?

Az írásbeli dolgozatok eredménye:

Tárgy	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
Magyar	10	14	12	—
Latin	4	7	25	—
Görög	4	8	10	1
Német	5	6	20	5
Mennyiségtan	2	6	24	4

Szóbeli vizsgálatra bocsáttatott 36 tanuló. Erettnek nyilvánítatott *jelesen* 2, *jól* 5, egyszerűen 20, javító vizsgálatra útasíttatott 8, teljes ismétlő vizsgálatra 1. A végzettek által választott pálya: 8 theologiai, 1 bölcsészeti, 2 jogi, 2 orvosi, 1 gyógyszerészi, 2 gépészmérnöki, 5 gazdasági, 4 alsóbb hivatalnoki, 2 katonai. A jelentkezettek között 3 magántanuló volt, köztük egy leány. *Jelesen* érettek: Rosenfeld Aladár, Bock Alfréd, kik közül sorshúzás útján br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr adományából utóbbi 200 K-t nyert.

II. ***A rendkivüli teljes érettségi vizsgálat*** írásbeli része szept. 8—12., szóbeli része szept. 14-én tartatott Fekete Gábor f. gondnok elnöklése mellett Kuncz Elek tanker. kir. főigazgató, mint kormányképviselő jelenlétében.

Vizsgálatra jelentkezett 2 rendes és 4 magántanuló, kiegészítő vizsgálatra görögből 1, latinból 1.

A kidolgozásra kijelölt tételek következők voltak:

1. *A magyar nyelv és irodalomból: a)* A szabadság dalnokai a magyar irodalomban. *b)* Kurucvilág (Rákóczi szabadságharcának emlékezete). *c)* A hő és fény befolyása és hatása az állat- és növényvilágra.

2. *A latin nyelv és irodalomból:* Cicero pro Sulla 5.

3. *A görög nyelv és irodalomból:* Xenophon Kyropaideia I. 3. 1—3.

4. *A német nyelv és irodalomból:* A magyar szent korona.

5. *Mennyiségtanból: a)* Valamely hordóban 100 liter bor van. A hordóból 1 liter bort kiveszünk s helyette 1 liter vizet öntünk. Hányszor lehet ezen eljárást folytatnunk, míg a keverékben 50 liter bor marad? *b)* Mily nagy a nap magassága, mikor a 15·2431 m. magas torony árnyéka 47·62 m.?

Az írásbeli dolgozatok eredménye:

Tárgy	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
Magyar	1	2	3	—
Latin	—	2	5	—
Görög	—	2	2	—
Német	3	—	3	—
Mennyiségtan	—	—	6	—

Szóbelire bocsáttatott 6 teljes érettségit tevő, 2 kiegészítő vizsgálatot tevő tanuló. Érettnek nyilváníttatott *jól* 1, *egyszerűen* 1, javító vizsgálatra útasíttatott 3, teljes ismétlő vizsgálatra 1. A kiegészítő vizsgálatot tevők közűl egyik egyszerűen érettnek nyilváníttatott, a másik javító vizsgálatra útasíttatott.

III. Ugyanekkor tartatott a ***javító érettségi vizsgálat*** is, amelyre 9-en jelentkeztek. Érettnek nyilváníttatott 8, másodszori javító vizsgálatra 1.

IV. Dec. 15-én tartatott a ***másodszori javító érettségi vizsgálat,*** amelyre 4-en jelentkeztek s mind érettnek nyilváníttattak.

Statisztikai kimutatás a gimn. tanulókról.

Osztály	A tanulók száma		Vizsgálatot tett		Előmenetelük		Tandíj			Ösztöndíjas	A vizsgálatot tett tnulók közül volt																					
											Vallásra nézve									Anyanyelvre nézve				Nyelvismeretre nézve					A tanulók illetősége				
	Felvétetett																																
	nyilvános	magán	nyilvános	magán	haladó	ismétlő	fizető	mentes egészen	mentes részben		unitárius	ev. ref.	ág. ev.	róm. kath	gör. kath	gör. keleti	izraelita	Összesen		magyar	román	német	Összesen	csakis magyarul beszél	magyar-német	magyar-német-francia	magyar-román	hányan tudnak magyarul?	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más országbeli	Összesen
I.	61	—	56	—	53	3	41	—	15	9	27	7	3	1	—	2	16	56		56	—	—	56	42	4	—	10	56	27	5	24	—	56
II.	39	2	37	2	36	3	32	—	7	5	14	4	—	5	—	2	14	39		39	—	—	39	30	3	1	5	39	19	4	16	—	39
III.	35	1	33	1	32	2	24	—	10	4	15	2	3	3	—	1	10	34		34	—	—	34	28	2	—	4	34	16	5	13	—	34
IV.	29	1	29	—	27	2	18	—	11	5	15	—	4	—	1	—	9	29		29	—	—	29	24	4	—	1	29	14	1	14	—	29
V.	39	2	38	—	38	—	20	—	18	10	24	1	4	—	—	—	9	38		36	—	2	38	25	7	—	6	38	12	1	25	—	38
VI.	40	1	37	1	36	2	20	—	18	12	30	—	1	1	—	—	6	38		38	—	—	38	33	4	1	—	38	7	1	30	—	38
VII.	36	1	33	2	34	1	26	—	9	6	14	4	3	4	—	1	9	35		30	1	4	35	25	9	—	1	35	10	1	24	—	35
VIII.	46	9	45	8	51	2	35	—	18	11	28	3	4	4	—	—	14	53		53	—	—	53	42	4	2	5	53	12	6	34	1	53
Összesen	325	17	308	14	307	15	216	—	106	62	167	21	22	18	1	6	87	322		315	1	6	322	249	37	4	32	322	117	24	180	1	322

Osztály	A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt:															Összesen	A tanulók életkora a tanév végén:													Összesen
	Őstermelő			Iparos			Kereskedő, vállal.			Tisztv.							9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	több	
	önálló			önálló			önálló										életévét betöltötte													
	nagybirtokos és bérlő	kisbirtokos és bérlő	alkalmazott	nagyiparos	kisiparos	alkalmazott	nagykereskedő	kiskereskedő, szatócs	alkalmazott	állami, hatósági	magán- és társulati	Katona	Értelmiségi	Személyes szolgálattevő	Magánzó															
I.	1	4	1	1	3	—	5	12	1	11	1	—	13	3	—	56	—	14	26	11	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	56
II.	—	10	—	—	—	—	1	7	—	3	11	—	4	—	3	39	—	—	10	19	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	39
III.	3	1	3	—	6	—	1	2	—	7	1	—	5	—	5	34	—	—	—	6	15	8	4	1	—	—	—	—	—	—	34
IV.	1	7	—	3	1	—	1	2	1	6	1	—	3	1	2	29	—	—	—	—	11	7	7	4	—	—	—	—	—	—	29
V.	2	14	—	1	3	—	1	1	—	7	4	—	4	1	—	38	—	—	—	—	—	8	7	15	4	4	—	—	—	—	38
VI.	2	10	—	1	4	1	—	1	4	1	—	1	9	2	2	38	—	—	—	—	—	—	10	13	6	9	—	—	—	—	38
VII.	2	2	—	1	3	—	—	7	—	7	1	—	9	1	2	35	—	—	—	—	—	—	—	8	15	8	3	1	—	—	35
VIII.	6	9	1	4	3	—	—	1	—	4	4	—	13	1	7	53	—	—	—	—	—	—	—	—	12	22	6	4	2	7	53
Összesen	17	57	5	11	23	1	9	33	6	46	23	1	60	9	22	322	—	14	36	36	38	25	29	41	37	43	9	5	2	7	322

Osztály	A tanulók egészségi állapota				A tanulók magaviselete				A tanulók mulasztása				A tanulók előmenetele						
	nem járványos		járványos	meghalt	jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	igazolt óraszám	nem igazolt óraszám	hány tanuló mul. igazolatlanul?	hány tanuló nem mulasztott?	minden tárgyból jeles	minden tárgyból legalább jó	minden tárgyból legalább elégséges	egy tárgyból elégtelen	két tárgyból elégtelen	több tárgyból elégtelen	oszt. ismétlésre utasítva
	könnyű	súlyos																	
I.	30	11	3	—	39	16	1	—	1830	27	17	5	5	7	30	5	1	8	9
II.	54	11	2	—	29	8	—	—	1262	22	9	8	4	5	20	4	2	4	6
III.	24	4	2	—	29	4	—	—	1057	8	3	6	3	5	15	2	6	3	9
IV.	26	1	1	—	20	9	—	—	877	2	2	1	1	9	12	3	4	—	4
V.	18	7	2	—	33	5	—	—	1144	1	1	7	2	8	23	3	1	1	2
VI.	11	10	—	—	32	4	1	—	1097	14	5	12	2	9	22	1	3	1	4
VII.	29	4	2	1	23	8	2	—	2051	3	3	1	3	3	21	—	6	2	8
VIII.	18	5	4	—	39	6	—	—	1771	9	6	8	3	4	41	4	1	—	1
Összesen	210	53	16	1	244 = 79.22 %	60 = 19.38 %	4 = 1.30 %	—	11089	86	46	48	23 = 7.14 %	50 = 15.53 %	184 = 57.1 %	22 = 6.83 %	24 = 7.45 %	19 = 5.90 %	43 = 13.35 %

A tanulmányozás eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgy	I.					II.					III.					IV.					V.					VI.					VII.					VIII.				
	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen	Fölmentve
Vallástan	26	18	12	—	—	17	14	8	—	—	17	10	7	—	—	18	7	4	—	—	18	15	5	—	—	20	10	4	—	—	20	9	5	1	—	32	13	3	—	—
Magyar nyelv . .	7	16	27	6	—	8	7	22	2	—	8	6	19	1	—	4	10	15	—	—	14	18	6	—	—	12	17	8	—	—	6	5	21	3	—	12	25	16	—	—
Latin nyelv . .	8	13	26	9	—	6	5	23	5	—	7	2	22	3	—	2	11	9	7	—	5	12	20	1	—	6	8	20	3	—	5	5	23	2	—	8	15	29	1	—
Görög nyelv . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	10	9	—	—	7	6	12	—	—	5	4	9	1	—	8	8	11	—	—
Gör. pótló irod.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	6	—	—	5	3	4	—	—	7	4	5	—	—	8	6	12	—	—
Gör pótló rajz .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	6	3	—	3	2	7	—	—	1	5	6	4	—	3	7	16	—	—
Német nyelv . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	6	15	5	—	3	6	16	4	—	10	11	15	2	—	12	11	14	1	—	12	10	12	1	—	7	11	34	1	—
Történet . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	13	1	—	14	11	4	—	—	13	18	7	—	—	16	15	6	—	—	6	13	16	—	—	11	25	17	—	—
Földrajz	16	8	22	10	—	9	15	13	2	—	6	9	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természetrajz .	9	16	26	5	—	9	18	11	1	—	—	—	—	—	—	7	11	10	1	—	12	14	11	1	—	14	10	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Természettan .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mathematika . .	7	18	23	8	—	6	7	23	3	—	4	8	17	5	—	2	10	17	—	—	3	13	19	3	—	3	12	19	3	—	3	5	19	8	—	6	9	35	3	—
Rajz. geometria	8	16	26	6	—	9	10	12	8	—	8	9	10	5	—	8	8	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fil. propedeut. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szépírás	8	25	23	—	—	7	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	28	12	1	—
Testgyakorlás .	17	26	13	—	—	16	10	7	—	4	16	11	5	—	1	12	10	5	—	2	12	18	4	—	4	22	11	1	—	3	18	11	2	—	2	23	18	4	—	—
Egészségtan . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Angol nyelv . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	12	12	—	—	—	—	—	—	—
Egyházi ének .	4	6	15	1	—	3	6	4	1	—	3	2	9	—	—	1	6	8	—	—	5	9	10	—	—	1	2	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Műének	3	8	1	3	—	2	9	2	—	—	4	1	8	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	2	4	—	10	—	—	—	—

XVIII.

Ösztöndíjak, segélyezés, javadalmak és jutalmak.

1. Ösztöndíjak.

1. ***Konviktusi ösztöndíjak:***

a) *A Derzsi János alapból* egész kedvezményben részesültek: Kökössy Mihály papnövendék, Szentkirályi Andor VIII., Tóth István II., Nemes Nagy Lajos, Perédi József III., Farczády Gerő V., Kiss Béla VII., Gyulay Zoltán VI., Árkossy Tamás VIII. és György Zsigmond V. oszt. tanulók. Értéke 2000 korona.

b) *A Dr. Heltai Ferenc* orsz. gyül. képviselő ajándékából egész kedvezményt kapott Kiss Sándor papnövendék. Értéke 210 korona.

c) *Az id. Daniel Gábor alapítványából* egész kedvezményt kapott Kiss Elek IV. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

d) *A Br. P. Horváth Kálmán alapítványából* egész kedvezményt kapott Péter Pál I. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

e) *Az Árkosi Benkő Mihály alapítványából* fél kedvezményt kapott Kiss Ernő VI. és Gelei Kálmán II. o. t. Értéke 200 kor.

f) *A bölöni egyházközség alapítványából* fél kedvezményt kapott Kisgyörgy Imre VIII. és Tana Albert VI. o. t. Értéke 200 kor.

g) *A Szentiványi Gyula alapítványából* fél kedvezményt kapott előbb Bedő Ferenc VI. és Derzsi Dénes V. oszt., később Szentiványi Zoltán IV. oszt. tanuló egész kedvezményt. Értéke 210 kor.

h) *A Józan Miklós alapítványából* fél kedvezményt kapott Gálfi András és Nagy Dénes papnövendék. Értéke 210 kor.

i) *A Ferenc József és neje alapítványából* egynegyed kedvezményt kapott Székely Tihamér VI. és Pap Béla VII. oszt. tanuló, az utóbbi helyett később László Balázs VIII. o. t. Értéke 100 kor.

k) *A Koncz Judith alapítványból* egész kedvezményt kapott Máté Árpád I. oszt. tanuló. Értéke 200 korona.

l) *A Kőröspataki Téglás Mihály alapítványból* fél kedvezményt kapott Kiss Lajos papn. és Bedő Zoltán IV. o. t. Értéke 200 kor.

m) *A konviktusi alapokból háromnegyed kedvezményt* kaptak: Kovács István papn., Balogh Gábor II., Perédi Sándor I., Borbély Ferenc V., Fazakas Béla 4. el., Mátyás Lázár IV., Mátyás Samu VI., Molnár Gergely V., Adorján Jenő VIII. és Kovács Imre V. oszt. tanulók. *Fél kedvezményt* kaptak: Kelemen Sándor*, Végh Benjámin*, Kovács Lajos, Bedő Gábor, Pap Gyula, Szén Mihály, Bodoczy Sándor, Pap Zsigmond papnövendékek, Balázs Gyula I. oszt., Bartók Géza VIII., Bálint Domokos VI., Kanyaró Gyula VII., Létay Balázs VI., Molnár Kálmán VIII., Oláh Ernő I., Rédiger Géza VI., Sárosi József III., Sikó Tibor 4. el., Sikó Andor III., Barabás Tibor VI. oszt. tanulók. *Egynegyed kedvezményt* kaptak: Gál Zsigmond VII., Gálfi Zsigmond V., Halmágyi János papn., Máté Albert* VII., Szász Domokos VI., Barta Lajos V., Lukácsi Sándor VI., Balázs József V., Barabássy József, Borbély István VIII., Ferenczy Árpád I., Keresztesi Dénes, Lőrinczy Zoltán IV., Mikó Lajos VII., Inczefi Péter VIII., Osváth Árpád VI., Pálfi Lajos I., Pálfi László, Szász Károly* V., Szatmári Balázs VIII., Tób Zsigmond* V., Marosi Albert VI.. Tóth János III., Vass Pál VII., Lázár Miklós V. és Máté Mózes* 3. el. oszt. tanulók. A konviktusi alapok értéke 4950 korona,

n) Egy magát megnevezni nem akaró hitrokon ajándékából fél kedvezményt kapott Csipkés Lajos VI. o. t. Értéke 100 kor.

o) *A konviktusi házi alapítványból* fél kedvezményt kapot Fazakas Dávid I. oszt., egynegyed kedvezményt Nagy Sándor II. és Máté Mózes 3. e. oszt. tanulók. Értéke 200 kor.

p) *A torockói Koncz alapítványból* egész kedvezményt kapott Elekes Mózes I. oszt. tanuló. Értéke 210 korona.

r) *Az osztálytársak alapítványából* fél kedvezményt kapott Fazakas Dávid I. oszt. tanuló. Értéke 100 kor.

s) Szünidei élelmezési díjak elengedtettek a következőknek: Barabási József VIII. o. t. (10 k.), Barabás Sándor I. o. t. (10 k.), Kisgyörgy Jenő I. o. t. (10 k.), Fazakas Dávid I. o. t. (10 k.), Mátyás Lázár IV. o. t. (8·26 k.), Nagy Pál II. o. t. (10 k.), Keresztesi

* A csillaggal jelölteknél évközben eltávozás vagy más ok miatt változás volt.

Dénes IV. o. t. (7·50 k.), Balázs Gyula I. o. t. (5 k.), Zsigmond Mihály V. o. t. (10 k.), Nemes N. Lajos III. o. t. (5 k.), Tób Zsigmond V. o. t. (5 k.), Péter Pál I. o. t. (10 k.), Tóth Vilmos V. o. t. (10 k.), Tóth János III. o. t. (5 k.), Sárosi József III. o. t. (10 k.), Elekes Mózes I. o. t. (10 k.), Ferenczi Árpád I. o. t. (10 k.), Gelei Kálmán II. o. t. (20 k.), Kiss Elek IV. o. t. (20 k.), Derzsi Dénes V. o. t. (10 k.), Lukácsi Sándor VI. o. t. (15·70 k.), Osváth Árpád VI. o. t. (10 k.), Molnár Kálmán VIII. o. t. (10 k.), Molnár Gergely V. o. t. (7·50 k.), Rédiger Zoltán VIII. o. t. (10 k.), Vass Pál VII. o. t. (5 k.), Szász Domokos VI. o. t. (10 k.), Dombi Mózes VI. o. t. (20 k.), Mátyás Samu VI. o. t. (8·26 k.), Kovács Imre V. o. t. (7·50 k.), Marosi Dénes VI. o. t. (20 k.), Bálint Domokos VI. o. t. (20 k.), Székely Tihamér VI. o. t. (20 k.), Rédiger Géza V o. t. (10 k.), László Balázs VIII. o. t. (10 k.), Bedő Ferenc VI. o. t. (10 k.), Incefi Péter VIII. o. t. (10 k.), Márkos Mózes IV. o. t. (6·87 k.), Szathmári Balázs VIII. o. t. (0·76 k.), Balogh Gábor II. o. t. (5 k.), Gálfalvi Ferenc I. o. t. (5 k.), Pálfi István V. o. t. (5 k.), Pap Béla VII. o. t. (3·08 k.), Adorján Jenő VIII. o. t. (2·31 k.), Nagy Imre VIII. o. t. (1·54 k.), Gyulai Zoltán VI. o. t. (0·77 k.), Bedő Zoltán IV. o. t. (0·77 k.), Balázs József V. o. t. (2·50 k.), Vass Béla II. o. t. (2·50 k.), Kiss Lajos papn. (5 k.), Bartók Endre VI. o. t. (10 k.), Kiss Ernő VI. o. t. (10 k.), Gálfi Mihály VIII. o. t. (10 k.), Pálfi József VII. o. t. (5 k.), Benczédi Pál papn. (21.94 k.), Gálfi András papn. (15·78 k.), Szén Mihály papn. (15·78 k.), Bodoczi Sándor papn. (11·55 k.), Kiss Károly papn. (13·09 k.), Halmágyi János papn. (3·08 k.), Oláh Ernő I. o. t. (15 k.). *Összesen 62 tanulónak 573 k. 17 fillér.* ***A konviktusi segélyezések összes értéke 10083 kor. 18 fillér.***

2. ***Berde Mózsa családi ösztöndíjból*** havi 24 k.-t. kaptak Berde Ferenc VIII. és Berde Lajos I. o. tanulók, összesen 480 kor. értékben.

3. ***Erdélyi kincstári ösztöndíjat*** kaptak fejenként évi 120 kor. értékben Iszlai Géza VIII., Gál Zsigmond VII., Bedő Ferenc VI. és Boros László II. o. tanulók, összesen 480 k. értékben.

4. ***Özv. Ferencz Albertné szül. Cs. Sebes Lujza alapítványból*** 14 k. ösztöndíjat kapott az alapító levél értelmében Far-

cádi Gerő V. o. marosvásárhelyi születésű árva tanuló. Az ösztöndíj jún. 4-én adatott ki.

5. ***Péterffy Zsigmond*** nyugalmazott vasútigazgató úr alapítványából 10 k.-t. kapott Fekete Sámuel VIII. o. t.

2. Segélyezés.

1. A lefolyt iskolai évben következő hitrokonaink adtak kosztot tanulóinknak: *Albert Dénes* úr Fodor Ferenc V. o. t.-nak reggelit, ebédet és vacsorát; *Vécsei Sámuel* úr Kádár Kálmán r. k. papnövendéknek teljes kosztot; *Farkas Vilmos* úr Kocs András IV. o. t.-nak teljes kosztot: *Kovács János* tanár úr Kovács Mózes IV. o. t.-nak teljes kosztot; özv. *Papszt Gyuláné* Gelei Vilmos VI. o. t.-nak hetenként háromszor ebédet; *Lászlóczky Sámuel* úr Lászlóczky István V. o. t.-nak teljes kosztot; *Fodor Aladárné* Incefi Péter VIII. o. t.-nak karácsonyig teljes kosztot; *Szilágyi Béla* Tóth György III., Orbók Gyula V., Pálfi János III., Vas Béla II., Pálfi Béla I. o. t.-nak teljes kosztot. *Tanítványok szülőinél kosztot kaptak:* Kiss Károly I. papn. reggelit és vacsorát Heimann Sándor úrnál; Bartók Endre VI. o. t. vacsorát Römer Ernő úrnál; Csipkés Lajos VI. o. t. reggelit és vacsorát Szilágyi Béla bérlő úrnál.

2. a) *A segélyző alapból* következő tanulók részesültek segélyben: Bodor Mózes, Márk József, Kovács János, Nanovszky László 1., Szász Ferenc 2., Jakab István, Tóth Ferenc, Ürmösi Domokos 4. el. o. tanulók, Balázs Gyula, Pálffy Béla, Elekes Mózes, Ferenczi Árpád I., Balogh Gábor II., Veress Gyula, Nemes N. Lajos III., Keresztesi Dénes, Kiss Elek, Kovács Mózes, Mátyás Lázár IV., Bartha Lajos, Fodor Ferenc, Pálffy László, Derzsi Dénes, Kocs András, Kovács Imre, Orbók Gyula, Molnár Gergely V., Bálint Domokos, Csipkés Lajos, Mátyás Sámuel, Marosi Dénes, Gelei Vilmos VI., László Balázs VIII. o. tanulók. Összesen 33 tanuló kapott 10 nadrágot, 9 kabátot, 8 rend ruhát, 5 téli felsőt, 1 mellényt, 17 pár cipőt 270 k. értékben.

b) *Tankönyveket adtunk következő tanulóknak*: Elekes Mózes, Fazakas Dávid, Berde Lajos, Pálfi Lajos, Árkosi József, Barabás Sándor, Pálfi Béla, Pálfi Endre I. o., Balogh Gábor II. o., Pálffy János, Nemes N. Lajos, Veress Gyula, Tóth György, Stern Vilmos

III., Kovács Mózes, Bedő Zoltán IV. o. t., Pálfi Tamás, Fodor Ferenc, Pálffy László, Derzsi Dénes, Gálfi Zsigmond, Pálfi István V., Osváth Árpád, Létai Balázs, Mátyás Samú, Szász Dénes VI., László Balázs, Rázmán Samú, Adorján Jenő VIII. o. tanulóknak, összesen 30 tanulónak.

c) *Egyházi énekes könyvet* adtunk a következő tanulóknak: Máthé Viktor, Fazakas Dávid, Pálffy Béla, Elekes Mózes, Máthé Árpád, Bányai Lajos, Kisgyörgy Jenő, Gálfalvi Ferenc I. o., Gelei Kálmán, Balogh Gábor, Bence József II., Nemes N. Lajos III., Mátyás Lázár IV., Farcádi Gerő, Fodor Ferenc, Borbély Ferenc, Derzsi Dénes V. o., Szász Dénes, Gelei Vilmos, Lukácsi Sándor VI. o. tanulóknak.

d) *A kirándulási alapból* a jún. 1-én Jegenye-fürdőre rendezett kirándulás költségeit fedeztük 38 tanulónak 22 kor. 80 fillér értékben.

e) *Sepsi-szentiványi Szentiványi Jenő alapítványból* könyveket és taneszközöket kaptak: Márk József, Nanovszky László, Bodor Mózes, Biró Béla, Kovács János, Simó János, Ütő Attila, Kovács Ferenc 1. el., Márton János, Müller Géza, Kádár Lajos, Klusch Károly, Miklós Lajos, Szász Ferenc, Varga József 2. el., Gergely Ödön, Vajda András, Andrási Ferenc, Máthé Mózes, Stein János, Boros Sándor 3. el., Ürmösi Domokos, Vajda József, Tóth Ferenc, Jakab István, Sikó Tibor 4. el. o. tanulók. Összesen 26-an 25 kor. értékben.

3. Javadalmak.

A *patrociniumból* befolyt összeg, 173 K. 10 f., a papnövendékek olvasó-egylete javára fordíttatott. *Legatioból* a papnövendékek jövedelme 2178 K. A papnövendékek *egyetemi tandíja* 859 K. volt, mely összeg a Mártonffy-Koncz ösztöndíj-alapítványból fedeztetett. *Kórházi és gyógyszertári díjakban* elengedtetett 39 tanulónak 180 K. 18 f., *iskolai díjak* címén a jelen iskolai évről 141 tanulónak 3685 K. 80 f., az előbbi évekből *hátralék* címen leíratott és elengedtetett 12 tanulónak 289 K. 40 f. A papnövendékek az alsóosztályúak felügyeleteért kaptak 1374 K.-t, a gimnáziumi tanulók 6053 K.-t s ezen kívül 2 tanuló kosztot.

4. Jutalmak.

Az iskolai év bezárása alkalmával, jún. 26-án, következő jutalmak osztattak ki.

a) ***Alapítványokból:***

1. *A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla-alapítványból* 30 K. tüzetett ki egy szavalásra alkalmas költemény jutalmazására. Beérkezett 3 pályamunka. A bírálat szerint egyik sem érdemes a jutalomra.

2. *A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla másik alapítványából* az alapító levél értelmében a *Remény* c. ifjúsági lapban megjelent legjobb költemények szerzői: Abrudbányay Ede VIII. és Gyulay Tibor VII. o. t. 10—10 K. jutalomban részesülnek.

3. *A Fehér Márton-alapból* szépírásért 2—4 K. jutalmat nyer Perédi Sándor I. és Derzsi Dénes V. o. t.

4. *A Kovácsi Antal-alapból* 45 K. jutalom tüzetett ki a latin nyelvben pályázati írásbeli zárt vizsgálaton, a legtöbb eredményt felmutató tanulók jutalmazására. A pályázaton résztvettek: Abrudbányay Ede, Varga Béla, Telkes Béla VIII., Gál Zsigmond, Gyulay Tibor, Kiss Béla VII., Gyulai Zoltán, Bedő Ferenc, Szilasi Vilmos VI. és Gálfi Zsigmond V. o. tanulók. A bírálat szerint Varga Béla és Abrudbányay Ede fordítása a legjobb, kik közül 25 k.-t nyer Varga és 20 k.-t Abrudbányay Ede.

5. *A Kriza János-alapból* 43 K. tüzetett ki, évek óta először ez évben, népköltési gyűjtemények jutalmazására. Beérkezett 3 gyűjtemény. A bírálat szerint mindhárom érdemes a jutalomra s minthogy a gyűjtők nagy, fáradságos és költséges munkát végeztek, az igazgatóság úgy határozott, hogy a pályadíjat a Remény-alapból 75 K.-ra emelte s így mindhárom gyűjtő 25 K. jutalomban részesül. A gyűjtők Kiss Elek, Márkos Albert IV., Orbók Attila V. o. t. Az igazgatóság határozatából ez alapokból (Kriza, Remény) a jövő tanévre 1905 máj. 15. határidővel pályázatot hirdetünk népköltési gyűjtemények jutalmazására Minden pályamunka jutalomban fog részesülni, ha valóban eredeti s eddigelé még ismeretlen népdalokat, esetleg népmeséket, népmondákat gyűjt össze.

A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta.

6. *A Lászlóczky Péter-alapból* jeles tanulásért és jó magavise-

letért jutalmat kaptak: Török Sándor VII. o. t. 10 k.-t, Borbély Ferenc V. o. t. 6 k.-t.

7. *Magyary Mihály-alapítványból* a március 15-én rendezett iskolai ünnepélyen a nap fontosságát méltató beszédért 3 K. jutalmat nyert Abrudbányay Ede VIII. o. t.

8. *A Paget Olivér-alapítványból* az angol nyelv tanulásában pályázati vizsgálaton felmutatott eredményért 200 K. jutalmat nyert Varga Béla VIII. o. t., 100 K.-t Kovács Lajos III. papnövendék, 50 K.-t Pap Gyula II. papnövendék; dicséretre érdemesek voltak: Gálfi András II. papnövendék és Gyulai Tibor VII. o. t., akik jutalmúl könyveket nyernek. A vizsgálatra összesen 6-an jelentkeztek.

9. *Az özv. Pap Sándorné, szül. Kovács Katalin-alapítványból* 10 K. tüzetett ki egy olyan egyházi beszéd irására, amely isk. év elején a szülőknek buzdításúl szolgáljon gyermekeik iskoláztatására. Beérkezett egy pályamű, amely a főt. püspök úr bírálata szerint, oly szép és épületes egyházi beszéd, hogy a pályadíjra nemcsak azért, mert írója versenytárs nélkül áll, hanem általános becsénél fogva is, érdemes. Szerzője Kovács István III. éves papnövendék.

10. *A Peicile István-alapból* 100 K. értékben osztottunk ki jutalomkönyveket az elemi és gimn. tanulók között. Ez alapítványból nyertek: (Az el. isk. tanulókat l. az elemi iskolánál!) Bock Ármin, Piger Sándor, Molnár Kálmán VIII., Kiss Béla, Kozma György VII., Bedő Ferenc, Gál Miklós, Létai Balázs, Müller Gyula, Szilasi Vilmos és Vári Ákos VI., Haas Ferenc, Hutter Kálmán, Lázár Miklós, Pálffy László V., Benczédi László, Keresztesi Dénes és Zsakó Gyula IV., Dengyel László, Módi Mihály, Stern Vilmos, Perédi József, Pongrácz Ádám III., Boros László, Tóth István, Zádor Béla, Zsakó Zoltán II., Eichner Ernő, Üregdi Nagy László, Noszin Móric, Perédi Sándor és Vajda Béla I. o. t.

11. *A Remény-alapból,* melynek kamatait évek óta először ez évben használtuk fel, jutalmat tüztünk ki e tételre: Emlékbeszéd *Zrinyi, a költő felett.* Tévedés folytán egy pályamű érkezett e címmel: Emlékbeszéd IV. Béla felett. A mű a bírálat szerint nem érdemes a pályadíjra.

12. *A Sipos Gábor-alapítványból* legjobb magyar irásbeli dolgozataiért 5 K. jutalmat kapott Varga Béla VIII. o. t.

13. *A kövendi Szász Gergelyné alapítványból* 10 K.-t tűztünk

ki e tételre: Az emberi haladás iránya Madách „Az ember tragédiája“ alapján. Beérkezett 2 pályamű. A díjat „Az örök nőiség ég felé von“ jeligéjű munka szerzője, Benczédi Pál I. papnövendék nyeri.

14. *Az 1879—80 ban végzett ifjak alapítványából* az orációgyakorlatokon tartott s az ifjúság ítélete szerint legjobb beszédért 34 K. jutalmat nyer Taar Géza VIII. o. t.

15. *A febr. 27-én tartott tornaestélyen* az estély tiszta jövedelme terhére jutalmat nyertek: *magas ugrásért* Abrudbányay Ede VIII., Gangl Andor VII., Konc Rudolf VIII. (első ezüst-, két utóbbi bronzérmet); *a nyújtón* Löwi Lajos VIII., Löwi Emil VII., Horváth Lajos VII. o. t. (első ezüst-, két utóbbi bronzérmet); *súlyemelésért* Herszényi Andor VII., Székely Ferenc VI., Szabó József VIII. o. t. (első ezüst-, két utóbbi bronzérmet); a *korláton* Vári Domokos VI., Löwi Emil VII., Horváth Lajos VII. o. t. (első ezüst-, két utolsó bronzérmet); *vívásért:* Árkosy Tamás VIII. o. t.

16. *A jún. hó 12-én tartott torna- és vívóversenyen* jutalomkönyveket, elismerő okleveleket és pénzjutalmat kaptak a következő tanulók: a) *Futásért:* Feigenbaum Dávid I., Gidrai Valér II., Dengyel Lajos III., Benczédi László IV., Pálffy László V., Mátyás Samu VI., Gangl Andor VII. o. t., mindnyájan oklevelet. b) *Mászásért:* Schéfer László I., Tóth József II., Hoffmann Sándor III., Sebesi Béla IV. o. t. oklevelet. c) *Súlydobásért:* Szász Domokos VI. o. t., 10·25 m. (könyvet), Szász Dénes VI. (oklevél), Székely Ferenc VI. o t. (dicséret), Vass Pál VII. o. t., 9·30 m. (könyvet), Herszényi Andor VII. o. t. (oklevelet). Szentkirályi Andor VIII. o. t., 9 m., (oklevelet). d) *Magas ugrásért:* Márkos Mózes IV. o. t. (1·37 m., könyvet), Kiss Elek IV. o. t. (1·32 m., oklevelet), Gálfi Zsigmond V. o. t. (1·42 m., könyvet), Lusztig Jenő V. o. t. (1·37 m., oklevelet), Szász Dénes VI. o. t. (1·42 m., könyvet), Gangl Andor VII. o. t. (1·52 m., könyvet), Löwi Emil VII. o. t. (1·47 m., oklevelet), Koncz Rudolf VIII. o. t. (1·52 m., könyvet). e) *Korláton:* Márkos Mózes IV. o. t. oklevelet, Pálfi István V., Vári Domokos VI., Löwi Emil VII. o. t. könyvet. f) *Távolugrásért:* Márkos Mózes IV. o. t (4·78 m.), Gálfi Zsigmond V. o. t. (4·32 m.), Szász Dénes VI. o. t. (5·20 m.), Gangl Andor VII. o. t. (5·51 m.), Rédiger Zoltán VIII. o. t. (4·91 m.) oklevelet. g) *Nyújtón*: Vári Domokos VI. o. t. könyvet, Fekete Sándor VI. o. t. oklevelet, Löwi Emil VII. o. t. könyvet. h) *Súlyeme-*

lésért: Székely Ferenc VI. o. t. (8 pont), Herszényi Andor VII o. t (13 pont) könyvet. i) *Vívásért:* a kezdők közül Holländer Henrik, Fekete Sándor VI., Feigenbaum Hermann V. o. t. oklevelet; a haladók közül: Kozma György, Nagy Miklós, Gyulai Tibor VII. o. t. oklevelet.

Gál Jenő felügyelő-gondnok úr adományából 5—5 K.-t kap Szász Dénes VI. és Vári Domokos VI. o. t. a tornászat több nemében való ügyességeért.

b) *Egyesek adományából:*

1. *Benkő Mihály* takarékpénztári igazgató úr 20 K.-t tűzött ki valamely nevesebb egyházi írónk életének és működésének méltatására. Beérkezett két pályamunka Szentábrahámi L. Mihály és Enyedi Györgyről. A bírálat szerint mindkettő egyáránt méltó a jutalomra, amelyet megosztva nyernek Varga Béla VIII. o. t. és Kovács István III. papnövendék.

2. *Dr. Gál Kelemen* igazgató 10 K.-t tűzött ki Schiller „Das Lied von der Glocke“ c. költeményének prózai fordítására. Beérkezett két mű, „Concordia“ és „Gut ist der Vorsatz“ jeligével, melyek közül az utóbbi prózai és verses fordítást is nyújt. A bírálat szerint ez utóbbi igen figyelemreméltó költői tehetség nyomait mutatja. A díjat Szilasi Vilmos VI. o. t. nyeri, dicséretet nyer az első mű szerzője, Bock Ármin VIII. o. t.

3. *Br. Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok* úr, most *huszonötödször* 300 K.-t adományozott jeles előmenetelű tanulók jutalmazására. Ez összegből 200 K.-t fog kapni egy tanuló, aki az érettségi vizsgálatot legszebb eredménnyel teszi le. A fennmaradó 100 K.-ból kapnak: 20—20 k.-t Abrudbányay Ede, Varga Béla VIII., Gál Zsigmond, Gyulay Tibor VII. o., 10—10 k.-t Kiss Ernő és Gyulai Zoltán VI. o. t.

4. *Raffaj Károly* internátusi felügyelő 10 K.-t tűzött ki egy olyan bennlakó tanuló jutalmazására, aki magaviseletével az egész éven át a legkisebb kifogásra sem adott alkalmat. Ez összeget nyeri Farczádi Gerő V. o. t.

5. *Dr. Nyiredy Géza* tanár a növénytanban tanusított előmeneteléért és szorgalmas növénygyűjtésért Kopp Elemér IV. o. t.-nak jutalmúl adta Alpenflora c. könyvet és Boros László II. o. t.-nak a természetrajzban tanúsított előmeneteleért Kis bogárgyűjtő c. könyvet.

6. *Dr. Borsai Áron* orvos 20 k.-t adományozott egy szegény, jó magaviseletű, unitárius vallású tanuló jutalmazására. Ez összeget nyeri Gálfi Zsigmond V. o. t.

7. *Az E. K. Tanács* adományából „Szabadelvű vallásos gondolkodás a XX. század kezdetén“ c. műből 1—1 példányt nyernek: Adorján Jenő, Barabás József, Fekete Sámuel, Iszlai Géza VIII., Barabás Zoltán, Bálint Domokos VI. o. t.

Berde Mózsa életrajza c. moból 1—1 példányt nyernek: Egyed József VI., Bartha Lajos, György Zsigmond V., Kopp Elemér IV., Balogh Gábor és Gelei Kálmán II. o. t.

A különböző segélyezések összege:

1.	Ösztöndíjak pénzben	984·—
2.	Ösztöndíjak konviktusi élelmezésben	10083·17
3.	Segélyző-alapból 33 tanulónak	270·—
4.	Legatioból papnövendékeknek	2178·—
5.	Patrociniumból „	173·10
6.	Egyetemi tandíj „	859·—
7.	Internátusi díj elengedve papnövendékeknek . . .	1000·—
8.	Alsóosztályúak felügyeleteért „ . . .	1374·—
9.	Elengedett iskolai díjak 141 tanulónak	3685·80
10.	Elengedett kórházi és gyógyszertári díjak 39 tanulónak	180·18
11.	Elengedett isk. díjhátralékok 12 tanulónak . . .	289·40
12.	Jutalmak alapítványokból	574·—
13.	Jutalmak egyesek adományából	170·—
14.	Jutalmak és segélyezés könyvekben és taneszközökben	239·80
15.	Önképzőköri munkálkodásért pályadíjak	70·—
16.	Érettségi vizsgálaton egy jeles tanulónak	200·—
17.	Gimn. tanulók jövedelme alsóosztályúak felügyeleteért	6053·—
	Összesen:	28383·45

XIX.

Az elemi iskola.

Az 1903—1904. tanév szeptember 7-én nyittatott meg s a tanítás ugyanazon napon d. e. 8 órakor kezdődött. Az elemi iskolába beirt növendékek száma 74., s e szerint ismét szaporodásról számolhatunk be. A tanítótestületben változás nem történt. Évközben iskolánkat több alkalommal meglátogatták: Dr. Boros György tanvezető és Dr. Gál Kelemen igazgató. Ez iskolai év folyamán is megünnepeltük a felejthetetlen királyné, Erzsébet emlékére szentelt napot, márc. 15.-ét, a szabadság emléknapját és Deák Ferenc születésének 100 éves fordulóját. A növendékek dalokat énekeltek és költeményeket szavaltak. A növendékek a tanítók vezetése alatt kedvező időben többször voltak a város környékére félnapi kiránduláson, s juniusban egész napon Jegenye gyógyfürdőre azon céllal, hogy az egyes ismeretágakba, de különösen a földrajzba, a természet közvetlen szemlélése utján vezettessenek be s a városi gyermekeknél annyira fontos szabad mozgással üdüljenek és a káros szellemi túlterhelésnek ez által is gátat vethessünk. Tanév elején a szegénysorsú növendékek között 25 korona értékü tankönyvet és iróeszközt osztottunk ki a *sepsiszentiványi Szentiványi Jenő* alapítvány kamataiból. (L. az értesítő 166. lapján.) Hadházi Sándor egyházi tanácsos úr egy kitömött baglyot ajándékozott iskolánknak. Dr. Gyalui Farkas egy. magántanár úr 5 drb. könyvet ajándékozott jó tanulók jutalmazására. A záró vizsgálatokat junius 11-én tartottuk meg. A záró ünnepély u. azon hó 12.-ik napján d. e. 11 órakor volt. A jó viseletü és szorgalmas tanulók közül *jutalomkönyveket* kaptak:

Daly Dezső, Gyalui Jenő, Sólyom Lajos 1. o., Asztalos Károly, Gál Ernő, Hadházi József, Müller Géza, Miklós Lajos, Szász Fe-

renc, Püspöky László 2. o., Boros Sándor, Hadházi Sándor, Neumann Endre, Tanka Gyula 3. o., Fazakas Béla, Kohn Zoltán, Müller Károly, Müller Sándor, Nagy László, Ürmösi Domokos, Nagy Lajos 4. o. tanulók. — *Dicséretet érdemeltek:* László Ernő, Strasser Elemér, Zsirai Hugó 1. o., Márton János, Tanka Károly, Lászlóczky Péter 2. o., Baróthi Lajos 3. o., Deutsch Vilmos, Elekes Béla, Hintós László, Jakab István, Strautz Lajos, Tóth Ferenc 4. o. tanulók.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Heti félóra szám				
	1. oszt.	2. oszt.	3. oszt.	4. oszt.	Együtt
Vallástan	2	2	2	2	8
Beszéd- és értelemgyakorlat . .	3	2	—	—	5
Nagyar nyelvtan	—	2	2	2	6
Földrajz	—	2	3	3	8
Történelem	—	—	—	2	2
Számtan	6	6	6	5	23
Olvasás — irás	8	5	5	4	22
Ütenyírás	1	1	1	1	4
Fogalmazás	—	—	1	1	2
Rajz	2	2	2	2	8
Ének	2	2	2	2	8
Testgyakorlás	2	2	2	2	8
Összesen . .	26	26	26	26	104

1. osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Vallástan. Heti 2 félórán. K. k. Dr. Boros Gy.: Jó gyermek könyve. Esti és reggeli imák. Géza nem fogadott szót. Kis szivemben bánat fészkel.* Árpád virágot visz édes anyja sírjára. Boldog gyermek vagyok.* Andor és Nándor. Hogyha árvát látok.* A kovácsmester gyermekei. Forró melegségét . . .* Az oroszlán és egér. A tél. Odakünn hideg van.* A karácsony. Általános ismétlése az eddig tanúltaknak. A hazugság megbüntetése. A testvéri szeretet. A koldus. Adjatok adjatok.* Vilmos és a madárfiókák. A holló és a róka. A méhecske. Jenő az állatkínzó. A seregély. A három kis árva. A vak koldus. Őre a világnak.

Beszéd-értelemgyakorlat. Heti 3 félórán. Peres Sándor vezérkönyve alapján. Ismerkedés. Játékok. A tanszerek helye. Iskolai rendre szoktatás. Rajzolás. Mese Jankóról. Kamarában az egér.* Az iskola. Az iskolai udvar. A kert. Mese a kóróról. Ősz. Kérdezem a falevelet.* Az asztal. A terítés, étkezés. Mese az asztalról. A szék. A pad. Iskolai bútorok összefoglalása. A taneszközök: Palatábla, palavessző, kréta, szivacs, papir, iron, toll, tinta, mese Kariról, könyv, számoló gép. Karácsony. A család, a lakás bútorai, berendezés. A farkasok tanyája (mese). Az otthon. Mese a hólyagról. A ruházat. Fáj a szivem.* Álom, betegség, egészség. Mocskos Pali.* Tűz, gyufa. Az ősz ember parazsa (mese). A macska, egér, patkány. Van egy cicám.* A királyfiú meg az egér (mese). A kutya, ló, tehén. A kis Mari.* Husvét. A veréb, fecske, szarka, varjú, mező, rét, határ. A földmivelés. A róka és a farkas (mese). A házi szárnyasok. A róka, medve és a szegény ember. Pünkösd.

Számtan. Heti 6 félórán. Dr. Lutter N. vezérkönyve alapján. Az egy, a semmi, a sok, kevés, több fogalma. 1, 2, 3 számfogalma. A négy alapmiveletre feladatok a 3-as számkörben. Az 5-ös számkörben feladatok. Az arab és római számjegyek 5-ig. 6, 7 számfogalma. A négy alapmiveletre feladatok. Az arab és római 6, 7. A nagyobbítás jele. 8, 9, 10 számfogalmak. A négy alapmiveletre feladat. Az arab és római 8, 9, 10 számjegyek. A kisebbítés jele. 11, 12, 13 számfogalma. A négy alapmiveletre feladat. Az arab és

* A *-gal jelöltek imák vagy versek.

római 11, 12, 13 számjegyek. A szorzás jele. 14, 15 számfogalma. A négy alapmiveletre feladat. Az arab és római 14, 15 számjegyek. Az osztás jele. 16, 17, 18, 19, 20 számfogalma. A négy alapmiveletre feladatok.

Irva-olvasás. Heti 8 félórán K. k. Paulini Abc- és olvasókönyv. Előgyakorlatok az irva-olvasáshoz. Kis- és nagybetűk irott és nyomtatott képe. Olvasmányok, versek. Szent fogadás.* A kis nyúl. A kis honfi.* Miért suta farku a medve? A róka és a szarka. A torkos egér. Civakodó kecskék. Csiga-biga.* Három pillangó. Sánta róka. Hogy beszélnek az állatok.* A kis fiú a mezőn. Minden tanuló egy vizsgai verset tanult.

Ének. Heti 2 órán. Hallás után. Kecske komám. Éhes volt a róka. Magyarország. János cigány. Gólya, darú. Hüvös az ősz. Kérjed Isten segedelmét. Az én bátyám. Uram templomodba . . . Én Istenem. Hát fiaim. Áldjad én lelkem . . . Leng a lobogó. Van egy cicám. Zöldelik . . . Letelve már a munka napja.

Rajz. Heti 2 órán. Függélyes, vizszintes és ferdevonalak síkdiszítések. Könnyen rajzoltatható tárgyak szemléltetve.

Ütenyirás. Heti 1 órán. Szavak és mondatok iratása.

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Egy sorba és körbe állás. Éhes volt a róka. Karlökések. Törzshajlítások. Künn a bárány, benn a farkas. Lábemelések. Kar-, törzs- és lábgyakorlatok. Az ezüst síp. Kar-, törzs- és lábgyakorlatok. A macska és az egerek. Két sorba fejlődés. Távol ugrás. Tüzet viszek. Magas ugrás. Hol vagy Jakab? Ugrás a roham-deszkáról. Az eddig tanult játékok. Az 1, 2, 3 és 4 sorba sorakozás, menés gyakorlása. A királyok és katonák. Lobálások a gyürűn, nyújtón, korláton.

2. Osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Vallástan. Heti 2 félórán. K. k. Dr. Boros Gy.: Jó gyermek könyve. A mult évben tanultak ismétlése. Árpád az iskolában. Imádkozni kell. Márton pap lett. Ézsaú és Jákob. Az idegenek. Árpád segítsége. Gyermekeknek szája. A vén harang. Vilmos és a koldus. Az eddig tanultak ismétlése. Árpád első hibája. Az állatok. Mózes története. József története.

A *-gal jelöltek imák vagy versek.

Beszéd-értelem gyakorlat. Heti 2 félórán. Peres Sándor vezérkönyve alapján. Sárgarépa, petrezselyem, káposzta, ugorka, paradicsom, borsó, lencse. A béka. A béka komája*. A csiga, gyík, a gyümölcsfák ősszel. Hogy lesz az almafa?* A mező, rét, erdő ősszel. Harmat, köd, eső, sár, szél. Lakás. A család. Toldi Miklós*. Háztulajdonos, a vagyon. A szomszéd község, terek, piac, a vásár, vendégfogadó. Étel, ital. Téli foglalkozás, karácsony. Az emberi test. Az érzékek. Az emberek foglalkozása. A róka bíráskodása*. A lakosok nyelve, vallása, műveltsége. Ország. Magyar címer, magyar zászló. Toldi Miklós*. Adó, pénz, király. A legelső magyar ember a király*. Tavasz. Hóvirág. Ibolya, rózsa, az ibolya álma*. Erdei növények, A havasi rózsa*. A nyár, a levegő, nap, hold, csillagok, a felhő. A kis gyermek és a szivárvány*. Isten.

Magyar nyelv. Heti 2 félórán. K. k. Almási János, „Magyar nyelvgyakorló." A tárgyak nevei, helye, száma. Egyes és többes szám. A tárgyak anyaga. A tárgyak részei. Az állatok, emberek nevei. A hangok és a betük. A szótagolás. Az írásjelek vagy szünetjelek. A szavak rövidítése. A mondat fogalma. A mondat alkotása. Az ige. Jelen-, mult- és jövőidők. A mondat főrészei: alany, állítmány. Egyes és többes számú mondatok. Melléknév. Alap-, közép- és felsőfok. A főnév, névelők. Személyes névmások. Az alany és állítmány kikeresése az olvasókönyvből.

Olvasás. Heti 5 félórán. K. k. Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterfi olvasókönyv. Imádkozzál*. Jó szándék. Kis tanuló*. A ház. A kis árva*. A kóró és a kis madár. Ősz elején*. Mese az arany almáról. A hős nyúlacska. Isten megsegít. A szegény leányka, este. A tél. Itt a tél*. Géza urfi*. A ló, a galamb, karácsonykor*. A karácsony. Az egér gyűlés. Ki a legerősebb. Jól esett.* A lúd. Az okos kutya. A tyúk. Pipi, pipi kis madárka.* Micurka és az egérke. Veréb.* A békeszerető szegény leányka. A kakas, kutya és a róka. A róka a kútban. A farkas és a bárány. A veréb és a pulyka.* A tél végén.* Mennyben lakó.* Az egészség. A tavasz. A kikelet.* Husvét. Mit dalol a dalos madár.* Nap és szél. A mi gólyánk. A hős béka és a vitéz egér.* A kis tehénpásztor. Jó reggel.* Nyáron. A határ. A méh és a galamb. A két kecske. A hazug bojtár. Zúgó patakon.*

A *-gal jelöltek mesék.

Földrajz. Heti 2 félórán. Kirándulások a mezőre. Földrajzi alapfogalmak. Iskolánk és környéke. A fő- és mellék világtájak a természetben és térképen. A tanterem, az iskolai udvar. Belváros. Alsóváros. Felsőváros. Az eddig tanultak ismétlése. Kétvizközti-külváros. Hidelvei-külváros. Kirándulások. Földrajzi alapfogalmak.

Számtan. Heti 6 félórán. K. k. Dr. Beke M. Számoló-könyv. A mult évben tanultak ismétlése. Mértékek, pénzek. 30-ig terjedő számkör. A négy alapmüveletre feladatok. Az arab- és római számok 30-ig. 30-tól 40-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Az arab és római számjegyek 40-ig. 40-től 50-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Az arab és római számjegyek 50-ig. 50-től 60-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Az arab és római számjegyek 60-ig. Az óra ismertetése. 60-tól 70-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmiveletre. Az arab és római számjegyek. 70-ig. 70-től 80-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Arab és római számjegyek 80-ig. 80-tól 90-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Arab és római számjegyek 90-ig. 90-től 100-ig terjedő számkör. Feladatok a négy alapmüveletre. Az arab és római számjegyek 100-ig. Mértékek, pénzek.

Rajz. Heti 2 órán. Szemléltetve rajzolás. Falevelek. Könnyebben rajzolható tárgyak.

Ütenyírás. Heti 1 órán. Lásd az 1. oszt.-nál.

Ének. Heti 2 órán. Lásd az 1. oszt.-nál.

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Lásd az 1. oszt.-nál.

3. osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Tarcsafalvi Albert: Bibliai történetek. I. rész. A teremtés munkája. Ádám és Éva. Az irigység áldozata. Isten büntetése és jutalmazása. A hitbeli hűség próbája. Egy tál lencse. József története. Mózes története. Szenvedések iskolája. Áldozat Istennek. Áruló asszony. Dávid. Salamon. Illés. Elizeus. Dániel. Erkölcsi szabályok. Imák.

Magyar nyelvtan. Heti 2 órán. K. k. Almássy J. Magyar nyelvtan. II. rész. Közös és tulajdon főnév, íge, melléknév, szám-

név, névmások, névelő- és névutó. Alany, állítmány. Egyes és többes szám. A melléknév fokozása. Az ige három fő ideje. Egyszerű mondat bővítése tárggyal, hely-, idő-, mód-, cél- és okhatározóval. Írásjelek. Írásbeli dolgozatok.

Olvasás. Heti 5 órán. K. k. Komáromi, Lakits, Luttenberg, Péterffy. Olvasókönyv. III. rész. Olvasmányok olvasása, tartalmi tárgyalása. Költemények emlézése.

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Csiki: Kolozsvár földrajza. Kolozsvár környéke. Kolozsmegye és Erdély.

Számtan. Heti 5 órán. K. k. Dr. Beke Manó: Számtan. III. rész. Az 1000-es számkör. A négy alapművelet fejben és írásban. A mértékek. Írásbeli dolgozatok.

Ütenyírás. Heti 1 órán. Kis- és nagybetűk. Szók, mondatok.

Fogalmazás. Heti 1 órán. Másolás. Tollbamondás. Önálló fogalmazványok kérdésekre vagy elbeszélés után A róka és a gólya. Családi kör. A tábla. Mókus. A só. A kutya. A tél. A kutya és macska összehasonlítása. A lúd. Baleset egy csónakázásnál. Tavaszi élet. A cserebogár.

Rajz. Heti 2 órán. Tárgyak körvonalai. Nyomtatott betűk. Levelek.

Ének. Heti 2 órán. A 7 főhang ismertetése. Átmenetek (Modalutiók). A „Szol-fa“ rendszer segítségével. Dalok.

Testgyakorlás. Heti 2 órán. Rendgyakorlatok, játékok.

4. osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

Vallástan. Heti 2 órán. K. k. Tarcsafalvi A.: Bibliai történetek. II. rész. Keresztelő János. Jézus születése. Jézus fellépése. Jézus megkeresztelése. Tanítványok választása. Hegyi beszéd. A javítás útján. Jézus gyógyít szombat napon. A bűnös asszony. Jézus a gyermek barát. Példázatok. Jézus utolsó útja Jeruzsálembe. Jézus a Getsemáné kertben. Krisztus Pilátus előtt. Krisztus a keresztfán. Első pünkösd. Saul. Pál apostol. Erkölcsi szabályok. Imák.

Magyar nyelvtan. Heti 2 órán. K. k. Almássy J.: Magyar nyelvtan. III. rész. Egyszerű és bővített mondat. Szótagolás sza-

bályai. Birtokviszony. Személyragok, birtokrag és birtokos névmás. Igeragozás. Határozók. Jelzők. Hiányos mondat. Összevont és összetett mondat. Összetett szavak. Kötőszók, indulatszók. Ragok. Szóképzés. Képzők. Elemezés.

Olvasás. Heti 4 órán. K. k. Komáromi, Lakits, Luttenberg, Péterffy: Olvasókönyv. IV. rész. Olvasmányok olvasása, tartalmi tárgyalása. Költemények emlézése.

Ütenyírás. (L. a III. osztályt.)

Földrajz. Heti 3 órán. K. k. Simonyi J.: Földrajz. Magyarország megyéi, folyói, hegyei, városai, lakói, stb. Az osztrák birodalom. Európa országai és az öt földrész rövid ismertetése.

Történelem. Heti 2 órán. K. k. Dr. Török I.: Magyarország története. Kimagaslóbb történelmi személyek életrajza keretében a magyar nemzet rövid története.

Számtan. Heti 5 órán. K. k. Dr. Beke Manó: Számtan. A négy alapművelet fejben és írásban, egy és több nevű számokkal. A méterrendszer. Főbeli műveletek tört számokkal.

Fogalmazás. Heti 1 órán. Másolás. Tollbamondás. Megbeszélés után. A honfoglalás. A délkeleti felföld. Levelek. A gazdag. Szt.-István halála. Hajdu megye. A magvetőről. Sopron megye. Imre király és Endre. Árva fiu dala. Kemény Simon. Az éjszakkeleti felföld. Fiume és a tengerpart. A veréb és a fecske.

Ének. Heti 2 órán. (Lásd a 3. osztályt.)

Rajz. Heti 2 órán. (Lásd a 3. osztályt.)

Testgyakorlás. Heti 2 órán. (Lásd a 3. osztályt.)

Első osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Olvasás-irás	Besz. ért. gyak.	Számtan	Ének	Rajz	Ütenyirás	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Baróthy Gyula ev. ref.	2	3	3	3	4	2	2	2	1	2	3	
	Biró Béla	3	5	3	5	2	3	3	1	1	4	5	o. i. u.
	Bodor Mózes	3	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	
	Daly Dezső róm. kath.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
5	Engelmann Imre izr.	2	2	2	2	2	3	2	4	1	2	2	
	Ferenczi Jenő izr.	2	1	2	2	3	2	2	2	1	2	2	
	Gyalui Jenő izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	jut. nyert
	Kovács János	2	2	1	1	3	1	2	1	1	2	2	
	Kovács Ferenc	2	2	2	4	1	3	2	2	1	2	2	
10	Lászlóczki István	K maradt											
	László Ernő izr.	1	2	3	1	2	2	1	2	1	1	2	
	Lusztig Tibor izr.	3	3	3	2	3	4	3	2	1	2	3	
	Márk József	3	5	3	5	3	3	4	1	1	4	5	o. i. u.
	Nanovszky László	2	3	2	1	2	2	3	1	1	2	2	
15	Simó János	2	3	3	2	3	3	2	2	1	2	3	
	Sólyom Lajos ág. ev.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Strasser Elemér izr.	1	1	1	1	2	3	3	2	1	1	2	
	Taub Elemér izr.	2	3	3	2	3	4	3	2	1	2	3	
	Ullmann Ferenc	Kimaradt											
20	Ütő Attila	2	4	2	4	2	3	2	3	1	2	3	
	Zsirai Hugó izr.	2	2	1	2	1	3	3	2	1	2	2	

Második osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Nyelvtan	Olvasás-irás	Besz. ért. gyak.	Földrajz	Számtan	Ének	Ütenyirás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Asztalos Károly e. r.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	jut. nyert
	Földes István izr.	2	4	3	3	3	4	1	2	3	1	2	2	3	
	Gál Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Hadházi József	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	jut. nyert
5	Hajnal Géza izr.	2	3	3	3	3	2	1	2	2	2	1	2	2	
	Kádár Lajos	2	3	2	3	3	3	1	3	4	2	1	2	3	
	Klusch Károly ág. e.	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	
	Lászlóczki Péter	2	2	2	2	3	2	1	2	2	1	1	2	2	
	Márton Péter	1	2	1	1	2	1	3	3	3	2	1	2	2	
10	Miklós Lajos	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Müller Géza	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Püspöky László e. r.	1	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	jut. nyert
	Rotáridesz István á.	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2	
	Szász Ferenc	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
15	Tanka Károly	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	2	
	Varga József	2	3	3	2	3	2	1	2	3	1	2	2	2	

Harmadik osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Nyelvtan	Olvasás	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Írás	Rajz	Ének	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Andrási Ferenc	2	2	3	2	3	3	3	2	2	1	1	2	2	
	Baróti Lajos ev. ref.	1	2	2	1	1	3	4	3	3	3	1	2	2	
	Boros Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Gergely Ödön	3	4	3	3	4	3	4	4	3	1	1	3	3	
5	Hadházi Sándor	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Izrael Sándor izr.	1	2	3	4	2	2	4	4	4	2	1	3	3	
	Kómis Lajos ev. ref	2	3	1	2	2	2	3	3	3	3	1	2	2	
	Máthé Mózes	1	2	4	2	2	3	3	2	2	1	1	2	2	
	Nagy György r. k.	4	3	4	3	4	2	2	2	3	3	1	3	3	
10	Neumann End. izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Stein János	Kimaradt													
	Szilágyi Fer. r. k.	2	3	2	2	2	3	2	3	3	2	1	2	2	
	Tanka Gyula	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	jut. nyert
	Vajda András	4	4	4	4	3	4	4	4	1	3	1	3	3	

Negyedik osztály.

Osztálytanító. *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Nyelvtan	Olvasás	Földrajz	Történelem	Számtan	Fogalmazás	Írás	Rajz	Ének	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.	Megjegyzés
	Brauner Ernő izr.	Kimaradt														
	Deutsch Vilmos izr.	1	3	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	
	Elekes Béla	1	2	1	1	1	2	2	2	2	3	2	1	2	2	
	Erdődi Ernő	1	3	2	2	2	2	3	2	2	3	1	1	3	2	
5	Fazakas Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Ferenczi Béla	2	1	3	2	4	4	4	1	1	3	3	1	3	3	
	Geréb Károly e. ref.	2	3	3	2	4	2	4	4	2	2	1	1	3	3	
	Gidrai Livius g. kel.	3	2	2	2	2	1	3	1	2	1	1	1	2	2	
	Goldstein Ernő izr.	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	1	2	2	
10	Görgényi Gyula e. r.	3	4	4	3	4	4	3	2	2	3	1	1	3	3	
	Hintós László e. r.	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	
	Jakab István	1	2	1	2	1	2	1	2	2	3	3	1	2	2	
	Kohn Zoltán izr.		1	1	1	1	1	2	2	2	3	1	1	1	1	jut. nyert
	Müller Károly	1	2	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1	jut. nyert
15	Müller Sándor	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	jut. nyert
	Nagy Lajos	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1	jut. nyert
	Nagy László	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	jut. nyert
	Sikó Tibor	2	4	3	3	4	4	3	3	3	3	1	1	3	3	
	Strautz Lajos e. ref.	1	3	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1	2	2	
20	Szász Endre	1	2	3	1	1	1	3	3	3	1	1	1	2	2	
	Tóth Ferenc	2	1	1	1	2	1	2	2	2	3	2	1	2	2	
	Ürmösi Domokos	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	jut. nyert
	Vajda József	3	5	4	4	4	4	4	4	2	1	2	1	4	5	j. v. u.

Az 1904—905. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

Az elemi iskolában.

1. elemi osztály.

1. *Pauliny Károly:* ABC és olvasókönyv I. kiadás . . 40 fillér.
2. Palatábla, 20 cm. széles, 28 cm. hosszú . . . . 36 „

2. elemi osztály.

1. *Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterfy:* Olvasókönyv II. rész 4. kiadás . . . . . 60 „
2. *Boros Gy.:* Jó gyermek könyve . . . . . 40 „
3. *Dr. Beke Manó:* Számtan a népisk. 2. oszt. sz. 4. kiadás 30 „
4. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 36 „
5. I. számú rajztömb . . . . . .
6. *Régeni Áron, Gráf Samu:* Kolozsvár sz. k. város térképe.

3. elemi osztály.

1. *Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterfy:* Olvasókönyv III. rész 4. kiadás . . . . . 72 „
2. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . . 80 „
3. *Dr. Beke Manó:* Számtan a népisk. 3. oszt. sz. 4. kiadás 36 „
4. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 48 „
5. *Csiky:* Kolozsvár földrajza . . . . . 40 „
6. 1. számú rajztömb . . . . . .
7. *Régeni—Gráf:* Kolozsvár környéke . . . . . .

4. elemi osztály.

1. *Komáromy, Lakits, Luttenberg, Péterfy:* Olvasókönyv IV. rész 4. kiadás . . . . . 80 „
2. *Tarcsafalvi Albert:* Bibliai történetek . . . . . 80 „
3. *Dr. Beke Manó:* Számtan a népisk. 4. oszt. sz. 4. kiadás 40 „
4. *Simonyi Jenő:* Földrajz a népisk. 4. oszt. sz. 4. kiadás 48 „
5. *Dr. Baróthi Lajos:* Magyar nemzet története . . . 90 „
6. *Almássy János:* Magyar nyelvtan 3. kiadás . . . 48 „
7. 1. sz. rajztömb . . . . . .
8. Magyarország térképe . . . . . .

XX.

A jövő isk. évre vonatkozó értesítés.

1. ***Beiratás ideje.*** A jövő 1904—1905. tanévre a tanulók fölvétele szept. hó 1—4. napjain d. e. 8—12 óráig fog eszközöltetni. 5.-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni; 10.-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév ünnepélyes megnyitása szept. hó 5.-én d. e. 8 órakor lesz. Az előadások szept. hó 5.-én d. e. 9 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés ugyane napon fog kezdődni.

2. ***Vizsgálatok.*** A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok aug. hó 30—31. napjain tartatnak meg. Javító- és pótló vizsgálat engedélyezéséért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy kötelezett tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbbé szabályszerű vagy rossz, továbbá aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. A folyamodványokat mindkét esetben *legkésőbb július hó 20-ig* az igazgatósághoz kell benyújtani. *Aki folyamodványát a kitűzött időig be nem adja, javító vizsgálatra nem bocsáttatik.* A szeptemberben tartandó *javító,* illetőleg betegség miatti múlasztás esetén *pótló érettségi vizsgálatra* augusztus hó 30-ig kötelesek az illetők jelentkezni, illetőleg az előző évben kapott érettségi bizonyítványukat beadni.

3. ***Felvétel.*** Az elemi iskola 1. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 9-ik életévöket már betöltötték, 12 évnél nem idősebbek s az elemi iskola 4. osztályát kielégítő eredménnyel végezték. A magasabb osztályokba való felvétel vala-

mely hasonló rangú és nyilvános joggal felruházott gimnázium megfelelő bizonyítványa alapján történhetik. A polg. iskola valamelyik osztályából gimnáziumba átlépni kívánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek. Beíratáskor be kell adni az előző évi iskolai bizonyítványon kivűl a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. Amely tanuló mindezeket a bizonyítványokat be nem mutatja, beíratásra nem számíthat. *A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az isk. díjakat felerészben befizetni.*

A gimn. V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beíratásnál köteles kijelenteni, hogy fia vagy gyámoltja a görög nyelvet tanulja-e, vagy az azt pótló tantárgyakat. Oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban görög nyelvet tanúlt, az igazgatóság engedélyének kikérése után átléphet a görögpótló tanfolyamra, ha e tanfolyam végzett tananyagából felvételi vizsgát tesz; viszont a görög nyelv és irodalomból tartozik vizsgálatot tenni az oly tanuló, ki már egy vagy több éven át a pótló tantárgyakat tanulta.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beíratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyeletet és nevelés gondjait bízni. A kifogás alá eső szállás megváltoztatását követelni az igazgatónak jogában áll.

A fölvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az illető osztályfőnöknél jelentkeznek, aki a beíratáshoz tartozó egyéb teendőket végzi.

4. ***Internátus***. Azon tanulók, kik az iskolában bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat *legkésőbb jul. 20-ig* az igazgatónak bejelenteni. *Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számíthat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely.* A bennlakó tanulók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesebb ágy- és fehérneműt magukkal hozni, t. i. legalább két rend ágyneműt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár harisnyát, 3 törülközőt, továbbá téli és nyári, ünneplő és viselő felsőruhákat.

Az internátus 200 tanulóra van berendezve. A tanulóknak külön dolgozó-, háló-, étkező- és fürdőhelyiségek állanak rendelke-

zésükre. A felügyeletet az igazgató és két felügyelő tanár teljesíti. A fennjáró betegek részére betegszoba s e mellett fürdőszoba van. *A dohányzás az intézet összes helyiségeiben a legszigorúbban tiltva van,* kivéve a VII. és VIII. o. tanulókat és a papnövendékeket, kiknek az olvasóteremben, melyet a napirendben megszabott időben tanulmányaik bővítése céljából használhatnak, továbbá az udvaron meg van engedve.

5. Kimutatás

az elemi iskolai és főgimn. tanulóktól fizetendő díjakról.

a) ***Elemi iskola.***

Fizető	Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	41.—	24·—	17.—	38 40	21·40	17·—
« künnlakó	25·—	15·—	10·—	22·40	12·40	10 —
Nem unitárius bennlakó . .	62 —	35·—	27 —	58·40	31·40	27·—
« « künnlakó . .	41·—	23 50	17·50	37 40	19·90	17·50

b) ***Főgimnázium.***

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	zeptemberben fizetendő	Február 1 én fizetendő
Unitárius bennlakó . .	I—V. o.	103·—	58·50	44·50	99·40	53·90	45·50
	VI—VIII. o.	106·	60·—	46·—	102·40	55·40	47·—
« künnlakó . .	I—V. o.	77·—	44·50	32·50	73·40	40·90	32 50
	VI—VIII. o.	80·—	46·—	34·—	76·40	42·40	34·—
Nem unitárius bennlakó	I—V. o.	145 —	80·50	64·50	139·40	73 90	65 50
	VI—VIII. o.	148·—	81·—	67·—	142·40	75 40	67·—
« « künnlakó	I—V. o.	99·—	57·50	41·50	93·40	50·90	42·50
	VI—VIII. o.	102·—	59·—	43·—	96·40	52 40	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beíratáskor. *Azonban a díjak felerészét ők is kötelesek előre befizetni. Aki folyamodványát ekkor be nem adja, az díjak elengedésében nem részesülhet.* Ösztöndíjakért a kellően felszerelt folyamodványok szintén beíratáskor nyújtandók be.

6. ***Konviktus.*** *Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett tagja. Ez alól fölmentést csak hitelesen indokolt esetben adhat az igazgatóság írásbeli folyamodásra.*

A konviktusba való felvételért a folyamodványt iul. hó 20-ig az igazgatóhoz kell benyujtani. Az egész díjas helyért folyamodók isk. bizonyítványukat, az egész vagy részkedvezményért folyamodók pedig *iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülőik hatóságilag hitelesített adókönyvi kivonatát* csatolják. *Minden folyamodó köteles továbbá a következő szülői nyilatkozatot mellékelni:*

Szülői nyilatkozat.

Alólírott midőn elismerem, hogy ..... nevü fiam (gyámfiam) az én tudtommal és belegyezésemmel lép az 19..... tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába, kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak díjait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláírása.

(Tanuk.)

Az élelmezés díja egy iskolai évre unitárius vallású elemi, gimnáziumi, papnevelő intézeti és egyetemi tanulónak 200 K., más vallásúaknak 300 K. Teríték-díj valláskülönbség nélkül 10 K. A díj öt egyenlő részletben előre fizetendő: az 1. részlet a beíratáskor, a 2. nov. 1—5., a 3. jan. 1—5, a 4. márc. 1—5. és az 5. máj. 1—5 napjain. Ezen kívül a teríték-díj, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beíratáskor egy összegben. Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok esetén a konv. gondnoktól haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nemfizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes

díjakról és 15 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerű iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés díja naponként 77 fill.

Az élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll. Szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tanulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok terhére egész, háromnegyed, fél- vagy egy negyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik félkedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, irásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy e kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire és vacsorára egy-egy cipót kivánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 20 K.-ért megkaphassák. Hasonlóan az $^1/_4$ kedvezményben részesülők is évi 50, ill. 70 K. ráfizetéssel a fennebbi feltételek mellett részesülhetnek e kedvezményben.

A meghatározott rendeltetéssel biró konviktusi alapítványok a következők:

1. *Az árkosi Benkő Mihály* alapra pályázhatnak a le- vagy felmenő ágú rokonok, másodsorban a nagyajtai Incze-családból, harmadsorban árkosi, közép- és nagyajtai szegény, jóigyekezetű, unitárius vallású tanulók.

2. *Id. Daniel Gábor* főgondnok úr alapítványára udvarhelymegyei szegény unitárius vallású tanulók.

3. *Józan Miklós budapesti lelkész* alapítványára igyekvő és jó magaviseletű, torda-aranyosmegyei unitárius vallású tanulók.

4. *A bölöni egyházközség alapítványára* bölöni illetőségű, gimn. vagy papnevelő-intézeti, szegény és jóigyekezetű tanulók.

5. *Szentiványi Gyula alapítványára* első sorban a családtörzshöz tartozó, másodsorban sepsiszentiván-laborfalvi illetőségű, harmadsorban székely származású, szegénysorsú tanulók.

6. *Ferencz József és neje Gyergyai Anna* alapítványra papnövendékek és gimn. tanulók különbség nélkül.

7. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr alapítványára szegénysorsú, unitárius vallású tanulók.

8. *Koncz Judit-alapítványra* a Koncz-családból származó, vagy a Koncz-családdal rokon családokból származó, erdélyi mazásznár, unitárius vallású ifjak.

9. *Téglás Mihály alapítványra* sepsikőröspataki születésű, szegénysorsú, jóigyekezetű, unitárius szülőktől származott és unitárius vallásban nevelt tanulók.

10. *Derzsi János-alapítványra* unitárius szülőktől származott, ép és egészséges szervezetű, szegény és kifogástalan magaviseletű, jó előmenetelű tanulók.

A kedvezményt a tanuló évközben is elveszítheti, ha elégtelen osztályzatot kap vagy kevésbbé szabályszerű magaviseletet tanusít.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványok nem vétetnek tekintetbe

Dr. Gál Kelemen,
igazgató

XXI.

Az 1904—5. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke.*

I. gimn. osztály.

	Korona
Iszlai. Egyházi énekek	1·20
Badics. Magyar olvasó. I., 4-ik kiadás	2·—
Csengeri. Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv, I., 3-ik kiadás	2·40
Gerevich-Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Magyar nyelvtan, I., 3-ik kiadás	—·80
Horti. Rajzoló geometria, I., 4-ik kiadás	2·—
Csifó. Bibliai Történetek. Ó szövetség	—·80
Nyiredy. Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky. Kis természetrajz, I.	2·20
Simonyi. Földrajz, I., 3-ik kiadás	1·60
Kógutovicz. Középiskolai földrajzi atlasz, I., 4-ik kiadás	2·—
Kézi nagyító	1·20

II. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·20
Badics. Magyar olvasó, II., 3-ik kiadás	2·40
Csengeri. Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv, I., 2-ik kiadás	2·40
Gerevich Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Magyar nyelvtan, II., 2-ik kiadás	—·90
Horti. Rajzoló geometria, II., 3-ik kiadás	2·—
Csifó. Bibliai töténetek. Új-szövetség	—·60

* Minden tankönyvből csak a legújabb kiadás használható.

	Korona
Nyiredy. Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky. Kis természetrajz, II.	2·60
Simonyi. Földrajz, II., 2-ik kiadás	1·60
Kogutovicz. Középiskolai földrajzi atlasz, II., 4-ik kiadás	2·40
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

Iszlai. Egyházi énekek	1·20
Badics. Magyar olvasó, III., 2-ik kiadás	2·40
Bartók. Biblia-ismertetés, 3-ik kiadás	1·50
Csengeri. Latin nyelvtan, II.	1·80
„ Latin olvasó- és gyakorlókönyv	2·—
Gerevich-Orbók. Számtan, 3-ik kiadás	3·—
Halász. Rendszeres magyar nyelvtan, 2-ik kiadás	1·20
Hirn-Paulay. Módszeres német nyelvtan és gyakorlókönyv I., 2-ik kiadás	2·80
Horti. Rajzoló geometria III—IV., 2-ik kiadás	2·—
Schmidt. Fizikai és matematikai földrajz, 11-ik kiadás	1·20
Szádeczky. Magyarország története, I.	2·20
Simonyi. Földrajz, III. r.	2·20

IV. gimn. osztály.

Iszlai Egyházi énekek	1·20
Arany-Lehr. Toldi, 11-ik kiadás	1·60
Csengeri. Latin nyelvtan, II.	1·80
Ferencz József. Unitárius káté, 6-ik kiadás, kötve	—·80
Hirn-Paulay. Módszeres német nyelvtan és gyakorlókönyv I.	2·80
Horti. Rajzoló geometria III—IV., 2-ik kiadás	2·—
Négyesy. Stilisztika, 4-ik kiadás	2·50
Nyiredy. Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky Növénytan kézikönyve	3·60
Suták, Algebra, I.	2·40
Szádeczky. Magyarország története, II.	2·20
Szentimrey Székely. Latin olvasó Caesar, Curtius és Ovidiusból	2·40
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

	Korona
Iszlai. Egyházi énekek	1·20
Beneczky. Keresztény egyház története	2·50
Csengeri: Anthologia latina	2·—
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Hirn-Paulay. Német olvasókönyv, V—VI. oszt.	2·40
„ „ Német nyelvtan, V—VIII. oszt.	1·80
Maywald. Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80
„ Görög olvasókönyv, I., 3-ik kiadás	1·80
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Riedl. Rhetorika, 5-ik kiadás	3·—
Paszlavszky. Állattan kézikönyve, 4-ik kiadás	4·—
Márki. Egyetemes történelem, I.	2·40
Suták. Algebra, I.	2·40
Wagner-Horváth. Római régiségek, 4-ik kiadás	2·80
Cicero. Orationes selectae XIII. ed Dávid, 2-ik kiadás	1·60
Kézi nagyító	1·20
Bogárgyűjtő	2·—
Dr. Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay. Homeros Odysseia magyarul	2·40
Badics. Irodalmi olvasmányok, 1 r., 2-ik kiadás	2·20
Boross. Stilisme	1·20
Geréb. Szemelvények Herodotos tört. műveiből	1·50
Dr. Csengeri J. Homeros Iliása (magyar fordításban)	5·60

VI. gimn. osztály.

Wagner-Horváth. Római régiségek	2·80
Dr. Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Ferencz József. Unitárius kis tűkör, 3-ik kiadás	1·60
Hirn-Paulay. Német nyelvtan, V—VIII. o.	1·80
„ „ Német olvasó, V—VI. o.	2·40
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Maywald. Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80

	Korona
Maywald. Görög gyak. és olvasókönyv, II., 3-ik kiadás	2·50
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Márki. Egyetemes történelem, II.	3·—
Riedl. Poetika, 4-ik kiadás	3·—
Shakespeare-Névy. Julius Caesar, 3-ik kiadás	1·20
Suták. Algebra, II.	1·80
Kalmár. Szemelvények Liviusból	3·20
Cserép. Szemelvények Vergilius Aeneisből	2·—
Reichenhaller. Chemia és mineralogia	3·—
Kézi nagyító	1·20

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics. Irodalmi olvasó, II., 2-ik kiadás	2·—
Sophocles-Csiky-Losonczy. Elektra	1·20
Boross. Stilisme	1·20

VII. gimn. osztály.

Marion-Péterfi. Az ember kötelességei és jogai	1·40
Molnár S. Latin stilusgyakorlatok	4·—
Cserép. Római régiségek, 4-ik kiadás	3·20
Hirn-Paulay. Német olvasókönyv	2·40
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Fehér-Szekeres. Kisérleti fizika, 8-ik kiadás	5·50
Lessing-Theiss. Minna v. Barnhelm	—·70
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás, kötve	2·40
Váczi. Irodalomtörténet, I.	4·80
Suták. Algebra, II.	1·80
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Cicero. Orationes selectae XIII. ed. Dávid, 2-ik kiadás	1·60
Csengeri-Homeros. Ilias, 3-ik kiadás	3·60
Dávid. Szemelvények Herodotosból, 3-ik kiadás	1·60
Hittrich, Sallustius	1·—
Vergilii Aeneis ed. Némethy	1·60
Dr. Márki. Egyetemes történelem, III. r.	3·20
Fodor-Gerlóczy. Egészségtan	1·60

A görögöt pótló tanfolyam számára.

	Korona
Badics. Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt.	3·—
Boross. Stilisme	1·20
Schill. Görög irodalomtörténet, 2-ik kiadás	2·80
Szilasi. Szemelvények Thukydidesből, 2-ik kiadás . . .	2·80

VIII. gimn. osztály.

Ferencz József. Hittan	1·60
Cserép. Római régiségek, 4-ik kiadás	3·20
Cserny-Dávid. Latin stilusgyakorlatok, III., 3-ik kiadás . .	2·60
Endrei-Lenkei. Német nyelvkönyv	2·50
Endrei. Német stilusgyakorlatok, 5-ik kiadás	2·40
Fehér-Szekeres. Kisérleti fizika, 8-ik kiadás	2·50
Váczi. Magyar irodalom története, II. kt.	3·80
Csudai-Létmányi. Magyarország oknyomozó története . .	3·40
Szitnyai. Lélektan és Logika, 2-ik kiadás	2·80
Goethe Hermann u. Dorothea, magy. Harrach	—·60
Suták. Algebra, II.	1·80
Mocnik-Schmidt. Geometria, 10-ik kiadás	4·—
Lutter. Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Cicero. De officiis	—·72
Csengeri. Homeros Odysseia, 2-ik kiadás	2·80
Horatii carmina ed. Pozder	1·60
Platonis Apologia Socratis, szövegkiadás	—·72
Tacitusból szemelvények, ed. Gyomlay	2·40
Csengeri. Homerosi világ	2·80

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Simon F. S. Platon Eutyphronja, Sokrates védő beszéde, Kritonja és Phaidonja	2·—
Badics. Magyar irodalmi olvasmányok, IV. kt.	2·—
Körösi. A művészetek története	2·—
Boross. Stilisme	1·20
Zsámboki. A görög művészet kiválóbb alkotásai	2·—

TARTALOM.

Lap

Felügyelőgondnoki beiktatás 3

Jókai Mór 20

I. Adatok a kollégium 1903/4. isk év történetéhez: Az iskolai év kezdete 25. l. Változások a tanári karban 26. l. Tanulmányi ügyek 27. l Tanulmányi kirándulások. 28 l. Vallás-erkölcsi állapot 29. l Fegyelmi állapot. 29. l. Egészségi állapot. 30 l. Iskolai ünnepek. 31. l. Látogatások. 32. l Osztálytalálkozók. 34. l. Vizsgálatok. 34. l Alapítványok. 35. l. Internatus. 36. l. Konviktus. 37. l 25

II. Fontosabb rendeletek és átíratok 39

III. Felügyelet 47

IV. Papnevelő intézet 55

Az ifjú lelkipásztor eszménye. Irta dr. Boros György. 55. l. Általános észrevételek az 1903/4. isk. évről. 63 l. Az 1903—4. isk. év nevezetesebb mozzanatai 64 l. Vizsgálóbizottság 72. l. A papnevelő intézet bizottsága. 72 l Tanári kar. 72. l. A papnevelő intézet hallgatói. 74. l. A papnevelő intézetben előadott tárgyak 75 l. A papnövendékek önképzőkörének 1903/4. évi működése. 78. l. Pályázat 82. l. Értesítés. 83. l

V. Főgimnáziumi tanári testület 86

VI. Tanárok irodalmi munkássága 90

VII. Végzett tananyag az 1903—4. isk évben 94

VIII Magyar nyelvtani dolgozatok 110

IX. Görög-pótló irodalmi dolgozatok 111

X Rendkivüli tantárgyak 112

XI A tanítási terv táblázatos attekintése 114

XII. Tanszerek és gyűjtemények 115

Kollégiumi nagy könyvtár 116. l. Történelmi filologiai és földrajzi szertár. 126. l. Természetrajzi szertár 128. l. Természettani szertár. 128. l. Rajzszertár 129. l. Tornaszertár 129. l.

XIII. Ifjúsági egyletek és alapok 130

A Kriza-önképzőkör 1903—4. évi működése. 130 l. Felsőosztályúak ifjúsági olvasó-egyesülete 133. l. Alsóosztályúak olvasóegyesülete. 134. l. Jóltevők emlékalapja 136 l. Kriza János-alap 136. l. Reményalap 136 l. Dalkör-alap 136. l. Apolló-kör alapja 136. l. Kirándulási alap 137. l. Segélyző alap 137. l. Kismező alap 137. l. Tanári kar alapja 137. l.

XIV. A kollégium kórháza 138
XV. A tanulók érdemsorozata 139
XVI. Kimutatás az érettségi vizsgálatokról 155
XVII. Statisztikai kimutatás a gimn. tanulókról 158
XVIII. Ösztöndíjak, segélyezés, javadalmak és jutalmak 162
Ösztöndíjak 162. l Segélyezés 165 l. Javadalmak 166. l. Jutalmak 167. l.
XIX. Az elemi iskola 171
XX. A jövő isk. évre vonatkozó értesítés 185
XXI. A jövő isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke 191
Tartalom 198